

ประชุมปาฐกถา

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

ประชุมปาฐกถา

ของ

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

ทางสุขสงฆจำกัด

รวมสาส์น

864 วิทยุพา พระเชตุร ไทร.26483

ผู้แทนจำหน่าย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด บำรุงสาส์น

864 วังบูรพา พระนคร

๖๓๘๐
จดพิมพ์จำหน่าย

ราคาเล่มละ ๕๐.๐๐ บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทยเทอดธรรม ๓๓๓/๑๕ อีสรภาพ (ตัดใหม่) ชนบุรี
นายเล็ก ไชยเทอดธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๓ โทร. ๖๕๒๐๑

สารบัญ

	หน้า
๑. คำนำ	
๒. วนิดาขบขำที่บ้านชะอำ	๓
๓. นิทานเก่า	๓๗
๔. สหกรณ์บางรูปในอินเดีย	๖๐
๕. เทยวดุพุกาม	๓๖๐
๖. ปาฐกถาเดือนป้ามณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตอนที่ ๓	๓๘๒
๗. ปาฐกถาเดือนป้ามณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตอนที่ ๒	๒๒๓
๘. แจกประกาศนียบัตรที่โรงเรียนคริสต์เตียนวิทยาลัย	๒๔๔
๙. หดกัณะธรรมะแห่งหนึ่งต่อชาว	๒๕๕
๑๐. สัมไมทน์ยกถาในเรื่องปาติเมนต์	๓๓๓
๑๑. ความขยายตัวแห่งภาษา	๓๗๔
๑๒. ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่าชีวิต	๔๒๘

คำนำ

เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นเด็กนักเรียนรุ่นเด็กอยู่ในโรงเรียน
พระตำหนักสวนกุหลาบ มีประเพณีครูใหญ่และครูรอง ๆ
เป็นเวรกันขนิยนในที่สูง กล่าวตั้งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน
ซึ่งเรียกไปชุมนุมในหอชื่อ "ธรรมสภา" มีกำหนด ๗ วัน
ครั้ง คือ ๗ คำ และ ๓๔ คำ. ใจความที่ครูกล่าวนั้น คือชี้แจง
คุณพระไตรรัตน์เป็นต้น กิริยาทายนพูดให้ฟังดั่งนั้นเรียกกันว่า
"เด็กเซอร์" เป็นคำอังกฤษ ซึ่งเราท่านยอมเข้าใจกันอยู่
โดยมากแล้ว ในสมัยนั้นยังไม่มีคำไทยมาใช้แทนคำอังกฤษ

ต่อมาอีกหลายปี เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)
เมื่อเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ จัดตั้งแห่งหนึ่งที่ตั้ง
พระยาศรี ให้เป็นที่สำหรับชาวพระนครไปอ่านหนังสือ ซึ่ง
จัดไว้ให้ทั้งหนังสือชาวและหนังสือสมุด คึกคักเรียกชื่อว่า
"วิทยาลัยทานต์ถาน" ชั้นบนของวิทยาลัยทานต์ถานจัดเป็นห้อง

ประชุม กตางคนบางคนมี “ตเบท” ซึ่งเรียกในเวตา
 นหนา “ตกรวาทปรวาท” บางคนมีเด็กเซอร์ซึ่งเรียกว่า
 “ปาสูกถา” ผู้เด็กเซอร์เรียกว่า “ปาสูก” ข้าพเจ้าเข้าใจ
 ว่าศัพท์ปาสูกและปาสูกถานัน เจ้าพระยาภาสกรวงศ์เป็น
 ผู้ค้นภาษาล่องตฤคนำมาใช้ก่อน ในสมัยนี้เราเรียกเด็กเซอร์
 ว่า ปาสูกถาทัวไป

ข้าพเจ้าไม่วางใจแน่ว่าคำนั้นถูก จึงได้ถามพราหมณ์ซึ่ง
 เป็นผู้รู้ภาษาล่องตฤอยู่ในราชบัณฑิตยสภา เขาชี้แจงว่าใน
 ดิกษณนารัตตล่องตฤและดิกษณนารัตภาษาอื่นเคยบางภาษาซึ่ง
 เหนียงมาแต่ล่องตฤ คือ มังคต หินท มราฐู เป็นต้น ก็มีแปล
 ปาสูกว่าผู้เด็กเซอร์ หรือแปลผู้เด็กเซอร์ว่า ปาสูก แต่
 ศัพท์ ปาสูก นั้นมาแต่ธาตุ ปฐ แปลว่าอ่าน (ไทยเรา
 แปลกันว่า กล่าว) ปาสูกจึงแปลว่าผู้อ่านเท่านั้นเอง การ
 ที่แปลผู้เด็กเซอร์ว่า ผู้อ่านนั้น อาจเป็นเพราะคำอังกฤษว่า
 เด็กเซอร์มาจากกริยาศัพท์ตาติน ซึ่งแปลว่า อ่าน นั้นก็นับ
 ว่าถูกในทางที่แปลตรงศัพท์ แต่ในอินเดียสมัยนี้ เขาใช้

ปาฐกแปลว่า ผู้อ่าน และอธิบายข้อความในทางคำสอน ถ้า
ไม่ใช่เรื่องคำสอนก็ไม่เรียกปาฐก

ถ้อยคำ เด็กเซอร์ นั้นคำดัดถกซึ่งใช้กันในอินเดีย
ปัจจุบันมีหลายคำ ใช้แปลกันตามท้องที่ เป็นต้นว่าในภาค
ใต้แห่งอินเดียใช้คำว่า อุปนยาส ในภาคที่ใช้ภาษา หินดี
มักใช้คำดัดถกว่า วุยาชยาน และใช้ว่า ปุรดัง บ้าง ใน
คุชรวิญ ใช้คำว่า ภาษณ ซึ่งเป็นคำร่วมร่วมจึงไม่ค่อยใช้กัน
ที่อื่น ถ้าจะกล่าวทั่ว ๆ ไปในอินเดียปัจจุบัน ศัพท์ อุปนยาส
และ วุยาชยาน เป็นศัพท์ซึ่งใช้กันมากกว่าศัพท์อื่น ๆ

ในภาษาไทย ได้ใช้คำปาฐกแทนคำอังกฤษว่า เด็ก
เซอร์มาเกือบ ๓๐ ปี จนเป็นคำที่ชินหูอยู่แล้ว จึงไม่น่าจะ
เปลี่ยนไปใช้คำอื่น การดื่อบคนทกถาวมานิ ถดาวเพื่อจะ
แสดงว่าได้ดื่อบคนแล้ว แต่ในสมัยนี้ก็ยังใช้อย่างเก่าอยู่นั้น
เอง

ปาฐกถาเป็นของสำหรับพูดให้คนฟัง ไม่ใช่สำหรับ
พิมพ์ให้อ่าน แต่ผู้แต่งแต่งไว้ให้คนฟังครั้งเดียวยังเสียดายก็

ไม่ถึกเสีย ฝ่ายผู้ฟังนั้นเดา เมื่อได้ฟังแล้วถ้าชอบใจก็อยาก
 จะอ่านอีก เพราะได้ยินไม่แจ่มแจ้งบ้าง เพราะจำไม่ได้บ้าง
 เพราะอยากจะได้เป็นเครื่องอ้างอิงต่อไปบ้าง เหตุคังน
 ปาฐกถาจึงตงพิมพ์กันบ่อย ๆ แต่ก็ไม่เบียดย ข้อสำคัญที่ว่า
 ปาฐกถาเป็นของสำหรับพูดให้คนฟัง หาใช่สำหรับพิมพ์ให้
 อ่านไม่ ความจริงเป็นเช่นนี้ผู้เรียบเรียงปาฐกถาจึงร่อยกรอง
 ถ้อยคำผิดกับที่ใช้ในเวทนาแต่หนึ่งข้ออื่น จนถึงทำให้เห็น
 แปลกไปจากสำนวนธรรมดาก็เป็นได้ การรดาวปาฐกถา
 นั้นคงจะเขียนเตรียมไปเสร็จแล้ว เวทนาพูดเขาจริงก็ผิดเพี้ยน
 กันไปได้มาก ๆ เพราะสำเนียงและวิธีเน้นคำในเวทนาพูดย่อม
 ทำให้แปลกกันไปเป็นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งข้อความหรือ
 ถ้อยคำที่ฟังนักชนได้ในขณะที่พูด หรือคำยวสสารวตซึ่งชบ
 ชันในเวทนาฟัง แต่ไม่ชบชันในเวทนาอ่านเหล่านี้เป็นต้น ก็ทำ
 ให้ผิดกันไปอีก เหตุคังนการอ่านหนังสือปาฐกถา ที่จะ
 เหมือนฟังด้วยหูในขณะที่เจ้าของแ่งคังนนั้นน้อยนัก

ผู้แต่งหนังสือนี้ เคยฟังและอ่านปาฐกถามาถ้าจะนับครั้ง
 ก็ไม่น้อย อาจกล่าวได้ว่าปาฐกถาบางคนฟังเพลิดเพลินมากใน
 เวลาคูต ครั้นไปอ่านภายหลังถึงจะดึกยังฟังในขณะที่พูดไม่
 ได้ ปาฐกถาบางคนฟังในขณะที่พูดก็กระนั้น แต่เมื่อไปอ่านที่
 หลังดูดีกว่ามาก ปาฐกถาบางคนเตรียมไว้ดีหนักแต่เวลาคูตมีเงา
 เนียงเป็นมอดกิดไม่คงแต่คนจนปลาย บางคนบางจึงหวัะและ
 ประโยคส่งต่งตวยเกินไปจนเข้าคำที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า “พูด
 เหมือนงมุด” บางคนกล่าวถ้อยคำหรือข้อความซับซ้อน ผู้
 ฟังควรจะแย้มยิ้มหรือหัวเราะดัง ๆ แต่เงียงเป็นฟังเทศน์
 เพราะผู้พูดพูดไม่เหมาะก็ “ต่าน” ไปหมด ทงนเป็นดวยวชิ
 กถาถว เตรียมไว้ดักถวไม่ดักได้ เตรียมไว้ไม่สู้ดักถวดักได้
 รวมความกตงตามทววไฉนเบองตน คือว การอ่านหนังสือ
 ปาฐกถานัน จะเหมือนฟังเจ้าของพูดหามิได้

การพูดดีในสัปดาห์นี้ นัยหนึ่งพูดให้คนมากฟังชอบใจ
 นั้น ก็เหมือนกนกับการพูดดีในทอน ๆ โดยประการที่แยก
 ความจำเป็นออกได้เป็นสอง คือ

(๑) มีขอพูดทงทง

(๒) มีขอพูดซึ่งจับใจ

ผู้มีขอพูดดี อาจพูดให้จับใจคนฟังได้นั้น เรียกกันว่า
 เป็นผู้มปัญญา ปัญญาอาจปกคลุมความบกพร่องของผู้
 พูดได้บ้าง แต่ไม่ได้หมด ถ้าจะเปรียบก็เหมือนโขนเวดดา
 พระรามแดงศรี กว่าจะรำพันขึ้นมาได้ก็เกือบครึ่งชั่วโมง
 ไม่มีอะไรสั้นเลย แต่ถ้าวาดแล้วคนดูก็ไม่รู้จะเบื่อเห็ดอ
 เกินนัก การมีขอพูดด้นยอมจะเป็นประโยชน์จริง แต่ถ้าไม่
 มีอะไรจะนำมาพูดถึงจะรู้จักพูดกรูเสี่ยเปด่า เหมือนพระราม
 แดงศรี ถึงจะแดงงามเท่าไร ถ้าแดงอยู่วันยงค้ำกคงไม่
 มีคนดูเลย เหตุคงนั้นถ้าจะพูดให้เกิดความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง
 ผู้พูดจำจะต้องมีความรู้ความชำนาญ และความสามารถหยั่ง
 ใจดีมากกว่าพูดอย่างไรจะเหมาะ พูดอย่างไรจะไม่เหมาะ ถ้า
 ยังเป็นผู้รู้จักความขบขัน และอาจแต่งข้อฮาให้เห็นแจ่มแจ้ง
 รวดเร็ว พอออกปากเข้าหูกลังใจคนฟังทันที ฉะนั้นกยงดีมาก
 ๕
 ๕

การกล่าวให้พรและสรวลเสักันที่โต๊ะกินข้าว การ
กล่าวจูงใจสมากมีให้มีความเห็นอย่างความเห็นของผู้พูด การ
กล่าวปาฐกถา กล่าวเทศนา และการกล่าวชักโยงความ
เห็นศุฎาการในศาลให้หันเข้าข้างตุกความของตน เหล่านี้
แต่ละอย่าง ๆ ผู้พูดต้องมีความสามารถแปลก ๆ กัน ต้อง
ตระเตรียมไม่เหมือนกัน ใช่ว่าคน ๆ เดียว ใช่วิธี ๆ เดียว
จะเป็นไปได้ทุกอย่างนั้นหาไม่ได้

ถ้าจะกล่าวถึงการเตรียมคำพูด การเตรียมนั้นจะต้อง
มากน้อยหรือทำโดยวิธีใดก็แล้วแต่ศุบุคศตผู้พูดและเรื่องที่จะ
จะพูด บางคนเขียนคำที่จะพูดลงไว้หมดตั้งแต่ต้นจนปลาย บาง
คนจดลงไว้แต่หัวข้อ และบางคนก็จดบางแห่งที่จะต้องเน้น
ความให้แน่นลงไว้ด้วย บางคนเขียนลงไว้ตลอด แต่ครั้นถึง
เวลาพูดเข้าจริงก็พูดยกเองไปคนละอย่าง เพราะฉะนั้นถ้าผู้
หัดพูดจะถามและขอให้ชี้แจงว่า ควรเตรียมคำพูดอย่างไร
ผู้แต่งก็ไม่รับชี้แจงได้ เว้นแต่จะเขียนตั้งเต็มสมุดข้อวัน ๆ และ
เขียนต่อถ

ผู้พูดนั้นของพูดเอง แต่ทว่าพูดเองในทันทีไม่เป็น
จะแปลว่าพูดเร็ว หมายความว่ามีความจำเป็นมาผูกประโยคใช้ให้เร็ว
ทันความคิดซึ่งดำเนินไปในขณะที่พูด ผู้ที่คำใช้ไม่ทันยอม
จะพูดตะกุกตะกัก ไม่ถนัดฟังผู้ฟัง จะเป็นผู้พูดไม่ได้

อนึ่งผู้พูดจำเป็นจะต้องรู้เรื่องที่พูดชัดเจนในใจ ผู้พูด
บางคนได้ความรู้จากสมุด บางคนได้จากความชำนาญ คน
ที่พูดได้จากสมุดด้วย ได้จากความชำนาญด้วย ผู้ได้ความ
รู้จากสมุดก็ดี จากความชำนาญก็ดี หรือทั้งสองอย่างก็ดี
ต้องมีความศึกษาเป็นพินยอมเต็ม ถ้าไม่มีความศึกษาก็ไม่
สามารถเก็บความรู้ได้

แต่ความรู้ในเรื่องที่จะพูดนั้น ถึงรู้อะไรไม่แน่ว่าจะ
พูดได้ถนัดถยานเป็นทีจับใจคนได้ โสเครตีส นักปราชญ์
กรีกโบราณได้กล่าวประมาณ ๒๕๐๐ ปีมาแล้วว่า ทุกคนที่
รู้เรื่องละเอียดแล้วอาจพูดในเรื่องนั้นให้พอฟังได้ แต่ซีเซอโร
นักปราชญ์โรมัน โบราณกล่าวภายหลังนั้นประมาณ ๕๐๐ ปี
ว่า บุคคลจะพูดเรื่องที่ไม่รู้นั้นพูดไม่ได้ ถึงเรื่องรู้อะไร ถ้า

ไม่รู้จักพูดจะพูดให้แจ่มแจ้งก็ไม่ได้เหมือนกัน คำที่ซีเซอโร
 กล่าวนั้นเห็นจะใกล้เคียงความจริงกว่าคำที่ได้เครตัสกล่าว และ
 อาจยกตัวอย่างคนปัจจุบันมาแสดงให้เห็นได้ว่า ดอยด์ยอช
 ได้ชื่อว่าเป็นผู้พูดดีในรัฐสภาอังกฤษเป็นครั้งแรก เมื่อเพื่อน
 สมาชิกคนหนึ่งไม่สามารพพูดจูงใจความเห็นของรัฐสภาไปได้
 เพื่อนสมาชิกผู้นั้นเป็นผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษ ในเรื่องที่อยู่ระหว่าง
 บริกษา อย่างที่เราเราใช้ศัพท์กันว่าเป็น "มุนี" แต่เมื่อถึง
 คราวจะพูดโต้แย้งความเห็นฝ่ายโน้น แม่มุนีได้ทำโน้ตมาเป็น
 อย่างดี ก็พูดให้รัฐสภาเห็นจริงด้วยไม่ได้ มุนีจึงเอาโน้ตส่ง
 ให้ดอยด์ยอช กล่าวว่ ดอยด์ยอชเป็นนักกฎหมายเคยฝึกหัด
 การนำข้อความออกแสดงให้เห็นชัดเจน จึงใช้โน้ตนั้นดอง
 พูดคุบ้างเถิด ดอยด์ยอชรับโน้ตไปพิจารณาแล้วนำออกพูด
 ในโอกาสหน้า เคยได้ชื่อว่าเป็นผู้พูดดีคนหนึ่งมา

ผู้พูดดีเองดอยด์ยอชคนหนึ่งคือ ดินโคตัน ประธานาธิบดี
 แห่งสหรัฐอเมริกา แต่ความปรากฏในเรื่องพูดดีของดิน-

โคดน์ตรงกันข้ามกับเรื่องของดอยดอยชกเถามาแล้ว คำพูด
 ของถิ่นโคดน์ที่นามรบชอ เกิดคัสเบอก เรียกกันว่า "เกิด
 คัสเบอก สบับ" นน นบถอกกันว่าเป็นแคดส์ดีก เป็น
 หดกดำคณูอนหนึ่งอยู่ในหนังสืออังกฤษ แมดณโคดน์ได้พูด
 ถึง ๒๓ ปีมาแล้ว และเจ้าของก็ตายไปช้านานแล้วจริงๆ แต่
 ถ้าท่านอยากจะอ่านในกรุงเทพฯ ๗ วันน ถ้าไม่มที่บ้านท่าน
 เอง ท่านก็อาจหีบยืมได้ตง ๓๐๐ แห่ง เห็นได้ว่าเป็นคำพูด
 ที่ยังไม่ "ตาย" และยังคงมีชีวิตอยู่ช้านานทีเดียว

แต่ในขณะที่ถิ่นโคดน์พูดที่เกิดคัสเบอกคนนั้น มนุจุด
 หมายถึงได้ว่า ผู้ฟังไม่รู้สึกจับใจเลย แผลผู้พูดออกคนหนึ่ง
 อย่างหลุดลุ่ย แต่ผู้พูดออกคนหนึ่งนั้นขอโรหรือพูดว่าอะไรก็
 ไม่มีใครจดจำไว้ ไม่มีใครอยากหรืออยากอ่านในสมัยนั้นเลย

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แม้จะออกนอกเรื่องไปบ้าง ก็ยัง
 พอเป็นพยานข้อที่กล่าวในเบื้องต้นว่า การอ่านปาฐกถาที่
 พิมพ์ไว้นั้น ผิดกับฟังเจ้าของพูดมาก อาจเดาว่าก็ได้ อาจ
 ดึกว่าก็ได้

เมื่อใดกล่าวว่าคุณแต่งปาฐกถา ก็จะเขียนไว้ดีกว่าพูด
 หรือพูดดีกว่าเขียนดั่งนี้แล้ว ถ้าจะกล่าวต่อไปให้ถึงตัวเอก
 ชน คือผู้แต่งและผู้แต่งปาฐกถาในสมัยนี้ ก็ไม่อาจ
 กล่าวได้ว่า แต่งดีกว่าเขียน หรือเขียนดีกว่าแต่ง ผู้อ่าน
 ที่เคยฟังย่อมทราบได้ทุกคน ผู้ไม่สามารถทราบได้มีแต่เจ้า
 ของคนเดียว.

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

กล่าวในสมามกรมราชฎรชวนาชวบ้าน

ทงพระสงหมกบเจ้านายและผู้มบรรดาศกคชงไปพักอยู่
ชายทะเลทบ้านชะอำ

เมอวันท ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๖๕

กตางเดือนเดือนนเรยกว่าเดือนวิสาชะ เมอ ๒๕๔๘ ปี
มาแด้วพระพุทธเจ้าเกิด ท่านไม่ได้เกิดเป็นพระพุทธเจ้า
เกิดเป็นคนธรรมดาเหมือนพวกเราเอง แปรดกกับเราทแต่ท
ท่านเกิดคนดะแห่ง ภูมิประเทศค้ผดกัน ท่านเกิดทเมืองไก่อ
เขาหิมาดัยในแถบป่าหิมพานค้ซึ่งเป็นที่หนาวมาก หน้าร้อนก็
พอดบาย ๆ แต่หน้าหนาวหนาวจริง ๆ จนหน้าแข็ง ซ้ำพเจ้า
เคยไปไก่อ ๆ แถบนน ค้ต้องแต่งค้วเป็นฝรังได้เด้อดักหตาด

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

อย่างหนา แต่ถึงอย่างนั้นเวลาขับรถยนต์ไปตามถนนเดี่ยบบ
โหดเขาสูง ๆ เข้าไปในก้อนเมฆยังหนาวคางสั่น ในรถต้องมี
ขวดน้ำร้อนไปด้วย ถ้าอยู่ในเรือนต้องฉิ่งไฟเหมือนหน้าหนาว
เมืองฝรั่ง ก้อนเมฆนั้นเวลาที่เห็นตอยอยู่บนฟ้าก็ดูเป็นต้นน้ำเงิน
แกบ้างเป็นต้นขาวบ้างดูงามดี แต่เวลาที่เข้าไปในก้อนเมฆ
นั้น เมฆไม่งามเลย ดูมันมืด ๆ ออกจะหายใจไม่สะดวก รู้สึก
ขัด ๆ เป็นควันกลบไปหมด แต่เป็นควันเปียก ๆ ไม่ใช่ควัน
แห้งเหมือนควันไฟ พอขับรถออกจากก้อนเมฆไปดูหายใจ
โล่ง ซ้ำพเจ้าเคยพบคนที่มาจากเมืองแถบเดียวกับเมืองพระ-
พุทธเจ้า เป็นคนขาวเหมือนฝรั่ง บางคนผมแดงเหมือนปอย
ข้าวโพด ตาสีน้ำเงิน จมูกโด่ง รูปร่างมักจะสูงใหญ่ เคยพบ
คนหนึ่งเป็นเจ้าหญิง สวยเหลือเกิน ผิวเนื้อขาวอย่างฝรั่ง แต่
ขาวละเอียด เนื้อไม่หยาบเหมือนฝรั่งโดยมาก ที่เขากล่าวไว้ใน
หนังสือว่า พระพุทธเจ้าเป็นคนสูงใหญ่ รูปร่างงามนั้น ควรเชื่อ
ได้ พวกที่ข้าพเจ้าพบนั้นเกิดในประเทศเดียวกับพระพุทธเจ้าก็
จริง แต่เกิดที่หลังถึง ๒๕๐๐ ปีเศษ ถึงกระนั้นถ้าพูดตามรูป

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

ร่างลักษณะก็คงไม่แปลกกันไปได้

พระพุทธเจ้าท่านผิดกับพวกชาวชะอำที่หนึ่งพึ่งอยู่เวदान
อีกอย่างหนึ่ง คือท่านไม่ได้เกิดเป็นชาวนาชาวนบ้าน ท่านเกิด
เป็นเจ้า เป็นลูกชายคนใหญ่ของในหลวง ถ้าท่านไม่ได้เป็น
พระพุทธเจ้า เมื่อพ่อท่านตาย ท่านก็คงจะเป็นในหลวงต่อไป
ท่านไม่ชอบเป็นในหลวงชอบเป็นพระพุทธเจ้ามากกว่า ที่ท่าน
ไม่ยอมเป็นในหลวงนั้น ถึงเราจะยังไม่เกิดก็ควรจะเรียกได้
ว่าเราเคราะห์ดี ถ้าไม่เช่นนั้นบ้านเราจะนับถือศาสนาอะไร
ก็ไม่รู้ หรืออาจมีแต่ศาสนาผิดต่างก็เป็นได้ ถ้าพระพุทธเจ้า
ท่านชอบเป็นในหลวง ไม่ชอบเป็นพระพุทธเจ้า บ้านนั้นชื่อท่าน
ก็สัญญาไปเดียนานแล้ว อย่าว่าแต่ตัวท่าน ถึงบ้านเมืองผู้คน
เหล่านั้นก็คงจะสัญญาชื่อไปหมด ไม่มีใครพูดถึงเลยในเวदान
อันจริงเมืองที่พระพุทธเจ้าเกิด ซึ่งเรียกว่าเมืองกบิลพัสดุ์นั้น
อยู่ที่ไหนแน่ก็ไม่มีใครกล้าลงไปให้ชัด รู้แต่ว่าอยู่ในตอน
แดนต่อแดนเมืองเนปาลกับอังกฤษ กล่าวกันว่าห่างจาก
พาราณสีประมาณ ๑๖ โยชน์ ถ้าไม่มีคำสอนของพระพุทธ-

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

อย่างหนา แต่ถึงอย่างนั้นเวตาขั้บรยนต์ไปตามถนนเดี่ยบ
โหดเขาสูง ๆ เข้าไปในก้อนเมฆยังหนาวคางตั้งัน ในรถต้องมี
ขวดน้ำร้อนไปด้วย ถ้าอยู่ในเรือนต้องผิงไฟเหมือนหน้าหนาว
เมืองฝรั่ง กอนเมฆหนเวตาที่เห็นตอยอยู่บนฟ้าก็ดูเป็นต้นน้ำเงิน
แกบ้างเป็นต้นขาวบ้างตุงามดี แต่เวตาที่เข้าไปในก้อนเมฆ
นั้น เมฆไม่งามเลย คูน้อด ๆ ออกจะหายใจไม่สะดวก รูดัก
ขีด ๆ เป็นควันกลบไปหมด แต่เป็นควันเปียก ๆ ไม่ใช่ควัน
แห้งเหมือนควันไฟ พอขั้บรถออกจากก้อนเมฆไปดูหายใจ
โด่ง ข้าพเจ้าเคยพบคนที่มาจากเมืองแถบเดียวกับเมืองพระ-
พุทธเจ้า เป็นคนขาวเหมือนฝรั่ง บางคนผมแดงเหมือนปอย
ข้าวโพด ตาต้น้ำเงิน จมูกโด่ง รูปร่างมักจะสูงใหญ่ เคยพบ
คนหนึ่งเป็นเจ้าหญิง สวยเหลือเกิน ผิวเนื้อขาวอย่างฝรั่ง แต่
ขาวละเอียด เนื้อไม่หยาบเหมือนฝรั่งโดยมาก ที่เขากล่าวไว้ใน
หนังสือว่า พระพุทธเจ้าเป็นคนสูงใหญ่ รูปร่างงามนั้น ควรเชื่อ
ได้ พวกที่ข้าพเจ้าพบนั้นเกิดในประเทศเดียวกับพระพุทธเจ้าก็
จริง แต่เกิดที่หลังถึง ๒๕๐๐ ปีเศษ ถึงกระนั้นถ้าพูดตามรูป

วิชาชะบุนชาที่บ้านชะอำ

ร่างลักษณะก็คงไม่แปลกกันไปได้

พระพุทธเจ้าท่านผิดกับพวกชาวชะอำที่นั่งฟังอยู่เวลานี้
อีกอย่างหนึ่ง คือท่านไม่ได้เกิดเป็นชาวนาชาวน้ำบ้าน ท่านเกิด
เป็นเจ้า เป็นลูกชายคนใหญ่ของในหลวง ถ้าท่านไม่ได้เป็น
พระพุทธเจ้า เมื่อพ่อท่านตาย ท่านก็คงจะเป็นในหลวงต่อไป
ท่านไม่ชอบเป็นในหลวงชอบเป็นพระพุทธเจ้ามากกว่า ที่ท่าน
ไม่ยอมเป็นในหลวงนั้น ถึงเราจะยังไม่เกิดก็ควรจะเรียกได้
ว่าเราเคราะห์ดี ถ้าไม่เช่นนั้นบ้านนี้เราจะนับถือศาสนาอะไร
ก็ไม่รู้ หรืออาจมีแต่ศาสนาผีต่างก็เป็นได้ ถ้าพระพุทธเจ้า
ท่านชอบเป็นในหลวง ไม่ชอบเป็นพระพุทธเจ้า บ้านนี้ชอบท่าน
ก็สัญญาไปเดียนานแล้ว อย่าว่าแต่ตัวท่าน ถึงบ้านเมืองผู้คน
เหล่านี้ก็คงจะสัญญาชื่อไปหมด ไม่มีใครพูดถึงเคยในเวลานี้
อันที่จริงเมืองที่พระพุทธเจ้าเกิด ซึ่งเรียกว่าเมืองกบิลพัสดุ์นั้น
อยู่ที่ไหนแน่ก็ไม่มีใครกล้าชั่งไปให้ชัด รู้แต่ว่าอยู่ในตอน
แดนต่อแดนเมืองเนปาลกับอังกฤษ ก็น่าจะเห็นว่าห่างจาก
พาราณสีประมาณ ๓๖ โยชน์ ถ้าไม่มีคำสอนของพระพุทธ-

วิสาขบูชาที่บ้านชะอำ

เจ้าปรากฏอยู่ ก็จะไม่รู้เรื่องราวอะไรที่ทำให้คนอยากรู้เรื่อง
เมืองกบิลพัสดุ์ หรือเรื่องชาติสังกย คือชาติพระพุทธเจ้า ทั้ง
เมืองทงนามกษัตริย์ ทั้งชาติทพระพุทธเจ้าเกิดก็จะจมตัญญูอยู่
ในป่าหิมพานต์หมด ที่เราขรูเรื่องกันอยู่นบ้านนี้เพราะ
ท่านสมัครเป็นผู้แสวงหาความรู้และแผ่ความรู้ยิ่งกว่าเป็นเจ้า
แผ่นดิน มีอำนาจวาสนาอยู่ชวอายุของท่าน เท่านั้นเอง

พระพุทธเจ้าเกิดมาแล้ว เมื่อยังเด็กท่านก็เฝ้าเรียนวิชา
อย่างเจ้า คือเรียนการรบ มีความรู้ในเชิงอาวุธ ชำนาญการ
ขมาขาง และรู้การปกครองบ้านเมืองเป็นต้น ท่านเป็น
คนมีความรู้มาก แต่ใจท่านผิดกับคนธรรมดา ท่าน
ตรึกตรองถึงความเป็นไปในชีวิตของคน เห็นว่าในโลกรเรา
ล้วนแล้วไปด้วยทุกข์ คนเราจะทำอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์
ได้ บางคนก็ไม่จนเหลือเกินแต่ไม่มียศไม่มีอำนาจ นึก
ว่าถ้ามียศมีอำนาจแล้วก็คงไม่มีทุกข์ บางคนชอบกินเหล้า
นึกว่าถ้ามีเหล้ากินอยู่เสมอแล้ว เหล้าก็จะระคายความทุกข์
ให้หมดไปเหมือนหน้าตายดินสอพอง แต่อันที่จริงดินสอพอง

วิชาชะบุนาที่บ้านชะอำ

นั้นถึงตายไปแล้วก็ยังอยู่ในถวายนานเอง ใช่ว่าดินสอพอง
ที่ตายแล้วจะออกนอกถว้ยไปก็หาไม่ได้ นี่แหละทุกชั้น
ไม่ว่าเราจะเป็นอะไรมันมอยู่เต็มอ ถึงจะมั่งมียศ มี
อำนาจบริบูรณ์ก็มีทุกชอยู่ตนเอง พวกชาวบ้านเหล่านี้
โดยมากนึกไปไม่ถึง เพราะเป็นคนจนก็รู้จักแต่ทุกข์ของคน
จน ไม่รู้จักว่าทุกข์ของคนมั่งมีและคนมียศมีอำนาจนั้นเป็น
อย่างไร อนที่จริงขอทว่าทุกข์ด้วยกันหมดทุกรูปทุกนาม
นั้นไม่ผิด แต่ถ้าจะอธิบายต่อไปอีกในขณะนี้จะยดยาดเกิน
สมควรแก่เวลา

พระพุทธเจ้า เมื่อก่อนท่านเป็นพระพุทธรเจ้า ได้ตรึก
ตรองชอนอยู่นานเป็นเวลาหลายปี หาทางแก้ปัญหาว่า ทำ
อย่างไรจึงจะไม่มีทุกข์ ท่านตรองไม่ตก ยิ่งตรองยิ่งเห็นเป็น
ปัญหายากจนทุกที่ ในที่สุดท่านทรงราชสมบัติทั้งถูกเมียออก
บ่า ถ้อเพศเป็นนักบวช แต่ไม่ได้บวชเป็นพระสงฆ์อย่างท่าน
มหาท่านไบฎีกาทันอยู่ในเวदानี เพราะพระภิกษุเหล่านี้ท่าน
เป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ในเวลาโน้นพระพุทธศาสดา

วิชาชะบุนาที่บ้านชะอำ

ยังไม่เกิด พระสงฆ์จึงยังไม่ มี อย่าลืมว่าพระพุทธเจ้าเวลานั้น
ยังไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นแต่เพียงนักบวชผู้แสวงความรู้เท่า
ตนเอง เมื่อท่านออกบวชแล้วท่านก็ไปศึกษากับฤษีผู้เป็นครู
แต่ฤษีไม่มีความรู้อะไรที่ท่านเห็นว่าเป็นความรู้จริงจริง ท่านก็
เปลี่ยนไปหาครูใหม่ แต่ครูใหม่ก็สอนเหลว ๆ ไม่มีอะไร
เป็นแก่นสารเหมือนกัน ในที่สุดท่านได้ตบหนึ่งนั่งภาวนาอด
ข้าวอดน้ำตามวิธีของฤษี เรียกว่าทำตบะ ท่านทำอย่างนั้น
เป็นเวลาช้านานจนชุ่มผอมอด ไรยก่าดังก็ไม่ได้ความรู้อะไร
ท่านรู้สึกว่าการหาความรู้โดยวิธีของอดข้าวอดน้ำนั้นผิด ท่านก็เลิก
เสีย กลับกินข้าวกินน้ำบำรุงร่างกายให้แข็งแรงขึ้น บัญญา
จึงเกิด คนเรานึกคิดเถิดว่าถ้าอดข้าวอดน้ำเสียสักสองสามวัน
จะฉลาดขึ้นหรือจะโง่งง ดูเหมือนไม่ต้องตบก็พอจะรู้ได้ คน
ที่ท้อโหยไรยก่าดังนั้น บัญญาไม่เด่นเป็นอันขาด

ในขณะที่พระพุทธเจ้าทำตบะเรียกว่าทุกกรกิริยาอยู่
นั้น มีผู้เลื่อมใสติดตามเป็นศิษย์อยู่ ๕ คน เรียกว่าเบญจวัคคีย์
พวก & คนนั้นครั้นเห็นพระพุทธเจ้าเลิกอดข้าวอดน้ำ แยก

วิชาชะบุนชาที่บ้านชะอำ

ต้นนับถือ หากความเพียรไม่จริง แก้วว่าคนไม่มีความเพียร จะหาความรู้ได้อย่างไรได้ ที่แก้วว่าอย่างนั้นก็ถูกไปทางหนึ่ง แต่ผิดไปอีกทางหนึ่ง คือคนมีความเพียรนั้น ถ้าใช้ความเพียร ไม่ถูกทางก็ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยเสียเวลาเปล่า ใครดอง เอาบั้งก็ไปชนทรายที่หาดไปเทที่ริมเขาเจ้าตายตุ๊กตักบั้งหนึ่ง ก็ จะเห็นว่าไม่มีประโยชน์อะไรเลย ตัวก็จะเหนื่อย ทรายก็จะเต็ม หาดอยู่อย่างเก่า ทว่าอันเป็นตัวอย่างการใช้ความเพียรในทาง ที่ไม่มีประโยชน์ ส่วนพวกเบญจวคคัย ๕ คนนั้น เมื่อแก เห็นว่าพระพุทธเจ้าไม่มีความเพียร ใช้ไม่ได้แล้ว แกก็ทิ้งท่าน เสีย กล่าวว่าจะอยู่กับครูที่หาความรู้ไม่สำเร็จ ก็บวชการอยู่ เปลา ๆ

ส่วนพระพุทธเจ้านั้นเมื่อเด็กทำตบะคือทุกกรกิริยาแล้ว ท่านก็อาศัยบัญญัติของท่านเองเป็นเครื่องให้ความรู้ ตรีกตรอง เอาเองตามบัญญัติของท่าน ในที่สุดเมื่อกตางเดือนเดือนวิ- สัขะ คชวณน๒๕๓๕ปีมาแล้ว ท่านนั่งตรีกตรองอยู่องค์เดียวที่ ไตรัมโพธิ์ใหญ่ในตำบลทตเดยวณเรียกวาพุทธคยา ท่านนั่ง

วิสาขบูชาที่บ้านชะอำ

ปัญหาแตกแฉเห็นทางแจ่มแจ้ง เรียกกันว่าตรัสรู้เป็นพระ-
พุทธเจ้า ขอให้จดจำไว้ว่ากลางเดือนพฤษภาคม เมื่อ ๒๕๔๙
ปีมาแล้ววัน พระพุทธเจ้าเกิด ต่อมาอีก ๓๕ ปี กลางเดือน
พฤษภาคม ได้ตรัสรู้คือเป็นพระพุทธเจ้า วันนั้นจึงเป็นวันสำคัญ
หนักหนาของพวกเราที่ถือพุทธศาสนา ที่ชะอำนั้นเจ้านายเล็ดจ
มาเสมอ ๆ วันไหนตรงกับวันเกิดเจ้านายที่มาอยู่ที่นี่ ก็มักมี
การทำบุญฉลองให้เป็นเครื่องสำบายใจ เจ้านายท่านใดก็ว่าคน
สำคัญโดยมากก็จริง แต่ท่านก็เป็นแต่มนุษย์ธรรมดา เดอกว่า
พระพุทธเจ้ามาก แต่กระนั้นยังมีการทำบุญในวันเกิดของ
เจ้านาย วันนั้นเป็นถึงวันเกิดและวันตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า
เพราะฉะนั้นการที่พวกเราการทำบุญกันนั้น เป็นการสมควรนัก
หนาทีเดียว

ฝ่ายพระพุทธเจ้าเมื่อได้ตรัสรู้แล้ว ท่านก็นึกต่อไปว่า
ถ้าท่านรู้อยู่คนเดียวถึงคราวท่านตาย(เรียกกันว่าปรินิพพาน)
ความรู้ก็จะตายไปด้วย ความรู้ของท่านนั้นเป็นของหายาก
นักหนา ถ้าจะเป็นประโยชน์แก่คน ๆ เดียวคือพระองค์ท่าน

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

และอยู่ไปได้ชั่วชีวิตคน ๆ เดียวกันแต่ตายเหตอกัน ถ้าจะ
ให้ความรู้ของท่านเป็นประโยชน์แก่คนอื่น ๆ และให้อยู่ไป
ไต่ที่ยืน ท่านก็ต้องสอนให้คนอื่น ๆ รู้ จะได้สอนกันต่อไป
ไป ยิ่งรู้มากคนยิ่งดี เพราะฉะนั้นเจ้าเป็นท่านจะต้องสอนคนอื่น
เรียกกันว่าโปรดสัตว์ ก็การสอนคนอื่นนั้นยากนักหนา เพราะ
ความรู้ของท่านนั้น แม้ท่านเป็นคนมีปัญญาฉลาดเฉลียวยิ่ง
กว่าคนทั้งปวง ท่านเองก็ต้องลำบากยากเย็นอยู่หลายปี
ความรู้อันเกิด คนสามัญโง่กว่าท่านเป็นกอง ท่านจะสอนอย่าง
ไรจึงจะทำให้เข้าใจได้ ชื่อนี้จะยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ คือ
พวกที่ประชุมกันอยู่เวदान มีที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาหลายคน
เคยฟังพระเทศน์อยู่เสมอ แต่พวกฟังพระเทศน์นั้นหมกคนที่ไม่
ใจแจ่มแจ้งว่าพระเทศน์ว่าอะไร น้อยคนจะเข้าใจ ๆ ไปด้วย
โดยมาไม่เข้าใจเลย ชักจะง่วงเอาด้วยซ้ำ ที่เป็นดังนี้
เพราะพระท่านชักเอาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาเทศน์และ
อธิบายให้ฟัง ธรรมะเป็นของสูงเป็นของอธิบายให้เข้าใจยาก
ที่เราถือพระพุทธศาสนามาแต่อ่อนแต่ออก ถิ่นมาแต่บูยา

วิชาชะบุนาที่บ้านชะอำ

ตายาย แต่อย่างนั้นพึ่งพระเทศน์ยังไม่ใคร่เข้าใจ นึกดูเกิดเมื่อ
พุทธศักราชแรกเกิด มีผู้รู้แต่พระพุทธรูปเจ้าองค์เดียว จะอธิบาย
ให้คนไม่รู้ดีด่าอะไรเลยเถยเข้าใจแจ่มแจ้งได้จะยาก ดึกเพียง
ไร ความยากข้อนี้ทำให้พระพุทธรูปเจ้าลำบากใจยิ่งกว่าเดือน
ครึ่ง ในที่สุดท่านตกลงในใจว่าจะสอนอย่างไรจึงจะทำให้คน
เข้าใจได้ ครั้นตกลงในใจเรื่องวิธีสอนแล้ว ท่านจึงออก
เดินจากตำบลพุทธศยาไปกรุงพาราณสี เรียกว่ามฤคทายวัน
พบเบญจวคคยคอคศิษย์เก่า & คนที่ทงท่านไปเมื่อเร็ว ๆ นี้
ท่านบอกว่าท่านตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าแล้ว พวก & คนไม่
เชื่อ นึกว่าคนไม่มีความเพียรจะตรัสรู้อย่างไรได้ พระพุทธรูปเจ้า
จึงเทศน์ให้ฟังคือเทศน์ธรรมจักรเรียกกันว่าปฐมเทศนา คือ
เทศน์กัณฑ์แรกของพระพุทธรูปเจ้า พวกเบญจวคคยทง & นน
ครั้นได้ย่นเทศน์ธรรมจักรเขาก็เกิดเลื่อมใสเห็นจริงทุกอย่าง
เลยได้สำเร็จทง & องค์ เบญจวคคยทง & นนเป็นศิษย์ชุดแรก
ของพระพุทธรูปเจ้า ถ้วนแต่เป็นพระอรหันตทงนน
เมื่อพระพุทธรูปเจ้าตรัสไปรดเบญจวคคยทง & แล้ว ท่าน

วิสาขบูชาที่บ้านชะอำ

องค์หนึ่งใน ๕ นน ข้อสัตตธิ เกิดเดือนใดเต็มที่ เดินไปพบ
คน ๆ หนึ่งชื่อสาริบุตร จึงบอกข่าวว่าพระพุทธเจ้าศรีสุธรรมา
แล้ว ปรุทานเทศน์สั่งสอนวิเศษนักจะหาไหนเหมือนเป็นไม
มี สาริบุตรได้ยินก็อยากฟังบ้าง อารามใจเร็วถามว่าท่าน
เทศน์ว่าอะไรบ้าง สัตตธิตอบว่าจำมาแต่ให้แจ่มแจ้งไม่ได้
ดอก จะพูดให้เหมือนท่านนั้นพูดไม่ได้ต้องไปฟังท่านเทศน์เอง
จึงจะได้ สาริบุตรอ่อนน้อมว่าจะคอยฟังเทศน์ก็ยังไม่ได้ทันใจ
ถ้าเล่าละเอียดไม่ได้ก็ขอให้เล่าย่อ ๆ ว่า ท่านเทศน์มีใจความ
ว่าอะไรบ้าง สัตตธิถูกอ่อนน้อมดังนั้นจึงบอกว่า พระพุทธเจ้า
ท่านเทศน์เป็นใจความย่อว่า

เย ชมฺมา เหตุปฺปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต อาห
เตสญฺจ โย นิโรโธ เออฺวาทิ มหาธมฺมโน
แปลว่า ชรรมะทงฺหตายเกิดแต่เหตุ พระตถาคตกถาว
แล้วซึ่งเหตุแห่งชรรมะทงฺหตายนน และกถาวความดับแห่ง
เหตุทงฺหตายนนด้วย พระมหาธมฺมณมฺวาทอย่างน
เราถอกนมาจนเวदानว เเย ชมฺมา เหตุปฺปภาว นน

วิสาขบูชาที่บ้านชะอำ

เป็นคำสำคัญนักในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นคำย่อใจความ
ในเทศน์ธรรมจักร คือเทศน์กัณฑ์แรกซึ่งพระพุทธเจ้าทรงใช้
ประกาศพระพุทธศาสนา ถ้าเราต้องการจะภาวนาเพื่อประ-
โยชน์อะไรก็ตาม คำนี้เป็นคำภาวนาดั้งเดิม เย ชมมา เหตุปฺป
ภวาเย ชมมา เหตุปฺปภวา เย ชมมา เหตุปฺปภวา จะภาวนา
อะไรที่ดียิ่งกว่านี้ไปไม่มี ถ้าจำไม่ได้ก็ให้ไปถามพระที่วัดให้
ท่านสอนให้ท่องจนจำได้เถิด

ต้นโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ตำบลพุทธคยา นั้น ยังอยู่
จนเดี๋ยวนี้หรือถ้าไม่ใช่ต้นเดิมก็เป็นลูกหลานของต้นเดิมซึ่งมี
คนคอยปลูกแซมไว้เสมอ สำหรับเป็นที่ระลึกแก่ที่บูชา ลูก
หลานของโพธิ์ต้นนั้น ในกรุงเทพฯ ก็มีอยู่ทั่วราชอาณาจักร
และที่อื่นๆ เพราะเจ้าแผ่นดินเมืองดังกล่าวทูลขอพระพุทธศาสดา
ได้ไปขอมาปลูกไว้ในลังกา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ
โปรดให้ไปขอจากลังกามาปลูกไว้ในกรุงเทพฯ อีกต่อหนึ่ง
ส่วนที่ป่าเนินนอกกรุงพาราณสีที่พระพุทธเจ้าเทศน์
ธรรมจักรเป็นครั้งแรกนั้น เขาก่อพระเจดีย์ไว้เป็นที่หมาย ยัง

วิสาขบูชาที่บ้านชะอำ

เป็นที่คนไปบูชาอยู่จนทุกวันนี้ ข้าพเจ้าเองก็ได้ไปถึง ได้เห็น
รอยวัดวาอารามใหญ่โตมาก เพราะที่ตำบลนั้นพระพุทธเจ้า
เคยเสด็จไปอยู่บ่อย ๆ จึงเป็นสำนักของพวกพุทธศาสนิกชน ครั้น
พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือตายแล้ว พระสงฆ์ยังไปชุมนุม
อยู่ทนออกช้านาน จนมีผู้สร้างวัดวาอารามให้เป็นที่อยู่ของ
พระสงฆ์ใหญ่โตมากมาย แต่เดิมนั้นเป็นที่ร้างเดี่ยวเดี่ยว ยัง
มีแต่รอยตึกโต ๆ กับมีพระเจดีย์สำคัญเป็นแห่ง ๆ ข้าพเจ้า
ได้เห็นพระพุทธรูปศิลาใหญ่เด็กที่เขาขุดขึ้นมาได้จากใต้ดิน
เป็นอันมาก ผังอยู่ตั้ง ๓,๐๐๐ ปี ยังมีศิลาโต ๆ สลักเป็น
รูปชาดกและรูปอื่น ๆ เป็นเครื่องประดับตามวัดวาอาราม
เหล่านั้น เขาเคยขุดพระตำหนักธาตุ คือกระดูกพระพุทธเจ้า
ได้ในพระเจดีย์โบราณ มีหนังสือจารึกบอกให้รู้ว่าอะไร เพราะ
เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานและถวายพระเพลิงแล้วนั้น พระ
อัฐิคือกระดูกของท่าน ได้แจกกันไปในพวกญาติและผู้ทันทับ
ถือท่าน เขาไปใส่ถอบบรรจุไว้ในพระเจดีย์ ข้าพเจ้าได้เห็นถอบ
หนึ่งที่เขาขุดขึ้นมาได้ เป็นถอบศิลาจารึกว่ากระดูกพระพุทธเจ้า

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

มีนามผู้เป็นเจ้าของแถมมีศักราชด้วย เมื่อเปิดฉอบคีตาออก
พบฉอบเงิน เปิดฉอบเงินออก พบฉอบทองคำอีกชั้นหนึ่ง
ในฉอบทองคำนั้นมีพดอยดีต่าง ๆ เกือบเต็ม พระตำรับรักษา
คือกระดูกพระพุทธเจ้าเคยบรรจุปนไว้กับพดอยเหล่านั้น

จะกลับกล่าวถึงพระพุทธเจ้าต่อไป เมื่อตรัสรู้และประ
ทานพระธรรมเทศนาโปรดสัตว์มีผู้เลื่อมใสมากชน ๆ แล้ว
พระพุทธศาสดาก็แผ่กว้างออกไปโดยเร็ว พระองค์ไม่ได้ยู่
ว่าง ทรงสั่งสอนให้คนเลื่อมใสในศาสนาของพระองค์เป็น
เครื่องพาให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ พระองค์ทรงทำเช่นนั้นอยู่
๕ ปีถึงกลางเดือนวิสาขะ เมื่อ ๒๕๖๘ ปีมาแล้ว เด็ดจ
ปรินิพพาน คือ ตาย วันกลางเดือนนั้นจึงเป็นที่หมายสำคัญ
ในพระพุทธศาสดาอีกอย่างหนึ่ง ญาติพี่น้องของเราตาย ถ้า
เรามีกำตังพอเราก็มักทำบุญ พระพุทธเจ้าพิเศษกว่าพี่น้อง
ของเราเป็นกอง การประชุมกันทำบุญวันนั้นจึงเป็นการสมควร
ยิ่งนัก พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของเราเพราะท่านสอนพระธรรมไว้

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

พระธรรมเป็นที่พึ่งของเรา เพราะเป็นเครื่องให้เราปฏิบัติ
ปฏิบัติชอบ พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของเรา เพราะท่านจำธรรมะ
ของพระพุทธเจ้าไว้สอน ถ้าท่านไม่จำและเรียนต่อ ๆ กันมา
บ้านนี้ไม่มีใครรู้พระธรรม และอาจลืมพระพุทธเจ้าแล้วก็
ได้เหตุคุณพระพุทฺธเจ้า—พระธรรมของพระพุทธเจ้า และพระ
สงฆ์คือสาวกของพระพุทธเจ้าจึงเป็นไตรสรณะ คือที่พึ่งทั้ง ๓
ของเรา

เมื่อพูดมาเพียงนี้ท่านจะถามว่า ก็เมื่อพระพุทธเจ้าไม่ได้
เกิดเป็นพระพุทธเจ้า ท่านเป็นเพราะตรัสรู้ที่หลังนี้ ก็ท่านตรัส
รู้ว่าอะไร ท่านจึงเป็นพระพุทธเจ้า ท่านเทศน์ธรรมจักร
นั้นท่านเทศน์ว่าอะไร ปัญหาเช่นนี้ยากไว้เป็นหน้าที่ของ
พระสงฆ์ท่านตอบ และท่านก็ได้ตอบมาแต่บูยาตาชวด
และเคยวนท่านก็ยังคงตอบอยู่เสมอ คือเทศน์ที่พระสงฆ์ท่าน
เทศน์นั้น ท่านจะแสดงธรรมข้อใดก็ตาม ท่านไม่หันหลัง
เดิมของพระพุทธเจ้าไปได้ การแสดงธรรมะเป็นหน้าที่ของ

วิชาชะบูชาที่บ้านชะอำ

พระสงฆ์ และเป็นหน้าที่ซึ่งท่านไม่ทอดทิ้งเลยเถย ถ้าเรา
อยากทราบว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ว่ใคร ก็ต้องหาโอกาสฟัง
พระเทศน์ในเวลาข้างหน้าต่อไป ถ้าท่านไม่เทศน์จำเพาะตรง
นั้นจะร้องขอให้ท่านเทศน์ก็ได้ เมื่อท่านเทศน์แล้วต้องตั้งใจ
ฟังให้ดี มิฉะนั้นไม่เข้าใจ เพราะใจความยากนัก

ในที่นี้ขอลอถวายพระพรพระเจ้านาย และอำนาจพรให้
คนทั้งหลายซึ่งอยู่ในสยามมาคณ้อยู่เย็นเป็นสุขทั่ว ๆ กัน.

นิทานเก่า ๆ

กล่าวที่สามคยาจารย์สมาคม

เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

ปราชูภวณนตงบทไว้ว่า “นิทานเก่า ๆ” ถ้าผู้ฟัง
เป็นฝรั่งคงอยากให้พูดถึงนิทานไทย ๆ แต่เมื่อเป็นไทย ก็คง
ไม่อยากจะพูดถึงเรื่องตาม่มองถ่ายหรือเรื่องชนิดนั้น ๆ
ซาก ๆ คงจะอยากให้พูดถึงเรื่องที่ยังไม่ชินหู และบางที่จะ
อยากให้สนุกด้วยกรรมัง

อันที่จริงปราชูภวณนตงถูกทำนายว่าจะไม่สนุก แต่
แหะความตลกนมหมือนพชพนชตนม ภาพนทตนต มนค
งอกง่าย มนคเตบโตเร็ว ทเปรียบว่าพทตนนพหมายความ

นิทานเก่า ๆ

ว่าน้ำใจคนฟัง ถ้าท่านตั้งใจจะส่งนก เกรียมตัวจะส่งนก คอย
จะส่งนก ถึงจะพูดเป็นน้ำยาเย็นท่านก็อาจส่งนกได้

ท่านไปดูหนังเห็นซาโรดด์ดอยด์ ได้แวนตาโตโม่
หน้าเข้ามาในจอ แกลงไม่ทันทำอะไรท่านก็เตรียมคอยขึ้น
พอแกลงระดิกตัว ท่านก็ปล่อยปากกาก เมือ เมรี ปักฟอด
ออกมาในจอ ถึงแกลงได้เสื้อขาดเป็นผาซรว ท่านก็เห็น
ด้วย เห็นหน้าเอ็นดูที่สุด ถึงเรื่องของแกลงจะทราวมเต็มทน
ท่านก็เห็นส่งนก

การฟังเอานิทานก็อย่างนั้นแหละ ถ้าท่านเตรียมจะ
ส่งนก คอยจะส่งนก ถึงผู้เล่าจะไม่วิเศษอะไร ท่านก็ส่งนกได้
ถ้าข้าพเจ้าสามารถเก็บนิทานไทยเก่า ๆ มาให้มาก มา
รวมเป็นปาฐกถาวันนั้น ก็อาจเป็นประโยชน์แก่วิชาหนึ่งคือ
และเป็นเกียรติแก่ผู้แต่งมากกว่าที่จะเอานิทานเมืองอื่น ๆ มา
เล่า ถ้าเป็นเรื่องไทยล้วน ปาฐกถาวันนั้นอาจถูกแปลเป็น
ภาษาอังกฤษ และอาจไปเข้าคดีโฟดกถอ ซึ่งเป็นเครื่อง
นิยมของคนวงกว้าง ไม่ใช่วงไม่ถึง ๒๐๐ คนที่ฟังอยู่เวดาน

นิทานเก่า ๆ

การที่จะเอานิทานไทย ๆ มารวมกันเข้ามาก ๆ นั้น
ต้องมีเวลายานาน ๆ เมื่อไม่มีเวลายากก็ทำไม่ได้

ถึงหากจะมีเวลา ถ้าไม่มีโอกาสจะเที่ยวเก็บรวบรวม
ในที่ต่าง ๆ ก็ยังทำไม่ได้

ถึงหากจะมีเวลา ถึงหากจะมีโอกาส เมื่อไม่มีความรู้
จะตั้งรูปแบบให้ถูกต้องตามแบบที่นักปราชญ์นิยม มันก็ยัง
ทำไม่ได้ด้วยนั่นเอง

ทั้งหมดคนทำให้ชัดของ ไม่อาจเอานิทานไทย ๆ มา
แสดงในวันนี้ได้อย่างที่อยากจะทำ

แต่ถ้าไม่พูดถึงนิทานไทย ก็มีนิทานเมืองอื่น ๆ กาย
กองที่จะนำมาพูดได้

ตามบทที่ตงไว้ว่า “นิทานเก่า” นั้น นิทานซึ่งเก่า
เป็นจำนวนพันปีก็มี เก่าเป็นจำนวนร้อยปีก็มี ในที่นี้ไม่ได้
ตั้งใจจะกล่าวเรื่องนิทานตามลำดับอายุหรือตามลำดับอะไร
หมด ไม่ได้ตั้งใจจะกล่าวแยกประเภทแห่งนิทาน ไม่จัด

นิทานเก่า ๆ

พวกที่อังกฤษเรียกว่า เฟเบอด ไร่พวกหนึ่ง มีไร่พวก
หนึ่ง ปาราเบอด ไร่พวกหนึ่ง ฉะนั้นเป็นต้น ยังอาจกล่าว
ถึงนิทานพวกที่เรียกว่า โฟล็กเตดหรือโปปุปตาเตดและที่เป็น
เอมิก ก็ได้อีก ถ้าจะกล่าวอธิบายและยกตัวอย่างแยกเป็น
ตอน ๆ เดียววิธีนักปราชญ์ก็ไม่มีเวลาจะตอบจะค้น เวลา
ที่จะแต่งก็ไม่พอ ถ้าจะเอาจริงเอาจัง จะต้องใช้เวลาเตรียม
อยู่นานและจะต้องเล่าอยู่หลายวัน จึงจะพอมุ่งเคาเงอนเป็น
กิจจะลักษณะได้ เพราะฉะนั้นในวันนี้จะพูดเรื่อย ๆ ประปน
กันไปให้พอควรแก่เวลา

ตามที่กล่าวว่านิทานเก่ามีอายุหลายพันปีกันนั้น ที่
กล่าวกันว่าทราบอายุแห่งนิทาน ก็ทราบได้แต่เพียงที่มีหนังสือ
ดีเป็นหลักฐาน นิทานที่มีมาก่อนเวลามีหนังสือ เราก็
ทราบอายุไม่ได้ แท้ที่จริงนิทานรุ่นเก่า ๆ โดยมากได้แต่
สืบต่อกันมาช้านาน จึงมีผู้เขียนลงเป็นหนังสือ ที่มี ความ
จริง เป็นมรดกมีมาก แต่เมื่อได้สืบกันมาหลายต่อเข้า ก็มี
ความเชื่อว่าจริง เข้าไปปนความจริง ยังมีความที่อยาก

นิทานเก่า ๆ

จะให้คนเชื่อว่าจริง เข้าสัมผัสอีกเด้า ซ่อนจะยกให้เห็น
ตัวอย่างได้จากรามเกียรติ์เอง

ท้าวทศรถเป็นพระราชากรองกรุงอโยธยาแห่งแคว้น
แคว้นโกศต เป็นมหาภักษัตริย์ทรงฤทธิและทรงธรรม ทรง
ฤทธิจนได้เป็นจักรพรรดิ ทรงธรรมจนได้พระนามว่า เป็น
ราชฤษีเป็นต้น พระรามผู้เป็นราชโอรสองค์ใหญ่ของท้าว
ทศรถได้ฝึกหัดการใช้อาวุธชำนาญตามแบบการศึกษากษัตริย์
เชี่ยวชาญในการยิงธนู อาจหยิบศรออกมาจาก
แฉ่งที่ตะกำมือแล้วยิงพร้อมกันหรือคิด ๆ กันไปคราวจะหล่น
ถูก ฉะนั้นเป็นต้น

ในดินแดนซึ่งสมัยโน้น เป็นอาณาเขตของเจ้าแผ่นดิน
กรุงอโยธยา แต่ในปัจจุบันอยู่ในมณฑลที่เรียกว่า อูฐ และ
อาครา ในอินเดียชั้น ถ้านั่งไปในรถไฟในสมัยนี้ จะเห็น
เป็นไร่นาแห่งท่ามาหากินของคนแทบจะตลอดไป แต่ใน
สมัยโบราณถ้าห่างกรุงออกไป ก็เป็นป่าที่อาศัยของสัตว์
ร้าย และคนป่าซึ่งร้ายยิ่งกว่าสัตว์ เว้นแต่บางแห่งซึ่งพวก

นิทานเก่า ๆ

อารยะถอพรตเป็นฤษีไปตั้งอาศรมอยู่เป็นหมู่ ๆ

กาลครั้งหนึ่งพวกฤษีนั่งล้อมกองไฟอยู่ในบริเวณอาศรม มีชาวป่าหมู่หนึ่งเดินทางมาตามป่า ครั้นถึงถานอาศรมก็ตรงเข้าสู่กองไฟโดยมิได้รับเชิญ เขาหนึ่งปนกับพวกฤษีแถมทากรยาทเราเรียกกันว่า "กิเลสหายาบ" ต่าง ๆ เพราะไม่มีมารยาทอย่างชาวเมือง เป็นต้นว่าเขาเผลอตั้งควเขาย่างที่กองไฟ เป็นเครื่องเดือดร้อนแก่เจ้าของสำนักเหตุดีประมาธ เพราะฤษีเป็นคนกินมฤตผลอาหาร เมื่อใดก่ดินคาวก็เกิดคุดันเหียนทำให้ชยะแขง พวกชาวป่าไม่เข้าใจว่ารังเกียจอะไร รังเกียจทำไม ครั้นเห็นทากรยาชยะแขงเห็นว่บาก็เฉยดี เราท่านที่เคยเห็นพวกโยคีในอินเดีย ถ้าเราเป็นคนใจซุกซนนักดูหน้าด้อยูบ้าง เราไม่ด้อเพราะเรามีความคิด และมี "กิเลสละเอียด" พวกชาวป่าเป็นคนต่ำช้า เมื่อเห็นหน้าด้อยก็ไม่มีสติจะอดด้อได้ เมื่อด้อแล้วเห็นพวกฤษีไม่มีก่าดังวงษาที่จะได้ทานได้ ก็เฉยรังแกเอาด้วย เป็นต้นว่าเมื่อเห็นเกิดยดเผลอตั้งคว ก็เอาเผลอแตะกระดูกตั้งควโยนใส่ตั้งคว หรือโยนเข้า

นิทานเก่า ๆ

ในกองไฟบูชาญทำให้เสียพิชิต หรือเมื่อเห็นอาศรมและกุฏิ
ของฤษัอยู่ดบาย ก็ประพฤตตัวเป็นนกกงโครงเข้าโพรงนก
เอียง ครนเจ้าของเขาว่ากัหันหน้ามาเถียง ฉะนเป็นต้ว
อย่าง

ฝ่ายพวกฤษัเมื่อถูกรบกวนได้รับความเดือดร้อนเช่นนั้น
ก็พากันนำความไปร้องเรียนต่อเจ้าอชการ คือ วิศคามิตร
วิศคามิตรเป็นอาจารย์ของพระราชวงศ์ ทำอะไรทำได้ ครน
ทราบข่าวว่าชาวป่ามารบกวนถึงอาศรมก็รีบเข้าไปยังกรุง ตรง
เข้าทงพระโรงเ็ดเอาท้าวทศรถว่าปกครองบ้านเมืองเช่นนั้น
ใช้ไม่ได้ ท้าวทศรถตกพระทัยไม่ทราบหนเห็นหนใด ถาม
ว่าอะไรกัน วิศคามิตรตอบว่าหากษัตริย์เป็นเจ้าแผ่นดิน
ต้องปกบองฤษัชไฟให้อยู่เย็นเป็นสุข นี้ปด้อยให้ชาวป่ามา
ย้ายฤษัถึงอาศรมฉะนไม่เรียกว่าปฏิบัติหน้าที่ของพระราชา
ท้าวทศรถถวฤษัเต็มทนค้อย ๆ ถามจนได้ความตลอด แล้ว
ถามว่าจะให้ทำอย่างไร จะให้ตั้งกองทัพไปปราบหรือจะให้
ปฏิบัติประการใดก็จะทำตามทงนั้น วิศคามิตรตอบว่า ให้

นิทานเก่า ๆ

ตั้งพระรามไปจับได้ ไม่ต้องให้มีกองทัพไปด้วยก็ได้
วิศ्वามิตรจะพาพระรามไปเอง ท้าวทศรถตกพระทัยว่าพระ
รามยังเด็กนัก จะแต่งกองทัพไปปราบแทน วิศ्वามิตร
กลับเอ็ดเอาว่าเป็นกษัตริย์ตรัสแล้วจะค้นคว้าได้หรือ เมื่อก
ตั้งญญาว่าให้ทำอะไรจะทำตาม บัดนี้ขะบิตพิศวให้เดี่ยวจา
ในที่สุดท้าวทศรถต้องตกตงให้พระรามไป

ถ้าเราจะเข้าใจว่าเหตุใดวิศ्वามิตรจึงข่มขู่ท้าวทศรถ
ได้ถึงเพียงนั้น ก็จะต้องรู้หัวใจแขกโบราณซึ่งยังมีคติอยู่บาง
คนสมัยนี้ วิศ्वามิตรเป็นอาจารย์ และความนับถืออาจารย์
นั้นยังพอยังมี พวกที่แต่งเรื่องเหตุนั้นเป็นพวกพราหมณ์ซึ่ง
เป็นตระกูลอาจารย์ จึงแต่งเรื่องให้เป็นเช่นนั้นเพื่อประโยชน์
ของใครไม่ต้องนึกนานนักก็พอเดาได้ อนึ่งพวกฤษีไม่มีฤทธิ
เดชอะไร ที่ทำให้คนยำเกรงได้ก็เพราะเชื่อว่าอาจสาปให้เป็น
อะไรเป็นนั่น อย่าว่าแต่คน ถึงแม้เทวดาพวกฤษีก็สาปได้
พระอินทร์เองยังถูกสาปให้เป็นรอยไปทั่ว ทานองออกผี
คาช จนได้ชื่อว่าสหัสหนนะ หรือท้าวพันตา

นิทานเก่า ๆ

ข้อที่ท้าวทศรถกตัญญูสำปพระองค์เอง หรือสำปพระ
รามนี่แหละเป็นเหตุอันหนึ่งซึ่งต้องยอมให้ฤษั่มชั้ได้

ส่วนพระรามนั้นไม่ปรากฏว่ามีความเห็นอย่างไรบ้าง
แต่เห็นจะพอเข้าใจเอาได้ว่าไม่มีความครั้นคร้ามเลย เพราะ
ชำนาญอาวุธ และเพราะได้ฝึกหัดเป็นนักรบมาหลายปี ก็
คงจะอยากทดลองรบจริง ๆ คุยบ้าง พระลักษมณ์อีกองค์หนึ่งก็
อย่างเดียวกัน พระลักษมณ์มักคิดต่อพกตั้งมัครไปด้วย

ครั้นวิเศษามิตรพาราชกุมารส่งองค์ไปถึงอาศรม พบ
พวกชาวป่าก็ขับไล่ให้กระจัดกระจายไปได้ด้วยง่ายดาย ชาว
ป่าเป็นคนแข็งแรงดุร้ายก็จริง แต่ไม่มีอะไรยิ่งกว่าอาวุธสั้น
เมื่อเข้าประชันหน้ากับคน ๒ คนซึ่งมีอาวุธยิงไปได้ไกล และ
ยิงเร็วจนหลบหลัดไม่ใคร่ทัน ถูกศรตายบ้าง เจ็บป่วยบ้าง
ก็ไม่กล้าสู้ยืนนาน ไม่ช้าก็หลบหลัดหนีไปหมด

ความจริงในเรื่องการรบครั้งนี้พอจะกำหนดได้ว่า
เป็นพงศาวดารมีเท่านั้นเอง แต่ถ้าอ่านในรามายณะก็ดี หรือใน
รามเกียรติ์ของเราก็ดี ก็กลายเป็นเรื่องใหญ่โตมีปาฏิหาริย์

นิทานเก่า ๆ

เป็นอันมาก เรื่องที่เล่ากันในยุคที่ต่อสมัยพระรามลงมา
ก็คงจะมีฝอยน้อยน้อย ต่อมาช้านานเมื่อพระรามถูกตั้งให้
เป็นอวตารแห่งพระวิษณุเป็นเจ้า ความต้องการจะให้เชื่อ
ศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า ก็ชักให้เกิดฝอยแค้นแค้นใหม่
ปาฏิหาริย์ ฤษี ๆ ฤษี ถ้าจะกล่าวความเห็นในสมัยนั้นน่าจะเห็น
ว่า การที่ยกย่องกันว่าพระรามเป็นอวตารของพระวิษณุเป็น
เจ้านั้น พระรามไม่รู้ไม่ชี้ ไม่ได้ขออ้างว่าเป็นอวตารของ
พระนารายณ์หรือของใคร แต่หากถูกยกย่องขึ้นเมื่อตายไป
แล้วเป็นนาน

ที่กล่าวเรื่องพระรามมานี้ เป็นตัวอย่างนิทานซึ่งมี
ความจริงเป็นมูล แต่มีฝอยเกิดขึ้นโดยที่มีผู้ใดตั้งใจจะ
หลอกลวงใคร แต่หากเป็นไปเองเพราะเล่าต่อ ๆ กันมาบ้าง มี
ฝอยที่คนตั้งใจเติมเพื่อจะให้เกิดเลื่อมใสบ้าง

ส่วนนิทานซึ่งเห็นได้ว่า ประดิษฐ์ขึ้นโดยความมุ่ง
หมายจะให้เกิดประโยชน์แก่คนบางหมู่บางคนนั้นก็มี ดัง
ตัวอย่างนิทานอียิปต์โบราณ ซึ่งจะได้นำมาแสดงให้เห็นต่อ

นิทานเก่า ๆ

ไปข้างหน้า นอกหนียังมีนิทานซึ่งประดิษฐ์ขึ้นเป็นคำสอน
และที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อความเพลิดเพลินเป็นต้น

การดำเนินชีวิตด้วยปากย่อมมีมากในสมัยซึ่งยังไม่มีหนังสือ
หรือในภูมิภาคประเทศที่หนังสือยังไม่แพร่หลาย ในสมัย
โบราณคนดำเนินชีวิตดีแม้เป็นทาส ก็อาจหลุดพ้นทาส จน
ถึงได้เป็นข้าราชการมีเกียรติก็มี ดังอดีตเป็นต้น อดีตเป็น
ตัวอย่างอันดีของคนชนิตนั้น แก่เกิดในเอเชียไมเนอร์ และ
มีผู้ชื่อแกมาเป็นทาส แก่เป็นคนชำนาญการดำเนินชีวิต ครั้น
แก่เห็นไม่ยุติธรรม จะว่ากระไรตรง ๆ ก็กลัว จึงดำเนินชีวิต
เปรียบ แก่เด่าดีนายไม่โกรธ กลับชอบฟัง ในที่สุดยกให้
พ้นทาส ความสามารถของอดีตพาแกเข้าไปในราชสำนัก
แห่งท้าวคริสต์ดี ท้าวคริสต์ดีทรงยกย่องให้เป็นผู้มีเกียรติ แก่
ชนขอว่ากระเดียดจะต่อพลอ มีเรื่องซึ่งปลุกตอกได้ไว้ในประ
วัติโลดดอน ผู้เลื่องชื่อว่าเป็นผู้บัญญัติกฎหมายดี ว่าครั้งหนึ่ง
โลดดอนเป็นแขกต่างเมืองไปเฝ้าท้าวคริสต์ดี ท้าวคริสต์ดีนั้น

นิทานเก่า ๆ

เดื่องตอวาเป็นผุมงคงยงคนทงทตาย จนภาษาอังกฤษมีศัพท์
“คริสต์” แปลว่าเศรษฐีใหญ่ โสตนเห็นความโอ้อ่าต่าง ๆ
ในราชสำนักก็ไม่ชม กذبพูดถึงความไม่เที่ยงแห่งอำนาจ
และทรัพย์ เห็นได้ว่าท้าวคริสต์ไม่โปรด อัดปเชื้อเพื่อโสตน
จึงเข้าไปกระซิบว่า “เราไม่ควรทูลอะไรต่อพระราชา นอก
จากที่สบายพระโสตร”

โสตนตอบว่า “ห้ามได้ เราไม่ควรทูลอะไรต่อพระ
ราชา นอกจากที่เป็นประโยชน์ต่อพระองค์”

มีเรื่องว่า ภายหลังมาไม่นานเจ้ากรุงเปอร์เซียยกทัพ
ไปตีเมืองของท้าวคริสต์ ๆ แพ้ เจ้ากรุงเปอร์เซียจับไปได้
ตั้งให้ดำเรจโทษ ครั้นเขาพาเธอไปมัดไว้ยังที่ดำเรจโทษ
เธอก็บ่นออกชื่อโสตนว่าไป เจ้าพนักงานได้ยิน ก็นำ
ความไปทูลเจ้ากรุงเปอร์เซีย ๆ ให้กลับไปตั้งว่ามีเรื่องราว
อย่างไร ได้ความว่าโสตนเคยพูดเคื่อนสติท้าวคริสต์ หาก
ท้าวคริสต์ไม่เชื่อฟัง อำนาจจึงทรุดโทรมลงไป เจ้ากรุง
เปอร์เซียได้ฟังก็หวนคิดขึ้นมาว่า ก็เมื่ออำนาจเป็นของไม่

นิทานเก่า ๆ

ยังยืนแต่ว จะใช้อำนาจเป็นเครื่องประหารคนก็หาควรไม่
ทรงคิดดั่งนั้นจึงยกโทษให้ท้าวศรีสัต จึงมีคำกล่าวกันว่าได้
ตอนได้ช่วยชีวิตท้าวศรีสัตไว้ให้อยู่ต่อมาอีกหลายปี แต่ข้อป
ได้ช่วยให้คนจำพระนามได้นานกว่านั้นมาก

ผู้มีการเด่านิทานเป็นเครื่องหากิน หรือเป็นเครื่องช่วย
การหากินอย่างอื่นในยุโรป โสมติจะในอินเดียเป็นต้น
ย่อมมีทั่ว ๆ ไปตั้งแต่โบราณมาจนด้นนี้

ในประเทศทุกประเทศ ในเมืองเรา เมืองฝรั่ง จีน
ญี่ปุ่น ญวน พม่า มอญ ตลอดจนไปจนชาติเล็กชาติน้อย
ย่อมจะมีนิทานที่เล่าต่อกันมาแต่โบราณ นักปราชญ์
เก็บนิทานเหล่านี้ไปรวบรวมและพิจารณาเทียบเคียงกัน ก็
เลยเป็นวิชาประเภทหนึ่งขึ้น

ถ้าจะสอบสวนว่าการเด่านิทานมีมาแต่ครั้งไหน ก็เห็น
จะต้องย้อนถอยหลังไปจนถึงสมัยซึ่งคนแทบจะยังเป็นดังอย่าง
คาร์วินว่า แต่เราจะถอยหลังไปไกลเช่นนั้นก็ได้ การ
ค้นหานิทานโบราณเดี่ยวเปรียบการค้นหาของโบราณอื่น ๆ

นิทานเก่า ๆ

นักปราชญ์ชุดได้โครงกระดูกเก่าแก่ อาจทำให้เกิดความรู้
ถอยไปถึงยุคหลัง ๆ ได้ แต่โครงกระดูกซึ่งฝังอยู่ใต้ดินก่อน
สมัยทมิฬหนึ่งก้อนนั้น ไม่ได้นิทานเก่าให้เราฟังเลย เหตุฉะนั้น
การค้นหานิทานถอยหลังไปในสมัยโบราณจึงมีจำกัดอยู่เพียง
สมัยทมิฬหนึ่งก้อนเอง จึงบอกการเดานิทานสืบต่อกันมาด้วย
ปากอาจมีไต่หลายชั่วคนหรือหลายสิบชั่วคน แต่ที่จะถอย
หลังไปตงห้าพันหกพันปีนั้นน่าจะเห็นว่าไม่ได้

ถ้าจะเดานิทานเก่าที่สุดที่ชาวเผ่าคนได้ในหนึ่งสัปดาห์ ก็
ถอยหลังไปได้นานพอใช้ แต่ถ้าจะเทียบกับสมัยเมื่อคนยัง
เป็นลิง ก็แถมอกับเมื่อวานชน และที่วามือวานชนนั้นคือ
ประมาณ ๒,๘๐๐ ปีเท่านั้นเอง

สมัย ๒,๘๐๐ ปีมาแล้วนั้นเป็นเวลาจำเจริญของประ
เทศอียิปต์ กาดครั้งโน้นมีเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง เป็นกษัตริย์
ใหญ่โตทรงเกียรติมาจนเวदानว่าอยู่ในจำนวนพระราชาชิง
สร้างปิระมิดใหญ่ พระมหากษัตริย์องค์นั้นมุดานานว่าทรง
เรียกราชบุตรเข้านั่งล้อมราชอาสน์ แล้วให้ผลัดกันเดานิทาน

นิทานเก่า ๆ

ถวาย นิทานเหล่านี้เป็นเรื่องซึ่งเหล่าราชโอรสทรงทราบ
มาจากพวกมายากร (Magicians) ทั้งนี้ ภายหลังจากที่
นานมีผู้เขียนนิทานเหล่านี้ลงเป็นหนังสือคงที่จะนำมาเล่าแต่
ย่อ ๆ

วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงยุติธรรม เสด็จแควดล้อม
ด้วยราชบริพารไปยังบ้านมหาอำมาตย์ซึ่งเป็นมหามายากร
ของแผ่นดิน ภริยาเจ้าของบ้านเห็นราชเสวกคนหนึ่งติดตาม
เสด็จไปก็เกิดเส่นหา จึงให้สาวใช้นำเสื้อผ้าอันงามตบไป
ให้ สาวใช้ของไปให้แล้วก็พาราชเสวกกลับมาหานาง
ราชเสวกกล่าวแก่นางว่า สามีของนางมีเรือนงามอยู่ที่ขอบ
สระในบริเวณบ้านเป็นที่เหมาะที่จะไปอยู่ด้วยกัน นางเห็น
ชอบจึงให้สาวใช้ไปตั้งให้ผู้รักษาให้จัดเรือนนั้นสำหรับจะไป
พัก แล้วพาราชเสวกไปต้อนรับเลี้ยงดู ตำราญอยู่จนค่ำ
ครั้นเวดาค่ำราชเสวกตงอาบน้าในสระ ผู้รักษาสระเห็นก็ถาม
นางสาวใช้ นางสาวใช้จึงเล่าให้ทราบความผูกพันของนางผู้
เป็นนายและราชเสวกนั้น รุ่งขึ้นเช้าผู้รักษาสระจึงนำความ

นิทานเก่า ๆ

ไปเด้าให้มหาอำมาตย์ทราบ มหาอำมาตย์ตั้งคนใช้ให้ไป
หยิบหีบไม้ค่าซึ่งบรรจุตุ่มตำรามายามาให้ แล้วเอาขง
บนั้นขึ้นเป็นรูปจรเข้และร้ายมนต์ซึ่งมีอยู่ในตุ่มนั้น ครั้นร้าย
มนต์เสร็จแล้วจึงส่งจรเข้ขงว่า เมื่อราชเสวกดองอาบหน้าใน
สระก็ให้จรเข้ลากเอาตัวลงไปไว้ใต้น้ำ ตั้งแต่ยกมอบจรเข้
ขงให้แก่คนรักษาสระ ตั้งว่าเมื่อราชเสวกดองอาบหน้าก็ให้เอา
จรเข้ขงโยนตามลงไปในสระด้วย

ครั้นถึงเวลาดำหนดนั้น ราชเสวกดองอาบหน้าตามเคย ผู้
รักษาสระจึงเอาจรเข้ขงโยนลงในสระ กลายเป็นจรเข้ใหญ่
ตรงเข้าคาบตัวราชเสวกดองลงไปไว้ใต้น้ำ ครั้นประมาณ ๗
วันมหาอำมาตย์จึงทูลพระมหากษัตริย์เชิญเสด็จทอดพระเนตร
ที่ริมสระ แล้วเรียกจรเข้ให้พาราจเสวกขึ้นมาเห็นหน้า และ
ทูลเด้าเรื่องให้ทรงทราบทุกประการ

พระมหากษัตริย์ตรัสแก่จรเข้ว่า “ขง ๆ เจ้าก็จง
เอาไปเถิด” จรเข้ก็คาบราชเสวกดำน้ำสูญไป

นิทานเก่า ๆ

ส่วนพระมหากษัตริย์ผู้ทรงยุติธรรม เมื่อเสด็จกลับ
ถึงพระราชวังแล้ว ก็ตรัสให้หาตัวภริยามหาอำมาตย์มา
ชำระ แล้วให้เฝ้าเลี้ยงทั้งเป็น เหากระดูกทั้งตงแม่น้ำตามควร
แก่โทษ

นิทานที่เล่ามานี้ปรากฏในหนังสือว่าอายุเกือบ ๖,๘๐๐
ปี ในที่นี้ควรจะอธิบายเพิ่มเติมว่า พระราชบุตรซึ่งเป็นผู้
เล่านิทานเรื่องนถวายพระราชบิดานี้ ภายหลังได้เป็นพระ
เจ้าแผ่นดินครอบครองบ้านเมืองต่อมา กษัตริย์ในวงศ์นั้นได้
พากเพียรจะเป็นหัวหน้าศาสนาด้วย เป็นเจ้าแผ่นดินด้วย ใน
สมัยนั้นประมุขของศาสนาคือนักบวช ซึ่งเป็นหัวหน้าอยู่ใน
ศาสนพระอาทิตย์ (ศาสนาเป็นศาสนาบูชาพระอาทิตย์) พระ
ราชาต้องการแย่งตำแหน่งประมุขแห่งศาสนา ทรงพาก
เพียรจะทราบวิชาของพวกนักบวชในเรื่องมายาต่าง ๆ จึงเสาะ
แสวงความรู้โดยพระองค์เองบ้าง ให้เหล่าราชบุตรเที่ยวสืบ
เสาะสืบค้นรับฟังบ้าง

นิทานเก่า ๆ

ประเทศอียิปต์ในสมัยโน้น หญิงเป็นเจ้าของทรัพย์
ดั่งไม้ตั้งโตซึ่งชายหาได้หรือรับมรดกก็ต้องยกให้แก่ภริยาทั้ง
สิ้น ที่เป็นดั่งนั้นนี้ฐานกันว่าจะเป็นตัวชายต้องถ้าดีตัว
หาอาหารแต่บ้องกันภัย หญิงเป็นคนทำการเพาะปลูก และ
เก็บกำไรแห่งการนั้นไว้ในมือตน ตามธรรมเนียมในสมัยเก่า
เมื่อหญิงต้องการจะมีสามีก็ตั้งเสื้อผ้าไปให้ชายเป็นสัญญา
เมื่อสามีแล้วถ้าเกิดเบื่อหน่ายอยากจะมีสามีใหม่ก็ตั้งเสื้อผ้า
ไปให้ชายคนที่เด็กใหม่ วิชนคนชาวป่าบางประเทศยัง
ประพฤติอยู่จนทุกวันนี้ แต่ในอียิปต์โบราณ เมื่อถึงสมัย
พระเจ้าแผ่นดินปกครอง ขนบธรรมเนียมก็เปลี่ยนไป ธรรมเนียม
ก่อน คือหญิงที่มีสามีแล้วอาจตั้งเสื้อผ้าไปเด็กตัว
ใหม่ได้นกดับเป็นผล นิทานเรื่องที่เล่าแต่ตั้งว่า ในสมัยนั้น
ยังมีคนซึ่งยังไม่ยอมทิ้งธรรมเนียมเก่า แต่ความค่อนนมผล
เป็นภัยแก่ตัวเอง ถูกตั้งโทษเพื่อจะให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น
นิทานเรื่องนี้ นอกจากแต่ตั้งความศักดิ์สิทธิ์ของมายาการ ยัง
เป็นเครื่องชี้คนทศชนธรรมเนียมใหม่ด้วย

นิทานเก่า ๆ

ในอินเดีย นิทานเก่าชุดหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือชาดก
ในสมัยพระพุทธเจ้า การเล่านิทานเป็นวิธีดีเพื่อแต่งคำสอน
ให้คนเข้าใจง่าย ทั้งนิทานเก่าก่อนสมัยชาดกได้รวมเข้ามา
อยู่ในชาดก ๕๕๐ เรื่อง และได้กระจายไปในอินเดีย เปอร์-
เซีย ซีเรีย จนถึงกรีซ ในรอบร้อยปีที่ ๑๔ แห่งคริสต์ศักราช
มีนักบวชกรีกคนหนึ่งชื่อปุลตานุส ได้เก็บเอาท้องนิทานชาดก
ไปเขียนไว้ในภาษาของตนหลายเรื่อง และยกให้ว่าอีสปเป็น
ผู้แต่ง อีสปได้เป็นผู้เล่านิทานเมื่อราว ๒๕๐๐ ปีมาแล้วจริง
แต่เวลาที่นักบวชกรีกเขียนนิทานอีสปลงนั้น อีสปได้ตายเสีย
ช้านานทีเดียว เพราะเหตุที่ชาดกถูกดักท่องเรื่องไปเช่นนี้
ชาดกกับอีสปจึงมีหลายเรื่องเหมือนกัน เช่นเรื่อง "พาคณ
ด้วยหนึ่งราชสีห์" เป็นต้น

นิทานชาดกเรื่องพระโพธิสัตว์ตัดตีนระหว่างหญิง ๒
คนแย่งทารกนั้น ต่างคนต่างว่าเป็นมารดาเหมือนกันเหมือนกับ
เรื่องในไบเบิลที่เรียกว่า "คำตัดสินของโสโตมอน" อีก
เรื่องหนึ่ง

นิทานเก่า ๆ

ในทันจะนำนิทานชาดกมาเล่าสั้น ๆ ๒ เรื่องคือเรื่องท
อานเมอตะกนเอง เรื่องหนึ่งว่า เมื่อท้าวพรหมทัตครองกรุง
พาราณสี พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นชาวนา มีพ่อค้า
ย่อยคนหนึ่งบรรทุกดินค้ำบนหลังพาเที่ยวเร่ขายตามหมู่บ้าน
เมื่อเข้าไปใกล้หมู่บ้านใดก็ปลดดินค้ำจากหลังพาเอา
หนึ่งราชสีห์ที่คลุมตัวพาให้มืดซิดเห็นเป็นประหนึ่งราชสีห์
แล้วปล่อยให้เที่ยวหากินตามใจมัน พวกเข้ก็กินข้าวในนา
และเที่ยวเหยียบย่ำที่ต่าง ๆ ซึ่งเจ้าของหวงห้าม เจ้าของนา
ไร่ต่าง ๆ คิดว่าราชสีห์เข้าไปในไร่ของตนก็ไม่อาจจับได้ แต่
ในที่สุดไปซัดชวณกันมาหลายคน ถิ่นของกตองและเครือของ
มือต่าง ๆ พวกนี้มาจะจับได้ราชสีห์ ครั้นเข้าไปใกล้ราชสีห์
ก็เผด็จหน้าทเป็นเสียงพา คนพวกนั้นโดยนกดั้นความเกรง
กลัว พวกนี้เข้าทูปต์พาจนตาย ครั้นคนเหล่านั้นกลับไปแล้ว
เจ้าของพาคึงเข้าไปใกล้วปริเทวะแก่พาวว่า “เอ็งดำแดงตัว
เป็นราชสีห์ ถ้าหุบปากไว้ก็คงจะมีอาหารกินตลอดชีวิต น
เอ็งเปล่งเสียงออกมาจึงตายเพราะเสียงนั่นเอง”

นิทานเก่า ๆ

เรื่องเดียวกนิหมีในนิทานอีสปว่า พาคัวหนึ่งพบหนึ่ง
ราชต์ห้เขาจึงเอาหนึ่งราชต์ห้คตุมคน แลวออกเที่ยวไต่ซู่สัตว์
อื่น ๆ ในไร่ในนาและในป่า ภายหลังไปพบเจ้าของเขากทำ
กรियाซู่จะให้เจ้าของกตัว แต่เจ้าของเห็นหุยาวจำไต่ก็เอาไม้
ค้พาเจ็บช้ำเป็นอนมาก

นิทานเรื่องนมคตลกซงอาจเปรียบกับคนไต่ทุกสัตว์ นับ
ว่าป็นเรื่องซงไม่รุจักเก่า แต่วิธีไต่ในชาตกคมาคยกว่า
ในอีสปมาก

นิทานชาตกอีกเรื่องหนึ่งมีว่า หญิงตูกอ่อนอุมตูกอ่อน
ไปอาบน้ำ นางยักษเห็นทารกเข้าอยากกินก็แปลงป็นหญิง
มุษย์มาขออุมเด็กให้กินนม แลวเถียงว่าป็นตูกของคน ใน
ที่ตูดพระโพธิศตวตองคตสัน พระโพธิศตวจึงตั้งให้เขียนเต้น
ตงบนพน เขาเด็กวางชวางเต้นให้หญิงทงตองตั้งแยงเด็ก ใคร
ตั้งพนเต้นไต่ป็นผู้ชนะ หญิงทงตองเขาจับเด็กตง ครนเด็ก
ร้องชนหญิงผู้ป็นมารดาตงตารเด็กก็ปด้อย พระโพธิศตวจึง
ชแจงให้คนทงหลายเห็นไต่ว่า หญิงซงตงตารเด็กยอมปด้อย

นิทานเก่า ๆ

ยิ่งกว่าจะตั้งให้แขนขาขาดนั้นแหละเป็นมารดา

ในไบเบิ้ลฝรั่งมีเรื่องอย่างเดียวกันว่า หญิงถูกซ่อน
๒ คนนอนอยู่ในที่เดียวกัน ทารกคนหนึ่งตาย หญิงทั้งสอง
เถียงกันว่าทารกที่ยังเป็นอยู่นั้นเป็นบุตรของตน ร้องถึงท้าว
โลโตมอนต้องตัดสิน ท้าวโลโตมอนตัดสินว่าให้ผ่าเด็กออกเป็น
สองซีก เอาไปคนละซีก หญิงผู้เป็นมารดาอ้างว่าอย่าฆ่า
เลย ยอมให้เขาเอาไปเถิด ความสงสัยของเด็กนั้นแสดงว่าใคร
เป็นมารดา

เรื่องในชาดกและในไบเบิ้ลนี้ นักปราชญ์ยังเห็นไม่ลง
รอยกันจนบัดนี้ พวกอินเดียสอนเอามาจากพวกเหบริว
หรือพวกเหบริวสอนเอาไปจากอินเดีย

นิทานชาดกเช่นที่เล่าในไตรปิฎกต่อกันมาช้านาน จน
เมื่อประมาณ ๒,๓๐๐ ปีมาแล้ว จึงมีผู้เขียนลงเป็นหนังสือ
ภายหลังนั้นมาพวกพราหมณรู้อีกว่าคำสอนพราหมณ์ที่รด
ไตรมลงไประหว่างพุทธกาล เห็นเรื่องนิทานพุทธคำสอนมี
ประโยชน์ในทางคำสอนคำสอน จึงถ่ายแบบไปรวบรวมนิทาน

นิทานเก่า ๆ

๕
ชนบ้าง แต่ประดิษฐ์เสียใหม่ให้เอนเอียงไปทางศาสนา
พราหมณ์ นิทานชุดหนึ่งซึ่งเรียกว่า ภารุญคัตนัตระได้เกิดขึ้น
เมื่อ ๒,๐๐๐ ปีเศษด้วยประการฉะนี้

ในภารุญคัตนัตระมีนิทานเรื่องหนึ่งว่า มีพราหมณ์หนุ่ม
คนหนึ่งได้เล่าเรียนมีความรู้กว้างขวางตามดัทธินในศาสนา
เมื่อสำเร็จการเล่าเรียนแล้วก็เที่ยวไปในตำบลต่าง ๆ ความรู้
และกริยาอันดีเป็นเครื่องให้ชาวบ้านเลื่อมใสและเจือจุนทุก
ประการ

แต่พราหมณ์หนุ่มนั้นเป็นคนตะกตะและเต็มไปด้วย
ความโลภ วันหนึ่งพราหมณ์เพื่อนบ้านมีการทำบุญเลี้ยงพวก
พราหมณ์ด้วยกัน พราหมณ์เจ้าของบ้านให้อาหารแก่แขก
เกินที่จะกินได้หมด พราหมณ์หนุ่มจึงกินเต็มที่จะกินได้
แต่เมื่อออกจากบ้านนั้นไปแล้ว เดินไปตามทางพบบ้าน
พราหมณ์อีกบ้านหนึ่งมีการเลี้ยงอย่างเดียวกัน พราหมณ์
หนุ่มก็เข้าไปจะกินเลี้ยงอีก พราหมณ์เจ้าของบ้านถามว่า
ท่านกินเลี้ยงมาเต็มคราบเมื่อตะกตนเองยังมีช่องว่างอยู่ในท้อง

นิทานเก่า ๆ

อีกหรือ พราหมณ์หนุ่มไม่มีความระอายก็เข้านั่งกินอีกครั้ง
หนึ่ง และอุตุดำก็กินเข้าไปได้ ครั้นเสร็จการเลี้ยงแล้ว เจ้า
ของบ้านก็แจกน้ำมันเนยให้แก่แขกทุกคน ๆ ละหม้อ ฝ่าย
พราหมณ์หนุ่มครั้นได้รับแจกแล้วก็อุ้มหม้อเนยดาเจ้าของ
บ้านไป แต่ครั้นไปได้หน่อยก็เดินไม่ไหว จึงนั่งตงพักที่ริม
ทาง เขาหม้อเนยวางไว้ข้างหน้า พิจารณาหม้อเนยพลาดพูด
แก่ตัวเองว่า

“ฉันกินอาหารแล้วไม่ต้องหาอะไรกินอีก พรุ่ง
นี้ฉันจะยังไม่ต้องเปิดองอาหารอีกฉันหนึ่ง เนยหม้อนี้ฉันไม่
มีที่ใส่จะควรทำอย่างไรจึงจะดีที่สุด กูควรจะขายเสีย เมื่อ
ได้เงินมาแล้วจะทำอย่างไร กูจะชอนางแพะตัวหนึ่ง แพะนั้น
จะมีลูก และโน้ไม่ช้าก็จะมีแพะฝูงหนึ่ง เมื่อมีฝูงแพะแล้ว
จะขายเสีย ซองจและม้า งัวและม้านั้นจะมีลูก และไม่ช้า
ก็จะมีฝูงม้าและฝูงงัว จนเป็นคนมั่งมี เพื่อนบ้านทั้งหลาย
เลื่องชื่อทรัพย์สินสมบัติของกู จนพราหมณ์เพื่อนบ้านคนหนึ่ง
ยกตุ๊กตาวงให้แก่กู กูแต่งงานแล้วพาเมียกลับมาบ้าน มีการ

นิทานเก่า ๆ

เตียงใหญ่ซึ่งพ่อตากงจะออกเงินให้ ต่อไปไม่ช้าเมียของกูก็จะ
ม้ดุก กูจะเตียงดุกและเมียของกูให้ด้มความสุข

แต่เมียของกูอาจดมหน้าทแม่เรือน อาจออกเที่ยวตาม
บ้านเพื่อนฝูงละทั้งดุกให้ฉิ่งเดินโดยดำพัง ดุกคนหนึ่งอาจฉิ่ง
เข้าไปใต้ห้องงัว งัวก็จะเหยียบขาหักเป็นคนพิการตลอดชีวิต
เพราะอะไร เพราะความผิดของมึงผู้เป็นแม่ละทั้งดุกใช้
หรือไม่ใช่ มึงประพฤติเช่นนี้ กูของด้มมึงด้วยไม้เท้าให้
หذابจำ อย่างนี้ ๆ ๆ ”

พราหมณ์หนุ่มพูดแก้ตัวเองพลาดเอาไม้เท้าตีภรรยา
แต่ภริยายังไม่มี มีแต่หม้อเนย หม้อก็เคยแตกหมด

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานต่อพราหมณ์ ตลอดทั้งด้มความ
โงกและความโคร่ ผรุ้งเห็นว่าเป็นนิทานทางพุทธศาสน์ แต่
เหตุใดพราหมณ์จึงเก็บเอาไปรวมไว้ในชุดนิทานซึ่งตั้งใจให้
เป็นเครื่องคำจุนตักษิของตน

คำสอนพุทธและคำสอนพราหมณ์เดินคนละทาง คำสอน
พุทธสอนไม่ว่าใครหมดทั้งผู้ดีและไพร่ ไพร่มีในโลกมาก

นิทานเก่า ๆ

กว่าผู้ใด เพราะฉะนั้นคำสอนพุทธจึงสอนคนชนคามากกว่าคน
ชนสูง ส่วนคำสอนพราหมณ์ในสมัยนั้นคงหน้าสอนกษัตริย์
และเจ้านาย เพราะเมื่อเอาเจ้านายเข้าเป็นพวกได้แล้วก็อาจ
จะกักกันคำสอนพุทธในอินเดียให้เลื่อมทราวมองไปได้ เหตุ
จึงได้เกิดมีหนังสือที่ โศปเทศเป็นหนังสือสอนเจ้านายชน
ออกชุดหนึ่ง แต่เนื้อเรื่องก็ถ่ายมาจากปัญญาคันถระและนิทาน
ทางพุทธคำสอนเป็นอันมาก หนังสือที่โศปเทศได้พิมพ์เป็น
ภาษาไทยมากแล้ว ในทีนี้จะไม่นำเอามาเล่าเป็นตัวอย่าง
ทีนี้เราจะท่องอินเดีย ข้ามฟากไปยุโรปและฟังดูนิทาน
เก่าในทวีปนั้นบ้าง

ในยุโรปครั้งกรีกและโรมันโบราณมีคำสอนนับถือ
เทวดา ซึ่งเดี๋ยวนี้ไม่มีใครเลื่อมใสเสียแล้ว แต่เรื่องราว
ของเทวดานั้นยังอยู่บริบูรณ์ เพราะหนังสือและภาพยกถอน
ต้องอาศัยเทวดาเป็นเครื่องเปรียบเทียบบ้าง เป็นเครื่องเพติด
เพติดบ้าง ยังประณตคติอุปมาอุปไมยและรูปหินสลักเป็นต้น
ก็ยังใช้รูปและเรื่องราวของเทวดาอยู่บ่อย ๆ

นิทานเก่า ๆ

กรีกโบราณเชื่อว่าโลกแบนกลม เมืองกรีกอยู่กลางโลก มีภูเขาชื่อโอลิมปัสเป็นสำนักของเทวดา มีเมฆเป็นประตู มีนางฟ้าประจำฤดูเป็นนายประตู เทวดาทุกองค์มีเรือนอยู่ แต่เมื่อยูบีเตอร์ คือเจ้าแห่งเทวดารบตั้งให้หาหรือเมื่อถึงกำหนดประชุมในท้องพระโรงของยูบีเตอร์ ก็ต้องไปประชุมกันหมด แม้เทวดาที่มีสำนักอยู่บนแผ่นดิน ในน้ำหรือใต้แผ่นดินก็ต้องขึ้นไปประชุมด้วย ในท้องพระโรงนั้นเทวดาต้องไปพร้อมกันทุกวัน เพื่อกินเลี้ยงอาหารทิพย์และอมฤต และพูดจากันถึงกิจการแห่งสวรรค์และแผ่นดิน ในเวลาประชุมนั้นแอสไปดโต เทพดาตนครีตติพิณบรรเลง และมีเทพีดาหตายองค์เรียกว่านางมิวเธ่ร้องเพลงด้วย เมื่อพระอาทิตย์ตกแล้ว พวกเทวดาก็กลับไปนอนยังที่อยู่ของตน

เทวดากรีกมีมาก ภายหลังพวกโรมันรับเอาเทวดากรีกไปเป็นเทวดาของตน แล้วเติมชนใหม่บ้าง

ในทวนจะเลือกเอานิทานเรื่องเทวดาและวีรชนมาเล่าเรื่องสองเรื่อง และจะเริ่มด้วยเรื่องใหญ่ที่สุดคือศึกกรุงทรอย

นิทานเก่า ๆ

ซึ่งมีเค้าเงื่อนคล้ายรามเกียรติ์

กาลครั้งหนึ่งมีการแต่งงานใหญ่เชิญเทวดามาเป็นแขก
เป็นอันมาก มีนางฟ้าองค์หนึ่งชื่อออร์ด แปลว่านางก้าวร้าว
ไม่ได้รับเชิญมาประชุม นางก้าวร้าวมีความโกรธชกไปใน
ต้นมาคม เขาถูกแอปเปิ้ลทองคำโยนเข้าไปในหมู่แขก แล้วร้อง
ประกาศว่าเป็นของถวายแก่นางฟ้างามที่สุดซึ่งอยู่ในต้นมาคม
นี้ ภาษาอังกฤษยังใช้คำว่า apple of discord แปลว่าเหตุ
ก่อก้าวร้าวอยู่จนทุกวันนี้

ในการประชุมนี้มีนางฟ้าสำคัญ ๓ องค์คือ ยูโน
มเหสีของยูบีเตอร์องค์หนึ่ง มีเนอวาเป็นเจ้าแห่งปัญญาองค์
หนึ่ง วันดีเป็นเจ้าแห่งความรักและความงามองค์หนึ่ง นาง
ฟ้าทั้ง ๓ องค์นี้ต่างองค์กล่าวหาว่าแอปเปิ้ลทองคำต้องเป็นของ
เธอ เพราะงามที่สุด ต่างองค์ต่างไม่ยอมกัน จึงร้องขอให้
ยูบีเตอร์ตัดสิน แต่ยูบีเตอร์ถึงจะเป็นเจ้าแห่งเทวดาก็ยังช
ขาดอย่างผู้ชายขรรมตา เพราะการบอกผู้หญิงว่าใครสวย
กว่าใครนั้นยากอยู่ ยูบีเตอร์ทรงครั้นคร้ามคะนจึงตอบว่ามี

นิทานเก่า ๆ

ชายงามคนหนึ่งชื่อปาร์ตต์เพียงแคะอยู่บนภูเขาไอคา ให้ ๓ นาง
ไปบอกให้ปาร์ตต์ตัดสินใจ เมื่อยี่สิบเจ็ดปีครึ่งตั้งนั้นแล้ว ๓
นางก็ไปทียอดเขา บอกปาร์ตต์ว่าเห็นนางไหนงามกว่าองค์อื่นก็
ให้บอกออกมาด้วยความซื่อสัตย์ แต่นางทั้งสามต่างองค์ไม่
ไว้ใจความงามของตน จึงกระซิบให้สินบนแก่ปาร์ตต์เพื่อจะ
ให้ซื่อสัตย์มากขึ้น นางยูโนสัญญาว่าถ้าปาร์ตต์ตัดสินว่าเธอ
งามกว่าองค์อื่น เธอจะประทานพรให้เป็นผู้มีอำนาจและมี
ทรัพย์ นางมีเนอวาสัญญาว่าจะให้มั่งเกียรต์และมีฤทธิ นาง
วันดีสัญญาว่าจะให้ได้เมียงามที่สุดในโลก

ท่านทายว่าปาร์ตต์ตัดสินว่าองค์ไหนงามกว่าเพื่อน คน
ฟังที่เป็นผู้หญิงไม่ทาย ทายแต่ผู้ชาย คนแก่ ๆ จะทายถูก
หรือไม่ไม่แน่ แต่คนหนุ่ม ๆ คงจะทายถูกหมด

ปาร์ตต์ตัดสินว่านางวันดีงามกว่าองค์อื่น นางยูโน และ
นางมีเนอวาก็กริ้ว ถ้าจะเทียบเทวดากรีกกับเทวดาฮินดู
นางวันดีก็คือกามเทวี นางยูโน คือนางอุมา นางมีเนอวา
คือนางสร้อยวดี ถ้าพระโยชนะ หรือใครในเรื่องมหาภารตะ

นิทานเก่า ๆ

ไปตัดสินว่า กามเทวีงามกว่านางอุมาและนางศรีสัตตักเห็น
จะเกิดความไม่น้อยเหมือนกัน

ก่อนปาริวันนเมธุก ๒ นางกรวดงนแดง นางวันตัก
เข้าอุ้มชู จึงตงเรือไปประเทศกรีชเข้าไปเฝ้าเจ้ากรุงปาร์ตา
ในประเทศกรีช เจ้ากรุงปาร์ตาและนางเฮเด็นมเหสีก็ทรง
รับรองเป็นอย่างดี นางเฮเด็นนเป็นนางงามที่สุดในโลก เมื่อ
ก่อนจะได้สามี ได้มีชายเป็นอันมากมาเพียรรักชวนจะให้นาง
แต่งงานด้วย นางยังไม่เลือกใคร ชายเหล่านั้นก็ประชุมกัน
ดำบานว่า ถ้ามีภรรยาพองพานนางเมื่อใดจะช่วยกันแก้แค้น
ให้จนได้ เมื่อดำบานฉะฉนแดง นางจึงเลือกเจ้ากรุงปาร์ตา
เป็นสามีและอยู่กินด้วยกันเป็นสุข จนปาร์ตไปถึงได้ไม่ช้าก็
เกิดฉนแปร ในที่สุดปาร์ตพานางหนีข้ามไปกรุงทรอยเมือง
หลวงของท้าวเปรียม ซึ่งเป็นราชาของปาร์ต ปาร์ต
ราชบุตรของท้าวเปรียมนมคำทำนายมาแต่กำเนิดว่าจะทำให้
บ้านเมืองตมจม เพราะฉฉนจึงถูกกันให้ไปอยู่ที่อื่นอย่าง
เงียบ ๆ จนถึงเวลาที่พานางเฮเด็นหนีกลับเมือง

นิทานเก่า ๆ

ฝ่ายเจ้ากรุงสรีวิชัยเมื่อเกิดเหตุเช่นนั้นก็เชิญพวกที่
ต่างบ้านต่างเมืองมาประชุมคิดการแก้แค้น พวกที่รับเชิญก็มาโดย
มาก แต่ขาดคนสำคัญไป ๒ คน ชื่อยุติสัตว์คนมีฝีมือและ
ปัญญาคนหนึ่ง แอคิดสัตว์คนมีฝีมือเดชะคนหนึ่ง เมื่อขาดคน
สำคัญไปเช่นนั้น พวกที่ไปประชุมก็แบ่งคนไปตามไปพบตัว
ยุติสัตว์ ยุติสัตว์ก็ไม่อยากไปสงครามเพราะมีเมียมีลูกใหม่ ๆ
จึงทำเป็นบ้า เอาปากบังัวเข้าเทียมไถคู่กันแล้วไถหาทราย
ริมทะเล เอาเกตุอหว่าน ผู้ไปตามเห็นเช่นนั้นจึงอุ้มทารกถูก
ยุติสัตว์ไปวางขวางไถ ยุติสัตว์ไถหตักไม่ให้ลูกเด็กก็เป็นอน
ทราบได้ว่าไม่บ้า ยุติสัตว์จึงต้องไปสงครามตามต่างบ้านและ
ช่วยไปตามแอคิดสัตว์ด้วย แอคิดสัตว์นั้นมารดาเป็นนางฟ้า
ทราบว่ถ้าบุตรไปสงครามก็จะตายจึงห้ามไว้ แล้วให้หลบไป
อยู่ในราชสำนักเมืองอื่น แอคิดสัตว์ปลอมเป็นหญิงเข้าไปอยู่
เป็นสหายของราชธิดา ผู้ไปตามรักปลอมเป็นพ่อค่านำของ
ไปขายในวัง พวกแม่สาว ๆ ชาววังมากตุมตุมเดอกชอเครื่อง
ประดับกายหญิง แต่นางคนหนึ่งเดอกเครื่องอาวุช ก็เป็นอัน
รู้ว่าใครแอคิดสัตว์ก็ต้องไปทัพตามสัญญา

นิทานเก่า ๆ

พวกนายทัพกรีก ในครั้งนั้น แอคาเมียนนอนเป็นแม่ทัพ
เซอเป็นเจ้าแผ่นดินอีกเมืองหนึ่ง และเป็นน้องชายเจ้ากรุง
สปาร์ตาคูเป็นผู้เจ้าทุกซ์ พวกนายทัพนั้น แอคิดดีเป็นคนมีฝีมือ
ยิ่งคนทั้งหลาย (ถ้าจะเปรียบรามเกียรติ์ก็เหมือนหนุมาน)

ฝ่ายพวกกรุงทรอยนั้น มีคนเอกคือ เฮกเตอร์ ราชาบุตร
(ถ้าจะเปรียบรามเกียรติ์ก็เหมือนอินทรีชิต) และมีคน
สำคัญ ๆ อีกหลายคน นับว่าศัตรูคู่มือไม่ได้

พวกกรีกเตรียมทัพอยู่ถึง ๒ ปี จึงพร้อมทั้งคนและเรือ
ยังไม่ถึงวันจะออกเดินทะเล เผอิญแม่ทัพออกได้ศึกสว่าง
ตายหนึ่ง จำเพาะเป็นดวงของนางไดอานา คือ พระจันทร์
นางไดอานาก็ดูให้ความไขไปส่งกองทัพ คนล้มตายมากมาย
ทั้งไม่ให้ลมแค้นเรือด้วย ครั้นหาโหรดูว่าควรทำอย่างไร
โหรว่าต้องฆ่าลูกสาวแม่ทัพบุชานางไดอานา แม่ทัพก็เป็น
อันต้องทำตาม แต่เมื่อจะฆ่านั้น นางไดอานาเกิดส่งสาร
ให้เมฆมาหอบเอาตัวแม่สาวคนนั้นไปตั้งให้เป็นดาว แม่คน
นั้นไม่ใช่แต่รอดตายในเวลานั้น เเต่ยังไม่ตายอยู่จนบัดนี้

นิทานเก่า ๆ

ครันดมมีมากองทัพกรีกก็เดินไปชนฝั่งทรอยในเอเชีย
ไมเนอร์ พวกกรุงทรอยออกรบป้องกันไม่ให้ชนบก ในการ
รบทำนานนเศกเคอร์ฆ่านายทัพกรีกตายคนหนึ่ง นายทัพนั้น
มีเมียอยู่ทางเมืองกรีก เมียเมียทราบข่าวผัวตายก็อ่อนวอน
เทวดาขอให้ได้พบกับผัวอีก ๓ ชั่วโมง เทวดายอม เมศคิวรี
จึงพาผู้ตายกลับมายังโลกมนุษย์ ครันถึงกำหนด ๓ ชั่วโมง
ก็ตายเป็นครั้งที่ ๒ เมียก็ตายด้วย

เรื่องทำนองใหม่ในมหากาพย์ นางสาววิตรีราชธิดา
ของท้าวอศิวดีเด็กกราชโอรสของพระราชองค์หนึ่งเป็น
สามี ฤษัณารททราบกับออกดวงหน้าว่าราชกุมารตนางเด็ก
นั้นจะตายในปีหนึ่ง แต่นางสาววิตรีตอบว่าได้เด็กแต่เด็กเดย
ตามเดย เป็นอันได้แต่งงานกัน ครันถึงวันกำหนดว่าสามีจะ
ตาย สามีรู้สึกอ่อนเพลียก็เอนเอาเคี้ยวพาดทรงนาง นาง
เห็นพระยมถือบ่วงมากดองเอาวิญญาณสามีไป นางก็ทึ่งศัพ
ออกตามพระยมอ่อนวอนขอสามี ในที่สุดพระยมยอม สามี
ก็กลับคืนชีวิต และมีอายุย่นทง ๒ องค์ตามที่พระยมให้ นาง

นิทานเก่า ๆ

ดาวตรีภว^๕ เป็นตัวอย่างหญิงซึ่งรักดีต่อสามีเป็นอย่างดี ผู้
หัดผู้ใหญ่ในอดีตยังให้พระเจ้าดาวที่แต่งงานใหม่ว่า “ชนม
ดาวตรีภว” (จริงเป็นดังนางดาวตรีภว^๕ อายุ) อยู่จนสมัยนี้

ที่เตาถึงนางดาวตรีภว^๕ เป็นการออกนอกเรื่องไปหน่อย ที่
นำมาฝากเพื่อจะแสดงว่าท้องนิทานคล้ายกันมาดังเดิมทั้ง
ในตะวันตกและตะวันออก

ถ่วงสงครามกรุงทรอยนั้น กองทัพกรีกได้ตั้งประชิด
กรุงอยู่ถึง ๘ ปีก็ยังไม่แตก ฝ่ายนั้นได้เปรียบบ้าง ฝ่ายนี้ได้
เปรียบบ้าง จนแอกาเมเมนอนแม่ทัพกรีกกับแอกิลลีสทหาร
เอกเกิดแตกวิวกันขึ้น

ไฮเมอร์ กวีเอกของกรีกโบราณ เกิดประมาณ ๒๗๗๕
ปีมาแล้ว ได้แต่งกาพย์เป็นเรื่องใหญ่เรียกว่า อีเลียด ว่าด้วย
การศึกกรุงทรอย เริ่มเรื่องตรงนี้ เหตุที่วิวาทกันนั้นคือพวกกรีก
จับได้หญิงเซตยา^๕ มาแบ่งกัน แม่ทัพได้นางคนหนึ่งเป็นลูกสาว
ของนักบวชซึ่งเป็นหัวหน้าในศาลของเทวดา ชื่อ แอปอลโด
บิดาตามไปขอตัวลูกสาวคืน แม่ทัพไม่ยอมให้ แกจึงอ่อนวอน

นิทานเก่า ๆ

แอปอดโตให้ตงโทษพวกกรีก แอปอดโตจึงให้ความใช้ไปตงโทษ พวกกรีกตายตงเป็นเบือ จึงประชุมหารือกันว่าจะทำอย่างไร แอคิดดีตงคิดว่าตงนทงนทงเพราะแม่ทัพไม่ยอมคั้นตงตงสาวให้แกบิตาผู้เป็นพระของแอปอดโตเท่านั้นเอง แม่ทัพโดยนตงนทงนทงกรอกแตะว่าจะยอมคั้น แต่บงคับให้เอานางเซตยของแอคิดดีตงไปให้แม่ทัพเป็นเบตยน แอคิดดีตงกรอกพาพวกตงเรือว่าจะกตบบ้านเมือง

ฝ้ายพวกเทวดานั้นเข้าข้างกรีกบ้างเข้าข้างตรอยบ้าง เทพตาย่อมทราบว่าในที่สุดตงตงตรอยจะแตก แต่ถ้าพวกกรีกเด็กทัพไปเตี้ยก่อน ตงตรอยก็จจะรอกไปได้ ตงนจิงมีชองที่พวกเทพตาทเข้าข้างตรอยจะทำให้พวกกรีกเกิดร้าวฉานหรือเบือหน้ายการรบ จจะได้เด็กทัพไปเตี้ย

ฝ้ายนางฟ้าซึ่งเป็นมารดาแอคิดดีตงนทงกรอกแค้นแทนบุตร จึงไปทงตงยบีเคอร์ขอให้พวกกรีกแพะ ยบีเคอร์อำนวยตาม พวกตรอยก็ชนะตะพัตไปจนพวกกรีกตงหนตงเรือแต่วปรักษาคตงตงกันว่าให้ไปง้อแอคิดดีตงให้ช่วย แอคิดดีตงไม่รับ

นิทานเก่า ๆ

ง้อ พวกทรอยก็เข้าไปได้ถึงตำเรือซำคักจะเอาไฟเผา แต่
เนปจูนเทวดาทะเดแปดงตัวมาช่วย พวกกรีกจึงต้านทาน
ซำคักไว้ได้ ในขณะที่นั้นเฮกเตอร์ราชโอรสเจ้ากรุงทรอยต้อง
อาวุธตบตง พวกทหารต้องอุ้มหนีซำคัก

ในระหว่างที่รบกันนั้น ยูบีเตอร์อยู่บนยอดเขาโอลิมปัส
ตั้งทิพเนตรดูในสนามรบอยู่เสมอ แต่ในขณะที่เนปจูนเข้า
ช่วยพวกกรีกรบนั้นยูบีเตอร์ไม่เห็น เพราะยูโนมเหดีแต่ง
องค์งามเข้าไปยั่วให้เพ็ดตเพ็ดน ยูบีเตอร์หยุดตั้งทิพเนตร
ไปชั่วคราว แต่ในไม่ช้ายูบีเตอร์ดูลงไปในสนามรบ เห็นเฮก-
เตอร์นอนเหมือนตายกกรวด สั่งให้ไปได้เนปจูนกลับตงทะเล
แล้วให้แอปอดโตไปรักษาเฮกเตอร์ เฮกเตอร์ก็หายทันที
กลับเข้ารับใหม่

ขณะนั้นนายทัพกรีกคนหนึ่งถูกอาวุธสำหัด เขาหาม
ผ่านเรือแอกิดดัสต์ไป แอกิดดัสต์ให้ส่งหายไปถึงว่าใคร สหาย
ไปถึงแล้วกลับมาเล่าว่าทัพกรีกจะยับเยินอยู่แล้ว ขอให้
แอกิดดัสต์ออกช่วยรบ แอกิดดัสต์ไม่ยอม ว่าออกปากเตี้ยแล้ว

นิทานเก่า ๆ

แต่ในที่สุดยอมให้สหายยิ้มเกราะแฉะรถ ทั้งให้ยิ้มทหารด้วย
สหายจึงสวมเกราะชนรบรถนำทหารของแอกิดดีส์ไปประชัน
หน้ากับเฮกเตอร์ ๆ ซ้ำตายแล้วเปิดองเขาเกราะของแอกิดดีส์
ไปสวมเอง

ฝ่ายแอกิดดีส์เมื่อได้ยินว่าเฮกเตอร์ฆ่าสหายตายก็โกรธ
นัก จะออกรบเดี๋ยวนี้ แต่มารดาห้ามว่ายังไม่มเกราะ
มารดาจะไปวานวัดกันช่างเทวดาทำเกราะให้ใหม่ ครั้นวัน
รุ่งขึ้นได้เกราะเทวดามา แอกิดดีส์ก็ออกรบฆ่าเฮกเตอร์ตาย
แล้วเอาศพทำประจานต่าง ๆ จนท้าวเปรียมต้องไปขอศพคืน
ยุมิเตอร์ช่วยจึงขอได้

หนังสืออภัยเจ็บเพียงเฮกเตอร์ตาย แต่ไฮเมอร์แต่ง
กาพย์ออกเรื่องหนึ่งเรียกว่า โอคิดดีส์ ได้เรื่องต่อมาว่า ถึง
เฮกเตอร์ตายแล้วกรุงทรอยก็ยังไม่แตก ท้าวเปรียมเที่ยวเชิญ
ญาติมิตรมาช่วยรบทำนองทศกัณฐ์ จนพวกกรีกต้องทำ
อุบายคักกรุงได้

ระหว่างนั้นแอกิดดีส์เห็นราชธิดาองค์หนึ่งของท้าวเปรียม

นิทานเก่า ๆ

ก็เกิดรัก จนถึงยอมจะชวนพวกกรีกให้เลิกทัพกลับ ในการ
เจรจาเรื่องจะแต่งงานนั้น แอ็คคิสต์สไปท์คัดแอปอดโต ระหว่าง
หย่าทัพ ปาร์ตลอบเอาศรัทธยาพิษยิงถูกแอ็คคิสต์สไปท์จนถึงแก่
ความตาย

แอ็คคิสต์สไปท์เป็นทารกได้มีคำทำนายว่าจะถูกอาวูช
ตาย มารดาจึงเอาควดงจุ่มในแม่น้ำสติกส์เพื่อให้ "อียุง"
อาวูชทำไม่ได้ แต่เวลาที่จุ่มนมมารดาจับชั้นไว้ชั้นไม่ถูกน้ำ
เพราะฉะนั้นแอ็คคิสต์สไปท์ "อียุง" ทวดควเวนแต่ที่ชั้น ความ
ซอปรากฎในหนังสืออื่น โยเมอร์ไม่กล่าว อันที่จริงความ
ไม่ค่อยกินกันอยู่หน่อย เพราะถ้า "อียุง" แล้วจะต้องมีเกราะ
เทวดาทำไมเล่า

เมื่อแอ็คคิสต์สไปท์ตายแล้วพวกกรีกได้พากันเพียรหาทาง
ที่จะตั้งกรุงทรอยให้แตก ในที่สุดเขาไม่มาทำเป็นรูปม้าตัว
ใหญ่ ให้ทหารเข้าซ่อนอยู่ในท้องม้า ทิ้งมาไว้ที่หน้ากรุงเป็นที่
ว่าเป็นเครื่องบูชาเทวดา แล้วถอยทัพเรือจากฝั่งเหมือนว่า
เลิกการศึก พวกกรุงทรอยไม่รู้ที่ช่วยกันลากเอาม้าเข้าไป

นิทานเก่า ๆ

กำแพงเป็นเครื่องบูชาเทวดา ครั้นเวดากดางคนทัพเรือกลับ
มาอีก ทหารในท้องมามากออกมาเปิดประตูรับกันเข้าเมืองได้
ส่วนนางเฮเต็นนั้น เมื่อปาร์ตตายแต่กรุงทรอยแตก
แล้ว ก็กลับไปอยู่กับผัวเก่าเรียบรอยคเหมือนหนึ่งว่าไม่มีเรื่อง
มีราวอะไรเลย

ข้าพเจ้านำเอาเรื่องศึกศึกกรุงทรอยมาแต่ยาวหน่อย
แต่กระหนยงคดียอดลงไปเป็นกอง ฟังเนื้อเรื่องทำให้นักว่ามี
เค้ามุตคตายเรื่องรามเกียรติ์มาก

กาพย์ของโฮเมอร์ที่เล่าเรื่องๆนี้เป็นภาษากรีกโบราณ
ซึ่งไพเราะนัก แต่ข้าพเจ้าฟังไม่เพราะเลย ข้อที่ฟังของ
ไพเราะไม่ไพเราะนี้เป็นด้วยหูของเราโง่ทำนองพระราชกรีก
โบราณองค์หนึ่ง

ท้าวไมดาสเป็นโอรสท้าวกอเดียดส์ ท้าวกอเดียดส์นั้นเป็น
ราชกุมารคนจน ครองหนึ่งบ้านเมืองว่างเจ้าแผ่นดิน เทวดาทำ
นายว่าเจ้าแผ่นดินใหม่จะขับเกวียนเทียมวัวขาวมาครองราช
สมบัติ พวกที่ได้ฟังคำทำนายกำลังโจษกันอยู่หน้าศาล

นิทานเก่า ๆ

เพื่อนคากอเคย์ส์ขับเกวียนเทียมมัววาวูม่ง่ามไปถึง เขา
ก็เชิญให้เป็นเจ้าแผ่นดิน กอเคย์ส์ไม่รู้ตัวเลย แต่แก่นักว่าอยู่
ดี ๆ ได้เป็นเจ้าแผ่นดินดุ๊กเซาท์ แกรู้สึกบุญคุณเทวดา จึง
เอาเกวียนของแกถวายเป็นเครื่องบูชา เขาผูกไว้กับศาลผูก
เงื่อนแน่นแก้ไม่ได้ ภาษาอังกฤษยังมีศัพท์อยู่จนทุกวันนี้ว่า
กอเคียน นอต แปลว่าเงื่อนที่แก้ไม่ออก ถ้ามีปัญหาที่แก้ไม่
ตกก็เรียกว่ากอเคียนนอต ฉะนั้นเป็นต้น

เงื่อนที่ผูกไว้ครึ่งนั้น ภายหลังมีคำทำนายว่า ถ้าใคร
แก้ออกจะได้เป็นจักรพรรดิในชมพูทวีป ครั้นอาเด็กซานเดอร์
มหाराชยกทัพจะมาเหยียบอินเดีย มาถึงศาลเทวดาคำดั้น
ก่ดองแกเงื่อน เมื่อเห็นแก้ไม่ออกก็เอาดาบฟันขาด วิช
แก้ปัญหาก็แตกหักด้วยอำนาจ จึงเรียกกันว่าวิชาเด็ก-
ซานเดอร์แกเงื่อนของกอเคย์ส์อยู่จนเดี๋ยวนี้

ท้าวกอเคย์ส์มีโอรสชื่อ มิดาส มิดาสได้เป็นเจ้าแผ่นดิน
ต่อมา ครึ่งหนึ่งมิดาสทำบุญคุณแก่เทวดา ๆ จึงสัญญา

นิทานเก่า ๆ

ว่าจะขอพระอะไรก็จะให้ เธอขอว่ามีมือเธอจะจับอะไรเข้าให้
เป็นทองไปหมด เทวดาก็ให้ตามใจ เธอจับกิ่งไม้เข้า มันกลายเป็น
เป็นทองก็ยัดนั้น ก็จับก้อนหิน ๆ ก็กลายเป็นทอง รวย
ใหญ่ แต่เมื่อจะเสวยผลแอปเปิ้ล ๆ ก็กลายเป็นทองเสวย
ไม่ได้ ชรรษาคคนเราถ้าจะอุ้มตุ๊กเต๋นตุ๊กกลายเป็นตุ๊กตาทอง
ไปก็เห็นจะเต็มทน จะจับมือกับใครก็ได้ ไม่เข้าทำวมิตาส
เค็ดร่อน กลับไปหาเทวดาขอให้คืนเอาพระกลับไปด้วยเถิด
เทวดาบอกว่าให้ไปตำลงในแม่น้ำ เธอก็ทำตามเป็นการโง่
เอาทองไปให้แม่น้ำเสียได้ นี่เป็นตำนานว่าเหตุใดแม่น้ำบาง
แห่งจึงมีทอง

ครั้งหนึ่งมีผู้พูด โธ่ว่าไม่กลัวแอปเปิ้ลโตในเชิงคนตรี
ถึงกับทำแข่งขัน แอปเปิ้ลโตมาคิดพิณประภวด คนทั้งหลาย
ตัดสินว่าแอปเปิ้ลโตชนะ แต่ทำวมิตาสเห็นว่าแอปเปิ้ลโตสู้ไม่
ได้ แอปเปิ้ลโตกลัวว่าหูโง่ จึงสาปให้หูมีรูปเป็นหูพา ทำวม
มิตาสมีความอายก็เอาผมและเครื่องโพกบีคบังไม่ให้ใครเห็น

นิทานเก่า ๆ

แต่ครนเมื่อผมยาวเข้าต้องเรียกช่างผมมาตัด ช่างตัดผมเห็น
หูพาเข้าก็ตกตะลึง เธอจึงกำชับว่าถ้าไปพูดให้ใครรู้จะถูกลง
โทษแสนสาหัส เจ้าช่างตัดผมอมความลับไว้ไม่บอกใครออก
จะแตก ทนอยู่ได้ ๒-๓ วันก็ทนไม่ไหว จึงไปในที่เปลี่ยว
ซุกหลุม ๆ หนึ่ง แล้วก็มีหน้าตงตะโกนในหลุมว่า “พระ
ราชาหูเป็นหูพา” แล้วรีบกลับหลุมทันที กลับบ้าน

ไม่ช้าก็ออกชนมาที่หลุมนั้น เจ้าคนตัดผมไม่ไว้ใจเดิน
ไปดูรำไป ครนเวลาดมพัดถูกคันธ้อไต่ย็นเส็งเหมือนว่า
“พระราชาหูเป็นหูพา” ช่างตัดผมตกใจล้มตงตายอยู่กับที่

นี่แหละเราได้ยินกาพย์กลอนที่เลื่องลือกันว่าดีวิเศษแต่
เราไม่เห็นไพเราะ จะเป็นด้วยหูเราใช้ไม่ได้กรรมัง อย่าง
โคลงกลอนของศรีปราชญ์เป็นต้น ข้าพเจ้าฟังคราวไรก็ชักให้
เอามือไปกดำหูแทบทุกที

บายจอนนเมอนงคอยเวลาทศวรรจะชนรณมาทั้น ข้าพเจ้า
ตองแต่ง โคลงเด่นบทหนึ่ง

นิทานเก่า ๆ

ปาฐกถกแยกข้อ   คำขยาย
ปรากฏบทอธิบาย   เบื้องต้น
ปาว ๆ กล่าวมากมาย   ไม่หมด
สารกถกข้อต้น   คุ่มดินพรรณนา ๆ
หูท่านทั้งหลายยังมีรูปอย่างเก่าอยู่หรือ

ข้าพเจ้าบอกแต่ต้นแต่ว่านิทานเก่า ๆ มีต้นตอฟ้ามีด
พูดมาเป็นนานก็ไต่เท่านั้นเอง นิทานอาหรับที่เราเรียกกันว่า
“อาหรับราตรี” ก็เก่า นิทานภษิตตาตินชุดที่เรียกว่า “เยช-
ตา โรมานัม” ก็เก่า ยิ่งอื่น ๆ อีกมากมาย หมดเวลาที่จะ
นำมาเล่าอีกได้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย
กล่าวที่สามัคยาจารย์สมาคม
๑๔ สิงหาคม ๒๔๖๕

ข้าพเจ้าได้รับเชิญของสามัคยาจารย์สมาคมให้มาเล่า
เรื่องที่ได้ไปเมืองพม่าและอินเดีย ระหว่าง พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๔๖๕ ถึงเมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ข้าพเจ้ารับเชิญด้วยความ
ยินดี แต่จำเป็นจะต้องเขียนวงดงเล็กน้อยก่อนว่า จะพูดอยู่ในเขต
ข้อความเพียงไหน

ที่จากต้องทำอย่างนั้นเพราะอินเดียซึ่งรวมทั้งพม่าด้วยนั้น
เป็นเมืองกว้างใหญ่ ถ้าจะพูดทั่ว ๆ ไปก็ยากจะมีที่สิ้นสุด ถึง
แม้ข้าพเจ้าไม่ได้ไปทุกมณฑลก็ได้ยินได้ฟังเรื่องในมณฑลนั้น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

และมณฑลโน้นคาบเกี่ยวกันไปมากมาย ถึงไม่เขียนวงดงเดี่ยว
ท่านทั้งหลายก็คงจะได้ฟังข่าวที่วุ่นวายซึ่งไม่มีเวลาจด ถึงหาก
ที่จะมีผู้บงอยู่บ้าง ไม่โหรงเหรงเหตอเกินนักก็ยังไม่หาย
เป็นท่งนาทวมอยู่ตนเอง

หัวข้อที่ข้าพเจ้าเขียนจะพูดในเวदानคห เรื่องสห
กรณ์ เพราะเหตุว่าข้อใหญ่ใจความที่ข้าพเจ้าไปอินเดียนั้น
ก็เพื่อจะศึกษาและพิจารณาวิธีการจัดสหกรณ์ในเมืองนั้น
สำหรับจะจดจำเอามาใช้ในเมืองเราตามที่เห็นกันว่าจะใช้ได้
การเที่ยวดูสหกรณ์นั้นเป็นการเห็นตเห็นอยและกินเวตามาก
ต้องเดินทางรถไฟถึง ๓๖ ชั่วโมงก็มี ไปเรือหลาย ๆ วันก็มี
ไปรถยนต์วันยังค่ำ กินใช้ร่วมกับแซนด์วิชเป็นอาหารซากัน
หลายวันก็มี โดยมากเมื่อไปเที่ยวดูงานกลางวันเต็มๆวัน กลับ
ถึงที่พักเวดาค่าแล้ว ยังต้องเปิดย่นเครื่องแต่งตัวไปกินเลี้ยง
อาหารเย็นภายในเวดาชั่วโมงหนึ่งอีกเด้า การออกจากที่พัก
ไปแต่ ๘ นาฬิกาเช้า กลับถึงที่พักราว ๗ นาฬิกาเย็น มีเวดา
นั่งพักครุหนึ่งกตองแต่งตัวไปกินเลี้ยงทอน หรือกินกับคนอื่น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ซึ่งเราเชิญมาเพียงตอบแทนนั้น ถ้านานๆทีก็ไม่เป็นการเหลือ
บ้างว่าแรงนัก แต่ถ้าทำอย่างนั้นคิด ๆ กันเป็นเวลาไม่น้อย
จนก่ออย่างหนึ่ง ส่วนการบันทึกความรูที่ได้เห็นได้ฟังมานั้น
เป็นงานสำคัญซึ่งต้องทำทุกขณะที่มีเวลาว่าง และไม่เหนื่อย
เกินไป

เหตุฉงนการที่ “ไปเที่ยวอินเดีย” นั้นหาได้ “เที่ยว”
ไม่ นักศึกษาเสียดายนักที่ได้ไปถึงเมืองท่าเที่ยวแล้วไม่ค่อย
ได้เที่ยว แต่ถ้าเที่ยวนั้นก็เสียดายเวลาการงานนั้นอย่างหนึ่ง อีก
อย่างหนึ่งการเดินทางก็ลำบากยิ่งนัก เจ้าหน้าที่ของรัฐบาดฝ่าย
โน้นเขากำหนดโปรแกรมให้ท่องนั้น จริงตอก โปรแกรมนั้น
เขาเอามาให้เราตรวจเห็นชอบเสียก่อนเสมอ แต่เราเป็นคน
ไม่รู้จักภูมิประเทศและที่อยู่ของสหกรณ์ เขาเป็นคนชำนาญ
เขาจะมาให้เราดูที่ไรเราก็เห็นชอบทุกที่

แต่ที่ว่าจะไม่ได้เห็นไม่ได้ฟังอะไรเลยนอกจากสหกรณ์
ก็ว่าได้ เพราะเจ้าพนักงานผู้กะโปรแกรมเขาเป็นคน
ชำนาญ เป็นผู้เดินทางตรวจการอยู่เองเสมอ ๆ ย่อมรู้ว่า

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ธรรมดามนุษย์ถ้าไม่มีเวลาพักผ่อนเลยก็ทนไม่ไหว และ
คนที่เหนื่อยทงทงทงทงทงจะตั้งเจตจำนงใจจริงจังก็ไม่ได้
เหตุดังนั้น โปรแกรมของเขาย่อมมีเวลาให้เราพักผ่อนบ้าง
เป็นระยะ ๆ ไป เป็นต้นว่าถ้าผ่านหรือเข้าไปใกล้เมืองไหน
ที่หน้าดูน่าชมเขาก็กำหนดให้หยุดพักผ่อนสองวันแล้วจึงเลย
ไปอีก อนึ่งถ้ารูปงานที่จะให้เราดูนั้น อาจดูในตำบลปราศ
จากสิ่งควรดูอื่น ๆ ก็ได้ อาจดูในเมืองซึ่งมีของควรดูเป็น
อันมากก็ได้ ฉะนั้นเขาก็ให้ดูในเมืองใหญ่เพื่อจะได้พลอย
ดูสิ่งอื่น ๆ ด้วย ทั้งสะดวกแก่การเที่ยงดูด้วยกัน เพราะเมือง
ใหญ่อย่อมมีที่พักและเครื่องใช้สอยดีกว่าบ้านนอก

ดังนั้นจึงเป็นอันกล่าวได้ว่าเราได้เห็นเมืองสำคัญ ๆ ใน
อินเดียหลายเมือง แต่จะนำเอามาเล่าในเวลาชั่วโมง ๒
ชั่วโมงก็ไม่อาจหมดได้ การที่ต้องเขียนวงข้อความที่จะพูด
ก็ด้วยทักถาวมาน

อนึ่งเคยมีผู้ตั้งปัญหาว่า เหตุใดจึงไปดูการสหกรณ์ใน
เมืองอินเดีย ทำไมไม่ไปดูในเมืองฝรั่งอันเป็นเมืองซึ่งสหกรณ์

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เกิดขึ้นก่อน หรือในเมืองอื่นซึ่งมีได้อยู่ในฐานะเมืองชน ชอน
มีคำสั่งแจ้งว่าการสหกรณ์ที่จัดไปได้ไกลแล้วนั้นมี ในประเทศ
ต่าง ๆ ในยุโรปกลุ่มหนึ่ง มีในอเมริกาไม่น้อย มีในอินเดีย
๕๖,๐๐๐ สหกรณ์ และมีในญี่ปุ่น ๓๓,๐๐๐ เศษ นอกจากนี้
สหกรณ์มีอยู่ในเมืองไกล ๆ ซึ่งไทยเราไม่เคยไปมา และ
มักจะมีสิ่งจัดใหม่ ๆ เหมือนกัน ผู้รู้การสหกรณ์ย่อมทราบ
ว่าการจัดสหกรณ์นั้น ถ้าเป็นสหกรณ์ประเภทเดียวกันแล้ว
ไม่ว่าเมืองไหนย่อมเดินตามหลักเดียวกันทั้งนั้น ถ้าจัดนอก
คอกไปก็ไม่เป็นสหกรณ์ และถ้าเสียหลักเสียแล้วก็อาจจะ
ยุ่งเหยิงไปได้มาก สหกรณ์ในอินเดียประเภทที่จัดไปได้ไกล
กว่าประเภทอื่นนั้น คือ สหกรณ์ซึ่งอุดหนุนให้ชาวนามีเงิน
มาใช้หนี้และเป็นทุนทำนา คือสหกรณ์ประเภทซึ่งเราต้อง
การมากกว่าประเภทอื่นในเมืองเราเอง เมืองอินเดียมีอยู่
ในฐานะเป็นเมืองชนของอังกฤษก็จริง แต่เดินรูปการตามที่
เหมาะแก่พลเมืองของตนเอง หาได้เดินการแบบเดียวกับ
อังกฤษซึ่งมีพลเมืองคนละอย่างไม่ ส่วนในเมืองเราราษฎร

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ชาวนาถาเทียบกับฝรั่งก็เป็นคนจนและมีความรู้น้อย จึงควร
ศึคยุโรปและอเมริกาออกเด็ยว่า จะเอาแบบสหกรณ์ของ
เขามาเพาะตงให้งอกงามในเมืองเราในเวตานี้ ยังไม่ไต้

ตวัณญปุ่ณนไต้เริ่มจัดสหกรณ์ รุ่บราวคราวเด็ยกับ
อินเดีย และจัดแรงไปทางสหกรณ์เครตติชาวนาเหมือนกััน
แต่เมืองญปุ่ณนถาคคิตตามเนอท และคิตเทียบกับประเทศททา
นาถวยกััน กัันทคินทานาน้อย จัันนพตเมืองทเป็นชาวนา
คิตเปอรเชันตจันนคทงหมต กัันตักกว่าเปอรเชันคอินเดีย
มาก แต่ปรากฏว่าญปุ่ณนจัดสหกรณ์ไปไต้ไถตเหมือนกััน
เพราะญปุ่ณนเป็นชาติชึ้ง take them—selves seriously รัฐ
บาดญปุ่ณนเอาใจไต้ในเรืองสหกรณ์จรั้งจกกว่ารัฐบาดอื่นชึ้ง
ชััพเจ้าเคยไต้ยินมา เมืองญปุ่ณนจึ้งเป็นแหตงสหกรณ์แหตง
หนึ้งชึ้งควรคัักษาเหมือนกััน

เพราะเหตุทเมืองอินเดียอยู่ไถตเมืองเรา และไต้จัดห
กรณ์นานนและจึคไปไต้ไถต ทงเป็นเมืองชึ้งเอาใจไต้มาก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ในสหกรณ์ประเภทที่เราต้องการ อินเดียจึงเป็นเมืองซึ่งเราควรไปดูก่อนเมืองอื่น ส่วนในอินเดียเองนั้นเขาจัดตั้งคนไปศึกษาสหกรณ์ในยุโรปเสมอ ๆ ทั้งบางมณฑลก็จัดตั้งคนไปทำงานในมณฑลอื่น ๆ ในอินเดียด้วยกัน เช่นเมื่อก่อนข้าพเจ้าไป ได้มีเจ้าพนักงานพม่า ๔-๕ คนไปทำงานสหกรณ์ในอินเดีย และอยู่ทนนหลายเดือนเหมือนกัน ถ้ามณฑลไหนขึ้นชื่อว่าจัดสหกรณ์ประเภทใดดี มณฑลอื่น ๆ ก็ตั้งคนไปดูและจำเอาเป็นตัวอย่าง เป็นอันว่าแม้ในอินเดียด้วยกันก็ต้องให้คนไปดูกัน ไม่ใช่จะรู้อันใดในทางอ่านรายงานหรือเขียนหนังสือไปตามเท่านั้น

การจัดสหกรณ์ในอินเดียนี้ มีกฎหมายของรัฐบาลอินเดียกลางไว้ให้ใช้กันทั้งหมด แต่กฎหมายของรัฐบาลกลางนั้นก็ต่างรูปการไว้เพียงเป็นเตา ๆ รายการละเอียดนั้นต่างมณฑลก็ต่างบัญญัติ เพราะกฎหมายของรัฐบาลกลางเปิดช่องให้กฎหมายมณฑลวางรูปการไว้เองมาก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ตอนนั้นควรจะตอ้งข้แจ้จ้งค้่าว่า มณทตท้เออมาใช้ใ
ทนเดี้ยหน้อย ทชัพเจ้าเรยกว่ามณทตท้ ในอินเดี้ยเรย
เป็นภาษอังกฤชว่า โปรวินซ์หรือเปรีชเตนซ์ เป็นเขต
แดนใหญ่โตมาก เป็นค้่นว่า เมืองพม่าทงหมดช้งม้ทคิน
ใหญ่กว่าเมืองเรอ และมีพดเมืองมากกว่าเรอหลายด้้นคน
น้ ก็เรยกว่ามณทตเดี้ยวเท้าน

ลักษณะการปกครองเมืองอินเดี้ย มีรัฐบาดกตาง
คตุ่มทัวไปทงในอินเดี้ยแตะพม่า มีอุปราช (ไวชรอย) ผู้แทน
พระองค์พระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า อุปราชน้มีตำแหน่งเป็น
เกาหนาเยเนอรัล หรือเจ้าเมืองใหญ่ด้วย และมีเด้นาบด
ค้่างกระทรวงแตะรัฐสภาผู้ปรึกษาการทำกฏหมาย

ด้่วนมณทตท้หน้ง ๆ นนก้ลักษณะเดี้ยวกับรัฐบาดกตาง
แต่หย่อนตงไปก้ว่าก้้น เพราะมีอำนาจเฉพาะในมณทต และ
เฉพาะกิจการท้แบ่งไปรับผิดชอบ หัวหน้ามณทตมีเจ้าเมือง
ช้งเรยช้อตำแหน่งว่าเกาหนา เป็นผู้แทนพระองค์พระเจ้า
แผ่นดิน มีเด้นาบดแตะรัฐสภาอย่างเดี้ยวกับรัฐบาดกตาง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ออกกฎหมายเอง และบังคับได้ภายในมณฑลของตน

การจัดสหกรณ์ในมณฑลหนึ่ง ๆ นั้น เมื่อกฎหมาย
กลางเปิดช่องให้กฎหมายมณฑลบัญญัติรูปการได้เอง มณฑล
ต่าง ๆ ก็จัดการไปตามดำพียงตน ไม่เกี่ยวข้องกับมณฑล
อื่น บางมณฑลก็จัดไปได้ไกลโดยทางดำเนินวิธีซึ่งนิยมกัน
ว่าดี บางมณฑลก็จัดไปได้ไกลโดยจำนวนสหกรณ์ที่มีมาก
บางมณฑลก็จัดไปในทางสหกรณ์ประเภทหนึ่ง บางมณฑล
ก็จัดไปอีกประเภทหนึ่ง ทุก ๆ มณฑลมีนายทะเบียนสหกรณ์
เป็นข้าราชการชั้นสูงรับเงินเดือนระหว่าง ๒,๕๐๐ รูปี กับ
๓,๐๐๐ รูปี ทุกมณฑลมีผู้ช่วยนายทะเบียน เงินเดือนได้ ๆ กับ
นายทะเบียนเอง เพราะเป็นข้าราชการเดียวกัน แต่อ่อน
อาดูได้กว่า บางมณฑลมีผู้ช่วยนายทะเบียนถึง ๒ คนก็มี
กรมสหกรณ์ในมณฑลหนึ่ง ๆ เป็นกรมใหญ่ใช้เงินมาก
เป็นต้นว่าเมืองพม่ามีเงินรัฐบาลเกือบครึ่งล้านรูปี มณฑล
ทมิฬมีตราตั้งปีกลายจ่าย ๖๐๐,๐๐๐ รูปีเศษ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ก่อนที่จะกล่าวถึงแรงผลักดันของสหกรณ์ ควรจะกล่าวว่
แต่ก่อนราษฎรชาวนาในอินเดียมีความซ้นแค่น้อย่างไร รัฐ
บาลจึงจัดสหกรณ์ขึ้นเป็นเครื่องแก้ ข้อใหญ่ใจความก็คือ
ว่าชาวนาไม่ว่าในประเทศใดต้องมีทักยมเงินได้ จึงจะทำการ
เพาะปลูกได้สะดวก ในอินเดียชาวนาไม่มีทักยมทไหนดซึ่งไม่
ต้องเสียดอกเบยเห็ดอดน จึงต้องเป็นหนี้คนจำพวกหนึ่งซึ่งมี
อาชีพเป็นผู้ให้กู้เงิน เรียกว่า “มหาชน” บ้าง เรียกว่า
“เสถาการ์” (มาจากศัพท์สันสกฤต) บ้าง เรียกว่า “บันยา”
หรือ “เบเนีย” (มาจากพณิก) บ้าง ชนพวกนี้เรียกดอก
เบยมากที่สุดที่จะเรียกได้ นายเฮนรี ดูดพ์ กล่าวว่ดอกเบย
ซึ่งชาวนาดอกเดียนน มีหนึ่งตงแตรอยดะ ๒๕ ถึงร้อยดะ ๗๕
บางทร้อยดะร้อยกม กวานนชนไปอกกม และนายทะเบียน
สหกรณ์ผู้หนึ่งยกตัวอย่างหนรายหนึ่งซึ่งเสียดอกเบย ๓,๓๕๐
เปอร์เซ็นต์คอบี

ข้าราชการอังกฤษคนหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าได้พบในอินเดีย
กล่าวยกตัวอย่างหนรายหนึ่งซึ่งเขาได้รู้เห็นมาเอง คอหน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เงินเดิมเพียง ๒๖ รูปีเท่านั้น แต่ครนทงตนเงินแต่ละดอกเบย
ดัดงมมาได้ ๓๐ ปี เงินก็ชนไปจนเป็นหนถึง ๕๐๐ รูปี

การเป็นเช่นนทว ๆ ไปหมด ชาวนาซึ่งมีนาของตัว
เองจึงรักษานาไว้ไม่ได้ ที่นาตกไปอยู่ในมือ "มหาชน" (คือ
บุคคลเจ้าหน) มากชน ๆ หรือถายังไม่ได้โอนที่ดินไปให้
เจ้าหน ก็เป็นดวยเจ้าหนต้องการให้คงเป็นหนอยู่มากกว่า
เพราะถูกหนซึ่งทำนาได้นน ต้องเอาพษพณฐ์เพาะปลูกได้มา
เดี่ยเป็นดอกเบยให้แก่เจ้าหน คิดราคาตามทเจ้าหนกำหนด
ถ้าเหลือเท่าไรต้องขายให้เจ้าหน ตามราคาซึ่งกำหนดอย่าง
เดียวกัน และทงต้องซงหรือดงตามใจเจ้าหนดวย ถ้าหาก
เจ้าหนยอมให้ขายทอนได เงินที่ขายได้นนต้องเดี่ยเป็นดอก
เบยให้แก่เจ้าหนจนเกือบหมด ถ้าถูกหนต้องการซอสิ่งใด
ซึ่งเจ้าหนมีไว้ขาย ก็จำเป็นต้องซอจากเจ้าหน จะไปซอ
จากผู้อื่นไม่ได้ ครนเงินหมดเข้าก็ต้องกูอกจนเป็นหนหนก
ชน ๆ ทุกท ในที่สุดทงทงอยู่ไม่ได้ ถ้าบีหนหน้าทวมหรือ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

น้ำแดง ทำนาไม่ได้ เกิดทุพภิกขภัย และวัวควายตาย ก็
ยิ่งซำร้ายใหญ่ ในปีเช่นนั้นชาวนาดมจมตงไปมากมายที่
เดียว

ในเรื่องเจ้าหนน ในเมืองอินเดียมีแปดกกับเมืองพม่า
เป็นข้อสำคัญอยู่ข้อหนึ่ง คือในอินเดียนั้นเจ้าหนนผู้ให้ชานา
กูเงินเป็นชาติแขกชาวเมืองนั่นเอง ในเมืองพม่าเจ้าหนนเป็น
แขกมาจากอินเดียมากกว่าเป็นคนพื้นเมือง เพราะในเมือง
พม่าเจ้าหนนเป็นแขกชาวอินเดีย เข้ามายูเหมือนเงินเข้ามาอยู่
เมืองไทย ถ้าท่านไปเมืองย่างกุ้ง ท่านจะเห็นแขกอินเดีย
เกตอนกตเหมือนเห็นเงินในแถบสำเพ็งของเราเอง วันที่
ข้าพเจ้าไปถึงเมืองย่างกุ้ง เป็นวันซึ่งเขากำตั้งเดือกตมาชิกเข้า
รัฐสภาเป็นครั้งแรก เขาบอกแก่ข้าพเจ้าว่าถ้าปล่อยให้แขก
โศตปนกับพม่า ตมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นส่วนเมืองย่างกุ้งเดือก
นั้น จะเป็นแขกไปหมด เพราะดงนั้นจึงต้องกันออกไปเสีย
ว่าให้แขกโศตเดือกตมาชิกรัฐสภาเพียง ๒ คน นอกจาก
นั้นบัญญัติไม่ให้แขกเข้าไปโศตได้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

การที่เมืองอินเดียกับเมืองพม่าติดกัน ในข้อที่เจ้าหน้าที่
ชาวนาเป็นคนพื้นเมืองหรือเป็นคนต่างประเทศนั้น เป็นข้อสำคัญ
อยู่

ท่านอย่าเข้าใจว่าข้าพเจ้าพูดที่บดบังบุคคลเจ้าหน้าที่ ซึ่งให้
ชาวนาได้เงินง่ายเดี๋ยว ข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจจะพูดให้ท่านเห็น
อย่างนั้น บุคคลเจ้าหน้าที่เป็นคนมีบุญคุณแก่ชาวนา เพราะ
ระนงมีบุญคุณแก่บ้านเมืองด้วย การทำนาก็เหมือนกับการ
การหาถนออย่างอื่น ๆ ถ้าไม่มีทุนทำไม่ได้ การที่มั่งทางก็ได้
บ้างน้อยมั่งดีกว่าไม่มีทางเสียเลย ในเมืองไทยเราเห็นต่างว่า
ถ้ารัฐบาลจับตัวเจ้าหน้าที่มาขังเสียให้หมด การทำนาจะปั่นดง
ไปไหนไม่ช้าเลย

แต่พวกเจ้าหน้าที่ที่พูดมานั้น เป็นพวกซึ่งมีคุณอนันต์
มีโทษมหันต์ ในส่วนคุณ คือแก่ให้ตั้งจำเป็นซึ่งชาวนาไม่
มี คือให้กู้เงินไปเป็นทุน ในส่วนโทษ คือความบกพร่อง
ของแกซึ่งจะแยกออกได้เป็น ๔ ข้อ คือ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ข้อ ๑. แกไม่มีทุนให้กู่มากพอที่จะเป็นประโยชน์แก่
ชาวนาทั่วไปได้จริงๆ เพราะทุนที่ให้กู่นั้นเป็นเงินส่วนตัว
ของแก หรือเงินที่กูจากผู้อื่นหนึ่ง โดยเครดิตส่วนตัวแก
เอง แกไม่มีทางจะรวบรวมเงินเพื่อจ่ายรายละแ่ก่น้อย
ของข้าราชการชนเข้ามาได้

ข้อ ๒. บุคคลเจ้าหนี้เป็นอันมากที่คงใจเอาเปรียบ
ชาวนาทุกทางที่เขาเปรียบได้ ไม่คิดจะเอาประโยชน์แต่เพียง
ที่จะได้โดยทางธรรม ข้าพเจ้าไม่กล้าว่าทุกคนเป็นอย่างนั้น
แต่กล้าว่าเป็นด้วยกันมาก บางคนก็มีความตั้งใจจะรีบเอา
หน้าเสียด้วย

ข้อ ๓. ถ้าถูกหนัด บุคคลเจ้าหนี้มักชอบให้เป็นหนี้
ไม่รู้แ่ก้ว ไม่ขอรับเงินคนเพราะถ้ารับคน ก็จะต้องหาถูกหน
ใหม่ซึ่งอาจไม่ดีเหมือนเก่า เจ้าหนี้บางคนไม่ยอมรับเงินผ่อน
ตั้งคนเป็นรายย่อยตามกำลังที่ถูกหนจะตั้งได้ อ้างว่าลำบาก
กับบัญชีของแก

ข้อ ๔. บุคคลเจ้าหนี้ไม่เอาใจได้ในข้อที่ว่าถูกหนจะ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

กู้เงินไปทำไม จะใช้ให้เป็นประโยชน์นอกเงยขึ้นหรือไม่ บาง
คนกลับชอบให้กู้ไปใช้อ้อยฉุยแฉกด้วยซ้ำ เพราะจะได้อยู่
เป็นหนี้ไม่รู้จักหลุด จนเต็มอกกับเป็นทาสน้ำเงิน

ความซื่อหัง (คือ ข้อ ๔) นี้สำคัญนัก การที่บุคคล
เจ้าหนี้ไม่เอาใจใส่ว่าถูกหน้กู้เงินไปทำไมนั้น เป็นข้อที่ช่วยให้
กู้เงินไปจ่ายเหตฉวแฉก แต่ไม่ใช่ความผิดของเจ้าหนี้เลย
เพราะไม่ใช่ธุระที่จจะรู้ ถ้ารู้แล้วจะตามไปควบคุมว่าถูกหน้ทำ
จริงอย่างไรหรือไม่ก็ได้ ความบกพร่องซ่อนอยู่ในวิธีการ
ไม่ใช่อยู่ในตัวบุคคล

ความบกพร่องทั้ง ๔ ข้อนี้ เขาเกิดด้วยวิธีสหกรณ์
เพราะสหกรณ์มีทางรวบรวมเงินเหลือจ่ายรายละมากแต่น้อย
ของสาธารณชนเข้ามาได้ สหกรณ์ไม่เอาเปรียบลูกหน้ ซึ่ง
เป็นพวกกันเอง สหกรณ์ไม่ชอบให้ลูกหน้ (คือสมาชิก) คน
ไหนเป็นหนี้นานเกินเหตุ และสหกรณ์รับเงินผ่อนส่งได้สะดวก
เพราะเก็บบัญชีดี สหกรณ์เอาใจใส่ว่าถูกหน้จะกู้เงินไป
ทำไม ถ้าจะกู้ไปใช้ไม่ถูกทางก็ไม่ให้กู้ ถ้ากู้ไปว่าจะใช้ทำ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

อะไรก็คอยตามควบคุมให้ใช้อย่างนั้นจริง ๆ ดังบทความบท
พร้อมของบุคคลเจ้าหนทง & ซอนน สหกรณ์แก่ได้หมด

อนึ่งพวกจัดสหกรณ์ไม่อยากจะเดินทาง “ตัด
หางปล่อย” พวกบุคคลเจ้าหน อยากให้ใช้ทุนเป็นประโยชน์
แก่คนจนอยู่อย่างเก่า แต่อยากให้พวกที่ไม่เดินโดยทางธรรม
เข้ามาเดินโดยทางธรรม และอยากแก้ความบกพร่องของวิ
การ (คือข้อ ๓ กับข้อ ๔) โดยที่ให้เข้ามาเดินในขอบวงสห
กรณ์ ถ้าบุคคลเจ้าหนเข้ามาทำอย่างที่ว่านี้ จะได้ดอกเบี้ย
ต่ำลงไปก็จริง แต่จะได้อย่างแน่นอนแน่นอนหนา เพราะจะเป็น
การดำเนินตามกระแสความบังคับอันเป็นไปเองในโลก ซึ่งไม่
ต้องสงสัยเลยว่าจะแผ่ไปในภายหน้า ไม่ต้องเดินทวนกระแส
อันนั้น จึงควรกล่าวได้ว่าเป็นการช่วยตัวเองเหมือนกัน

ชาวนาในอินเดีย มีความเป็นไปดังที่เดามาข้างบน
รัฐบาลจึงคิดหาเครื่องแก้ ในขั้นต้นได้ออกกฎหมายเรียกว่า
แลนด อิมปรูฟเม้นต์ โดนซ์ แอกต์ และกฎหมายเรียกว่า
อกริคัลเชอริตส์ โดนซ์ แอกต์ แปลว่ากฎหมายบัญญัติ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

การให้กู้เงินไปทำที่ดินเพาะปลูกให้ดีขึ้น กับกฎหมายบัญญัติ
การให้ผู้ที่ทำการเพาะปลูกกู้เงิน กฎหมายทั้ง ๒ นี้วางทางการ
ให้จ่ายเงินของรัฐบาลให้ชาวนากู้ เรียกเอาที่ดินหรือสิทธิใน
ที่ดินไว้เป็นประกัน เป็นวิธีซึ่งบางมณฑลในอินเดียยังใช้อยู่
จนบัดนี้ แต่ปรากฏความบกพร่องหลายอย่าง จึงเลิกไปทุก
ที่ ที่โดยยังไม่เลิกก็ใช้รวมไปในสหกรณ์ คือรัฐบาล
ให้สหกรณ์กู้ไม่ให้บุคคลกู้ยืมอย่างแต่ก่อน

คือนามผู้เสนองานเรียกว่า อกริคัดเซอร์วิต แบ่ง
หรือแบ่งกตกรรม คือตั้งแบ่งกันเป็นผู้หาทุนมาไว้ให้ชาว
นาปลูกข้าว แต่วิธีนั้นทางบกพร่องหลายอย่าง ข้อสำคัญ
คือแบ่งกันไม่ยุติทางที่จะตามไปดูแล ควบคุมผู้เงินว่าได้จำ
หน่ายเงินที่ไปไปในทางที่เป็นประโยชน์หรือไม่ อนึ่งในการ
เสนองานเห็นเรื่องแบ่งกตกรรมในอินเดียครั้งนั้น ข้อหนึ่ง
มีว่า รัฐบาลจะต้องช่วยเก็บเงินหนี้ให้แก่แบ่งกันด้วย ข้อ
ถ้ารัฐบาลยอมทำก็ยอมถือว่าผู้เป็นหนี้แบ่งกันนั้น เป็นหนี้รัฐ
บาล หรือถือว่า แบ่งกันซึ่งเป็นของไปรเวตนั้นเป็นส่วนหนึ่ง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

แห่งรัฐบาดัคชย เหตุเหต่านทำให้ความเห็นซึ่งเด่นชัดในเรื่อง
แบ่งกักสิทธิกรรมนั้นตกไป

อนึ่ง ควรจะกล่าวในที่นี้ว่า แบ่งกักสิทธิกรรมนั้นได้ตั้ง
ขึ้นในเมืองอัยปต์ แต่ไม่สัมฤทธิ์เลย จึงเป็นเครื่องให้ประเทศ
อื่นเข็ด และเขาอัยปต์เป็นตัวอย่างแห่งความไม่สำเร็จของ
แบ่งกักชนิดนั้น

แต่รัฐบาลอินเดียหาได้ละเลยความคิดเสียไม่ได้ คาริ
ค่อ ๆ มาอีกถึงข้อที่ว่า จะจัดหาเงินให้ชาวนากู้ได้อย่างไร ที่
จะไม่ให้การกู้เป็นเหตุแห่งความล้มจมของชาวนาเอง รัฐบาล
มณฑลทมิฬราสต์ได้ตั้งเจ้าพนักงานคนหนึ่งไปศึกษาวิธีสห
กรณ์ในยุโรป เขากลับมารายงานแสดงความเห็นให้จัด
สหกรณ์โดยวิธีที่เรียกว่า ไรไฟเซ็น รัฐบาลมณฑล
ได้ทดลองเห็นว่า จะจัดให้จริงจริงได้ ในที่สุดได้ตั้งกรรมการ
ให้พิจารณาและร่างกฎหมายบัญญัติวิธีสหกรณ์ขึ้น แล้ว
ออกกฎหมายนั้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๕ ใช้มาได้ราว ๘ ปีก็เลิก
เพราะกฎหมายนั้นแคบไป ออกกฎหมายใหม่แทน เรียก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ว่ากฎหมายสหกรณ์ ค.ศ. ๑๙๑๒ เมื่อจัดมาจนถึงเวลานี้
ตรวจดูตามรายงานของรัฐบาลฉบับหลังที่สุด ได้ความว่า
สหกรณ์ในอินเดียและพม่ามี ๕๖,๓๓๖ สหกรณ์ มีสมาชิก
๒,๓๐๒,๔๔๖ คน สหกรณ์สหกรณ์แทบทุกคนเป็นผู้ครอบ
ครอง เพราะฉะนั้นเขาประมาณกันว่าสหกรณ์เป็นเครื่องให้
คนพอเพียงประมาณ ๗ ล้านคน แต่ถึงกระนั้นถ้าพูดตามส่วน
เนื้อที่คน และจำนวนคนถึง ๑๐๐ ล้าน ก็ยังคงนับว่าสห
กรณ์ยังจะต้องเปิดออกไปอีกมาก จึงจะเป็นประโยชน์ได้
จริง ๆ ในอินเดีย

เมื่อพูดมาถึงเพียงนี้ก็ควรจะตบถ่วงกันเสียทีเดียวว่า สห
กรณ์คืออะไร แต่ความลำบากในข้อนี้มาก เพราะศัพท์
อังกฤษว่า โคโอเปอเรชัน ซึ่งไทยเราใช้ว่าสหกรณ์นั้น
คนมักจะเข้าใจต่าง ๆ กันไป ที่เป็นดังนี้ เพราะในสมัย
สหกรณ์เป็นวิวัฒนาการซึ่งได้จัดแล้วแทบทุกประเทศ แต่รูปการ
มักจะต่าง ๆ กันไปตามความรู้ และความหาภินของราษฎร
และตามภูมิประเทศ เป็นต้นว่าในเมืองอังกฤษ สหกรณ์

สหกรณ์บางรูปในอดีต

ประเภทตั้งร้านขายของเป็นรูป ซึ่งถ้าเรื่อก่อนสหกรณ์รูปอื่น
และเป็นประเภทซึ่งรุ่งเรืองมาก เมื่อเร็ว ๆ นี้ข้าพเจ้าอ่าน
หนังสือพิมพ์สหกรณ์ ก่อตั้งตำรวจาเต็มหนึ่งซึ่งตีพิมพ์ในเมือง
เยอรมันเมื่อเร็ว ๆ นี้ ตำราแนะนำเริ่มก็พูดถึงสหกรณ์ประ-
เภทจำหน่ายสินค้าที่เดียว เพราะสหกรณ์ประเภทนี้สำคัญ
กว่าประเภทอื่น ในประเทศซึ่งพัฒนาเมืองทำสินค้าจำหน่ายมาก
ถ้าข้าพเจ้าหรือคนในเมืองอินเดีย เขียนหนังสือเรื่องสหกรณ์
คงกล่าวถึงสหกรณ์ประเภทจัดหาทุนก่อนอื่น เพราะความ
ต้องการของบ้านเมืองเป็นอย่างนั้น เหตุซึ่งในเมืองเอเซียพบว่า
สหกรณ์ชน คนมักไปถึงสหกรณ์รูปที่สำคัญในเมืองของ
ตน ครั้นพบกับคนเมืองอื่นก็เข้าใจไปคนละอย่าง เหตุซึ่ง
นักปราชญ์ผู้รอบรู้ในการสหกรณ์จึงคงคำอธิบายให้เดือน ๆ
พอให้สหกรณ์เข้าใจได้ทุกรูป แต่ครั้นเดือนหนักเข้าก็เคยไม่
ค่อยเข้าใจกัน

ถ้าจับเอาอธิบายของหลายครุมาเทียบ และหยิบเอา
ใจความสำคัญมารวมกันเข้า ก็ได้ความตามคำซึ่งนาย ฮิว-

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

เบอค กดาวดงน

“Co-operation is a form of organization where in persons voluntarily associate together as human beings, on a basis of equality, for the promotion of economic interests of themselves.

ภาษาอังกฤษข้างบนนี้ ข้าพเจ้าไม่เพียงจะแปลคำต่อคำ แต่จะแปลให้พอได้ความดังต่อไปนี้

“สหกรณ์เป็นวิธจัดการรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคน เข้าร่วมกันโดยความสมัครของตนเอง ในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่ากัน และโดยความมีสิทธิเสมอกันหมด เพื่อจะบำรุงตัวเองให้เกิดความเจริญในทางทรัพย์”

ใจความข้างบนนี้มีข้อพึงสังเกตเจาะจง ๔ ข้อ นับว่าเป็นหลัก & หลัก คือ

หลักที่ ๑ สหกรณ์นั้นเกิดเพราะความอึดคึดเป็นเหตุ ความอึดคึดนั้นทำให้คนคิดหาช่องทาง ที่จะปลดเปลื้องความลำบากต่าง ๆ จึงเป็นเครื่องให้สมาชิกสหกรณ์เข้าร่วมรวม

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

กัน สมาชิกทุกคนเป็นผู้ไม่มีทุน เพราะฉะนั้นเงินทุนจะเป็น
หลักแห่งการรวบรวมกันก็ไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คน
อึดคดนั้นจะเข้าร่วมกันในฐานะคนมีทุนไม่ได้ เมื่อเช่นนั้นก็
ไม่มีทางอื่นนอกจากสมาชิกจะเข้าร่วมกัน ในฐานะที่เป็น
มนุษย์ธรรมดาเท่านั้นเอง ไม่ใช่ในฐานะคนมีเงิน หรือใน
ฐานะอย่างอื่นซึ่งไม่สามัญในพวกของตน ขอนทำให้สห
กรณ์ผิดกับบริษัทหุ้นส่วน หรือบริษัทค้าขายอย่างอื่นซึ่งคน
เข้าร่วมกันในฐานะที่เป็นผู้มีทุน

หลักที่ ๒ เดินตามรอยหลักที่ ๑ คือถ้าคนมารวม
กันในฐานะที่เป็นมนุษย์ธรรมดา เพื่อให้สำเร็จความประ
สงค์ซึ่งมีสามัญในหมู่ของตน ก็ไม่ควรจะมีความผิดเพี้ยน
กันในระหว่างสมาชิก ในทางที่จะให้สำเร็จสามัญประสงค์
เหตุตั้งนั้นสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นผู้ดีหรือเป็นไพร่ ไม่ว่าจะมั่งมีหรือ
จน เมื่อเข้ามาในสหกรณ์แล้ว ต้องเสมอหน้ากันหมด

หลักของการปกครองสหกรณ์นั้น คือสมาชิกทุกคน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

มีเลี้ยงคนตะเลี้ยงเล่มอกันในที่ประชุมใหญ่ ก็กิจการทั้งปวง
ต้องเดินตามความเห็นคนข้างมาก แต่สมาชิกทุกคนจะมา
พร้อมกันทำกรงานของสหกรณ์เล่มออกไป ก็จะเป็นการชู้ยอาย
ทำให้กรงานติดขัด เพราะพร้อมกันบ้าง ไม่พร้อมกัน
บ้าง จึงต้องเลือกพวกตัวเองเป็นกรรมการแทนคนทั้งหมด
แต่กรรมการจะทำอันใดให้ผิดไป จากความประสงค์ของคน
ทั้งหมดไม่ได้ ในการแสดงความประสงค์ก็ดี ในการเลือก
กรรมการก็ดี สมาชิกทุก ๆ คนออกเสียงได้เล่มอกัน ไม่มี
ใครต่ำหรือสูงกว่ากันเลย เหตุดังนั้นจึงกล่าวว่สมาชิก
สหกรณ์เล่มอกันทั้งหมด

หลักที่ ๓ ผู้จะเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ต้องเข้าโดย
ความเต็มใจของตนเองทงนั้น ผู้ที่เข้าสหกรณ์โดยมิได้สมัคร
เข้ามาด้วยน้ำใสใจจริงนั้น คงจะไม่ได้ประโยชน์จากสหกรณ์
หรือเป็นประโยชน์แก่สหกรณ์จริงจ้งเลย

หลักที่ ๔ สหกรณ์ทำการเพื่อประโยชน์แก่ตน
เองเท่านั้น ไม่เผื่อแผ่ไปถึงคนนอกสหกรณ์เป็นอันขาด

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เป็นที่เห็นว่าเงินของสหกรณ์ จะเอาไปให้คนอื่นที่ไม่ได้เป็น
สมาชิกก็ไม่ได้ สมาชิกสหกรณ์เข้าร่วมกันเพราะมีความ
ประสงค์เหมือนกันทุกคน และตั้งสหกรณ์ขึ้นเป็นเครื่องจะ
ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสมาชิก ไม่ใช่ของคนอื่น เพราะ
ฉะนั้นหลักที่ ๕ จึงเป็นหลักสำคัญ ซึ่งกฎหมายสหกรณ์
มักจะกล่าวไว้แทบทุกประเทศ ถ้ากิจการของสหกรณ์มิได้
ทำเพื่อประโยชน์เฉพาะในหมู่สมาชิกของตน ต่างว่าจะมี
สหกรณ์เดินรถรางให้คนอื่นโดยสารได้ด้วย เช่นนี้จะเรียกว่า
สหกรณ์จริง ๆ ก็ไม่ได้เสียแล้ว ขอนอาจทำให้เห็นว่า
สหกรณ์เป็นวิธีการซึ่งเห็นแก่ตัวเองอย่างเดียว แต่มีข้อแก้
ว่าสหกรณ์นั้น ถ้าใครอยากเข้า และถ้ามิได้เป็นผู้ปกครอง
ตามข้อบังคับ ก็อาจจะเข้าได้ อนึ่งสหกรณ์นั้นเป็นวิธีการ
สำหรับให้คนรวมกันช่วยข้างเดียวก็ไม่ได้ตัวเอง

นอกจากหลักที่ ๕ ยังมีหลักสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือ
สมาชิกทุกคนต้องซื้อ ต้องเป็นคนดี ถ้าใครไม่ซื้อ ตัวเอง
ก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากสหกรณ์ยืนยาวไป และจะให้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

โทษแก่สหกรณ์เป็นอันมาก ขอนสำคัญนัก ท่านทั้งหลาย
คงจะเข้าใจได้โดยที่ไม่ต้องขแรงละเอียด ขอบังคับสหกรณ์
วางบัญญัติไว้ละเอียดเพื่อจะกันไม่ให้คนที่ไม่ซื่อ และไม่
เข้ามาในสหกรณ์ได้ แต่อย่างนั้นยังไม่ค่อยฟัง

ที่กล่าวมาข้างบนนี้เป็นหลักสำคัญของสหกรณ์ ยังมี
หลักแยกกันแยกกันออกไปจากนอก แต่จะไม่นำมากล่าว
ละเอียดในทันที จะขอกล่าวถึงความมุ่งหมายของสหกรณ์ต่อ
ไป

ความมุ่งหมายของการจัดสหกรณ์ที่เป็นแก่นแท้ๆ ควร
เรียกได้ว่าหัวใจสหกรณ์นั้นมอยู่ ๒ ข้อ คือ

ข้อ ๑ ออมทรัพย์ ข้อ ๒

ช่วยกันช่วยตัวเอง ข้อ ๓

จะอธิบายแก่นความหรือหัวใจสหกรณ์ ๒ ข้อนี้พอให้
เห็นเป็นเงา ๆ

ข้อ ๑ การออมทรัพย์ ใจความข้อนี้คือการ
ส่งเงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ สะสมไว้ให้มากจน ๆ วิธีทำ
คือเซมัดแซมเข้าของเงินทองของตน ใช้แต่ที่ควรใช้และ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

จำเป็นต้องใช้ ถ้าหากจะเปิดออกไป ก็ให้เปิดออกไปได้โดย
ประโยชน์แตกเปลี่ยนให้เต็มที่ ส่วนทรัพย์สินที่จะหาได้ก็ให้ได้
เต็มเม็ดเต็มหน่วย มิให้ขาดตกบกพร่องไป

ที่อธิบายมาเป็นการออมทรัพย์อย่างเข้มงวด เพราะ
สังเคราะห์เอาความรู้ที่ใครเสียเข้ามาด้วย ประโยชน์อันแห่ง
การออมทรัพย์นั้น ก็คือประหยัดรายจ่ายให้น้อยกว่ารายได้
เป็นต้นว่า หากเงินได้วันละบาท ใช้แต่วันละ ๗๕ สตางค์
เหลือหนึ่งเกบบรรวมกันไว้ให้มากขึ้น ๆ เช่นเป็นการออม
ทรัพย์ แต่ผู้ทำเพียงเท่านั้นเป็นผู้ดำเนินจนครบหนึ่งปี
หนึ่งปี ซึ่งเป็นชนกรณียายแก่ หรือเป็น ก ข ก กา
ของการออมทรัพย์ ถ้าท่านไม่รู้ ก ข ก กา ท่านก็ไม่รู้จัก
อ่านหนังสือออก ถ้าท่านไม่รู้จักใช้ชนกรณียายแก่ ท่านก็
ไม่รู้จักมเวตาทจะออมทรัพย์ไว้ได้

ชนกรณียายแก่เป็นประโยชน์ และประโยชน์ใหญ่ของ
การออมทรัพย์ ท่านจะทำให้เด็กซึ่งเข้มงวดประการใด ก็
หนีไปไม่ได้ กล่าวคือท่านจะต้องประหยัดรายจ่ายให้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

น้อยกว่ารายได้เสียก่อน ท่านจึงจะออมทรัพย์ได้ แต่ถ้าท่าน
ออมทรัพย์ตั้งแต่อายุน้อยกว่าได้ ไม่คิดประหยัดให้ได้
มาก ๆ มีว่แค่เก็บที่ตลาดสองบาท ท่านก็คงจะหนึ่งเหี้ย
ก่อนที่จะออมทรัพย์ไว้ได้เป็นพักเป็นผล ท่านต้องการความ
จำเริญให้มาเร็ว ๆ ท่านจึงคิดหาทรัพย์มาออมทีละมาก ๆ
แต่ท่านทำอันใดเกินอำนาจวาสนาของท่านก็ได้, ท่านต้อง
ทำแต่ภายในอำนาจวาสนาของตน ท่านยอมจ่ายทรัพย์ไป
ต่อทรัพย์ แต่ระมัดระวังมิให้เบียดเบียนไปโดยใช่เหตุ หรือถ้า
จะมีทางใดก็ได้ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

สหกรณ์มีความมุ่งหมายอย่างข้างบนนี้ การประหยัด
เล็กน้อยนั้นเป็นประโยชน์ แต่เพื่อจะให้เล็กน้อยนั้น
กลายเป็นมาก จึงต้องมีความรู้ใครเสียเขาฟ่องด้วย

การมีทรัพย์ไว้แล้ว หรือประหยัดไว้ได้แล้ว แต่รักษา
ไว้ไม่ได้ เพราะสุรุ่ยสุร่ายไม่เข้าเรื่อง หรือเพราะเงินเบียด
เสียถูด หรือเพราะเสีฟสุร่ายาเมา เหล่านี้ยอมเห็นได้
แจ่มแจ้งแล้วว่า ไม่เป็นการออมทรัพย์ไม่จำเป็นจะช้แจงโดย

สหกรณ์แบ่งรูปในอินเดีย

ปริยาย

ในทันทีจะยกตัวอย่างแห่งความรู้ได้รู้เสีย ซึ่งเป็นเครื่อง
พ่วงการออมทรัพย์อย่างชนกรณียายแก่ เป็นต้นว่า ถ้ามี
ทางจะกู่เงินเสียดอกเบยเดือนหนึ่งบาทละ ๓ สตางค์ แต่ไป
ไปกู่บาทละ ๓ สตางค์เช่นนี้ ก็เป็นการเปิดของดอกเบยไป
เปล่า ๆ ไม่เป็นการออมทรัพย์

ถ้าทำนาได้ข้าวควรจะเกี่ยวไปขายเองได้เกวียนละ ๖๐
บาท แต่เอาข้าวไปยกให้เจ้าหนคตราคาแต่เพียงเกวียนละ
๓๕ บาท เช่นนี้ก็เป็นกรเปิดของข้าวไปเปล่า ๆ โดยไม่ได้
เงินเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่เป็นการออมทรัพย์

ถ้าทำนาได้ข้าวเก็บไว้ขายในฤดูที่ขายได้ราคาสูง ก็
ได้เงินเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่ถาคองไปรับขายเสียแต่เมื่อ
ราคาข้าวยังต่ำเพราะเจ้าหนเร่งเงิน หรือเพราะไม่มีจะกิน
หรือเพราะอะไรก็ตาม เช่นนี้ก็เป็นกรเปิดของข้าวไปโดย
ไม่ได้ราคาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่เป็นการออมทรัพย์

ถ้าพอจะจัดหานาของตนได้ แต่ไม่หา ไปมัวเช่าของ

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

คนอื่นทำให้ต้องเสียค่าเช่า เช่นนกไม่เป็นการออมทรัพย์

ถ้ามีทางจะทำให้ราคาของมันเป็นราคาขึ้นได้ แต่ไม่
ทำ เช่นนกเป็นการเปิดองข้าวที่ควรจะได้มากแต่ไม่ได้ ไม่
เป็นการออมทรัพย์

ถ้าเราไม่หาไว้แต่รักษาไว้ไม่ได้ ต้องเอาไปโอนให้
เจ้าหนี้ เช่นนกไม่เป็นการออมทรัพย์เลย

ตัวอย่างชนิดที่กล่าวมาข้างบนนี้ ยังมีที่จะนำมากล่าว
ได้อีกมาก แต่เมื่อพูดเท่านั้นพอเข้าใจกันได้แล้วว่าการออม
ทรัพย์ในทันที ถึงเพราะเหตุการรู้ได้รู้เสียเข้าด้วย มิใช่แต่
การเก็บคิดผลสมหน้อยอย่างกรณีขยายแก่ ซึ่งเป็นประโยชน์
หนึ่งของ การออมทรัพย์เท่านั้น

ประเทศบ้านเมืองทั้งหลายในโลกนี้ที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว
นั้น เจริญเพราะผลเมืองออมทรัพย์ไว้ได้ตั้งแต่บูยาตายาย
สืบต่อกันมาจนถึงลูกหลานเหลน ยิ่งหลายชั่วคน หลายสิบ
ชั่วคน หลายร้อยชั่วคน ความเจริญก็ยิ่งมากขึ้น ๆ การ
ทำมาหากินต่าง ๆ ตั้งแต่โรงงานต่อเรือกำปั่น โรงงานทำ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เครื่องจักร ทอผ้า ทำกระดาษ และโรงงานอื่นๆ ใหญ่โต
ตลอดจนถึงการทำของขายเล็กๆ น้อยๆ นั้นล้วนแต่ต้องใช้เงิน
เป็นทุนมากและน้อยตามโครงการ ทุนเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างไร
เกิดเพราะความออมทรัพย์ทงนน ประเทศไหนดเมืองยังไม่
ได้ออมทรัพย์ไว้มาก ๆ ถ้าจะตั้งบริษัทชนทำการค้าขาย
มากมาย และรายละมาก ๆ ก็ใครเล่าจะเป็นผู้ซื้อหุ้น การ
หาผู้เข้าหุ้นทำการค้าขาย ก็หนักเดียวกับการขายขนมเรา
เอง การขายขนมถ้าเข้าไปตั้งขายในประชุมชนที่เร้นแค้น
ขนมก็ขายไม่ใคร่ได้ ฉะนั้น การตั้งบริษัทค้าขายในประเทศ
ที่พดเมืองยังไม่มั่งมี ก็เรียกหุ้นไม่ใคร่ได้เหมือนกัน ประเทศ
อังกฤษเป็นประเทศที่หนักกันว่าเจริญแล้วมาก ในประเทศนั้น
เมื่อถึงเวลารัฐบาลทำงบประมาณรายรับรายจ่ายเงินแผ่นดิน
ก็ทำให้รับและจ่ายพอดี ๆ กัน ไม่ต้องจ่ายให้น้อยกว่ารับ
เพื่อจะเอาเงินเหลือจ่ายส่งสมไว้สำหรับราชการ ซึ่งเมื่อจะเกิด
มีในภายหน้า ที่ทำได้ดังนี้เพราะอะไร เพราะคนในประเทศ
นั้นได้ช่วยกันออมทรัพย์มาแต่หัวตายสืบชวคน จนพดเมือง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

มีเงินเกิดออกถนัดอยู่ในบ้านเมืองเป็นอันมาก ถ้าเกิดเหตุที่จะต้อง
ต้องใช้เงินกันจริงๆ ก็คงจะเรียกได้เต็มมือ เห็นได้จาก
สงครามที่แฉວมานเป็นต้น

ประเทศไทยพดเมืองยังไม่ได้ช่วยกันออมทรัพย์ไว้
มาก ๆ ประเทศนั้นถึงหากจะดูเหมือนเจริญ ก็ยังไม่เจริญ
แน่นอน ความชอบจากถ้าวได้แน่นอนว่าประเทศไทย
รุ่งเรืองมาก ประเทศไทยพดเมืองมั่งมีมาก ที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่
เป็นเพราะประเทศรุ่งเรืองพดเมืองจึงมั่งมี ที่จริงเป็นเพราะ
พดเมืองมั่งมีประเทศจึงรุ่งเรือง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ
ว่า ความมั่งมีของพดเมืองนั้นนำหน้าความเจริญของประเทศ
ความมั่งมีไม่ว่าของใครที่ไทย เกิดได้ด้วยการออม
ทรัพย์อย่างเดียว ไม่มีทางอื่น

เหตุคงจริงเป็นหน้าที่ของเราทุกคน ผู้รักบ้านเมืองของ
เรา ที่จะต้องออมทรัพย์ไว้ให้เกิดความเจริญแก่ตัวเอง เมื่อ
ความเจริญเกิดแก่ตัว แล้วก็เป็นประโยชน์คิดต่อไปถึงความ
เจริญของหมู่คณะ และของบ้านเมืองด้วย การที่บุคคล

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

คนหนึ่งคนใดจะออมทรัพย์ได้ไ้มากหรือน้อยนั้น ก็ย่อมจะต่างกันตามกำลังทรัพย์ กำลังกาย หรือกำลังปัญญาของคน แต่ทุก ๆ คนต้องเข้าใจว่าถึงจะออมทรัพย์ได้ไ้ที่ละเล็กละน้อย ก็เป็นประโยชน์แก่คนและบ้านเมืองท้องถิ่น

สหกรณ์เป็นเครื่องบำรุงการออมทรัพย์ การออมทรัพย์เป็นหัวใจของการสหกรณ์ จึงทำให้สหกรณ์เป็นวิถีการดำเนินอย่างหนึ่งอยู่ในโลกทั่วไปในสมัยนี้

ข้อ ๒ แก่นความซึ่งเป็นหัวใจสหกรณ์อีกข้อหนึ่งนั้น คือ การช่วยกันช่วยตัวเอง เป็นวิถีที่ไซ้เพื่อจะออมทรัพย์นั้นด้วย

คนเราโดยมากถ้าจะมัวแต่คอยให้ผู้อื่นช่วยอยู่แล้ว ก็ไม่อาจเจริญรุ่งเรืองไปได้ เพราะไม่มีใครจะมาคอยช่วย เมื่อไม่มีใครคอยช่วย ก็ต้องช่วยตัวเอง เปรียบเหมือนคนหกล้ม จะไปมัวนอนคอยให้คนมาช่วยให้ลุก ก็อาจจะต้องนอนอยู่นานหนักหนา ถ้าลุกตนเองได้ก็ต้องลุกตนเอง ถ้าดำพังขาดลุกไม่ได้ ก็ต้องเอาแขนช่วยยึดหรือจุนให้ลุกจนได้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ถ้าเราไปเจาะข้างคู เราคงจะวิ่งหนีหรือชนต้นไม้ หรือหลัดเตียงอย่างอื่นให้พินมันไปเสีย นั่นคืออะไร คือเราช่วยตัวเราเองไม่ให้มันทำอันตรายเราได้ ถ้าเราไม่ช่วยตัวเราเอง จะคอยให้คนอื่นมาหามเราหนีข้าง ก็เห็นจะเอาตัวไม่รอดทุกที

ตามธรรมชาติตามมนุษย์ คนทุกคนต้องการจะช่วยตัวเอง อยู่เต็มอแล้ว แต่การช่วยตัวเองในการทรัพย์สินเงินทองนั้น ย่อมมีเดห์เหตยมมาก ดูไม่เห็นง่าย ๆ เหมือนเมื่อหกต้ม หรือหนีข้างคู แต่ใจความก็อย่างเดียวกัน

การช่วยตัวเองในการทรัพย์สินเงินทองนั้น ถ้าพึ่ง คน ๆ เดียวมักจะช่วยไม่ค่อยไหว เพราะมีกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญาน้อย จึงต้องรวมกำลังกันหลาย ๆ คน ร่วมใจกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวต่างคนต่างช่วยกันให้ ถ้าเร็ว เมื่อช่วยกันถ้าเร็วจะไปทงหมู่แล้ว ชูระของตัวเอง ซึ่งเป็นถ่วงหนั่งอยู่ในหมู่ ก็พลอยถ้าเร็วไปด้วย

การจัดตั้งสหกรณ์เป็นการช่วยกันอย่างทวาน จึงเรียก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ว่าช่วยกันช่วยตัวเอง

เมื่อพูดมาถึงเพียงนี้ก็เห็นว่า ได้แสดงหลักของสหกรณ์
ตลอดแฉะอย่างกว้าง ๆ แต่ข้าพเจ้าขอพูดซ้ำรอยอีกหนหนึ่ง
โดยวิธีอธิบายไปคนละทาง เพื่อจะทำให้ท่านเข้าใจชัดเจน
หน่อย

ศัพท์ "สหกรณ์" เป็นคำแปลศัพท์อังกฤษว่า โคโอ
เปเรชัน ตรงเป้ง แปลเป็นไทยว่า "ทำด้วยกัน" ถ้าจะ
แปลเพียงเท่านั้น คนหลายคนมารวมกันทำอะไรก็เป็นการทำ
ด้วยกัน เช่นคนเล่นฟุตบอล ๓๓ คน โจรคุมกันไปปล้น
พ่อค้าชาวบริษัทค้าขายร่วมกัน เหล่านี้ก็เป็นการทำด้วยกัน
ทั้งนั้น แต่หาใช่สหกรณ์ไม่ สหกรณ์หมายเอาชุมนุมแห่ง
บุคคล ซึ่งพร้อมกันทำการเอาประโยชน์ด้วยกันในทางทรัพย์สิน
โดยวิธีการอันสุจริต ในสหกรณ์บางชนิดจำเป็นที่บุคคล
เหล่านั้นจะต้องรู้จักกันเป็นอย่างดีด้วยอีกชนหนึ่ง การเล่น
ฟุตบอลไม่เป็นการหาประโยชน์ในทางทรัพย์สิน การปล้นสดมภ์
ไม่เป็นการหาประโยชน์โดยสุจริต บริษัทพ่อค้าเป็นชุมนุม

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ทุนทรัพย์ ไม่ใช่ชุมนุมบุคคล เพราะฉะนั้นคณะผู้คบคิด
คณะใจและคณะพ่อค้า หาใช่สหกรณ์ไม่ สหกรณ์ถือ
หลักว่า สมาชิกทุกคนต้องสมัครและต้องดำเนินการด้วย
ความเต็มหน้ากัน ในหมู่สมาชิกล้วนแต่เป็นผู้ประสงค์ตรง
กับความมุ่งหมายของสหกรณ์ทั้งนั้น ข้อที่สมาชิกต้องเต็ม
หน้ากัน ก็เพราะคนที่รู้สึกความต้องการจริง ๆ มักจะเป็น
คนเด็กคนน้อยและคนจน ย่อมจะไม่ไว้เนื้อวางตัวให้สูงกว่า
เพื่อน แท้จริงหมู่คนเช่นนั้นจะดำเนินการได้สะดวก ก็คือ
เมื่อเต็มหน้ากันหมด

ก่อนจะกล่าวถึงสหกรณ์บางชนิดในอินเดีย ขอกล่าว
ความออกข้อหนึ่ง เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับชาวนาในอินเดีย คน
จำพวกนั้นเป็นจำพวกสำคัญที่สุด เหตุว่าพลเมืองในอินเดีย
ซึ่งมีประมาณ ๓๐๐ ล้านนั้น เป็นคนจำพวกทำการเพาะปลูก
ถึง ๒๗๐ ล้านคน ผลแห่งการจัดสหกรณ์จะมีแก่คนชั้นไหน
ก็หาสำคัญเท่าคนเพาะปลูกไม่

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เขากล่าวกันว่า การจัดสหกรณ์ชาวนาในอินเดียนั้น มี
ผลให้ถูกจ้างได้เป็นเจ้าของที่ดินชนเป็นอันมาก ผู้เป็นหนี้ทวม
หัวก็ปลดหนี้หลุดไป การเพาะปลูกและการทำสินค้าก็เจริญ
ขึ้น และชาวบ้านในตำบลแรนแคนท์ก็คอยมีความสุขอย่าง
ที่ไม่เคยมี คนไม่รู้หนังสือก็หันเข้าหาการศึกษา คนชเมาก
หายเมา คนกินกตางก็มัจฉานวดตตง ชาวนาก็ขายพืชพันธ์
เพาะปลูกได้ราคาดีขึ้น เศรษฐกิจก็ดีขึ้น และถ้าเป็นผู้เสีย
ภาษีและค่าเช่านาก็เสียได้สะดวก ราษฎรในหมู่บ้านก็เกิด
สามัคคี การวิวาทบาดทะเดาะถึงเป็นคดีไปยังโรงศาลก็น้อย
ลง ขรณะของคนก็ดีขึ้น ความกระตือรือร้นทำการทำงานก็มา
แทนความเฉื่อยชา พืชพันธุ์ ๆ การจัดสหกรณ์ทำให้เห็นผลดี
รอบข้าง

ผลของการจัดสหกรณ์ในอินเดีย ดังที่เขาว่ากันข้าง
บนนี้ เขาแบ่งออกเป็น ๖ ประเภท คือ ผลในทางธรรมะ ๓
ผลในการศึกษา ๓ ผลในทางสาธารณสุข ๓ ผลในทาง
สังคม ๓ ผลในทางทรัพย์สิน ๓ ผลในทางปกครอง ๓

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

๑. ผลในทางธรรมะ เป็นผลสำคัญมาก การกิน
เหล้าเต๋นเบยและความประพฤติอย่างอื่นที่ไม่เป็นไปในทาง
ธรรมนั้น ย่อมจะห้ามกันกวดขัน ในหมู่คนซึ่งได้ด้วยกันด้วย
ด้วยกัน ถ้าตมาชิกคนหนึ่งไปเต๋นเบยฉิบหาย ตมาชิกอื่นๆ ก็
อาจเข้าเฝ้าด้วยทวงหน้า เพราะฉะนั้นสหกรณ์จำต้องป้องกัน
ความประพฤติเช่นนั้น

๒. ผลในทางศึกษา ซอนคอดสหกรณ์ทำให้คน
อยากเรียนอยากรู้ มีสหกรณ์เป็นอันมากที่ตั้งโรงเรียนกลาง
คืนสำหรับตมาชิกเรียน และส่วนเด็กรุ่นหลังนั้นพ่อแม่เอา
ใจได้ให้เต๋นเรียนมากกว่าแต่ก่อน ทั้งช่วยกันอุดหนุนโรงเรียน
เต็มแถม หรือช่วยกันตั้งใหม่ขึ้นใหม่ ที่เป็นดังนี้เพราะสห
กรณ์ทำให้เห็นว่าการศึกษาคือประโยชน์ ข้าพเจ้าเอง
เคยเห็นตาแก่ซึ่งไม่เคยอยากอ่านหนังสือออกเลย ซนคนหัด
อ่านหนังสือ ความประสงค์ของแกคือ อยากอ่านรายงาน
การประชุมที่เขาจดไว้ และคู่มือของสหกรณ์โดยไม่ต้อง
อาศัยคนอื่น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

๑. ผลในทางสาธารณสุข รัฐบาตมณฑลมัทรราช ได้ทดลองอาศัยสหกรณ์ในการจัดสาธารณสุข ได้เลือกสหกรณ์ราว ๒๐ สหกรณ์แล้วมอบเงินให้ราว ๓๗,๐๐๐ รูปีให้จ่ายในการบำรุงการสาธารณสุขแล้วตั้งเจ้าพนักงานไปตรวจและรายงานต่อรัฐบาล (ผ่านนายทะเบียนสหกรณ์) ว่าเป็นอย่างไรบ้าง

เมื่อเร็ว ๆ นี้รัฐบาลประกาศว่า สหกรณ์เหล่านั้นได้จัดการไปเป็นอันดี เว้นอยู่สหกรณ์เดียวเท่านั้น ปรากฏว่าสหกรณ์ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในตำบลเดียวกัน และได้มีชาวบ้านเข้าเรียกรวมเพิ่มเติมเงินที่รัฐบาลมอบให้ด้วย

ส่วนในมณฑลอื่น ๆ สหกรณ์ได้ช่วยการสาธารณสุขโดยดำพังกมี เป็นต้นว่าจัดการทำบ่อน้ำกินให้สะอาด ทำรางน้ำให้ไหลสะอาด เป็นต้น บางตำบลตั้งสหกรณ์ขึ้นกันไว้บ้างมี สหกรณ์โรงจำหน่ายยา ก็มี การช่วยจัดสาธารณสุขเหล่านี้ มักจะได้รับอุดหนุนเงินฝ่ายปกครองบางท้องถิ่น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

๔. ผลในทางสมาคม กิจการของสหกรณ์ดำเนินไปด้วยการประชุมปรึกษาหารือกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์เป็นเครื่องอบรมให้คนคบกันและเข้าสมาคมกัน และชักให้คำบดกับคำบดมีการติดต่อกันได้ด้วย การใช้อนุญาตุตาการแทนขนศาลเป็นเครื่องต่อให้เห็นผลของสหกรณ์ในทางนี้

๕. ผลในทางทรัพย์สิน ผลของสหกรณ์ในทางนี้ใหญ่ยิ่ง และยังจะแผ่กว้างออกไปตามความเจริญของการจัดสหกรณ์

วิธีหนึ่งของสหกรณ์ขายแก่ กคือเก็บทรัพย์สินซึ่งประหยัดไว้ได้นั้นฝังไว้ในดิน วิธีสหกรณ์แก้ไขบางแล้ว คือชักให้เอามาฝากเพื่อจะกันโจรภัยและเพื่อจะได้ดอกเบี้ย ในอินเดียคลังออมสินมีไม่น้อย และทำประโยชน์ได้มาก แต่เขากล่าวกันว่าคลังออมสินนั้น "ขม่าสูง" เป็นของรัฐบาดจัด เจ้าพนักงานต้องเออมตงไปหาราชฐร และราชฐรต้องเออมจนไปหาเจ้าพนักงาน ส่วนสหกรณ์นั้นผู้ฝากกับผู้รับฝากไม่ต้องเออมจนเออมตงหากัน เพราะเป็นราชฐรด้วยกัน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ข้อที่สหกรณ์ขอเอาเงินของชาวบ้านชนมาจากหลุมไถดินไถนี้ เป็นผลสำคัญอันหนึ่ง ชาวเจ้าได้พูดในเบื้องตนแต่ถึงประโยชน์ของการออมทรัพย์ แต่ถ้าออมทรัพย์แล้วฝังดินไว้ก็มีประโยชน์น้อยเต็มที่

นาย เฮนรี ดูลฟี กล่าวว่าสหกรณ์ได้นำเอาเงินทุนไปสู่ตำบลที่กระหายทุน คนที่มั่งคั่งแทนที่ทุนได้ปลดหนี้ไปแล้วมีใช้น้อย เหตุฉะนั้นสหกรณ์เป็นเครื่องปลดความหวังให้กลับเกิดขึ้นในใจคน และบุทางไปสู่ความสุขอันยิ่ง ๆ หนึ่ง

อันที่สหกรณ์ยอมเป็นประโยชน์แก่การค้าขายและการทำสินค้า เพราะจะทำให้คนพ้นหนี้ไปเป็นอันมากหนักอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง สหกรณ์ทำให้อัตราดอกเบี้ยต่ำลง เพราะผู้มีเงินให้กู้จำต้องลดดอกเบี้ยลงไป ในตำบลที่มีสหกรณ์ ผู้กู้เงินอื่น ๆ นอกสหกรณ์ก็พดอยได้รับประโยชน์ด้วย อันเงินที่ชาวนาเคยกุนน เมื่อชาวนาไปเข้าสหกรณ์เสียแล้วเงินก็เหลือสำหรับให้ผู้อื่นทำการค้าขายอย่างอื่น

๖. ผลในทางปกครอง ผลของสหกรณ์ในทางนี้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

กัถาคัญอีก ข้อต้นสหกรณ์เป็นชุมนุมของคนซึ่งมีฉันทน์ว่า
ต้องประพฤติประพฤติชอบ การกินเหล้าเล่นเบียร์และประ-
พฤติเป็นพาตโองเฉงนั้นไม่ใช่แต่ฉันทน์ เป็นเครื่องทำให้ร้อน
กระเป่าเพื่อนบ้านด้วย ถ้าใครเป็นเช่นนั้นและไม่คิดเปลี่ยน
นิสัยเสีย ก็ต้องหงัดออกนอกหมู่บ้านเพราะไม่มีใครคบ ส่วนการ
โจรผู้ร้ายนี้ ผู้เป็นโจรย่อมรู้ได้ว่าปล้นในหมู่บ้านสหกรณ์
ไม่ได้ ปล้นที่ไหนเป็นสุขกว่า ข้าพเจ้าเคยทราบตัวอย่างที่สมา-
ชิกสหกรณ์ถูกขโมยควายไปสองตัว สมาชิกทั้งหมดออกช่วย
กันติดตามทันทีจนได้ควายคืน และบางที่ก็ได้ตัวขโมยด้วย
อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ยินตัวอย่างที่สมาชิกคนหนึ่งไปเที่ยว
ดอบเดินเบียร์ สหกรณ์ทราบเข้าก็ประชุมกันได้ออก เจ้าคน
นั้นร้องไห้และไม่โกรชเลย เงินที่ยังเป็นหนี้สหกรณ์อยู่ก็ไป
หามาใช้โดยเร็ว

ประชุมชนอย่างทุกถ้าวมานี้ ง่ายแก่การปกครองแ่
นอน แต่ยังมีขงกว่านั้น สหกรณ์เป็นชุมนุมคนซึ่งปรึกษา
หารือกิจการของตน จึงเป็นที่ฝึกหัดราษฎรให้รู้จักพูดรู้จักฟัง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

และรู้จักเดือกพังควย

เขากล่าวกันว่าสหกรณ์ในอินเดียเห็นผลได้ ๒ ทางดัง
กล่าวมานี้ สหกรณ์เป็นเหมือนหนึ่งเทพารักษ์ของหมู่บ้าน
เป็นแบงก์ของตนเอง เป็นศาลของตนเอง เป็นมณฑลชีวิต
ของตนเอง เพราะจ่ายเงินกู้เอง คัดเลือกความเองโดยวิธีอนุ
ญาโตตุลาการ และทำการสาธารณูปโภคของตนเอง ช่วยการ
ศึกษาของตนเอง เป็นโรงเรียนฝึกหัดให้ราษฎรคิดช่วยตัวเอง
แทนที่จะคอยให้รัฐบาลช่วยไปทุกสิ่งทุกอย่าง ตามที่เขากล่าว
เช่นนั้น ชาวเจ้าไม่ได้เห็นเองด้วยตาทุกอย่างแต่ได้รู้และเห็น
จริงบ้าง ผลนั้นยังไม่หมดไปอินเดีย เป็นแต่เห็นได้บ้างแล้ว

บางคนจะเดาถึงสหกรณ์บางชนิดที่มีในอินเดีย

สหกรณ์เครดิต สหกรณ์ชนิดนี้เป็นสหกรณ์หาทุน
เป็นชนิดที่มีมากที่สุดในอินเดีย ถ้าจะนับจำนวนกลุ่มเกือบ ๘
ใน ๑๐ แห่งจำนวนสหกรณ์ทั้งหมด

ถ้าท่านได้อ่านจดหมายเหตุของสภาเผยแพร่พาณิชย์
ฉบับที่ ๖ ซึ่งออกในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ หรือได้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

อ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าเขียนลงพิมพ์ เป็นสมุดเล่มเล็กแจกจาก
กระทรวงพาณิชย์เมื่อยังเป็นกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์
หรือที่ข้าพเจ้าเขียนลงพิมพ์ในวิทยาสารเมื่อเดือนกันยายน
๒๕๖๐ เรียกว่า "สหกรณ์ในอินเดีย" ท่านก็คงจะเข้าใจวิ
ธิการของสหกรณ์ชนิดนี้บ้าง แต่ท่านที่ไม่เคยอ่านมีมาก ข้าพ
เจ้าจึงจะกล่าวย่อไว้ในที่นี้อีกหนึ่ง

การตั้งสหกรณ์ต้องมีคนอายุเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่ต่ำกว่า
๑๐ คน เขาชอกนเขียนหนังสือขอจดทะเบียนมายังนายทะเบียน
สหกรณ์ ตั้งร่างข้อบังคับซึ่งตกลงกันว่าจะใช้นานมาด้วย
หนังสือขอจดทะเบียนและข้อบังคับนั้น อันที่จริงนายทะเบียน
ทำแบบไว้ให้เสร็จ แต่สหกรณ์จะคิดดัดแปลงไปบ้างถ้าไม่
ผิดหลักแล้ว ก็ดัดแปลงได้ โดยมากมักจะใช้แบบของนาย
ทะเบียนนั่นเอง

ถ้านายทะเบียนตรวจเห็นว่าความประสงค์และการรวบรวม
ร่วมกันนั้นถูกต้องตามหลักข้อบังคับ ไม่มีคำหยาบและไม่มีเหตุ
ขัดข้องอย่างอื่น ก็รับจดทะเบียนให้เป็นสหกรณ์ตามกฎหมาย

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

และเป็นบุคคลโดยนิติสัมพันธ์ด้วย

สมาชิกของสหกรณ์เดียวกันของหมู่บ้านเรือนภูมิธำเนา
อยู่ภายในเขตซึ่งบัญญัติเป็นแดนสหกรณ์ คือต้องเป็นเพื่อน
บ้านกันทางนั้น ความประสงค์ของเขาคือจะให้สมาชิกรู้จักกัน
หมด ไม่ใช่สักแต่ว่ารู้จักกันหมด ไม่ใช่สักแต่ว่ารูจัก ต้อง
รู้นิสัยใจคอและรูเรื่องหนี้สินเงินทองกันด้วย ชาวบ้านที่อยู่
ใกล้ ๆ กันตามบ้านนอก ใครเป็นอย่างไรแต่ละทำอะไรกรถึง
กัน คนที่ประพฤติไม่ดีก็เป็นทรงเกยๆ เพราะจะพาเพื่อนบ้าน
ฉิบหายด้วย การเลิกกันนั้นในชนบทจะเขาสหกรณ์นั้นสำคัญ
มาก แต่การควบคุมกันภายในสหกรณ์แล้วนั้น ก็
สำคัญเท่ากัน ถ้าใครกู้เงินสหกรณ์ไปว่าจะชอกชวยแต่ไม่
ชอ ถ้าใครแอบเดินเบย ถ้าใครลอบทำหนี้สินรุงรังเหตตาม
สมาชิกเพื่อนบ้านมีหน้าที่ที่จะต้องรู้ และมักจะรู้ เมื่อรู้แล้ว
ถ้านิ่งเฉยก็จะปล่อยให้ฉิบหายด้วย จำเป็นต้องพูดชน
สหกรณ์ชนิดนี้เป็นสหกรณ์ไม่จำกัดสิ้นใช้ สมาชิกทั้ง
หลายรับผิดชอบรวมกันและแทนกัน ถ้าจะมีขาดทุน สหกรณ์

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

และสมาชิกทุกคนต้องล้มตาย หรือสิ้นเนื้อประดาตัวก่อน
จึงจะขาดทุนไปถึงเจ้าหนี้ การที่คนทั้งหมดต่างคนต่างรับหน
แทนกัน เป็นเครื่องบังคับให้ต่างคนต่างระวังกัน และการ
บัญญัติเด่นสหกรณ์เป็นเครื่องให้ระวังกันได้สะดวก

สมาชิกสหกรณ์ประชุมกันเลือกกรรมการ มีประธาน
และเลขานุการ เป็นต้น การจตุรกายการประชุมและทำบัญช
นั้น สหกรณ์ต้องทำเอง ถ้าทำไม่ได้ก็ต้องอาศัยจ้างงานผู้ไม่
ได้เป็นสมาชิก เป็นการเอาจุมกคนอื่นมาหายใจ จึงเป็นเหตุ
ให้ชวนชวายเป็นหนังสือกันชน

ความไม่จำกัดสินใช้ของสหกรณ์ ความควบคุมซึ่ง
กันและกันในหมู่สมาชิก หักฐานแห่งข้อบังคับซึ่งจตุระ
เบียนไว้ตามกฎหมาย และความตรวจตราของนายทะเบียน
และผู้อื่น ๆ ซึ่งอยู่ในฐานะจะตรวจตราได้ เหล่านี้ทำให้
สหกรณ์กู้เงินได้จากแบงก์ และเป็นเครื่องทำให้คนไวใจนำ
เงินมาฝาก เงินกู้และเงินฝากเหล่านี้สหกรณ์ต้องเสียดอกเบี้ย
แต่สหกรณ์เอาไปให้สมาชิกกู้ไปอีกชั้นหนึ่ง เรียกดอกเบี้ย

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ผู้ซึ่ง ได้กำไรเก็บไว้เป็นเงินสำรองสหกรณ์ และจ่ายอย่างอื่นตามข้อบังคับ ข้าพเจ้าเคยพบสหกรณ์ใหญ่ ๆ ดังมานานแล้วจนไม่เป็นหนี้ใคร มีเงินสำรองของสหกรณ์เองนับจำนวนแสนรูปีก็มี

การให้สมาชิกกู้เงินนั้น กรรมการต้องสอบสวนเสียก่อนว่าจะกู้เขาไปทำไม ถ้าจะกู้เขาไปใช้ในการจำเป็นจริง ๆ และไม่เกินสมควรไปจึงให้กู้ อนึ่งเมื่อชนปีใหม่ สหกรณ์ประชุมกัน กำหนดวงเงินที่สหกรณ์ยอมให้กรรมการจัดการกู้หรือรับฝากในนามสหกรณ์ได้ ทั้งกำหนดวงเงินของสมาชิก รายคิดว่าคนไหนจะกู้จากสหกรณ์ได้อย่างมากเท่าไร ใครจะกู้เกินเครดิตนั้นกรรมการก็ให้กู้ไม่ได้

จึงสังเกตคำว่า “ ถ้าจะกู้เขาไปใช้ในการจำเป็นจริง ๆ จึงให้กู้ ” ในเมืองอื่น ๆ เมื่อพูดจำแนกการกู้เงินก็จำแนกเป็นเงินที่กู้ไปใช้ให้เกิดกำไรออกเงยอย่างหนึ่ง กู้ไปใช้ในทางที่ไม่เกิดกำไรออกเงยอย่างหนึ่ง แต่ในเมืองอินเดีย ถ้าพูดจำแนกเงินกู้ก็จำแนกเป็นเงินที่กู้ไปใช้อย่างหนึ่ง เงินที่ไม่

สหกรณ์แบ่งรูปในอินเดีย

จำเป็นอย่างหนึ่ง หากจำแนกเป็นงอกหรือไม่งอกไม่ วิธีจำแนกประเภทเงินกู้เช่นว่าที่จริงไม่ดี แต่อนุโตมตามธรรมเนียมบ้านเมืองและดัททในศาสนา เป็นต้นว่าการแต่งงานและพิธีศพ คือเงินบูชาญาติผู้ตายไปแล้วนั้น เป็นพิธีซึ่งเมื่อถึงเวลาแล้วเป็นต้องทำตกในประเภทจำเป็น สหกรณ์ยอมให้กู้เงินได้ การที่แยกเงินกู้เป็นจำเป็นหรือไม่จำเป็น แทนงอกหรือไม่งอกนั้น เป็นข้อที่ธรรมเนียมและดัททในศาสนาทำให้วิธีของอินเดียผิดแผกไปจากวิธีของเมืองอื่น ๆ ข้อหนึ่ง

ส่วนข้อบังคับละเอียดของสหกรณ์ชาวนาชนิดนี้ มีแปลก ๆ กันบ้าง เป็นต้นว่า บางสหกรณ์ออกหุ้น บางสหกรณ์ไม่ออกหุ้น บางสหกรณ์ก็แบ่งกำไรอย่างนั้น บางสหกรณ์ก็แบ่งอย่างนี้ สุดแต่อยู่ในหลักซึ่งนายทะเบียนอนุญาตแล้วก็ได้

ส่วน สหกรณ์เกร็ดสำหรับชาวเมือง นั้นผิดกับชาวนา ในข้อที่มักจะเป็นสหกรณ์จำกัดสินใช้ และโดยมาก

สหกรณ์แบ่งรูปในอินเดีย

ได้ทุนจากเงินหุ้น ชาวเมืองติดกับชาวบ้านนอกเพราะไม่
ใครรู้จักกันสนิท การควบคุมระมัดระวังกันเองทำไม่ได้เท่า
ชาวบ้านนอก ถึงแม้จะมีความรู้ดีกว่ากัน ก็รวบรวมกันไม่
ได้ดีเท่า เพราะฉะนั้นแบ่งก็เต็มใจให้กู้เงินน้อยกว่าให้สห
กรณ์ชาวบ้านนอกๆ แต่ถ้าจัดการดี สหกรณ์ชาวเมืองก็
มักจะได้เงินฝากมาก และกลับช่วยแบ่งก็โดยทางที่เอาเงินไป
ฝากก็มี

แบ่งก็สหกรณ์กลาง หรือที่เรียกกันว่า แบ่งก็กลาง
นี้ มักจะได้กำเนิดจากการทำบุญของคนมั่งมี ซึ่งมีกรุณาต่อ
คนจน ออกเงินซื้อหุ้นแบ่งก็สหกรณ์ซึ่งตนเองจัดให้เกิดชน
คนมั่งมีต้องตามคนเริ่มการชน เป็นเช่นนกเป็นทีไวใจของคน
อื่น แบ่งก็กลางจึงเป็นสำนักซึ่งคนนำมาฝาก และใช้เงิน
ฝากนั้นให้สหกรณ์ก็เป็นทุนต่อไป

แบ่งก็กลางซึ่งคงชนในประชุมชน ที่ไม่มีแบ่งก็อนัน
ยอมทำให้เกิดความสะดอกในตำบลนั้น ๆ ผู้มีเงินอยู่ตาม
บ้านนอกเล็ก ๆ น้อย ๆ ถึงอยากจะฝากแบ่งก็ไม่มีแบ่งก็จะ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ฝาก ถ้ายิ่งไม่ใส่ใจการฝากเงินด้วยแล้ว จะตั้งต้นให้
ถ่อร่างสร้างกายไปในที่ไกล ๆ ก็เหลือที่จะทำได้ ครั้นแบ่งก
กลางเกิดขึ้นในตำบลของคน ผู้ทำการในแบ่งกักพวกของตน
เอง ผู้จุดให้เกิดกผู้ซึ่งตนนับถือ มีหน้าซ้ำทราบว่ารูปร่าง
ก็เอาใจใส่ดูแลอยู่ด้วย ฉะนั้นเป็นเครื่องให้เกิดเดือมิได้ ทา
กันนำเงินมาฝากมากจนมากจน เพราะฉะนั้น แบ่งกกลาง
จึงเป็นวิธีการ ซึ่งบุคคลเอาเงินขนมาจากที่ฝังไว้ในดิน
และเป็นการศึกษาซึ่งตั้งต้นให้คน ละทิ้งวิธีฝังทรัพย์ตามแบบ
ชนกรณียายแก่ หันมาหาทางซึ่งได้ประโยชน์ทั้งคนทั้งท่าน
เป็นของมีคุณอนันต์ และถ้าจัดดีแล้ว โทษมหันต์ไม่มีเลย
ส่วนเงินของแบ่งกซึ่งเกิดจากหุ้นกดี จากการรับฝาก
กดี จากการกุ่มทางอื่นกดี แบ่งกจ่ายให้สหกรณ์กไปอีก
คือหนึ่ง สหกรณ์ที่จะกเงินจากแบ่งกนั้น ต้องมีหุ้นในแบ่งก
ด้วย และสหกรณ์ใดจะเป็นหุ้นแบ่งก ๒ แห่งไม่ได้ สหกรณ์
ใดมีเงินเหลือก็นำมาฝากแบ่งกไว้ สำหรับให้สหกรณ์อื่นกค
ไป

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

การรวมทุนสหกรณ์ชนเดียวกับแบงกกดางนั้น มอถวช
หนึ่ง เรียกว่า แบงกิงยูเนียน เป็นสำนักรวมทุนของสห
กรณ์คล้ายแบงกกดาง แต่จำกัดแคบกว่ากัน และไม่มี
บุคคลเป็นสมาชิกเลย สมาชิกต้องเป็นสหกรณ์ท้องถิ่น สห
กรณ์ไหนมีเงินเหลือก็ส่งฝากไว้ในยูเนียน สหกรณ์ไหนต้อง
การกู้เงินก็ขอกู้ต่อยูเนียน ยูเนียนจึงเป็นสำนักกดางสำหรับ
จัดไม่ให้มีเงินเหลืออยู่เปล่า ๆ ท่านพึงสังเกตว่าแบงกกดาง
นั้นมักจะเกิดเพราะคนมั่งมีช่วยริเริ่มขึ้น แบงกิงยูเนียนเกิด
เพราะหลายสหกรณ์มารวมกันเอง ไม่มีเงินของคนมั่งมีเข้า
มาช่วยเริ่มให้ตั้ง แบงกิงยูเนียนจึงเกิดได้ต่อเมื่อสหกรณ์
ต่าง ๆ ได้ตั้งมานานจนมีเงินเหลือ มีฉะฉนเมื่อตั้งยูเนียนขึ้น
แล้ว ก็จะมีแต่สมาชิก (คือสหกรณ์) ขอกู้เงิน ห้ามสมา
ชิกที่มีเงินให้กู้ไม่ อนึ่งยูเนียนชนิดนี้เป็นสมาคมแห่งสมาคม
คนจน คือสหกรณ์เด็ก (ซึ่งเรียกว่าสหกรณ์ปฐม) หลาย
สหกรณ์มารวมกันเป็นสหกรณ์ใหญ่ ไม่มีคนมั่งมีทรัพย์เข้าถอ
หุ้นและช่วยดูแลการ เพราะฉะฉนความรู้ในวิธีการและใน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ทางบัญชีย่อมจะอ่อนกว่าแบบกกดาง ชาวเจ้าได้เห็นยูเนียน
ชนิดนี้ในบ้นยาปมณฑลเดียว แต่ได้ยึนว่าในเบ็งคอดและ
พม่าก็มีบาง

ยูเนียนยงมอก ๒ ชนิด เรียกว่า การนคองยูเนียน คือ
ยูเนียนรบประกนตสหกรณ์ชนิดหนึ่ง ชูเปอไวชิงยูเนียน คือ
ยูเนียนควบคุมตสหกรณ์ชนิดหนึ่ง

การนคองยูเนียนน ก็คือตสหกรณ์ใหญ่ซึ่งรวมต
กรณ์เล็ก (ตสหกรณ์ปฐม) หลาย ๆ ตสหกรณ์เข้าด้วยกัน
ตสหกรณ์ใหญ่รบประกนเงินซึ่งตสหกรณ์เล็กกูกจากเบงกกดาง
คือเบงรบภาระของเบงกกดางออกมาทำแทน ในการตรวจ
ทรัพย์สินตและกำหนดว่าตสหกรณ์ไหนจะกูกเงินได้เท่าไร เป็น
ต้น ยูเนียนชนิดนี้มากในเมืองพม่า แต่ออกจะเล็ก ๆ
เพราะเห็นว่าได้ประโยชน์น้อย

ยูเนียนอกชนิดหนึ่ง คือยูเนียนควบคุมตสหกรณ์น ก็
เป็นตสหกรณ์แห่งตสหกรณ์เหมือนกัน แต่ไม่ตละตองเรื่องเงิน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เคย รับผิดชอบแต่เพียงตรวจตราตักเตือนสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกให้ปรับปรุงแก้ไข หนึ่ง สหกรณ์ซึ่งเป็นสมาชิกถาวรด้วยกัน ก็ย่อมมีความติดต่อถึงกันและปรึกษาหารือกันได้ มีประโยชน์ในทางอื่นอีกทางหนึ่ง

สำนักงานที่เป็นยอดแห่งการเงินของสหกรณ์ในอินเดียก็คือ แบงก์มณฑล เป็นแบงก์ใหญ่ รวมแบงก์กต่างอีก ๒๕ แห่ง แบงก์ชนิดนี้มีแถวแทบทุกมณฑล และมีความมุ่งหมาย ๓ อย่าง คือ

(๑) เป็นสำนักรับฝากเงินซึ่งมีแผนกว้างออกไปกว่าแผนกต่าง คือครอบคลุมมณฑล

(๒) ถ้ามีเงินเหลือก็มีทางใช้กว้างออกไปอีก คือให้ตลาดการค้าขาย

(๓) เป็นผู้เกี่ยเงินของแบงก์กต่าง ให้มีที่ไ้ใช้เสมอ

ตามทฤษฎีมานี้ คงจะสังเกตได้แล้วว่าสหกรณ์ใน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

อินเดียมี ๓ ชั้น คือสหกรณ์ชุมนุมบุคคลเรียกว่าสหกรณ์
ปฐมอยู่ฐานต่าง แยกกกลางหรือยูเนียนเป็นสหกรณ์ชุมนุม
สหกรณ์อยู่ชนกลาง แยกกมณฑลเป็นสหกรณ์ของแบงก์
กลางแต่ยูเนียนอยู่ยอด

ตามที่แบ่ง ๓ ชั้นเช่นนี้พูดกว้าง ๆ อันที่จริงไม่เป็น
เช่นนั้นเคร่งเครียด มีกาวก่ายกันบ้าง เป็นต้นว่าแบงก์
มณฑลซึ่งควรทำการกับแบงก์กลางตัวนั้น ต้องเออมตง
ไปให้สหกรณ์ปฐมกุมก็มี สหกรณ์ปฐมเป็นสมาชิกของ
สหกรณ์ปฐมด้วยกันก็มี บุคคลเป็นสมาชิกของแบงก์กลาง
ก็มี จะเอาตั้งเคร่งเครียดยังไม่ได้

บัดนี้จะกล่าวถึงสหกรณ์รูปต่าง ๆ ต่อไป

สหกรณ์คนรับเงินเดือน

คนรับเงินเดือนเป็นพวกประหยัดเงินยาก โดยมากหา
ได้เท่าไรก็จ่ายหมดหรือเกือบหมด คนได้เงินเดือนน้อยนั้น
เก็บไม่ใคร่ได้อยู่ในตัว แต่ถึงคนได้เงินเดือนมากก็เก็บไม่
ใคร่อยู่ อย่างเราเรียกกันว่าได้มากใช้มาก เพราะต้อง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

รักษาฐานะให้เต็มเพื่อนเป็นต้น จึงไม่ปรากฏว่าใครมั่งมี
เพราะเก็บเงินเดือนไว้ได้ ผู้ทำเช่นนั้นถ้าเร็วมากจะเป็นบุคคล
อัศจรรย์ ท่านทงฟงอยู่เป็นคนได้เงินเดือนเกือบทงน
และคงจะเห็นจริงอย่างที่เขาพูดว่าท่านแทบทุกคน

ผู้ใดเงินน้อยยิ่งร้ายใหญ่ เวลาต้องการเงินจะกู้ยืมก็
ยาก เพราะมักจะไม่มั่งมีสมบัติที่จะวางเป็นประกันได้ ดังที่จะ
เป็นเครื่องให้เจ้าหนไวใจก็แต่ขอทว่าเป็นผู้ใดเงินเดือน แต่
อาจตายหรือถูกไต่หรือถูกย้ายไปอยู่เมืองไกล เจ้าหนจะให้
กูเงินก็ต้องเขาขอเหตาคำคานงด้วย เมื่อไม่มีสมบัติมาวาง
เป็นประกันก็หาทกู้ยืมยาก และต้องเสียดอกเบี้ยสูง ครน
เมื่อตกลงในฐานะแห่งคนเป็นหนี้แล้วก็ถอนตัวยาก

การเก็บเงินที่ละเล็กละน้อย ถ้าตั้งใจเก็บจริงจึงแล้ว
ก็คงเก็บได้โดยมาก แต่การเก็บเงินนั้นน้อยกว่าการจ่าย
เงิน ถ้าไม่มีเครื่องบังคับใจนบ้างแล้ว คนโดยมากถึงจะ
ตั้งใจในคนตนอย่างจริงจังก็มักจะไปคตตายภายหลัง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

สหกรณ์ของคนรับเงินเดือน เป็นสหกรณ์ประเภท
ออมทรัพย์ มีความประสงค์ที่จะยังความเจริญในทางทรัพย์
ให้เกิดแก่สมาชิก และมุ่งหมายพิเศษ ๒ ข้อคือ

(ก) เป็นเครื่องช่วยให้ออมทรัพย์และเก็บเล็กผสมน้อย
โดยวิธีที่หาทางเก็บรักษา และจัดให้เงินที่ประหยัดได้นั้นเกิด
กำไรออกเงยพอควร และมีให้อำนาจในการจัดทรัพย์นั้น
หลุดพ้นไปจากความปกครองของสมาชิก

(ข) เป็นทางให้สมาชิกกู้เงินไปใช้ในที่จำเป็นจริง ๆ
โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยแรงนัก และโดยที่ให้สิ่งคืนที่น้อย
ตามความสะดวกของตน

ความมุ่งหมาย ๒ ข้อนี้ ข้อ (ก) เป็นหลักประธาน
ข้อ (ข) เป็นหลักรอง การกู้เงินนั้นสมาชิกจะกู้ได้ก็ต่อเมื่อ
ทำให้กรรมการเห็นว่าจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

การตั้งเงินฝากมีบัญญัติอัตราไว้ในข้อบังคับ เช่นใน
บอมเบ คนได้เงินเดือนเดือนละ ๑ ถึง ๑๕ รูปี ต้องตั้งเงิน
ให้สหกรณ์เก็บเดือนละครั้งรูปี เงินเดือนเดือนละ ๑๖ ถึง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

๔๐ ตั้งเดือนละ ๓ รูปี เงินเดือน ๔๓ ถึง ๘๐ ตั้งเดือนละ ๓ รูปี เงินเดือน ๗๓ ถึง ๓๐๐ รูปี เดือนละ ๔ รูปี ดึงเงินเป็นต้น

เมื่อสมาชิกนำเงินไปส่งครั้งไร ก็ได้รับตัวใบเสร็จจ
ครั้นได้ใบเสร็จครบ ๓๐ รูปี ก็รวมกันไปยื่นต่อเดชานุกร
เบตยอนเป็นประกาศนียบัตรหนึ่ง ๆ หนึ่ง ผู้เป็นหนี้สหกรณ์
ถ้ายังไม่รับหุ้น จะเอาตัวนั้นตั้งใช้หนี้สหกรณ์แทนตัวเงินก็ได้
ผู้ยังไม่รับประกาศนียบัตรหุ้น ยังไม่ได้เงินแบ่งส่วนหุ้นจาก
สหกรณ์

สมาชิกทุกเงินสหกรณ์นั้น ถ้ายอมให้หักเงินเดือนใช้
หนี้ตามรายเดือน และหัวหน้าสำนักงานเออช่วยด้วย ก็ทำ
ได้ และเป็นเครื่องมั่นคงชน หัวหน้าสำนักงานมักจะเออช่วย
เพราะเป็นสมาชิกหรือกรรมการก็ตามคักคักอยู่แล้ว

สหกรณ์ชนิดที่กล่าวนี้ มีในกัฏกัฏตาประมาณ ๔๐
ตั้งมากม อยู่ตามออฟฟิศของรัฐบาดและบริษัทใหญ่ ๆ บาง
สหกรณ์มีสมาชิก ๓,๐๐๐ คนก็มี หนตายพันคนก็มีที่มีสมาชิก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ถึง ๓๒,๐๐๐ คน ข้าพเจ้าได้เคยได้เห็นในเมืองตะโฮเจ้าพนักงานสหกรณ์บอกข้าพเจ้าว่า ออฟฟิศใหญ่ ๆ มีสหกรณ์แทบทุกออฟฟิศ แต่ก่อนปล่อยให้เกิดขึ้น ในเวลานี้ถ้าออฟฟิศไหนยังไม่มี หัวหน้าออฟฟิศและกรรมสหกรณ์ก็ช่วยกันย่วยให้ตั้งขึ้น

สหกรณ์คนชาติต่ำ

สหกรณ์คนชาติต่ำซึ่งเป็นชาวเมือง ก็ทำนองเดียวกับสหกรณ์คนรับเงินเดือน ข้าพเจ้าได้เคยไปตรวจสหกรณ์คนกวาดถนน ได้เรียกทะเบียนและบัญชีมาดูได้ความว่าพึงตั้งมีสมาชิก ๓๓ คนเท่านั้นเอง คนเหล่านี้หาเงินได้คนหนึ่งคิดถัวเดือนละ ๓๓ รูปี ต้องส่งฝากสหกรณ์เดือนละ ๓ รูปี สหกรณ์รวมทุนได้ยังไม่มากนักเลย แต่น่าประหลาดที่แบ่งกำไรให้เครดิตถึง ๓,๐๐๐ รูปี

อีกสหกรณ์หนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ตรวจ เป็นสหกรณ์คนขับรถจ้าง สมาชิกทุกคนมีรถและม้าของตัวเอง เพราะว่าอาศัยสหกรณ์ มีข้อบังคับข้อหนึ่งซึ่งอดทนก็คือห้ามไม่ให้สมาชิก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ซิกกินเหต๋า ถ้ากินถูกไล่ออกทันที

สหกรณ์สำหรับคนจนชนบทถาวรหมดทุก ๆ ไปในเมือง
ใหญ่ ๆ และมีเมืองหลาย ๆ สหกรณ์ เป็นคั่นว่าใน
มัทราส ได้ยินว่ามีสหกรณ์คนกวาดถนนและคนเทศุมฝอยราว
๕๐ สหกรณ์ ยังสหกรณ์กุดโรงงาน สหกรณ์ช่างปูนและ
คนพวกอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก สหกรณ์คนชนเดวจริง ๆ เช่น
นี้ ต้องการความตั้งต้นมากกว่าคนชนิด และมักจะสำเร็จได้
ด้วยมีผู้ตั้งใจบุญช่วยอุดหนุน ไม่ใช่อุดหนุนในทางให้เงิน
เป็นแต่เพียงช่วยจัดและช่วยตั้งต้นเท่านั้น

ร้านสหกรณ์

ประเทศอังกฤษเป็นครูในเรื่องร้านสหกรณ์ คือเมื่อ
๘๐ ปีมาแล้ว มีช่างทอผ้าหูดาด ๒๘ คนเข้าหุ้นกันตั้งร้าน
ชนิดที่เราเรียกว่าร้านสหกรณ์ในสมัยนั้น ร้านนั้นขายของที่
ต้องใช้ทุกคน เช่นแป้งสาลีเป็นต้น เวลานั้นร้านมีทุนน้อย
มีการค้าขายน้อย จึงเปิดร้านแค่อาทิตย์ละ ๒ ครั้งเท่านั้นเอง
เวลานั้นไม่ใช่แค่เปิดทุกวัน เปิดทั่วไปแทบทุกเมืองใหญ่เพราะ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

มีสาขาและความคิดต่อมากมายทีเดียว

สมาชิกร้านสหกรณ์ต้องปฏิบัติ ๓ อย่าง คือ

(๑) ต้องการอะไรเท่าไรต้องบอกให้ร้านทราบ

(๒) ต้องการอะไรซึ่งมีที่ร้านสหกรณ์ต้องซื้อทันที

(๓) ต้องปกครองผู้ทำการในร้าน

ร้านสหกรณ์อังกฤษร้านแรกบัญญัติการ ๓ ข้อ คือ

(๑) ต้องขายของตามราคาในตลาด ต้องขายเงิน

สดเต็มอ และขายแก่สมาชิกก็ได้ ขายแก่ผู้ไม่ได้เป็นสมาชิกก็ได้

(๒) แบ่งกำไรให้แก่สมาชิก ตามส่วนที่ซื้อของในร้าน

(๓) ไม่เกี่ยวข้องกับการค้าส่ง หรือการบ้านเมือง

เลย

บัญญัติ ๓ ข้อนี้เป็นหลักซึ่งเขาอย่างกันทั่ว ๆ ไปโดยมาก เหตุที่บัญญัติขึ้นดังนี้ คือ

ขายตามราคาตลาด เพราะจะไม่ให้ชาวร้านอื่น ๆ

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

เป็นปฏิบัตย์เกินไป และเกรงจะทำให้บกพร่องในทางอื่น
ด้วย

ขายเงินสดเสมอ เพราะถ้าขายเงินแห้ง ก็คือให้
เครดิต เครดิตนั้นเหมือนสินค้า ถ้าให้ก็ต้องคิดราคา

ขายให้สมาชิกด้วย ขายให้คนอื่นด้วย เพราะ
ทำให้ขายได้มากขึ้น

แบ่งกำไรคืนให้สมาชิกตามส่วนที่ซื้อของ เพราะ
สมาชิกเป็นเจ้าของร้านเอง สมาชิกที่มาซื้อของทุกครั้งได้
ส่วนลดค่าคูปองราคาพิเศษ ครั้นถึงกำหนด ๖ เดือนนำคูปอง
นั้นมาส่ง แล้วได้เงินคืนตามส่วนที่ซื้อของ และส่วนแบ่งกำไร
ที่ร้านหาได้ ในระหว่างนั้น

ร้านสหกรณ์อย่างทุกตัวนั้นทั่ว ๆ ไปในประเทศต่างๆ
ถ้าจะนับจำนวนสมาชิกทั่วโลกในเวลานี้มีประมาณ ๓๐ ล้าน
คน

ส่วนในอินเดีย ชาวเขาได้ไปดูร้านสหกรณ์หลายแห่ง
จัดสำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง ที่ไม่สำเร็จมากกว่าสำเร็จ

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เหตุที่จุดไม่ค่อยดำเร่จนหม่น —

(๑) กรรมการขาดความรู้ความชำนาญ ในการค้า
ขาย

(๒) ขาดตลาดเกินไปหรือกดต่ำเกินไปไม่ทำให้พอดี

(๓) หาผู้เป็นนายร้านให้ดยาก

(๔) ทำบัญชียังใช้ไม่ได้ คือตรวจยากเป็นต้น

(๕) สมาชิกไม่ซื้อตรงต่อร้านสหกรณ์จริง คือไป
ไปซื้อของนอกเป็นต้น

(๖) ไม่ประชุมกัน และไม่แสดงบัญชีให้เห็นทุนกำไร
ไร้อย่างพอ

(๗) ในอินเดียมักจะแบ่งที่ดินตามจำนวนหุ้น ไม่
แบ่งตามจำนวนเงินที่สมาชิกซื้อของ

ในเมืองอังกฤษ ร้านสหกรณ์จ่ายดอกเบี้ยให้ผู้ถือหุ้น
หุ้นละ ๕ % ที่เหลือมอบให้กระจายจ่ายแก่คนอื่น ๆ แล้ว ก็
จ่ายคืนให้แก่สมาชิกผู้ซื้อของหมด

(๘) รักษาต้นกำเนิด ทำให้ร่วไหลได้

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

(๘) กฎหมายบังคับให้เก็บกำไรไว้เป็นเงินสำรอง ๓ ใน ๕ ซึ่งมักจะเห็นกันว่ามากเกินไป

ร้านสหกรณ์ที่ข้าพเจ้าได้ไปดู และกรรมการร้องว่าไม่สำเร็จนั้นจะยกตัวอย่างที่เมืองสุทรีต ร้านนั้นไม่ได้ทำสินค้าเองเลย เป็นแต่รับมาขายเท่านั้น มีสมาชิกถึง ๕๐๐ คน ควรจะสำเร็จได้ดี แต่ผู้จัดการขแข็งว่าไม่สำเร็จเพราะสมาชิกไม่รักดีพอ สหกรณ์กำหนดราคาของไม่ให้ต่อ สมาชิกมาถามว่าตั้งให้ขายเท่าไร ครนราคาแล้วก็เอาไปซื้อร้านอื่น ชาวบ้านตดให้เด็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตกลงซื้อ หาได้คิดยดยาวไปไม่

ร้านสหกรณ์สำเร็จซึ่งข้าพเจ้าได้เห็น คือร้านสหกรณ์ในวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เป็นสหกรณ์ของนักเรียนและครูในโรงเรียนนั้น กับนักเรียนเก่าด้วย ร้านสหกรณ์โรงเรียนนั้นเมื่อแรกเปิดมีแบ่ง ๒-๓ กระจ้อบ หนังสือไม่ก่เต็ม และทำสัญญาชอนานมจากเจ้าของโคกระบือที่อยู่ใกล้ ๆ บ้าง เดียวนมโคและกระบือมารदनมทรานสหกรณ์วันละ ๒ ครั้ง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ครั้งที่ ๓๐๐ คัดกว่า แป้ง ๒-๓ กระสอบก็กลายเป็นร้าน
ของกินใหญ่ แผนกขายส้มก็มั่งส้มทุกอย่าง และ
ส้มอื่นด้วย เขาว่าใน ๒ ปีได้ขายส้มเป็นราคาลง ๒๐,๐๐๐
รูปี

นอกจากแผนกส้มและกระดาษ แผนกเครื่องอาหาร
และแผนกน่านม ยังมีแผนกผ้า แผนกถ่านและฟืน และ
แผนกตั้งแรงทำการเพาะปลูกของสหกรณ์เอง เขาพาข้าพ-
เจ้าไปดูแผนกส้มและกระดาษ เห็นมีร้านขนาดคึกแฉวใน
กรุงเทพฯ ๑ ห้องหนึ่งมีหนังสือเต็ม เขาพาไปดูแผนกผ้า
นอกจากร้านผ้า เห็นคนทอผ้าและทอพรหมของสหกรณ์ด้วย
แผนกกิจกรรมมีการปลูกข้าวสาลีและปลูกฝักเป็นต้น ทั้ง
หมดอยู่ในบริเวณของโรงเรียน

ข้าพเจ้าอยากจะเพิ่มเติมตรงนี้ว่า ในมหาวิทยาลัย
เมืองฝรังค์มรานด์สหกรณ์มาก เช่นออกซฟอร์ด และฮา-
วาดเป็นต้น เป็นของมีประโยชน์มาก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

สหกรณ์และกสิกรรม

ถ้าสหกรณ์เครดิตช่วยปลดหนี้ชาวนาได้แล้ว ชาวนา จะทำการเพาะปลูกให้ได้ประโยชน์ยิ่งใหญ่มากหรือไม่ ปัญหา นี้ตอบว่ายัง สหกรณ์ยังจะช่วยได้อีก แท้จริงในยุโรป สหกรณ์เครดิตได้ทำประโยชน์ ให้แก่การเพาะปลูกน้อยกว่า สหกรณ์ชนิดอื่น เป็นต้นว่าชาวนาในประเทศอังกฤษแทบจะ ไม่รู้จักสหกรณ์เครดิตก็ว่าได้

สหกรณ์ช่วยชาวนาในทางอื่น (นอกจากเครดิต) โดยวิธีเหล่านี้ คือ

(๑) รวมกันซื้อของที่ต้องการด้วยกัน ซื้อเอามาก ๆ แล้วแบ่งจำหน่ายให้พวกสมาชิก

(๒) รวมกันซื้อเครื่องมือทำนาซึ่งราคาแพง เกินที่บุคคลจะซื้อได้ เมื่อซื้อแล้วเอาไว้เป็นสมบัติของสหกรณ์ ให้สมาชิกเช่าไปใช้

(๓) รวมกันขายสินค้าที่เพาะปลูกได้ เพราะรวมกันขายมาก ๆ ขายได้สะดวกและได้ราคาดี

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

(๕) รวมกันจัดทำสินค้าที่เพาะปลูกได้ให้มีราคาดีขึ้น
แล้วขายด้วยกัน

สหกรณ์ในอินเดีย จัดตามทำนองทกดาวข้างบนนม
หลายมณฑล และยังมียุทธกรณ์จัดเรื่องที่ดินด้วยออกด้วยหนังสือ
ตั้งจะกล่าวย่อให้เห็นเป็นตัวอย่าง

สหกรณ์จัดหาปุ๋ย สหกรณ์ชนิดนี้เป็นสหกรณ์
จากที่ดินไร่ ต้องมีหุ้น ส่วนอีกของสหกรณ์ชนิดนี้มักจะเป็น
ส่วนอีกสหกรณ์เครดิตด้วย และได้เงินจากสหกรณ์เครดิต
มาจ่ายเป็นเงินสดให้สหกรณ์ปุ๋ย สหกรณ์ปุ๋ยที่เจริญแล้วถึง
แก่จัดทำปุ๋ยเอง ในมณฑลบอมเบ มีผู้ประมาณว่าสหกรณ์
ชนิดนี้ขอปุ๋ยมาจำหน่ายให้แก่สมาชิกน้ำหนักถึงปีละ ๓๐ ล้าน
ปอนด์

สหกรณ์จัดหาพืชเพาะปลูก สหกรณ์ชนิดนี้ได้
ประโยชน์มาก บางสหกรณ์มีนาและไร่ของตนเอง เอาพืช
อย่างใดมาปลูก แล้วจำหน่ายให้แก่สมาชิกเอาไปทำพันธุ์ต่อ
ไป และจำหน่ายให้ผู้อื่นด้วย บางสหกรณ์ก็จัดซื้อเมล็ดฝ้าย

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

เมล็ดข้าวสาลี และเมล็ดอื่น ๆ เดิมแต่อย่างดีเอามา
จำหน่ายให้สมาชิก บางสหกรณ์กับพหุพันธุเหตุนอกจาก
กรมเพาะปลูก หรือจากไร่ของกรมเพาะปลูก การหาพืช
ดินนบुकคตชาวนาหายาก แต่เมื่อจัดกันเป็นสหกรณ์แล้ว
ง่ายเข้า ส่วนกรมเพาะปลูกนั้นใช้สหกรณ์เป็นทางจำหน่าย
พืชที่ปลูกแล้ว สะดวกกว่าจำหน่ายตรงให้แก่บุคคล

สหกรณ์เครื่องมือทำนา ในเมืองอังกฤษและเมือง
ไอร์แลนด์ มีสหกรณ์ชนิดนี้มาก วิชิตาคอสหกรณ์ซื้อ
เครื่องมือและเครื่องจักรที่ใช้ในการทำนาไว้ แล้วให้
สมาชิกเข้าไปใช้ตามเวลาที่ต้องการ

ในอินเดีย กรมเพาะปลูกเอาเครื่องใช้เหล่านี้มอบ
ไว้กับสหกรณ์ ให้สมาชิกเข้าไปใช้บ้าง ซื่อโดยวิธีผ่อนส่ง
เงินบ้าง ได้ยินว่าสำเร็จดี

สหกรณ์รวมและปันปัน ในอินเดียกฎหมายมรดก
ในทางศาสนา บัญญัติว่า ถ้าบิดาตายมีบุตรอยู่กี่คนต้อง
แบ่งที่ดินให้เสมอกันหมด ถ้ามีทนาแปลงหนึ่ง มีลูก ๕ คน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

กักตุนสินค้าออกไปเป็น ๕ แปลง แบ่งให้ทุกคนละแปลง
แต่แปลงเล็กลงไปนิดใจ

ถ้าทำตามที่ดิน ๕ แปลง มีบุตร ๕ คนไม่ปรองดองกัน
รับเอาที่ดินคนละแปลงกักตุนแบ่งที่ดินแปลงหนึ่ง ๆ ออกเป็น
๕ แปลง บุตร ๕ คนก็เป็นอันได้ที่ดินคนละ ๕ แปลง แต่
ขนาดผิดกันมาก

การเป็นเช่นนี้หนหลายชั่วคนเข้า ที่นาในบ้านเมืองก็
กลายเป็นแปลงย่อย ๆ ไปเป็นอันมาก ชาวเจ้าได้เห็นแผน
ที่นาในตำบลหนึ่ง บอกเขตนาเป็นแปลงตามรายเจ้าของ
แปลงแคบ ๆ สั้น ๆ ก็มี แปลงผอม ๆ ยาว ๆ เหมือนดำ
ไม่ไผ่ก็มี แปลงรูปแอกเต็มทนมก็มี คูแผนที่ตั้งเป็นรวเป็น
รอยไปหมด รวกับปริศนาจีน ยากที่จะเห็นหนเห็นอหนได้
ได้

เมื่อทนาเป็นดงนั้น การทำนาก็ยากแค้นแสนเข็ญ เขา
ว่าคนทนมทนารูปเป็นดำไม้ไผ่ ต่างกว้าง ๒ วา ยาว ๘ เส้น
เมื่อไถไปไถรอยเดียว จะกลับไถก็ไม่มที่ จะกลับ งวทเทียม

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ไถต้องเหยียบเข้าไปในที่นาของคนอื่น ถ้าเจ้าของนาไม่
ปรองดองกัน ก็อาจเป็นคดีไปถึงโรงถึงศาลได้

การเป็นดังที่มาช้านาน จนเมื่อสองสามปีมานี้ นายทะ-
เบียนที่บัญชาปกครองจัดแกควยวิรัชสหกรณ์ คือเจ้าของนาทั้ง
ตำบลเอาที่นารวมกันหมดแล้วแบ่งกันใหม่ ใครเคยมีที่นา
เท่าไรก็ได้เท่านั้น แต่รวมอยู่ในแปลงเดียวกัน หรือ ๒
แปลง ๓ แปลง แทน ๒๐—๓๐ ไร่แบ่งกันเสร็จแล้ว เจ้า
ของที่เคยมีที่นารูปดำไม้ไผ่ ก็มีนาซึ่งหันไถได้ นารูปอื่น ๆ
อื่น ๆ และรูปเฉโกต่าง ๆ ก็หมดไป พวกนี้หายใจโด่งไป
หมด อนึ่งเมื่อที่นาเป็นแปลงดี ๆ หมดแล้ว สหกรณ์ก็เป็น
เครื่องให้ม็เครดิตหาเงินมาชดบ่อทำทางนาเช่านา และจัดการ
อย่างอื่นเป็นทรนรมยทวกัน

นายทะเบียนบอกข้าพเจ้าว่า กว่าจะเทศน์ให้เจ้าของ
นารูปบ้า ๆ เหล่านี้รวมกันเป็นสหกรณ์เขาได้ก็เหน็ดเหนื่อย
นักหนา พวกที่ไม่ยอมเข้าสหกรณ์มีบางตำบลละ ๒ คน
ครั้นเขาจัดกันเสร็จแล้วพวกนั้นมาร้องให้ขอเข้าด้วย แต่เขา

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ไม่ได้ เพราะถ้ารับแก่เช่าสหกรณ์ของรูดกันใหม่ ไม่มีใครยอม เมื่อข้าพเจ้าไปดูสหกรณ์ชนิดนี้ ได้กล่าวในเวลานั้นว่า ยังไม่เคยเห็นหมู่คนที่จิตใจพร้อมกันทั้งหมู่เหมือนพวกนั้นเลย ดูหน้าชนเหมือนเห็นที่ใดฝนใหม่ ๆ

สหกรณ์รูปทักด้าวนี้เห็นจะมีประโยชน์แต่ในอินเดีย ที่นำมาทักด้าวนี้เป็นเครื่องแสดงว่าสหกรณ์แก้โรคได้หายอย่างแท้เป็นโรคพนประเทศก็แก้ได้

สหกรณ์ ชลประทาน สหกรณ์ชนิดนี้ช่วยให้มีน้ำทำนา ข้าพเจ้าได้เห็น ๒ วิธี คือ กั้นทำนบตักน้ำตามแม่น้ำ ด้วยขารหรือดำคดของระบายให้เข้าไปในตนา วิธี ๓ ขุดสระใหญ่ ๆ ในที่สูงซึ่งน้ำไว้ แล้วทำทางให้ไหลไปเข้านา วิธี ๓

การจัดสหกรณ์ชลประทาน เมื่อชาวนารวมกันปรึกษาหาผู้ทางได้แล้ว ก็ร้องเรียนต่อเจ้าพนักงานให้ช่วยพูดกับกรมชลประทาน กรมชลประทานตั้งเอ็นยินเนียร์ไปตรวจ ถ้าเห็นจะทำได้ก็ทำแผนที่และเขียนแบบยื่นไปยังกรม ถ้ากรม

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

รับรองว่าใช้ได้ ก็จัดตั้งกันเป็นสหกรณ์ชน ถ้าทุนก้อนใดไม่พอ รัฐบาลมักจะให้กู้ และมักจะให้เงินยืมแก่สหกรณ์เหล่านั้น ช่วยตรวจการที่ทำได้

สหกรณ์เป็นผู้ดูแลการทอผ้า ช่างทอ และระบายน้ำ ของตนเอง ควรจะเปิดทางไหนเปิดทางไหน เปิดเมื่อไรปิดเมื่อไรเป็นของกรรมการสหกรณ์ปัญหา เจ้าพนักงานสหกรณ์ไม่ต้องเข้าเกี่ยวข้อง นอกจากให้ความแนะนำ

ตำบลหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไปดูสหกรณ์ชนิดนี้เป็นตำบลซึ่งมีทุพภิกขภัยบ่อยที่สุด ถ้าจะมีการอดข้าวตายกันเมื่อไร ตำบลนั้นเป็นต้องขอออกหน้าเพื่อน คนตายราวกับแมลงวัน เมื่อเรายังไม่เคยไปเห็นก็นึกว่าไม่น่าเป็นอย่างไร จึงอดข้าวตายกันทั่วไป ครั้นไปเห็นพันทกเขาใจทันที มันแห้งแต่ไม่เคยคิดชีวิต พันทดุง ๆ คำ ๆ ลาด ๆ ไปหมด ผ่นตกได้หน่อยเดียวก็ไหลไปไม่มีเหลือ

เจ้าเมืองผู้ปกครองตำบลนั้นบอกข้าพเจ้าว่า เขาเห็น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ทางจะตัดทุพภิกขภัยได้ใน ๕ ปี คือตั้งสหกรณ์ชุดประทาน ให้กระจายไปทั่วตำบล เวदानนเขาคงหลายสิบสหกรณ์ และกำลังรับจัดต่อไป แต่นายทะเบียนสหกรณ์อยู่ช้านัก ไม่จัดให้เร็วดังต้องการ ขอให้ข้าพเจ้าช่วยว่ากล่าวด้วย ครั้นข้าพเจ้าเสด็จไปถามนายทะเบียนสหกรณ์ว่าอย่างไรกัน แกตอบเป็นใจความว่า “คงไม่ให้เงิน”

สหกรณ์ทำนา สหกรณ์ชนิดนี้เกิดขึ้นในประเทศฮิตาด์ ก่อน ประเทศอื่น ๆ เขาอย่างไร้ไปภายหลัง และปรากฏว่าประเทศฝรั่งเศสกับรูเมเนียจัดได้ผลดี

วิธทำนิน คือสหกรณ์เช่าหรือซื้อนาแผ่นใหญ่มาให้สมาชิกแบ่งกันหรือช่วยกันทำ มีชนิดต่างกัน ๒ ชนิด คือ สมาชิกรับแบ่งที่นาไปทำเองเป็นส่วนบุคคล ทำได้เท่าไรเป็นของตัว และเสียค่าเช่าให้แก่สหกรณ์ชนิดหนึ่ง อีกชนิดหนึ่งสมาชิกทั้งหมดช่วยกันทำให้สหกรณ์ สหกรณ์จ่ายเงินเดือนให้พอกินพอใช้ไปพลาง เมื่อได้ข้าวเมื่อไรสหกรณ์เป็นผู้จัดขาย ขายได้เก็บไว้เป็นของสหกรณ์ เมื่อถึงเวลาแบ่งกำไร

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ธมาชิกจึงได้ทวงกันหมด

สหกรณ์ทำนาชนิดที่ ๒ คือชนิดที่ธมาชิกทำให้แก่
สหกรณ์นั้นเป็นวิธีดีกว่า แต่เจียดยาก ชนิดที่ ๓ คือธมาชิก
รับแบ่งนาจากสหกรณ์ไปทำดำฟุ้งบุคคลนั้นมีช่องทางจะดำเร็ว
มากในอินเดีย และเป็นประโยชน์แก่เศรษฐีเจ้าของนาผู้ให้
เช่าด้วย เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์ด้วย เศรษฐีเจ้าของนา
ที่มั่งน้าวใจมาก ๆ และอยู่ไกล ๆ นั้นไม่ได้ดูแลนาของตน มัก
ต้องมอบให้ผู้อื่นจัดการแทน ผู้จัดการแทนนั้นมักคอกคนกิน
กำไรของตนเอง

ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นสหกรณ์ทำนาในพม่าหรืออินเดีย
เพราะเขาไม่ได้พาไปดู แต่ได้เห็นวิธีจัดที่ดินว่างเปล่าจำหน่าย
ให้ราษฎรโดยวิธีสหกรณ์ เพื่อให้ใช้เป็นที่เพาะปลูกดังนี้

การชักชวนให้คนอพยพไปตั้งหากินในที่ใหม่
ในเมืองพม่ารัฐบาลจัดการเปิดที่ป่าให้เป็นที่เพาะปลูกหลาย
ตำบล ตั้งเจ้าพนักงานคนหนึ่งเรียกว่า โคโดในเซชันออฟฟิ-
เซอร์มีหน้าที่ทำการติดต่อกับกรมสหกรณ์

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

วิธีการที่ทำการคัดเลือกที่ดินว่างเปล่าซึ่งทราบว่าจะทำการเพาะปลูกได้ดี ให้ทำแผนที่ชนและให้ประกาศในตำบลที่มีพลเมืองมากกว่า ใครอยากจะไปตงหากินในที่ใหม่บ้าง เมื่อมีคนไปตงและยื่นเรื่องราวขอที่ เจ้าพนักงานก็แบ่งให้ตามควรแก่ขนาดครอบครัว แต่ยังไม่ให้เลย ค่อยไปภายหลังเมื่อเห็นว่าทำจริงจึงให้ ผู้รับที่ดินนั้นต้องรวมกันตั้งเป็นสหกรณ์ รัฐบาลจ่ายเงินให้สหกรณ์นำไปให้สมาชิกอีกต่อหนึ่ง โดยอุบายณะรัฐบาลพม่าจัดที่ดินมากมาย ซึ่งไม่มีท่าทางว่าจะมีคนไปตงหากินได้นั้น ให้เกิดเป็นแหล่งการเพาะปลูกขึ้นได้

ในมณฑลเบ็งกอล (อินเดีย) ข้าพเจ้าได้พบเมืองใหม่ตั้งอยู่กลางป่า มีร้านสหกรณ์ แบงกัสหกรณ์ ฉางสหกรณ์ เต็มที่ เมื่อสองปีมานเองถนนเป็นป่า ซึ่งคนไปมาไม่มีใครถึง วิธีที่เขาจัดการในถนนกัทำนองเดียวกับในเมืองพม่าตนเอง

การจัดอย่างกักล่าวนี้ ในมณฑลบันยาปเป็นเลิศ ในมณฑลนั้นมีทะเลทรายใหญ่โต รัฐบาลชุดคดของชดประธาน ผ่านทะเลทรายไป หิมะที่ละลายในเขาหิมาลัยก็ไหลมาตาม

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

คตอง ทะเดทรายได้น่ากักตบเป็นที่เพาะปลูกอย่างดี รัฐบาล
แบ่งที่ดินให้ราษฎรที่ยกกันไปตั้งหากิน จัดหาทุนให้และตั้ง
สหกรณ์เคลื่อนไป เดียวนมเมืองใหญ่ซึ่งเป็นตลาดข้าวดี
ใหญ่ที่ ๒ ในโลก (ตลาดใหญ่ที่สุดอยู่อเมริกา) นายทะเบียน
สหกรณ์บอกข้าพเจ้าว่าราษฎรที่นั่นมั่งมีจนไม่รู้ที่จะเอาเงินไป
ทำอะไร ไม่เชื่อที่จะดูกำไรของที่ชอบขอขอเท่าผู้หญิงเถิด

สหกรณ์ประกันชีวิตสัตว์ สหกรณ์ชนิดนี้ควรจะมี
ประโยชน์มาก วิศวกรก็คือเจ้าของสัตว์ต้องซื้อหุ้นเป็นสมาชิก
สหกรณ์ แล้วเอาสัตว์มาจดทะเบียนประกัน เสียเงินรายปี
ตามตัวสัตว์ต่างหาก ถ้าสัตว์ตายก็ได้เงินไปซื้อใหม่ แต่มี
ข้อขัดกันหลายอย่าง เป็นต้นว่าถ้าตายด้วยโรคระบาด และ
เจ้าของมิได้จัดการป้องกันตามที่สหกรณ์แนะนำก็ไม่ยอมจ่าย
เงินให้

สหกรณ์ชนิดนี้ควรจะเป็นประโยชน์มาก แต่ยังไม่เป็น
ที่จัดไปได้ไกลที่สุดกในเมืองพม่า แต่ถึงทนนกยังไม่เรียกว่า
สำเร็จเหมือนกัน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

สหกรณ์ และ หัตถกรรม

สหกรณ์และหัตถกรรมมีทางไปด้วยกันได้มาก คำว่า
หัตถกรรม ในที่นี้ ข้าพเจ้าถึงเอาความที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า
อินดัสตรีส์

ในอินเดียข้าพเจ้าได้เคยเห็น

สหกรณ์โรงพิมพ์

สหกรณ์ทำเครื่องทองเหลือง

สหกรณ์ทำเครื่องตั้งช

สหกรณ์ทอผ้า

สหกรณ์ทอแพร เป็นต้น

วิธีการของสหกรณ์ชนิดนี้มี ๒ วิธี คือสหกรณ์รับทุน
เป็นเงินหรือของไปจากสหกรณ์ ทำเป็นสินค้าสำเร็จรูปแล้ว
เอามาขายให้สหกรณ์หรือมอบให้สหกรณ์ขาย คิดบัญชีเป็น
ของตนวิธีหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งสหกรณ์กันเงินเดือนสหกรณ์ ทำ
ให้สหกรณ์ เมื่อสหกรณ์ได้กำไรจึงแบ่งกันภายหลัง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

สหกรณ์สร้างบ้าน

สหกรณ์ชนิดนี้เป็นของชาวเมือง มีมากในบอมเบ
วิธีการก่อกองสหกรณ์ชน ตำราชิกต้องขอหุ้น ถ้าไม่มีเงินก็
ผ่อนส่ง เมื่อตงสหกรณ์ชนแล้วจึงขอที่ดินแปลงโต ๆ
รัฐบาลก็มักจัดให้ แล้วจ่ายเงินมาสร้างคอกหลาย ๆ หลังตาม
จำนวนตำราชิก สร้างเสร็จแล้วตำราชิกเช่าจากสหกรณ์
สหกรณ์เก็บค่าเช่าไปส่งดอกเบี้ยและคืนเงินทุกปี

ในบอมเบผู้คนคับคั่งไม่มีที่อยู่พอกัน รัฐบาลจึงช่วย
จัดให้มีที่อยู่มากชนโดยวิธีสหกรณ์ ไซ้ที่ดินนอก ๆ เมืองออก
ไป ทำถนนให้ไปมาได้สะดวก สหกรณ์หนึ่งก็หมู่บ้านหมู่
หนึ่ง เขตสหกรณ์อยู่ติด ๆ กัน เมื่ออยู่หลายสหกรณ์ด้วย
กันก็เป็นเมือง ๆ หนึ่ง

สหกรณ์สร้างเมือง

ที่เมืองดะฮอ (ในบ้นยาบ) มีสหกรณ์ไม่แต่เพียงสร้าง
บ้านคิดสร้างเมืองทั้งเมืองทีเดียว สหกรณ์นั้นจัดซื้อที่ดินเป็น
ป่าของรัฐบาลใหญ่พอจะสร้างเมืองได้ถึง ๓๒,๐๐๐ คน ถนน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

รตราง ประปา ไฟฟ้า ห้องสมุด สโมสร ส่วนสาธารณะ
จะมีเสร็จ และเมื่อสร้างแล้วจะปกครองกันอย่างสหกรณ์
เมื่อข้าพเจ้าไปดูเป็นเวลาดังแรก ได้ซื้อที่ดินเสร็จแล้ว และมี
สมาชิกสั่งให้ทำเรือนพอจะชนคั้นการก่อสร้างได้ แต่ยังไม่
ตกลงเรื่องแปดนบ้านเมือง ได้ประกาศให้ช่างเขียนแปลนมา
ประกวดกัน ถ้ากรรมการเลือกเอาแปลนของใครจะให้รางวัล
๓๐,๐๐๐ รูปี พวกช่างในอินเดียได้เขียนแปลนส่งให้หลายสิบ
ฉบับ ส่งไปจากต่างประเทศก็มี เขาเลือกแปลนที่เขาเค้ามานำ
ให้ข้าพเจ้าดูเห็นเป็นการใหญ่โตมาก สหกรณ์นี้เป็นการ
ทดลองอย่างอุกฤษฏ์ การทำเมืองด้วยวิธีปูนนั้นสำเร็จเป็นแน่
เพราะคนมีทรัพย์และมีปัญญาอยู่ในสหกรณ์มาก แต่การ
ปกครองต่อไปภายหน้าหน้าคอยฟังยิ่งนัก

สหกรณ์กษัตริย์

สหกรณ์นี้ขอบอกควรจะอธิบายสักหน่อย เมือง
อินเดียไนโซกษัตริย์น้อย ทำด้วย ทำเป็นนาตามด้วย เขา
บอกข้าพเจ้าว่าในอินเดียมีที่ปลูกกษัตริย์ได้ ๓ มณฑล คือใน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

มีตราศ ๓ เช่นตราตโปรวินเซศ ๓ เบ็งกอล ๓ ข้าพเจ้าไปดู
สหกรณ์กัษชาในเบ็งกอลเป็นเมืองทงเมือง สหกรณ์มั่งมี
มากมาย จนสร้างเมืองขนไต มีตักโตเป็นออฟฟิศ เป็นโรง
เก็บของ เป็นสโมลร เป็นร้าน เป็นที่รับแขก เป็นที่อยู่
เจ้าพนักงานสหกรณ์ ที่อยู่เจ้าพนักงานของรัฐบาด ทำถนน
หนทาง สร้างสระ สร้างสวนสาธารณะ และสิ่งอื่น ๆ ที่
รวมกันเข้าเป็นเมืองเมืองหนึ่ง

ที่เป็นดังนี้เพราะกัษชาเป็นของรัฐบาดหวงห้าม ใคร
ขายกัษชาไม่ได้ ผู้ปลูกต้องได้รับหนังสืออนุญาต เมื่อปลูก
ได้แล้วต้องเอามาขายให้รัฐบาดหรือผู้อื่นซึ่งรัฐบาดอนุญาต
ให้ซอไปขายย่อยได้ เป็นเรื่องผูกขาดเราเอง

การบ้องกันไม่ให้คนดอบปลูกและดอบขายกัษชานั้น
การตรวจการจับและฟ้องร้องคนทำผิดย่อมเป็นงานจุกจิก
เปลืองเงินเปลืองแรง รัฐบาดจึงคิดแก้ด้วยวิธีสหกรณ์ คือ
ชักชวนให้พวกปลูกกัษชานั่นเอง รวมกันตั้งเป็นสหกรณ์ชน
และบังคับว่าใครปลูกกัษชาต้องขายให้สหกรณ์ทั้งหมดโดย

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ราคาซึ่งรัฐบาลกำหนดให้ การจำหน่ายหนี้ให้สหกรณ์ผู้ผูกขาด
ผู้เดียว และสหกรณ์ต้องจำหน่ายตามราคาซึ่งรัฐบาลกำหนด
เหมือนกัน การตรวจตราและเก็บภาษี รัฐบาลตั้งเจ้าพนักงาน
ไปประจำอยู่กับสหกรณ์ทีเดียว

กรณีสหกรณ์ได้รับผูกขาดตั้งนั้น ก็ได้กำไรมากมาย และ
แบ่งกันในหมู่สมาชิก ใครปลุกกันหากไม่เข้าสหกรณ์ก็โง่
เต็มทน เพราะถ้าจะเพียงแต่ปลุกมาขายให้สหกรณ์ ก็ได้แต่
เพียงขายเท่านั้นเอง หาได้รับแบ่งส่วนกำไรด้วยไม่ ถ้าจะ
ถกตอบขายที่อื่นก็ยากที่จะปิดไม่ให้เพื่อนบ้านที่อยู่ในสหกรณ์
รู้ได้ ดังนั้นพวกปลุกกันหากเข้าสหกรณ์หมดหรือเกือบหมด
รัฐบาลก็สั่งบาย ราษฎรก็สั่งบาย การงดขอช้อตอบขายและ
ฉ้อโกงกันหมดไป

ดังนั้นสหกรณ์กันชาจึงมั่งมีมาก เมื่อข้าพเจ้าไป เขา
มีงานรับรองตั้งแต่ครู ๆ คือเวถารถไฟไปถึง จนเวถาเกือบ
๕ ทุ่ม การเลี้ยงอาหารชนคนท่งถิ่นก่อนสว่าง ครั้นสาย
หน่อยไปเลี้ยงชาวเขา ณ ทพงอกหนิง กตางวันเลี้ยงชาว

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

กตางวัน บ่ายเที่ยงนาชา (ดูเหมือน ๒ คน) กตางคนเที่ยงคืน
เนอร์ใหญ่ ระหว่างอาหารมีริเซปชั่น มีเปิดเอกซhibition
มีการตรวจสหกรณ์ ตรวจร้านสหกรณ์ เปิดสโมสรสหกรณ์
(ซึ่งเผชิญสร้างแล้วในเวลานั้น) นั่งประชุมคอนเฟอเรนซ์ นั่ง
ฟังฉันทภาษาบังกเดลี ซึ่งเขาแต่งมาอ่านให้ฟัง คูักพา แจก
รางวัลเอกซhibition และรางวัลกีฬา ปาตีเวตาบาย และปาตี
เวตาเย็น มีคูตะครด้วย ทั้งหมดนี้พิมพ์ในโปรแกรมการรับ
รอง วันนั้นจึงเป็นวันยาวจริง ๆ จนเราพูดกันว่าถ้าเกณฑ์ให้
สู้กันชาติสักกตองหนึ่งบางที่จะฟกน่อยกว่า

สหกรณ์อนุญาโตตุลาการ

ราษฎรชาวอินเดียมีนิสัยแย่งแย่งกัน ชอบเป็นความ
กันในโรงศาล ต้นเนอประดาตวิกไม่ว่า จนเขาพูดกันว่าศาล
ยุติธรรมนั้นเป็นเทวดสถาน ซึ่งคนยอมเอาทรัพย์สินไปถวายเป็น
เครื่องบูชาจนเกิดยงตว แดวยงเทยวงกุยมมาอีกเตา

สหกรณ์อนุญาโตตุลาการเป็นเครื่องแก้ชอน คนที่
เข้าเป็นสมาชิกทุกคนสัญญากันว่าจะไม่ไปศาล ถ้ามีคดีแก่ง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

แย่งกันจะให้อนุญาตโคตฤตาการตัดสินในสหกรณ์ของตน สหกรณ์ชนิดนี้ต้องมีสมาชิกมาก ๆ จึงจะสำเร็จ ตามรายงานก็ดูเป็นประโยชน์บ้าง แต่กว่าจะเห็นผลดีจริงจึงก็เห็นจะยังอีกนาน

สหกรณ์ป้องกันไข้ป่า

สหกรณ์ชนิดนี้ชาวเขาไม่ได้เห็น แต่ได้ยินว่าทำการไปในทางรบยุง ตังโรงจำหน่ายยา จดทะเบียนคนเป็นไข้ในหมู่บ้านเป็นต้น สหกรณ์เป็นของจัดให้เกิดความเจริญในทางทรัพย์สิน ทดลองเพราะให้เอาการป้องกันไข้ป่าเข้ามาด้วย ดูเป็นการยึดทรัพย์ให้กว้างอยู่สักหน่อย ในเมืองญูปุ่น สหกรณ์บางสหกรณ์ตั้งขอบังคับว่าสมาชิกทุกคนต้องตื่นแต่เช้า ใครตื่นสายเกิดความ ในเมืองฮิตาดีบางสหกรณ์ตั้งโทษสมาชิกที่ไปอ่อนวอนพระเจ้าอยู่ในวัดนานเกินเหตุนี้ ถ้าการห้ามไม่ให้ตื่นสายและห้ามไม่ให้ไปวัดนานนั้น เป็นลักษณะการที่เกี้ยวข้องในทางทรัพย์สิน การป้องกันไม่ให้เจ็บก็เห็นจะเป็นได้ด้วยกรรมัง

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ข้าพเจ้าได้ให้ตัวอย่างสหกรณ์มาพอที่จะเห็นได้แล้วว่าวิธีการอันนี้เป็นประโยชน์ในทางไหนได้บ้าง ความรู้เรื่องสหกรณ์เป็นของละเอียด เมื่อเอามาพูดกันสั้น ๆ ถ้าข้าพเจ้าพูดแจ่มแจ้งท่านก็คงเข้าใจราว ๆ มาแต่เบองตน แต่มาเวตา
นลงเบองปตาย ท่านคงจะตมข้างตนหมดแล้ว ที่ท่านตม
ไม่ใช่เพราะท่านง้อเง่าเต่าตุ่นเค็มประดา หรือบกพร่องใน
ความจำ สู้ข้าพเจ้าไม่ได้ แท้จริง ข้าพเจ้าเอง เมื่อก่ดาวมา
ถึงข้างปตายนี้ ก็ตมแล้ววากดาวไวข้างตนอย่างไรบ้าง ที่รอด
ตวกเพราะเขียนตงเป็นหนังสือ อาจพลกกดบไปตได้

เพราะตมง่ายและท่านคงจะตมแล้วเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึง
คิดว่าจะตงปตายด้วยวิธีทวนตน แต่จะพูดซ้ำซ้ำซากในทาง
เดียวกัน ก็ตกในลักษณะยายแก่เกินไป ข้าพเจ้าจึงจะย้าย
ทางพูดไปเสียคนตทาง

ท่านรู้แล้วว่าบริษัทหุ้นต่วนค้ำขายนั้นอะไร ท่านนักถาม
อยู่ในใจว่าสหกรณ์ตคกับบริษัทหุ้นต่วนอย่างไร ถ้ายังไม่ได้
นักเวต่านกคงจะนักเวต่าอื่น เว้นแต่ถ้าท่านไม่ได้ใจเสียเตยนัน

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ແຕະຈນใจ เพราะท่านคงจะถาม ข้าพเจ้าจึงจะดักคอบเดี่ย
ก่อน

พูดกว้าง ๆ บริษัทหุ้นส่วนกับสหกรณ์ผิดกัน ๒ ทาง
คือทางปกครองทาง ๓ ทางมุ่งหมายทาง ๓

ข้าพเจ้าได้กล่าวข้างต้นที่ไหนแห่งหนึ่งแล้ว ว่าบริษัท
หุ้นส่วนค้าขายเป็นชุมนุมทุนทรัพย์ สหกรณ์เป็นชุมนุมบุคคล
ในบริษัทหุ้นส่วน การปกครองอยู่ในอำนาจหุ้น คน ๆ เดียว
มีหุ้น ๓๐๐ หุ้นมีอำนาจมากกว่าคน ๘๘ คนมีหุ้นคนละหุ้น
เพราะฉะนั้นในบริษัทหุ้นส่วนทุนคืออำนาจ ส่วนในสหกรณ์
นั้นคน ๆ หนึ่งก็คนหนึ่ง จะมีหุ้น ๕๐๐ หุ้นหรือมีหุ้นเดียวก็เท่า
กัน เพราะโหวตได้คนละเสียงตามรายตัวคน หาใช่ตาม
จำนวนหุ้นไม่ เพราะฉะนั้นคนมั่งมีกับคนจนมีอำนาจเสมอกัน
หมด นี้เป็นข้อที่ ๓

ข้อที่ ๒ บริษัทหุ้นส่วนมีความมุ่งหมายอย่างเดี่ย คือ
กำไร เมื่อได้ผลความมุ่งหมายคือได้กำไรแล้วก็แบ่งส่วนกัน
ตามจำนวนหุ้น ใครมีหุ้นเดียวก็ได้ส่วนเดี่ย มี ๓๐๐ หุ้นก็

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ได้ ๓๐๐ ต่वन สหกรณ์มีความมุ่งหมายจะรับใช้สมาชิกใน
ทางที่กำหนดไว้ และเพียรจะทำการอื่นนอกอย่างดีที่สุด ถ้า
การรับใช้นั้นเป็นไปในทางหาซื้อสิ่งของให้ ก็เรียกว่าร้านสห
กรณ์ ถ้าในทางหาน้ำมาทำนา ก็เรียกว่าสหกรณ์ชลประทาน
ถ้าในทางหาทุนมาให้ ก็เรียกว่าสหกรณ์เครดิต ถ้าในทาง
หาควายเป็นมาแทนควายตายก็เรียกดสหกรณ์อื่นชั่วคราวซึ่งตั้ง
ตั้งนเป็นต้น พุดอกทางหนึ่งบริษัทหุ้นตั้งขึ้นเพื่อให้ทุนทรัพย์
เขาประโยชน์จากความต้องการของมนุษย์ สหกรณ์ตั้งขึ้นเพื่อ
ให้ทุนทรัพย์รับใช้หรือเป็นเครื่องสำเร็จความต้องการอื่น

ก่อนที่จะจบ ข้าพเจ้าขอเล่าถึงเพื่อนคนหนึ่ง ในอินเดีย
แก่เป็นฝรั่งราชการผู้ใหญ่ชั้นหัวหน้างาน เป็นผู้รู้การสห
กรณ์มาก ในทางสหกรณ์แก่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลไม่
ใช้แต่ในมณฑลของแก่ ถึงรัฐบาลอินเดียกลาง ข้าพเจ้า
ก็ได้เคยเห็นตั้งงานสหกรณ์มาให้แก่ทำเหมือนกัน

วันหนึ่งแก่บอกข้าพเจ้าว่า วิทยาลัยแห่งหนึ่งเชิญแก่ไป
เทศน์ ข้าพเจ้าบอกว่าไปด้วยคน แก่ว่าได้ ครั้นถึงเวลาดังนั้นก็

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

พากันไปที่ศาลาการเปรียญของวิทยาลัย เห็นคนมากคอยฟัง
เป็นอันมาก ทั้งพวกนักเรียนและคนอื่น ๆ เวลายุ่นอกศาลา
การเปรียญนั้นหนาวจ เพราะเมืองนั้นอยู่เกือบเชิงเขาหิมาลัย
ต้องใส่เสื้อโอเวอโคตซึ่งถ้าใส่ในกรุงเทพฯ เห็นจะดับแตก
ครนเมื่อเข้าไปข้างในแล้วกลับร้อน เพราะคนแน่นราวกับ
แบ็งยัดทะนาน

ชนคนเด็กเซอร์วอนนน กล่าวถึงเปตริโอติซิม ซึ่งผู้
เด็กเซอร์อธิบายว่ามักจะแปล ว่า "รักบ้านเมืองของตน" แล้ว
กล่าวต่อไปว่า "What some patriots do not seem to
realise is what a quite, honuly, everyday thing true
patriotism is " การรักบ้านเมืองของตนจริง ๆ นั้นไม่ใช่คำ
พูดที่มั่งคั่งเยี่ยงดัง ไม่ใช่กิริยาโตตเคนตังตัง เป็นของ
เรียบง่าย ๆ เชื่อง ๆ เบื่อ ๆ ไม่มีคดคดตืดตืดเป่าตื้นของคักถองอะไร
เลย

อินเดียเป็นประเทศซึ่งเต็มไปด้วยไร่นาและหมู่บ้านบ้าน
นอก พดเมือง ๘๐ เปอเซ็นต์เป็นชาวบ้านนอก เพราะฉะนั้น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ชาวบ้านนอกเป็นส่วนสำคัญใหญ่ยิ่งของชาวประเทศบ้านเมือง ผู้รักบ้านเมืองควรจะได้ใจในเรื่องไร่นาและหมู่บ้านนอก คือการเพาะปลูกและผู้เพาะปลูกนั่นเอง กติกรรมเป็นฐานที่คงแห่งการยังชีพของพลเมืองให้เป็นไปได้ เป็นบ่อเกิดแห่งทรัพยากรเกิดใหม่เกือบทั้งหมด ผู้เด็กเซอร์จึงถามว่า "What sort of patriotism is it which ignores agriculture? What kind of patriot is he who neglects the village, forget the fields, and takes no account of their needs?" การรักบ้านเมือง ซึ่งไม่เหตยวแต่ดูกติกรรมนั้นเป็นการรักชนิดไร ผู้รักบ้านเมืองซึ่งละเลยหมู่บ้าน ไร่ นา และไม่คำนึงถึงความต้องการของหมู่บ้าน และไร่นานั้นเป็นผู้รักชนิดไร

ผู้เด็กเซอร์กล่าวต่อไปเป็นความว่า ถ้าพูดกว้าง ๆ การกระทำของมนุษย์อาจแยกได้เป็น ๒ ทาง คือทำลายทาง ๑ สร้างทาง ๑ (destructive and constructive) การ

สหกรณ์แบบรูปในอินเดีย

ทำต่ายง่ายกว่าการสร้าง ต้นกกว่า ตบายกว่า ผู้ทำต่ายจึง
เป็นผู้ชำนาญเร็ว เป็นผู้มั่งคั่งมีตักตมุนมาก เตียงตั้ง
นน ถาคงพอกคงจะมีคนมาต้อมเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ เตมอ อนึ่ง
ถ้ามคนเอาไฟจุดคักใหม่ชน ถังจะเป็นเวตา ๘ ทุ่ม ๓ ยาม
กคงจะมีคนรีบเร่งมาต้อมกันตื้นไปหมด เพราะมนุษย์เรา
โดยมากชอบตุดความทำต่าย แต่เมื่อก่อคัก ๆ เตียงกันนนไม่
มีใครไปคอยตุดเวตาที่วางอิฐตงที่เตแผ่น ๆ นายช่างเตะตูกมือ
ทำการก่อสร้างทำงานเงียบ ๆ ไม่มีประกอมช้องกตองอะไร
เพราะฉะนนไม่มีใครช่วยคั้นคั้น คนไม่สร้างในโตกนมีมาก
เตะมีมากที่คเตียนคนสร้าง การคเตียนนน ถาคเตียนในการ
สร้าง ไม่ใช่ในทางทำต่าย ก็อาจมีประกโยชน์ ถ้าพังการ
คเตียนไม่ทำให้คักเกิดชนได้ ตองมีผู้สร้าง คักจึงจะเกิด

ผู้รักบ้านเมืองของคยอมจะตองการให้บ้านเมืองเจริญ
ให้ประชาชนพตเมืองมีความสุข การบำรุงให้เกิดความ
เจริญเตะความสุขนน เป็นงานสร้าง เตะสร้างซ้ำ ๆ ซ้ำยัง
กว่าวางอิฐที่เตแผ่น

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ในอินเดียการสร้างบ้านเมืองมีความเจริญขึ้นของ
ชนชั้นกับชาวนา เพราะชาวนาเป็นส่วนมากของพลเมือง ชน
ชั้นต้องช่วยให้ปลดหนี้สิน และให้ตั้งมั่นในการหากิน ถ้าไม่
ชนชั้นข้างตน ไปชนชั้นข้างปลายก็ไม่มีเวลาจำใจมุ่งหมาย
ได้ การสร้างความสุขและความเจริญเช่นนี้ต้องมีนายช่าง
และถูกมือมาก ๆ ทุกคนต้องมีส่วนช่วยกันทำ จะไปคอยให้
รัฐบาลทำแต่ถ้าพึง หรือให้พวกเศรษฐีทำ รัฐบาลและ
พวกเศรษฐีก็ไม่อาจทำให้ทั่วถึงได้ ราษฎรพลเมืองโดยมากไม่
คิดเห็นว่าการสร้างเอง หรือการเพียรสร้างโดยไม่มีเวลา
เบอหน่ายนั้น เป็นของจำเป็นของคนและของบ้านเมือง เพราะ
ฉะนั้นผู้มีความรู้และมีปัญญาต้องช่วยกันแนะนำสั่งสอนและชี้
ทางให้ พูดอีกอย่างหนึ่งคือต้องช่วยกันเป็นนายช่างและนาย
งาน ถูกมือคือคนจนซึ่งเป็นชาวนาหรือพลเมืองส่วนใหญ่ ผู้
รักบ้านเมืองจะรักอยู่เฉย ๆ หนึ่ง ๆ ก็ไม่ทำให้บ้านเมืองเจริญ
ขึ้นได้ รักแต่เฉพาะวตะโกนเห็ดว่าฉันรัก ๆ ก็ไม่ทำให้เจริญ
ขึ้นได้ รักแต่ไม่เป็นผู้เพียรสร้างกลับเป็นผู้ทำลายความเพียร

สหกรณ์การปลูกในอินเดียน

ซึ่งก็ไม่มีอะไรอื่นอะไรเลย ปล่อยให้เป็นการศึกษาประโยชน์
เสียอีก

การตั้งวิสาหกิจวิสาหกิจ ให้ได้แก่คนงาน ซึ่งก็เป็นจำนวนมาก
แห่งประเทศราชของเมืองนี้ วิสาหกิจทำได้บ้าง แต่วิสาหกิจจะ
ทำสหกรณ์ไม่ได้ ด้วยวิสาหกิจจำนวนมากของสหกรณ์ไม่ได้
ทำได้เลย ถ้าวิสาหกิจช่วยเหลือของสหกรณ์วิสาหกิจ ก็ช่วยเหลือได้
เพียงเป็นนายจ้างขายงานออกเมื่อต้องเป็นวิสาหกิจคนงานเอง

การตั้งวิสาหกิจวิสาหกิจอย่างที่ว่านี้ วิสาหกิจปรากฏว่าเข้า
เข้าแต่ระดับการรวมกันของวิสาหกิจวิสาหกิจ ผู้แต่งเรื่องเขียนว่า
การอุดหนุนสหกรณ์เป็นงานสำคัญอันหนึ่งของรัฐบาลบ้านเมือง
ของคุณ ถ้าท่านผู้บัญชาไม่เห็นด้วยโปรดถาม และทราบวิ
อันคิดว่า ก็ควรจัดเป็นหน้าที่จะแจ้งถึงความเห็นออกมาให้คน
ทราบและเกิดใจได้ ผู้ใคร่ทางจะทำให้เพื่อนพ้องเมืองคำ
เนินไปสู่ความเจริญ ฉะนั้นองค์ความรู้ไว้จะเรียกว่าวิสาหกิจ
เมืองอย่างไรได้ ผู้รักบ้านเมืองเมื่อพูดโดยนัยนี้ก็นึกถึงผู้ทำ
งานบ้านอย่างเยี่ยม ๆ เรื่อง ๆ เป็น ๆ ไม่มีอะไรโหมคึกคัก

สหกรณ์บางรูปในอินเดีย

ดนตรี มีความต้องการจะช่วยปลดปล่อยเพื่อนพดเมืองให้พ้นบับ
คนแห่งความจน ต้องการจะสอนให้สู้รุต้อยเข้า ให้
รู้ไตรูเตีย ให้หาได้มากจน ให้รู้จักอ่าน รู้จักเขียน รู้จัก
นับ ให้เข้าใจการงาน ให้รู้จักรักษาตน ให้เกิดปัญญาและ
ใช้ปัญญานันเป็นเครื่องให้ประดับความเจริญ

ใจความในเด็กเซอร์วอนนน้อยอย่างทซาพเจ้าเอามากด่า
ย้อ ๆ ซ้างบนัน ท่านคงเข้าใจแล้วว่าซาพเจ้าไม่ได้จดจำเอา
ถ้อยคำของผู้เด็กเซอร์มาตะเอียด ตอนเอามาแต่หัวชอกกระทง
ความแท้ ๆ ซาพเจ้าคิดว่า ถ้าท่านเก็บเอาไปตรึกตรองดู ท่าน
คงจะเห็นว่าใจความที่เขากด่าวอนนมีคติชอบกตอยู่

เทียวพุกาม
กล่าวที่บุญอุทิศศิลปการ
เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

ปาฐกถาอันหนักใจเดิมก็เพียงจะเล่าถึงการไปเที่ยวดู
กรุงพุกาม เมื่อเกือบ ๓ ปีมาแล้ว แต่เมื่อเล่าถึงกรุงพุกาม
ซึ่งเป็นนครร้างอยู่ในเวลานี้ ก็คงจะเป็นเหตุให้ผู้ฟังอยาก
ทราบเรื่องของกรุงนนทบุรีแต่ดั้งเดิมมาบ้าง กรุงพุกามมีเรื่องยืดยาว
ในพงศาวดารพม่า และกษัตริย์บางองค์มีประวัติแปลก ๆ
นำนำมาเล่ามิใช่น้อย การเล่าเรื่องในพงศาวดารเมื่อเปิด
เข้าก็ชักจะยืดยาวไปเรื่อย เพราะฉะนั้นในหนังสือจะขยี้กัน
ถอยหลังไปตั้ง ๑๐๐๐ ปี ก็จะต้องกล่าวย่อ ๆ แต่เพียงให้คิด
ต่อกันได้พอสมควรแก่เวลา

๔ เทียวพุกาม

ท่านคงจะทราบอยู่แล้วว่า กรุงพุกามเป็นราชธานีเก่า
แห่งหนึ่งของพม่า ถ้าจะถอยหลังไปเพียงทศวรรษพอหัวใจ
ได้กมตานานว่า กรุงนั้นมาแต่พุทธศักราช ๗๓๐ แต่พม่าเป็น
ราชธานีมีราชวงศ์เป็นมหากษัตริย์รุ่งเรืองเมื่อพุทธศักราช
๑๕๗๗ มาจนพุทธศักราช ๑๘๓๐ เป็นที่สุด ตอนนั้นกทรุดโทรม
เป็นลำดับ จนในเวลานั้นเป็นทุ่งเจดีย์ร้างยิ่งกว่าเป็นบ้านผู้เมือง
คน ดังจะเห็นได้ในรูปที่จะฉายในคณนี้

พงศาวดารพม่าก่อนพุทธศักราช ๑๕๗๗ นั้น จะจับ
ร่องรอยให้แน่นอนก็ไม่ได้ ต่อเมื่อพระเจ้าอนุรุชได้ครองกรุง
พุกาม เป็นมหากษัตริย์ทรงอำนาจและทรงเกียรติเดื่องดื้อ
ทรงฝ้ายพุทธจักรและอาณาจักรจึงเก็บความใดดชน พงศาว-
ดารพม่าฉบับว่าจับหลักได้ตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินองค์นั้นมา

ก่อนสมัยพระเจ้าอนุรุชมีพญาพุกามองค์หนึ่ง ซึ่งได้
สร้างกำแพงล้อมเมืองทำให้ขงขงชน แต่จะเรียกเจ้ากรุงพุกาม
ในสมัยนั้นว่าเป็นมหากษัตริย์ครองบ้านเมืองมีอำนาจและยศ
อย่างที่เราเข้าใจกันในสมัยนี้ยังไม่ได้ ขอนจะเล่าเรื่องในพง

เทยวพุกาม

ศาวดารพม่าให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ว่า กาดครั้งหนึ่ง เจ้ากรุง
พุกามองค์หนึ่งเสด็จออกป่าดำสัตว์ ครั้นไปถึงไร่แดงกว่า
แห่งหนึ่ง เกิดกระหายน้ำเต็มทนก็เก็บแดงกวางด้วย แต่ไม่ได้
ขอต่อเจ้าของไร่เสียก่อน ฝ่ายเจ้าของไร่เมื่อมาพบเจ้าแผ่นดิน
เก็บแดงกวางของตนด้วย ก็เอาตามจับตัวเจ้าแผ่นดินตาย
ฉะทำให้เห็นได้ว่า เจ้าแผ่นดินในสมัยนั้นยังไม่มียศมีย่าง
เช่นพระเจ้าแผ่นดินที่เรารู้จักกันในสมัยนี้ อันที่จริงไม่ต้องพูด
ถึงสมัยโบราณ ถึงในสมัยปัจจุบันพญาครองอาณาจักรที่ไม่
มียศมีย่างเด็ดเดียงยังมี เช่นเมื่อข้าพเจ้าไปอินเดีย ขับรถไป
ตามบ้านนอก เขาบอกว่ามีพระราชครองอาณาจักร ๒๐๐
-๓๐๐ ไร่ ทรงไถนาอยู่ข้าง ๆ ถนนก็มี ถ้ามีนามากเกิน
กำลังพระราชจะทรงทำเอง ก็มอบให้คนอื่นทำแล้วเก็บด้วยค่า
อากรตามธรรมเนียมเดิมเป็นต้น เจ้ากรุงพุกามเมื่อประมาณ
๑๕๐๐ ปีมาแล้ว ถึงจะมีฐานะสูงกว่าราชบัลลังก์ที่ตนเอง
ก็คงจะไม่มียศมีย่างมากมายนัก อาจทรงเครื่องตนซึ่ง "ดิน"
เป็นที่สุด และอาจเทยวทรงพระงุ่มง่ามให้เขาเอาตามจับตัว

เที่ยวพุกาม

สัตว์รคคได้โดยที่ไม่น่าแปลกประหลาดอะไรเลย

ฝ่ายตาเจ้าของไร่แดงกวา เมื่อเขาตามจอบค้เจ้าแผ่นดินตายแล้ว ราชบริพารคนหนึ่งตามมาพบเข้า ก็ตั้งกระทู้ถามว่า “ทำไมถึงค้เจ้าแผ่นดินตาย”

ตาเจ้าของไร่ตอบว่า “เพราะเก็บแดงกวากินไม่ขอเจ้าของเสียก่อน”

ราชบริพารกล่าวว่า “ใครฆ่าเจ้าแผ่นดินตาย คนนั้นเป็นเจ้าแผ่นดินแทน”

ตาเจ้าของไร่ตอบว่า “เป็นทำไม ปดุกแดงกวาไว้ถมไปแล้ว”

ราชบริพารว่า “ไม่เป็นไรดอก ถึงเป็นเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็เป็นเจ้าของแดงกวาอยู่นั่นเอง นอกจากนั้นยังจะได้เป็นใหญ่มีทองเงินช้างม้าจิวควายแกะข้าวเปลือกข้าวสารนับไม่ถ้วน คงไม่หมด”

ตาชาวไร่ได้ยินดังนั้นก็ชอบ ชรอยจะนึกว่าการเป็นเจ้าแผ่นดินนั้นดีนัก เพราะนอกจากเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งยศและ

๔
เทยวพุกาม

อำนาจมั่งคั่งด้วยโภคทรัพย์ศฤงคารบริวารแต่ยังคงมีไร่แดง
กวางอยู่ด้วย ดึงนแกจึ่งตกลงรับเป็นเจ้าของดิน ราชบริพาร
ก็พาแกตบเข้าไปทูลพระมเหสี ๆ ครัดให้ปิดความไว้ให้มืด
ก่อน แล้วจึ่งให้เจ้าแผ่นดินใหม่ส่งนำขดตั้งฉนวนวรรณจัน
คราบไร่แดงกวาง แล้วจึ่งจัดให้เสด็จออกให้คนถวายเป็นกรม
เจ้าแผ่นดินองค์นั้นจึงได้นามว่าพญาแดงกวางด้วยประการฉะนี้
เรื่องที่เล่าไม่ได้แกดังประคิษฐ์เนื้อเรื่องชนแต่ เป็นเรื่องที่
มีมาในพงศาวดารพม่าที่เรียกว่าพงศาวดารปราสาทกระเจก
จริง ๆ

พญาแดงกวางนครองกรุงพุกามอยู่ ๓๐ ปีเศษ จึงถูก
แย่งราชสมบัติ ผู้แย่งราชสมบัติครองแผ่นดินอยู่ ๒๐ ปีกว่า
ก็ถูกตูกพญาแดงกวางแย่งกลับไปอีก ท่านองค์ที่แย่งจากพญา
แดงกวางนั้นเป็นชนกของอนุรุช ครนอนุรุชเจ้าเวญวชนกแย่ง
สมบัติจากตูกพญาแดงกวางอีกต่อหนึ่ง คราวนตวงราชวงศ์อยู่
รุ่งเรืองไปได้ถึง ๒๕๐ ปีเศษ จึงตั้งกรุงแกทพจัน

เมื่อพระเจ้าอนุรุชได้ชนครองแผ่นดินนั้น มีมเหสีเต็ม

๔ เทยวพุกาม

อยู่แล้ว และมีโอรสชื่อจอตู แต่ยิ่งอยากมีมเหสีใหม่ซึ่งเป็น
ลูกสาวเจ้าประเทศราชมีหน้ามีตา จึงแต่งขุนนางไปขอร้องนาง
ปัญจกัตยาณบุตรเจ้าเมืองเวสาลีในอินเดียออกองค์หนึ่ง ทว่า
เวสาลีในอินเดียนั้นว่าตามหนังสือ แต่ที่จริงน่าสงสัย เพราะ
เมืองห่างไกลกันมากนนักอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งความซัด
ซึ้งของชาติตระกูลต่างกันนนักยอมเป็นข้อยาก หนึ่งเมือง
แฉะแฉมกเรียกเมืองเวสาลี และในพม่าเองก็มีเมืองชื่อ
เวสาลีอีกเมืองหนึ่ง และเมืองเวสาลีในพม่านั้นหนังสือกล่าว
ว่า เจ้าเมืองได้ถวายลูกสาวแก่พระเจ้าอนนุรุชเหมือนกัน ลูก
สาวเจ้าเมืองเวสาลีในพม่านั้นไม่จำเป็นจะองค์เดียวกับนาง
ปัญจกัตยาณที่มาจากเวสาลีในอินเดีย แต่ถึงกระนั้นก็
เพิ่มความสงสัยให้ยิ่งขึ้น ฝ่ายเจ้าเมืองเวสาลีนั้น เมื่อได้
ยอมยกลูกสาวถวายพระเจ้าอนนุรุชตามที่แต่งทูตไปขอแล้ว ก็
แต่งให้นางชนอมมีสาวใช้ ๘๐ คนห้อมล้อมให้ขุนนางของ
พระเจ้าอนนุรุชคุมไปพุกาม ทางที่เดินนั้นเป็นทางไกล และ
ในระหว่างทางขุนนางของอนนุรุชได้เข้าหาและดอบริกกกับนาง

เทยวพุกาม

แล้วรู้สึกความผิดกลัวความจะทราบไปถึงพระเจ้าแผ่นดิน จึง
ได้สาวใช้ ๘๐ คนให้กระจัดกระจายไปหมด ครั้นไปถึงกรุง
พุกามก็พานางบัญญัติยานชนธวายเป็นหนึ่งส่งบอยู่จนเวลา
พอควรแล้ว จึงเข้าไปทูลยุยงพระเจ้าแผ่นดินจนทรงสงสัยว่า
นางนั้นเป็นนางกษัตริย์ปลอม เพราะไม่มีสาวใช้บริวารคิด
ตามมาด้วย ในที่สุดทรงขับนางบัญญัติยานไปเสีย นางมี
กรรมก็ไปคลอดโอรสในเวลาดอกไม้ และเลี้ยงให้รอดอยู่ได้
ด้วยยากเป็นที่สุด เพราะในคอนนั้น โจรทำนายว่าทารกจะ
เกิดคนหนึ่ง ซึ่งภายหลังจะได้เป็นเจ้าแผ่นดินมีบุญ พระเจ้า
อนรุททรงทราบคำทำนาย จึงสั่งให้เทยวฆ่าเด็กเลี้ยงถึง ๓ ครั้ง
ครั้งที่ ๑ ฆ่าเด็กในครรภ์เลี้ยงถึง ๗๐๐๐ คน ครั้งที่ ๒ ฆ่าเด็ก
ยังไม่อดนม ๖๐๐๐ คน ครั้งที่ ๓ ฆ่าเด็กเขื่องอีก ๕๐๐๐ คน
แต่ถึงเช่นนั้นนางบัญญัติยานก็ยังพาตุ๊กตหอบซ่อนพินภัยไปได้
เด็กจึงได้นามว่า กยนิจิตซา แปลว่าคนไม่พบ กยนิจิตซาเทยว
หอบซ่อนเป็นศิษย์วัดอยู่จนเจริญวัยขึ้น พระเจ้าอนรุททรง
ทราบคำทำนายใหม่ว่า เด็กมีบุญนั้นจะไม่เป็นผู้แย่งสมบัติจาก

เที่ยวพุกาม

พระองค์ ถ้าย่างก่แย่งจากผู้อื่น จึงโปรดให้กษัตริย์จิตชาเข้า
รับราชการเป็นทหาร ทรงใช้ในการทัพศึก เพราะสามารถ
ในเชิงรบ จนได้เป็นนายทัพสำคัญคนหนึ่ง

ครั้งหนึ่งชาวเชียงใหม่ยกทัพไปตีเมืองพโค คือเมือง
แดงซึ่งชนพุกาม พระเจ้าอนุรุธทราบข่าวก็จัดให้กษัตริย์
จิตชาคุมทัพไปรบ ทหารที่ไปนั้นน้อยจนพวกแดงร้องว่าคง
จะต้านทานทัพเชียงใหม่ไม่ได้ แต่อนันต์จริงถึงทหารที่กษัตริย์
จิตชาคุมไปนั้นน้อยก็สั่งรเรอแต่แขกอินเดียนซึ่งฝีมือเข้มแข็ง
นั้น พวกแขกอินเดียนไปสำแดงฝีมือให้ชาวพโคได้ชมได้
เข้าตีทัพเชียงใหม่แตกกระจัดกระจายไป ครั้นกษัตริย์จิตชาจะยก
กลับพุกาม เจ้าเมืองพโคก็ฝากเครื่องบรรณาการไปถวายพระ
เจ้าแผ่นดินกับนางสาวแดงซึ่งเป็นบุตรเจ้าเมืองพโคนั้นด้วย
กษัตริย์จิตชาคุมเครื่องบรรณาการกับนางสาวแดงกลับพุกาม
แต่ในระหว่างทางเกิดรักใคร่กันขึ้น ความบีบแ้วไม่มีดักทราบ
ถึงพระเจ้าแผ่นดิน ครั้นให้มดกษัตริย์จิตชาเข้าไปชำระหน้าที่
ทรงพิโรธยิ่งนัก ถึงทรงพุงด้วยหอก แต่กษัตริย์จิตชายังไม่

๔
เทยวพุกาม

ถึงเวลายาย หอกพลาดเฉียดควัดต๊ะเซือกขาด กยันจิตซา
จับหอกได้วงหน้อออกจากห้องพระโรง เทยวหลบซ่อนอยู่ตอด
แผ่นดิน

พระเจ้าอนรุชเป็นผู้มบุญ เข้มแข็งในการสงคราม มี
ทั้งเกียรติและอำนาจ และได้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้ตั้ง
มั่นคงในพม่าได้ เมื่อคราวจะตั้งพระชนม์นั้นได้เสด็จออกไป
แรมอยู่นอกกรุง มีโหรทำนายว่าจะตั้งพระชนม์ก่อนเสด็จ
กลับเข้ากรุง ครั้นได้ทรงทราบคำทำนายก็กวัดจรัดให้เอาผู้
ทำนายจำใช้ตรวจแฉวงก็เสด็จกลับ พอถึงประตูนครมีผู้มา
ทูลว่าควายเถื่อนมาได้ทำร้ายคน จึงเสด็จกลับเข้าป่าเพื่อจะ
ปราบควาย แต่เมื่อไปพบควายเข้า ควายได้คนตามเสด็จ
แตกตั้นหนีหมด แฉวงชีวิตพระเจ้าแผ่นดินตั้งพระชนม์ แม้จะ
เก็บพระศพคืนจากป่าก็ไม่ได้ เจ้าแผ่นดินซึ่งปรากฏเกียรติแผ่
กว้างเช่นนั้น ตั้งชนมายุเพราะควายชีวิตดังนี้ไม่น่าจะเป็นได้
เลย แต่ก็เป็นเช่นนั้นตามพงศาวดาร

เมื่อพระเจ้าอนรุชตั้งพระชนม์แล้ว จอตุพระราชบุตร

เทยวพุกาม

ชนด้วยราชย์ นางแดงถูกสาวพญาพโคซึ่งเป็นมเหสีพระเจ้า
อนรุชนัน พระเจ้าจอดูรับมรดกเอาเป็นมเหสีของพระองค์
แล้วโปรดให้เรียกกษัตริย์ราชาเข้ารับราชการตามเดิม ระหว่าง
ที่หลบหลัดภราษภยอยู่นั้น กษัตริย์ราชาไปได้ภริยาอยู่ด้วยกัน
จนมีครรภ์ ครั้นเมื่อโปรดให้กลับเข้ารับราชการ จึงให้
แหวนแก้วภริยาวงหนึ่ง ตั้งว่าถ้าถอดตลับเป็นชายให้พาตลับ
กับแหวนตามเข้าไปในกรุง ตั้งตั้งนแล้วก็เข้าไปรับราชการ
แต่อยู่ไม่ได้นานก็ถูกขับไล่อีกครั้งหนึ่ง เพราะไปเกิดรักกับ
นางแดงคนเก่าเขาอีก

ต่อมาอีกหน่อยพญาแดงเจ้าเมืองพโคคนใหม่เป็นขบถ
ยกทัพจะเข้าตีพุกาม พระเจ้าจอดูไม่มีนายทหารดีก็ต้องเรียก
กษัตริย์ราชาเข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง ตั้งให้เป็นแม่ทัพยกไป
รบแดง พระองค์เองเสด็จยกหนุนไปด้วย ฝ่ายกษัตริย์ราชา
เมื่อยกไปถึงทตงทพแดง พดชาศกตงมนอยู่ในทมนาดอม
๓ ดาน ดานท & เป็นบึงแห่งมหตมตก ๆ กษัตริย์ราชาเห็นยัง
จะเอาชนะไม่ได้ ก็หยุดทัพตงคอยทอยู่ พระเจ้าจอดูตามไป

เทยวพุกาม

ถึงเห็นคองรอกนอยุ่เช่นนกกกรวดังโหยกเข้าตันทที่ แม่ทพทุ
ทตทานก็ไม่ใช่ ฝ่ายพวกเตลงคองพม่าอยู่ในที่ใดเปรียบ
คานนาทมกาทบงยงพมาทยกเข้าคทางเรือได้ระดวก ส่วนคาน
ที่เป็นบึงได้ผูกหุ่นเป็นรูปช้างแต่งเครื่องพร้อมช่มไว้ในที่มีหลุม
ตก ทพพม่ายกเข้าคทางนาเสยรพตเป็นอนมาก ส่วนที่เข้า
ทางบึงก็อย่างเดียวกัน ฝ่ายพระเจ้าจอลูทรงช้างเข้าทางบึง
เห็นช้างหุ่นซึ่งเขาทำลยไว้ เห็นเครื่องแต่งดำคัญว่าเป็นช้าง
พญาพโค ก็ทรงไล่ช้างเข้าไปจะชน ช้างคตก็ตกหล่มตกถอน
ตัวไม่ได้ พระเจ้าจอลูจวนจะเสยพระชนม์ แต่หอบหนีชน
คันไทรซ่อนนอยุ่ได้ ทพพม่าแตกกระจัดกระจาย แต่พวก
เตลงตามจับพระเจ้าจอลูไม่ได้ เพราะไม่ได้คันบนคันไม้
พระเจ้าจอลูจะตงก็ไม่กล้าตง แต่เมื่ออยู่นานเขาก็หว พอม
คนคตคัพนไปทางนจทรวงขออาหารเสวย แล้วถอดแหวน
ประทานเป็นเครื่องแลก กำขบว่าอย่าให้บอกแก่ใครเป็นอัน
ขาด แหวนนเองเป็นเหตุให้ชาคักจับพระองค์ได้
ฝ่ายกยนิจิตซาเมื่อตองแพ้อย่างโง่ ๆ ก็โกรธแอะหนี

เที่ยวพุกาม

กลับไปพุกามคนเดียว ไปถึงประตูเวตารุ่งสว่าง ชาวเมือง
เห็นก็เปิดประตูรับเชิญให้เป็นเจ้าแผ่นดิน แต่กษัตริย์ไม่
ยอมรับว่าพระเจ้าจอตูยังอยู่ ข้าศึกจับไปแล้วยังไม่ได้สำเร็จ
โทษ คิดจะไปเชิญเสด็จกลับมาให้ได้

ขณะนั้นพวกเตตงยกเข้าไปตั้งค่ายอยู่ที่ใกล้กรุง กษัตริย์
จึงเสด็จลอดเข้าไปในค่ายข้าศึกในเวตากลางคืน พบ
พระเจ้าจอตูกำลังเสด็จขึ้นบันไดขึ้น พระเจ้าจอตูเห็น
พระทัยว่า “พระชนกของกูได้ตั้งโทษคน ๆ นี้ กูเองก็ได้จับ
ได้มัน มันผูกพยาบาทจะพากูไปฆ่าเป็นแน่แท้” ทรงคิด
ฉวยมือขว้างหิน พวกเตตงได้ยินก็พากันออกล้อมได้จับ
กษัตริย์ที่พระเจ้าแผ่นดินลงจากบันไดหน้าเขาคั้วรอดไป
ได้ พวกเตตงจับพระเจ้าจอตูได้ที่สำเร็จโทษเสีย

ส่วนพญาพอกเมื่อฆ่าพระเจ้าจอตูแล้วก็ยกทหารเข้าไป
ถึงหน้ากรุงพุกามเรียกให้ชาวกรุงเปิดประตูออกมาอ่อนน้อม
ชาวกรุงร้องตอบว่าได้เชิญกษัตริย์มาเป็นเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง

๔
เทยวพุกาม

แล้ว ควายน ๒ ตัวจะลงแปลง ๆ เดียวกันไม่ได้ ให้พญาพโครบ
เอาชัยต่อกษัตริย์ชาติเสี้ยก่อนจึงกลับมาใหม่ เมื่อชาวพุกาม
ตอบดังนั้น พญาพโคเห็นว่ากำแพงแน่นหนานักจะยกเข้าตีหัก
เอาโดยกำลังในเวदानั้นคงจะไม่สำเร็จ และชะรอยจะเป็น
ห้วงเกรงกษัตริย์ชาติชาอยู่ด้วย พญาพโคคิดดังนั้นจึงถอยออกไป
ไปตั้งมั่นคอยที่อยู่ ฝ่ายกษัตริย์ชาติเมื่อว่ายหน้าหนีรอดไปได้
แล้วก็รวบรวมกำลังยกกลับมาตีทัพแดง พวกแดงไม่สู้มีใจ
สู้รบเพราะเคยเห็นฝีมือมาแต่ก่อน ครั้นรบได้หน่อยทัพแดง
ก็แตก พญาพโคลงเรือต้องน้ำหนี ไปตามทางใต้ย่นเฉียงนวก
ร้องโพเราะ พญาพโคเยี่ยมหน้ามอหอนก พม่าแม่ขนุซึ่ง
ผิวปากเป็นเฉียงนวกได้ทักยงพญาพโคตาย

ดังนั้นกษัตริย์ชาติซึ่งกล่าวกันว่ามารดาเป็นแขกอินเดีย
นั้น จึงได้ขึ้นครองราชสมบัติในกรุงพุกาม มีมเหสีหลายองค์
องค์หนึ่งคือนางแดง ซึ่งเป็นเหตุให้ถูกดงโทษถึง ๒ ครั้งนั้น
ด้วย นางแดงนั้นมเกยรตทได้เป็นมเหสีของเจ้าแผ่นดินคิด ๆ
กันถึง ๓ องค์

๓ เทยวพุกาม

แต่ถึงพระเจ้ายันจิตซาม่มเหตต์มากก็มีธิดาองค์เดียว
โอรสไม่มี และที่ว่าไม่มีนั้นเพราะตมนางที่ใดกั้นในคราวตก
ยากและได้ให้แหวนไว้เป็นจำคณุนั้นเดี่ย ราชธิดาซึ่งมีเมื่อ
เป็นเจ้าแผ่นดินนั้นได้แต่งงานกับโอรสซาหักของพระเจ้าจตุ
มบุทรชอดะของจตุ พระเจ้ายันจิตซาคนหถานตา ตั้งให้
เป็นเจ้าแผ่นดินแต่ยังเป็นทารก พระองค์เองประกาศว่าครอง
ราชตมบค้อย่างผู้ดำเร้จราชการเท่านั้น ต่वनมเหตต์เดิมซึ่งได้
กั้นในเวลาดตกยากนั้น คดอดบุตรเป็นชายเตยงไว้จนอายุ
๗ ขวบ ทราบว่ากยันจิตซาได้เป็นเจ้าแผ่นดินจึงพาบุตรกับ
แหวนเข้าเฝ้า พระเจ้ายันจิตซาจำได้ก็ตั้งให้นางเป็นมเหตต์
อีกองค์หนึ่ง และตรัสว่าบุตรควรอยู่หน้าหถาน แต่ได้ทรง
ตั้งหถานเป็นเจ้าแผ่นดินเดี่ยแล้วจะกินคำไม่ได้ จึงโปรดให้
โอรสไปกินเมืองอื่น

เรื่องอย่างเตยวกนหม ในชาตกเรียกว่ากฐฐหาริชาตก
ใจความว่า ครวงหนึ่งท้าวพรหมทตเจ้ากรุงพาราณตีเสด็จ
ออกบ่าดำเนอได้พบนางหนึ่งเก็บพินอยู่ในป่าเป็นที่ชอบพระทัย

๔
เทวพุกาม

ก็เอาเป็นชายนาง รู้ดีกว่าจะมีครรภ์ เพราะพระโพธิสัตว์
มาปฏิสนธิ ย่อมมีหน้าหนกดวงเหมือนนักษัตรคืออาวุชของพระ
อินทร์ นางจึงทูลท้าวพรหมทัตว่า จะตั้งครรภ์ ท้าวพรหมทัต
จึงประทานแหวนไว้เป็นสำคัญ ครั้นตั้งว่า ถ้าคลอดลูกเป็น
หญิงก็ให้ชายแหวนเพียง ถ้าคลอดเป็นชายก็ให้พาดูกับ
แหวนเข้าเฝ้า น้แหวนคำที่ขนิจตซาถดาวแก่ภรรยาเมื่อคราว
ตกโรหน ถ้าดูตามที่เขาแปลไว้เป็นอังกฤษก็เหมือนกับคำที่
ท้าวพรหมทัตถดาวแทบจะไม่มีผิดกันเลย จึงทำให้คิดว่า
พงศาวดารหรือนิทานในภูมิประเทศซึ่งห่างไกลกันทั้งทางแตะ
เวลา เช่นพาราณสีในซาดกและพุกามในพงศาวดารพม่า
เช่นนี้ เหตุใดจึงเหมือนกันจนน่าจะเห็นว่าเอาอย่างกัน

ในยุคนั้นพวกพุทธศาสนิกในอินเดียถูกคนในศาสนาอื่น
ข่มขู่ พวกหนีมาทางเมืองไทยและเมืองพม่ามากจน กรุง
พุกามเวลานั้นชื่อนช่อแล้วว่าเป็นที่บำรุงพระพุทธศาสนา จึงมี
พระสงฆ์จากอินเดียไปถึงเมืองๆ พระเจ้ากษัตริย์นจตซาทรงรับรอง
ชักถามถึงพระพุทธศาสนาในประเทศนั้น ทรงศรัทธาอย่างยิ่ง

เทียวพุกาม

ชน โปรดให้สร้างเจดีย์อาหารชนเป็นอันมาก ปรากฏว่าพระ
เจดีย์ที่สร้างในแผ่นดินนั้นถึง ๕๐ องค์เศษ ใครไปดูพุกามใน
สมัยนี้ยังได้ยินพระนามพระเจ้ากษัตริย์ชาอยู่เสมอ

พระเจ้ากษัตริย์ชาครองราชสมบัติอยู่จนชนอายุเกือบ
๗๐ ปีจึงสวรรคต ตะของจตุรหัตถาได้เสวยราชสมบัติต่อ
มา พระเจ้าแผ่นดินของคนกัมพูญอก แต่ต้องปราบข้าศึกมาก
อยู่ในราชสมบัติจนชนอายุ ๘๐ เศษจึงสวรรคต มีราชโอรส
๓ องค์ องค์ใหญ่ถูกกรวทรงไล่ให้ไปครองเมืองโกต องค์
ที่ ๒ ชื่อนรุต เป็นคนชั่วอย่างร้ายกาจ เมื่อราชบิดาทรงชรา
ประชวรหนักจนแน่นิ่งไป นรุตเห็นได้ก็ให้เชิญเสด็จไปได้
ที่พระเจดีย์แห่งหนึ่ง แล้วเตรียมการจะแย่งราชสมบัติจากพี่
ชายผู้อยู่โกต แต่พระเจ้าแผ่นดินชราหน เมื่อเขาห้ามไปได้
ที่พระเจดีย์แล้วกกดบพชน นรุตทราบก็ตามออกไป เห็น
พระราชบิดาถูกชนหนึ่งได้ก็ตกใจกลัวจะเกิดเหตุใหญ่ ตรงเข้า
เอาผ้าอุดพระโอษฐ์จนสวรรคต

ฝ่ายราชบุตรองค์ใหญ่ครั้นทราบเหตุก็ยกทัพเข้ามา

เทยวพุกาม

นรธูเห็นจะสู้ไม่ไหวก็ไปหาพระมหาเถระวานให้ออกไปไถ่
เกลยเชิญพระเชษฐาเข้ากรุงพระองค์เดียว จะยอมยกราช
สมบัติถวาย พระมหาเถระตอบว่าให้ทรงคิดให้ดีกว่าก่อน พระ
มหาเถระเป็นผู้ทรงศีลจะเข้าปะปนกับคนไม่มีศีลคั้นไม่ได้
นรธูหนักใจเต็มทนยอมสละบ้านต่อมหาเถระว่า ถ้าพระเชษ
ฐาปรองดองรับราชสมบัติ นรธูจะยอมเป็นผู้เชิญพระแสงใน
งานราชาภิเษก พระมหาเถระได้ฟังคำสาบานแน่นอนดั่งนั้น
ก็ออกไปกล่าวแก่พระเชษฐาให้ประนีประนอมกัน พระ
เชษฐาเชื่อพระมหาเถระก็เข้าไปครองราชสมบัติ นรธูก็เชิญ
พระแสงจริงๆ แต่ตอบเอายาพิษเจือลงในอาหารที่พระเชษฐา
เสวยในคืนนั้นเอง

พระเจ้านรธูได้ทรงมงกุฏเป็นพระราชาแล้วเห็นจะรู้สึก
ว่ามงกุฏนั้นไม่เบาเลย คนทั้งหลายพากันรังเกียจว่าพระองค์
เป็นผู้ไม่มีศีลมีตัณหา แต่พระเจ้านรธูมีวิธิต่างความรังเกียจ
ของคนได้ ก็จับตดหัวเตี้ยให้หมดไม่ว่าเจ้าว่าขุนนางไม่ว่า
ผู้เชิญใจถูกประหารชีวิตกันเป็นพวก ๆ ไปทุกวัน ทรงชม

เทยวพุกาม

๑ รัชราชูรแตะเกณท์เอาพระสงฆ์มาเป็นทหารเข้าค้ำพิททำให้
๒ เกิดเค็ดรอนทวไปทังแผ่นดิน แต่อยู่ได้ไม่นานเสวยราชย์ได้
๓ ไม่ถึง ๓ ปีก็มีเจ้าเมืองคนหนึ่งแต่งทหารคนสนิท ๘ คนแปลง
๔ คิวเป็นพราหมณ์ชื่อนอาวูชเข้าไปเฝ้าพระเจ้านรุตม์ แด่คองคน
๕ ว่าเดินทางมาจากเมืองโกต ครั้นเขาดังพระองคักชกฮากูช
๖ ออกทำร้ายถึงสิ้นพระชนม์ แด่วฆากันเองตายอยู่กับทงหมด
๗ ทฆากันเองนนเพราะถือวาคคนเหต่านนเป็นคนด้ามัญ เมื่อได้
๘ ฆ่าพระมหากษัตริย์แตะจะอยู่ค้อไปไม่ได้

พระเจ้านรุตม์สวรรคตแตะวราช โอรสได้เสวยราชสมบัติ
๑ ทำนองคใหม่กรกนของสะโภแกดถึงให้มผู้มาทุดชาวคักในเมือง
๒ โกตแตะวไซนองชายไปทพิ ขณะทนองชายไม่อยู่นนเฮานอง
๓ สะโภยกขนเป็นมเหสี ชาวทราบไปถึงนองชายก็แตะคนเข้า
๔ ไปฆ่าพระเจ้าแผ่นดินถึงในทิดงบังคด แตะวยกทพิคดบมาขน
๕ ครองราชสมบัติ

พระเจ้าแผ่นดินองคใหม่บารุงพระพุทศค้ำศาสนาให้
๑ กตบจำเวญขน สร้างพระเจดยวหารตามเคย เมืองพม่าเวดา

เทวพุกาม

หน้ไต้มีการค้าขายกับต่างประเทศคือตงกาเป็นต้น จนถึงกับ
พระเจ้าแผ่นดินตงกาได้ตั้งเจ้าพนักงานไปประจำดูแลการค้า
ขายอยู่ในเมืองพม่า พระเจ้าแผ่นดินพม่าพระราชทานที่อยู่
และข้าวสารแก่ข้าราชการตงกาที่ไปประจำอยู่นั้นตามธรรมเนียม
แต่ครั้งหนึ่งเกิดบาดหมางกันขึ้น พระเจ้าแผ่นดินพม่า
เด็กพระราชทานข้าวสาร และห้ามไม่ให้พ่อค้าตั้งห้างไปขาย
ตงกา นอกจากจะยอมเสียเงินมากเกินประมาณ หนึ่งเมื่อเรือ
พ่อค้าตงกา มาค้าขาย ถ้าเรือดำไต้มีเครื่องบรรณาการมา
ถวายเป็นธรรมเนียมเคยพระราชทานห้างเป็นเครื่องตอบแทน
ถ้าละตัวก็เด็กพระราชทาน มีหน้าชาจับพ่อค้าตงกาซึ่งรีบ
ส่งบัตรเสียก่อน แล้วเอาตัวลงเรือเร็วได้ออกทะเล และตั้ง
ตั้งจับเจ้าหญิงตงกาองค์หนึ่งซึ่งกำลังเดินทางไปเมืองเขมร
เอาตัวไว้เป็นเชลย ครั้นพระเจ้าแผ่นดินตงกาทราบก็แต่งทัพเรือ
มาแก้แค้น เผอิญมาถูกพายุใหญ่เรือแตกเสียหลายลำ แต่
ก็มาชนฝั่งพม่าได้บ้าง ฆ่าเจ้าเมืองและเผาเมืองตามริมทะเล
เสียหลายแห่ง แล้วกวาดเอาคนไปเป็นเชลยเต็ม ๆ ถ้าเรือ

เทวพุกาม

ฝ่ายข้างพม่าเห็นที่จะไม่ดกั้แต่งพระสงฆ์เป็นทูตไปเจรจาความ
เมือง เดยคักันใหม่

พระเจ้าแผ่นดินพม่าองค์นั้นเป็นปรวคททททพระหิตถ มี
ความเจ็บปวดเป็นกำลังจนนางสนมคนหนึ่งตองอมแผลไว้เพื่อ
ให้บรรเทาเวทนา วันหนึ่งเวตามทมหดับ นางคนนั้นกำลัง
อมแผลอยู่ พระบุพโพออกมาอยู่ในปาก ครั้นจะบ้วนก็
กตวจะคั้นผลทม นางจึงกตั้นบุพโพเข้าไป ครนคั้นผลทมทรง
ทราบกตงให้ตูกนางสนมคนนั้นเป็นรัชทายาท พวกราชโอรส
ที่เป็นตูกมเหสีคกตงยินยอมหมค เพราะเมื่อเดียงทายหน้า
เศวคฉัตร ๆ เอนไปหาเจ้าองคั้นน เจ้าองคั้นนเมื่อไตครอง
ราชตมบัต จึงไตพระนามฉายาว่าพระเจ้าฉัตรเดือก

พระเจ้าฉัตรเดือกพระทัยน้อมไปข้างพระศาตนา ไมค้อย
ไตพระทัยในราชการแผ่นดิน ปลต้อยให้พี & องค์เป็นกรรมการ
ว่าราชการแผ่นดิน ครองราชตมบัตอยู่ ๒๔ ปีจึงตวรรคค
พระราชบุค^ขตรชนเสวยราชย์แทนก็้อย่างเดยวกันอีก ไซเวตาใน
การทอองพระไตปริฎกแตะแต่งหนงไตอ ชรรมประทานนางข้าง

๔ เทยวพุกาม

ใน ครองราชสมบัติอยู่ ๑๔ ปีล่วงครุด พระราชบุตรชื่อ
อุชนาชนเป็นเจ้าแผ่นดิน ท่านองค์ใหม่ไม่มั่นในพระศาสนา
โปรดส่งนุกระตลกคนอง โปรดน้ำจันท์ และไม่เลือกชาติ
ตักตวงหญิงที่ทรงตงเป็นนางสนม ถึงเอาตูกสาวช่างไม้ชาวบ้าน
มาตงให้เป็นใหญ่ วันหนึ่งเสด็จไปทอดพระเนตรคตอองช่าง
ช่างป่าคกน้ามันตรงเข้าแทงช่างที่นั่งเดี่ยวที่ พระราชาคกตงมา
ช่างป่าก็เหยียบตะเหยียดไป

พระเจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายในกรุงพุกามทรงนามพระ
เจ้านรดีหปตะะ หรือนรดีหบดี ทรงฉายว่าพระเจ้าหน้เจก
ท่านองคนมเวองมาก

พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนมีราชโอรส ๒ องค์ เป็นตูก
มเหดีองค์หนึ่ง ตูกสนมองค์หนึ่ง ก่อนพระเจ้าแผ่นดินองค์
เก่าล่วงครุด มีเรื่องว่าอัครเสนาบดีไม่ทันเห็นราชโอรสตูก
มเหดี ราชโอรสโมโหร้ายถ่มน้ำหมากรดแขนเด้ออัคร-
เสนาบดี อัครเสนาบดีไม่ว่าอะไร กลับไปบ้านก็เอาเด้อเก็บ
ไว้ไม่ชัก ครั้นพระเจ้าแผ่นดินล่วงครุดมีการประชุมปรึกษา

เทยวพุกาม

กันเรื่องรัชทายาท อัครเสนาบดีเอาเดื่อเข้าไปแสดงกตางที
ประชุมแล้วเล่าเรื่องให้ทราบทั่วกัน ที่ประชุมจึงตกลงกันตาม
ความเห็นของอัครเสนาบดีว่า ราชโอรสซึ่งหยิ่งคดุกผู้ใหญ่
แต่ยังไม่ไต่เป็นเจ้าแผ่นดินนั้น ถ้าไต่เป็นเจ้าแผ่นดินคนจะทนไม่
ไหวหมด ปรีกษาเห็นพร้อมกันดังนี้ จึงยกนรดีหีบค้ดุกสนม
ชนเป็นเจ้าแผ่นดิน อัครเสนาบดีซึ่งเป็นผู้บงการให้เป็นไปนั้น
เข้าใจว่าคงแตกหนุ่มชนครองแผ่นดินคงจะว่ากล่าวง่าย แต่
นรดีหีบค้ดุกไม่ใช่ว่าง่าย ชัดคออัครเสนาบดีรำไป จนอัครเสนา-
บดีโกรธทุตเคื่อนว่าอย่าดมพระองค์ว่าไม่ใช่ตุกมเหดี เป็นตุก
นางสนมซึ่งเป็นตุกสาวช่างไม่อยู่ในหมู่บ้านเท่านั้นเอง

พระเจ้าแผ่นดินคิดแค้นในพระทัยถามว่า “นี่แน่ท่าน
เมื่อเขาจะยกยอดพระเจดียนนเขาทำอย่างไร”

อัครเสนาบดีทุตตอบว่า “เขานั่งร้านพระเจ้าชา”

ตรัสถามว่า “เมื่อยกยอดพระเจดยแล้ว นั่งร้านน
เขาทำอย่างไร”

๑
เทยวพุกาม

ทุดตอบว่า “เมื่อยกยอดแถวกรอนงร้านดีพระเจ้าข้า
ถ้าไม่วอกบงพระเจดีย์

ครั้นว่า “ถูกแถว เรานคยยอดพระเจดีย์ ท่านคอง
ร้าน เมื่อยกยอดพระเจดีย์เรยบรอยแถว นงร้านกตองรือ
พระเจดีย์จึงจะเป็นสง่า” ครั้นตั้งหนแถวก็ครัดให้ถอดอคร-
เด้นาบคัซบไปอยู่เมืองโกต แต่ไม่ช้าเกิดชบถกคตองเรยกคว
กถบเขาราชการจึงปราบชบถได้

ตงแต่พระเจ้าอนรุขมาเพียงทเจาน กษัตริยวงศ์พุกาม
ไตตงมาแถวถึง ๒๕๐ ปี กนับว่านานมากอยู่ ในคอนปถายน
เจ้าแผ่นดินเพดัย ๆ ทุกองค์ และพวกไทยใหญ่ซึ่งอยู่ทาง
เหนือกเหยยบย่ำตงมาทางไต แต่ถึงเช่นนนถ้าอย่าไปทำยุ่ง
เข้า กรุงพุกามก็คงจะอยู่ไปได้อีก

ในเจจานนกุบถายช่านเป็นเจ้าแผ่นดินจันวงศ์ศาต พวก
ศาตรบไชนชนะนน ยกทัพกวาดเอเชยตงแต่เมไซไปเคเมย
ราบไปถึงทะเลจัน และไตครัดเชยเรยบจันถึงอวดว่าอาจควบ
ม้าข้ามไตคตอตไม่มีอะไรกัถท้าม้าเดย เจ้าแผ่นดินจันใน

๔ เทวพุกาม

๒๕๐. ๕ ๕ ๕ เจ้าแผ่นดินพม่ายังอุตสาหักถูกลูก
ได้

ใน พ.ศ. ๓๑๓๔ พระเจ้ากรุงปักกิ่งตั้งเจ้าเมืองยูนนาน
ให้แต่งตั้งทูตมาเคื่อนบรรณาการพม่า พระเจ้านรดีหบดีไม่ให้
ทูตจีนเข้าเฝ้า แต่เมื่อทูตจีนกลับนั้นให้ขุนนางพม่าไปด้วยจน
ถึงปักกิ่งว่าให้ไปนมัสการพระรัตนตรัยพระพุทธเจ้า พระเจ้ากรุง
ปักกิ่งไม่พอพระทัยกดับมีพระราชดำรัสให้ขุนนางผู้ใหญ่เชิญ
มาอีก คราวนั้นพระเจ้านรดีหบดีจับทูตจีนมาเดี่ยหมด เจ้า
เมืองยูนนานก็รายงานไปถวายพระเจ้ากรุงปักกิ่ง แต่พระ-
เจ้ากรุงปักกิ่งตั้งให้รอไว้พิจารณาเวลาอื่น แล้วก็นั่งงีบไป
จนพม่าได้ใจยกทัพถ่วงถ้ำเข้าไปในแดนจีน พระเจ้ากรุงปัก
กิ่งจึงตั้งให้รบ

การรบครั้งนี้เป็นการใหญ่ยิ่งของพม่า ถ้าจะดูตาม
หนังสือข้างพม่าก็ดูราวกับสงครามเมื่อเทวดารบยักษ์ เมือง
จีนใช้กำลังทัพอยู่ทั้งหมด ตั้งคนมีรูกด้านคนให้เข้ามาตีพม่า
นั้นเป็นความเข้าใจของพม่าในสมัยนั้น แต่ฝ่ายข้างจีนถือว่า

เที่ยวพุกาม

เป็นการรบของเมืองชนเท่านั้นเอง อันที่จริงพระเจ้าบักกง
เวลานั้นคิดสงครามทางอื่นอยู่มาก และที่ก่อนจะเพ็ดยงพลา
กัม เพราะฉะนั้นการรบทางพม่าจึงปล่อยให้ยุ่นน่านเป็นผู้รบ
มัทหารประจำการอยู่บ้าง ให้เกณฑ์คนพลเมืองเอาบ้าง
ทหารประจำการในกองทัพจั้นนั้น เป็นพวกถือศาสนาหมัด
ดัดดาโตหิตมาแต่พวกเตือก รบฝรั่งมิไต่ย่นย่อมาหนักค่อหนัก
ครั้นได้คำสั่งยกออกรบทัพพม่าซึ่งดวงแดนเข้าไป จะเจ้าตาม
ความที่มาโคโปโตเขียนไว้ว่า

ทัพพม่ามีช้าง ๒,๐๐๐ เชือก ทหารม้าและทหารราบ
อีก ๖๐,๐๐๐ ฝ่ายทัพจั้นมัทหาร ๓๒,๐๐๐ เท่านั้น แม่ทัพจั้น
ชื่อนาสุร์ อุกุติณ (เป็นชื่อหมัด) เป็นคนเข้มแข็งในการศึก
ไต่ย่นข่าวทัพพม่าก็หนักใจ แต่ไว้ใจในตัวและไว้ใจทหาร
ออกคำสั่งกำชับกันแม่นยำ แต่ยกออกตั้งคอยรบพม่าอยู่
ชายป่า พอพม่าไปถึงจั้นก็ควมม้าออกจะเข้าปะทะ พม่า
จับช้างออกจะดูยได้ พอมากับช้างเข้าจะถึงกัน มากคนหนี
ช้าง พม่าก็ได้ช้างได้ แม่ทัพจั้นพาทหารเข้าป่าตั้งให้คนตง

เทยวพุกาม

จากหลังม้า เขาม้าผูกไว้กับต้นไม้แล้วถือขลุ่ยบังคับไม้ค้อย
อยู่ พอช้างเข้าไปใกล้กระดมยิง ช้างถูกขลุ่ยแตกคันทัน
ทหารจีนชนม้าควบได้ปะทะกับทหารม้าและทหารราบพม่าก็
รบกันตลุมบอน แต่สู้กันไม่ได้ เพราะทหารจีน (คือพวก
คาด) ชำนาญรบ อาวุธก็ดีกว่า ถึงพม่าจะมากกว่าหลาย
เท่าก็สู้ไม่ไหว รบอยู่เพียงกลางวันก็แตก จีนจับพม่าได้ไซ้ให้
จับช้างไว้ได้กว่า ๒๐๐ เชือก คุมตายชานพระเจ้ากรุงบักกิง
จึงมช้างไซ้ตงแสนมา

เมื่อพม่าแตกแล้ว จีนยกทัพน้อยตามเข้ามาในแดน
พม่าถึงเขตบาโม ทำลายที่มั่นของพม่าเสียหมด แล้วถูก
อากาศร้อนทนไม่ได้ก็ยกกลับ เป็นอันเลิกกันไปคราวหนึ่ง แต่
พม่าไม่รู้จักเซ็ด อีกหน้อยก็ยกเข้าไปในแดนจีนอีก คราวนี้
จีนยกตามเข้ามารบในแดนพม่า ช้าพม่าตาย ๓๐,๐๐๐ เศษ
แล้วตงมน้อย เพราะยังไม่มีความตั้งให้ตงเตยตงมา พระเจ้า
แผ่นดินจีนยังไม่เต็มใจจะทำแก่พม่าอยู่นั่นเอง

การรบครั้งนี้ทางเมืองพม่าแตกคันทันใหญ่ ราษฎร
ต่าง ๆ ก็เกิด ค่ำทำนายกมุคทนนทน์ ตวนแตรายทงน

เที่ยวพุกาม

พระเจ้านรธาธิบดีหรือพระเจ้าเจดียนยวาทิง ๓๐,๐๐๐ องค์ เหาภิรัฐ
ก่อกำแพงกนทพจน แต่ในการรื้อพระเจ้าเจดียนน ได้คำทำนาย
ว่าจะเสียเมือง พระทัยเมื่อเดยอพยพหนีออกจากกรุงไปทาง
ทิศใต้ จึงได้พระนามว่าพระเจ้าหนีเจกคิดอยู่ในพงศาวดาร
อนทจริงพระเจ้าหนีเจกเสียทีมาก หนีไม่มีมุต เจกหา
ได้ตกลงมาถึงพุกามไม่ ต่อเมื่อพระเจ้าแผ่นดินถูกขุนนางทำ
ร้ายสิ้นพระชนม์แล้ว บ้านเมืองเกิดจลาจล ทพจนจึงได้ยก
มาเข้าพุกาม และกรุงพุกามกษัตริย์ตั้งนเกียรติแดนนั้นมา
พญาพุกามในตอนหลังได้ตั้งด้วยเป็นเมืองชนจีน และเมื่อ
พมามเมืองหวดวงชนภายหลัง เมืองหวดวงกตงทอน
ในสมัยนั้นพุกามเป็นที่สำหรับไปดูพระเจดีย์ โบราณซึ่ง
หักพังเสียแล้วมาก เวदानรัฐบาดอังกฤษเข้ารักษาพระเจดีย์
อยู่ ๓๔๓ องค์ ทวารรักษานนหมายความว่าแล้วถางมิให้หักพัง
ลงไปอีก ถ้าซ่อมก็ซ่อมเพื่อจะรักษารูปเก่าไว้ไม่ให้ทรุด
โทรมด้วยดินฟ้าอากาศ คือช่วยยึดช่วยเหนี่ยวไว้ไม่ให้พัง
เป็นคั่น นอกจาก ๓๔๓ องค์นั้นปล่อยให้ราษฎรรักษา ซึ่ง

๓ เที่ยวพุกาม

หมายความว่าไม่ได้รักษาเลย หรือมีคณะนักซ่อมเป็ดย่น
หน้าตาเป็นของใหม่ไปหมด เมื่อพุกามยังเป็นราชธานีอยู่นั้น
กล่าวว่ามีพระเจดีย์ถึง ๓๓,๐๐๐ องค์ ในเวदानหารอยพบ
เพียง ๕,๐๐๐ แห่ง ผู้เข้าไปดูพุกาม พอเข้าเขตกรุงก็เห็นรอย
หรือองค์พระเจดีย์ระกะไป ทำให้พิศวงว่าบ้านเรือนจะเคยอยู่
กันที่ไหน หน้าตาพุกามเวदानเป็นอย่างไรมิได้เห็นจากรูป
ซึ่งจะฉายบนจอเดียน (ดูรูปที่ ๓)

จะไปพุกามต้องไปทางจำแม่น้ำเอราวดี เพราะรถไฟ
ไม่มีไปทางนั้น ในจำแม่น้ำเอราวดีมีบริษัทเดินเรือไฟใหญ่ เป็น
เรือนาคขนาดใหญ่ยาวเหมือนเรือเดินทะเล ในเรือเหล่านี้มีคน
โดยสารมากทั้งบรรทุกสินค้าด้วย นอกจากจำเรือไฟยังมีเรือ
อีกจำหนึ่งพ่วงข้างกันไป เรือนี้เป็นเรือตลาค มีพ้อคาเข้าที่
ในเรือคงร้านเป็นอันมาก ซอได้คงแต่ค้ายกดุ่มเข้มเต็มไปจน
ถึงของใหญ่ ๆ เต็มมาเครื่องใช้ทั้งปวงมีหมด เรือเดินมาทำ
จอดเป็นระยะ วันไหนถึงกำหนดเรือจะไปถึงราชธานีบ้าน

๔ เที่ยวพุกาม

ก็ตงมากอยอยู่ตามฝั่ง พอเรือจอดก็ตงไปเที่ยวชอของและ
เที่ยวชมตามร้าน ทำนองเหมือนนั่งงานออกร้าน เป็นวันหยุด
งานของหมู่บ้านนั้น ๆ

ข้าพเจ้าต้องเรือไปตามแม่น้ำไปถึงหน้าเมืองพุกาม
เวลาบ่ายราว ๓ โมง เรือเข้าจอดเทียบท่าที่เขาจัดไว้รับรอง
ดูขึ้นไปบนตลิ่งเห็นตมมาก เพราะปลูกปว่าแต่งด้วยผ้าตมปักของ
เที่ยวเขี้ยวเหลือง ยังตมผ้าโพกกับเสื้อผ้าหญิงชายซึ่งแตกตมกัน
มากคอยดูพระราชวงศ์อยุธยา (คือไทย) และคอยดูงานด้วย

พอเรือจอดเรียบร้อยฝรั่งที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดก็ตง
มาหา นิดว่า ๕ โมงครึ่งเชิญชนบกจะมีระบำให้ดู แต่จะ
มีคนเด่นจงอาจด้วย ครั้นถึงกำหนดเราก้ขึ้นไปตามนัด เข้า
นั่งในปว่า ป้พาทย์โหมโรงท่าเพลงอยุธยา ซึ่งเขาบอกว่า
เป็นเพลงครุ เพราะพม่าเรียนดนตรีจากครูไทยอย่างเดียวกับ
ละคร ซึ่งเล่นตามแบบไทยเหมือนกัน ละครนั้นข้าพเจ้าไม่
ได้เห็น เขาว่าไม่มีใครมี ตมเหลืองอยู่บางก็เป็นเชอถ่ายไทยที่
พม่าจับไปเป็นเชลยครงกรุงเก่า วันนั้นครบพาทย์ทำไปได้

๔ เที่ยวพุกาม

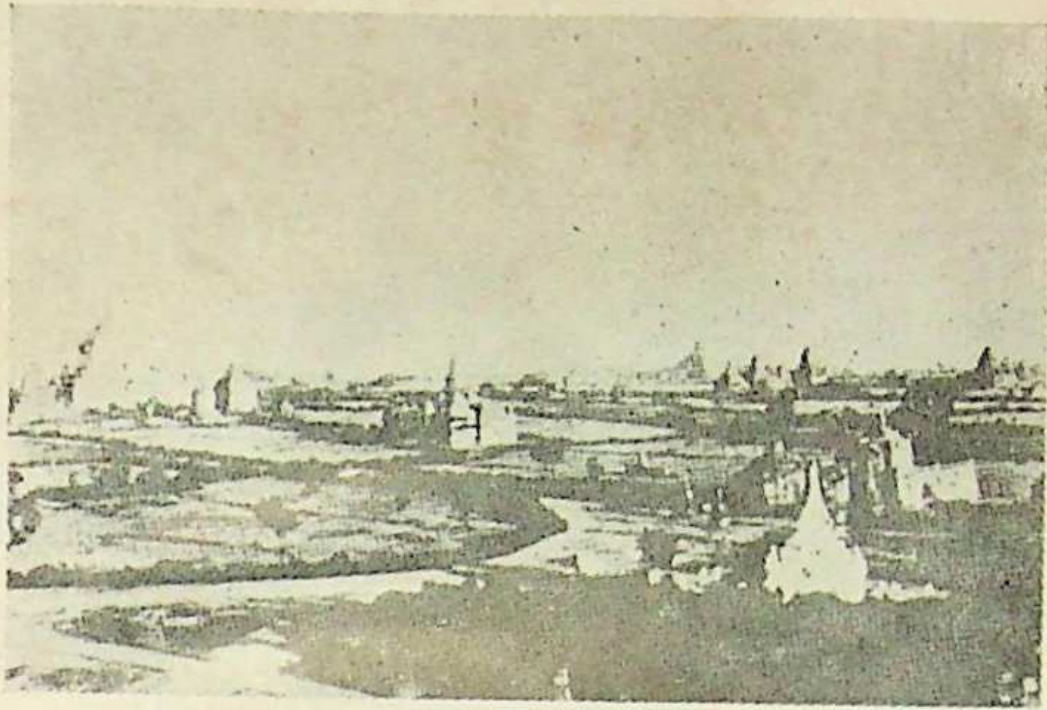
น้อย มีเด็กหญิง ๑๒ คนระบำให้ดู คนหนึ่งยื่นพูด เขาแปล
ให้ฟังว่ามีความบิตทเชอพระวงศ์อโยชยาเสด็จไปถึงพุกามจะ
มีระบำถวายด้วยความเคารพ แด่พระองค์พร้อมกัน แด่ระบำ
อย่างที่เราเรียกว่าปุเอ กตอนทรงนอนเป็นกตอนดีซึ่งครูกตอน
ในตำบถนนแดงชนพิเศษ เขาเขียนคำแปลมาให้ดูได้ความ
ว่าเป็นคำยกยอและอำนวยพรให้มีความสุข เด็กระบำเหล่า
นั้นผู้ว่าราชการจังหวัดบอกว่าเขาฝึกหัดกันไว้ในตำบถ เด็ก
คนไหนโตเกินขนาดไปก็มีเด็กอื่นมาฝึกหัดทยอยกันไปเสมอ

ดูระบำไปน้อยหนึ่ง พอเขานึกว่าเราจะเบื่อกับเบื่อกคน
เด่งงูจงอางเข้ามา มีชายคนหนึ่งเป็นนายโรง กับหญิงคน
หนึ่งเป็นเมียของแก แด่ต่าง ๆ อีก ๒ คนว่าเป็นลูกหลาน
ชายแต่งตัวตามธรรมดา หญิงแต่งอย่างนางระบำ ชนเด่นว่า
เข้าป่าพาทย์ มีกระจาดงูวางเรียงอยู่ ๗ กระจาด มีตะแกรงบีตปลา
กระจาด มีเชือกผูกปากไม่ให้เปิดได้ กระจาดมีผ้าสีแดงให้
ด้วยรุงรัง ครั้นเข้าป่าพาทย์ไปได้ครู่หนึ่งก็เบ็ดกระจาดเอา
มือเคาะ งูยกหัวขึ้นมาดูน่ากลัวจริง ๆ ตัวมันโตเท่าถ้าไม้

เทียวพุกาม

ไม้ตัดขนาดปานกลาง แผ่แผ่เบียดอย่างงูเห่าปากอ้ากว้างแถบ
ดินแถบ ๆ ใต้คอเหลืองออกตอนบนเป็นสีคล้ำ หดงตามปดอง
อย่างงูนั้นขบ ปดองห่างกันราว ๆ สามนิ้ว เมื่อจับมันออกมา
วางนอกกระຈาด มันยาว ๑๐ ฟุตเป็นนอยน้อย ๑๓ ฟุต
อย่างมาก นางสาวคนหนึ่งเอามาพันตัวแล้วว่า อีกคน
หนึ่งเอารูอีกตัวหนึ่งมาปดอยทพันแล้วว่าให้อีก มันอ้า
ปากแถบดินเห็นเขียว คนหนึ่งรอบปร่า งูเห็นทางไหนคนขยับ
จะกรี้ยวหนี พวกเราและพวกฝรั่งนั่งเกาอเป็นแถว ขยับจะ
คอยตะคองยกเท้าชนจากดินร่าไป อินทจริงงูมันยกหัวสูงกว่า
เกาอมาก เพราะฉะนั้นเพียงแต่ยกเท้าหนีไม่อาจพันได้เลย
ส่วนพวกผู้หญิงนั้นไม่ว่าไทยว่าฝรั่งเห็นแตกเต็มตัวไปหมด
เวदानนเป็นหน้าหนาวด้วยซ้ำ

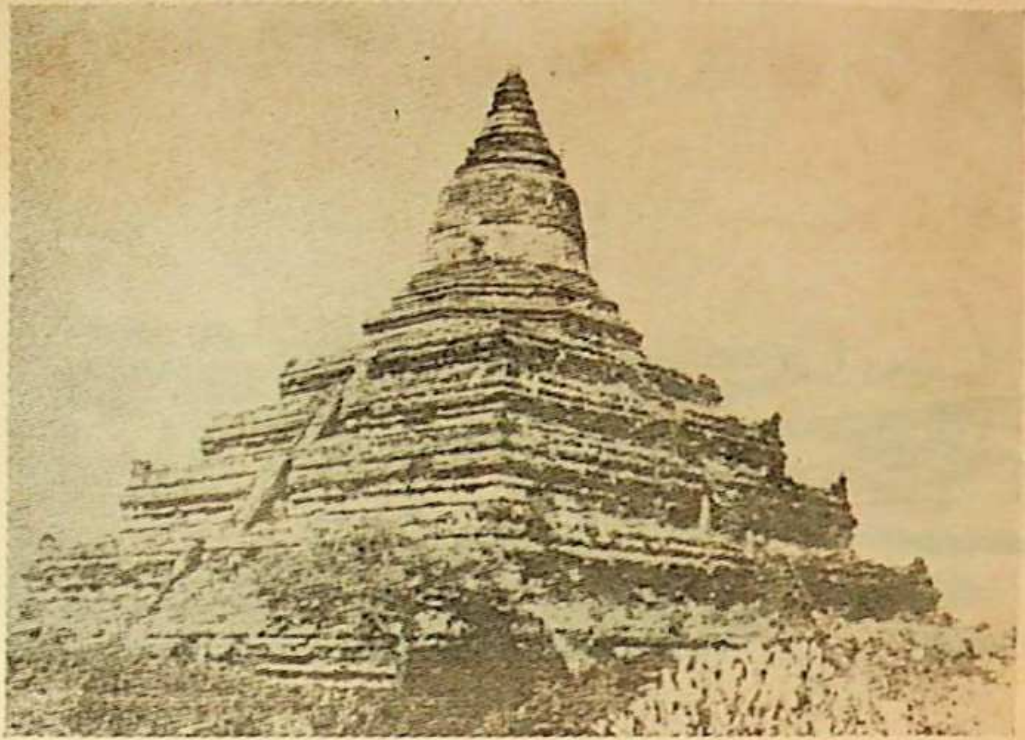
เมื่อเห็นงูจะเห็นอยเจ้าของกจับเอาได้ดังกระຈาด เอา
ตัวอนชนมาใหม่ งูที่ออกมาอยู่นอกกระຈาดตัวหนึ่งต้องมีคน
คอยระวังคนหนึ่ง บางตัวมันไวก็ตองสองคน คนมันไม่ค่อยจะ
หนี ชูหัวต้อยู่เต็มอ ๆ แต่เมื่อมันเห็นใดทักเพียรจะหลุดกออก

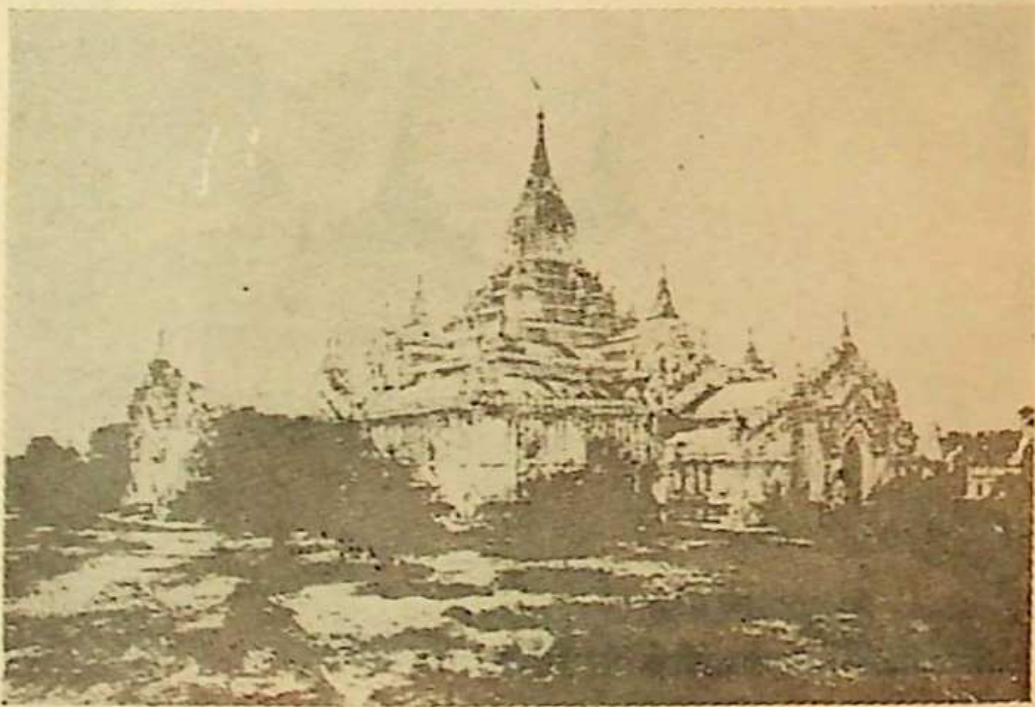
รูปที่ ๑
พระเจดีย์ในเมืองพุกาม

รูปที่ ๒
พระเจดีย์ขอ ปูพญา

รูปที่ ๓
๒๔๕
พระเจดีย์ขอ ส่วยฉั่นต่อพญา

รูปที่ ๔
๒๔๕
พระเจดีย์ขอ อานันดาพญา

๔ เทยวพุกาม

นอกร่ำบ้าง เวลามันเดอยจะออกนอกร่ำคนจึงหนีเกรี้ยว
คอเมื่อเจ้าของจับทางกระตุกไวมันหนักดับมาสู่ คนจึงกดเข้า
ที่ใหม่ เวลามันจะหนีออกนอกร่ำนั้นเผอิญมันไม่หนีมาทาง
เราเดย เห็นจะเป็นด้วยเกาอคงกนอยู่เป็นแถวไซ้จะเป็นด้วยบุญ
บารมีอะไรของเรากห้ามไต่ ที่เกาอคงกนนั้นช่วยไม่ให้มันมา
ทางเรากจริง แต่ถ้ามันชนมากก็ดูเหมือนจะช่วยไม่ให้เราหนี
พ้น งูตัวหนึ่งพอปลดปล่อยออกมาจากกระจาดก็ดูปรูดปราด มัน
ดูแฉะไวกว่าตัวอื่น ๆ เจ้าของบอกว่าฟังจับมาได้สัก ๓๐ วัน
เท่านั้นเอง มันยัง อันสิ่วไลส์ เต็มทน ผู้หญิงไม่กล้าเดิน
ตานายโรงต้องเดินเอง แกด้อให้มันฉกแฉะดับ เวลามันดับ
แกโคดถอยออกไปข้างหลัง ถ้าถอยหนีไม่ทันก็เอามือรับได้
คอไม่ให้มันกัดได้ เวตาแก่งยง ๆ มันยกหัวสูงกว่าหัวแก
แต่เข้าใจว่ามันยกได้สูงกว่านั้นมาก การเดินงูจงอางนั้นสังเกต
ว่าสำคัญที่ความไวอย่าให้มันกัดได้ เวตาต้มมัน ๆ ก็โกรช
แฉะอยากจะกัด คนเดินก็กลัวมิใช่ไม่กลัว เพราะเมื่อก่อน
ข้าพเจ้าไปหน้อยหนึ่งมันกัดตายคนหนึ่ง ชรรวมตางูจะฝึก

๔
เทยวพุกาม

หัดให้มนรุจกเงาของนนผกหัดไม้ไต่ มนไม่มมนต์มองพอจะมี
ความคิด จะสอนให้มันเข้าใจอะไรไม่ได้ทั้งนั้น

ข้าพเจ้าจับตัวตาคาหมองูให้ล่ามตองซึก แยกออกว่าการ
จับงูจงอางมาเลี้ยงนั้นทำได้ด้วยอำนาจมนต์และอำนาจเทวดา
อุดหนุน แรกจะหัดเป็นหมองูต้องมียาตั้งกัณฐ์พิษเสียก่อน
คนท ๒ ต้องมีเครื่องรางกนงูกัด คนท ๓ ถ้าถูกงูกัดมียา
รักษาได้ การเลี้ยงงูนั้นต้องมีสัตย์ตองู ต้องให้ค้ำมันแก่มันว่า
จะไม่ฆ่าหรือตัดควอนทชอกตายงู จะกินผักหรือผลไม้ซึ่งขอ
เหมือนงูก็ได้ งูตัวหนึ่ง ๆ คนต้องให้สัตย์ญาแก่มันว่าจะ
ไม่กัดไว้เกิน ๖ เดือน ถ้าเสียสัตย์ญาข้อหนึ่งข้อใดมันกัดทันที
ที่ รักษาไม่รอด

เรื่องวชิจับและเลี้ยงงูในเมืองพม่าน ข้าพเจ้าได้สืบ
ทางอันใดความว่างซึ่งคนชอบจับมาเลี้ยงและเดนนนม ๓ ชนิด
คือ งูจงอาง ๓ งูเห่า ๓ งูแมวเซา ๓ งูทอง ๓ ชนิดนมพิษแรง
มาก แต่งูที่จับเอามาเล่นให้คนดูมักจะเลือกเอาจงอาง เพราะ
เป็นงูใหญ่ซึ่งขงอย่างหนึ่ง เพราะตายงามอย่างหนึ่ง เพราะ

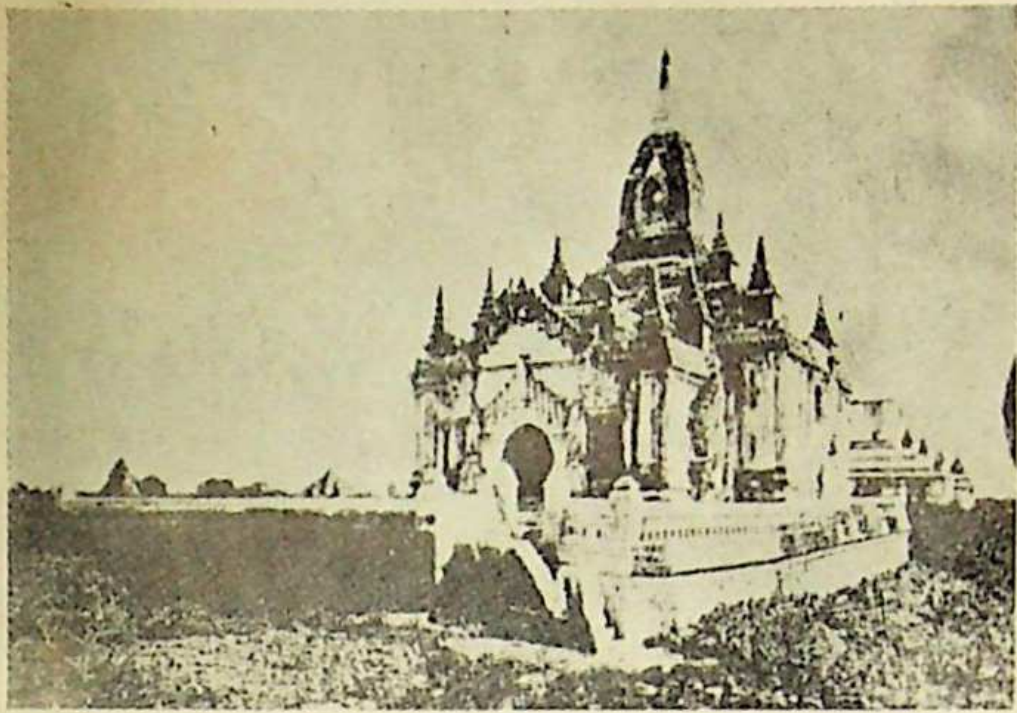
๔ เที่ยวพுகาม

ชูหัวแม่แม่เบยหน้าดูและหน้ากตวอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง
เพราะฉกและด๊ับซ่า ๆ มีเวตาให้หมองหุดบหัดกได้ งูเห่า
นนขนาดเด็กกว่า และถึงแม่ชูหัวและแม่เบยก็จริงแต่มัน
ไวกว่างูจงอาง ฉกและด๊ับเร็วกว่า ส่วนงูแมวเซานั้นไม่มีใคร
จับมาเล่น เพราะไม่ชูหัวมักจะกัดข้าง ๆ และพิษแรงที่สุด การ
จับงูจงอางนั้น หมองมักจะใช้ไม้ทำเป็นข้อม ต้องช่วยกัน
หลาย ๆ คนได้หรือด้อมมันออกมาจากที่อยู่ เวตาที่มันได้
คน ๆ หนึ่ง ผู้ถูกได้ต้องวิ่งหนีแล้วด้อให้มันฉกและด๊ับ ครั้น
มักฉกงอหัวไปข้างหลังแล้วด๊ับตงมา คนก็เอาข้อมรับได้คอ
มันก็ดไม่ถูก ขณะนั้นคนอีกคนหนึ่งเข้ามาข้างหาง จับหาง
กระชาก มันก็หันไปได้คนใหม่ คนนั้นวิ่งหนีแล้วด้อให้มันฉก
และด๊ับ แล้วเอาไม้ข้อมรับไว้ อีกคนหนึ่งเข้ามาดูหางมัน
ก็หันไปได้อีก ด้อไปด้อมมาตงนงงูเห็นอย คนก็เข้าจับที่คอ
แล้วเอาตัวได้กระจาด การให้อาหารกินนั้นต้องช่วยกัน ๓ คน
คนหนึ่งจับคอ คนหนึ่งจับปากอ้า คนหนึ่งเอาไม้เคียบขัน
อาหารคือเนื้อไก่เนื้องวหรือปลตายคตงไปในคอ หน้าตองให้

เทยวพุกาม

กินทุกวัน และต้องสามวันต้องเอาหน้าราดครึ่งหนึ่ง การให้
อาหารต้องทำอย่างที่ว่านี้ เพราะไม่ได้ให้มันกินอาหารธรรมดา
ของมัน คืองูเป็น ๆ มันไม่กินเนื้อสัตว์ตายจึงต้องยกปาก
ข้าพเจ้าไปทราบที่อื่นเดี๋ยวถ้าเอางูเป็น ๆ ให้มันกินมันจะกิน
เองไม่ต้องข่มขู่

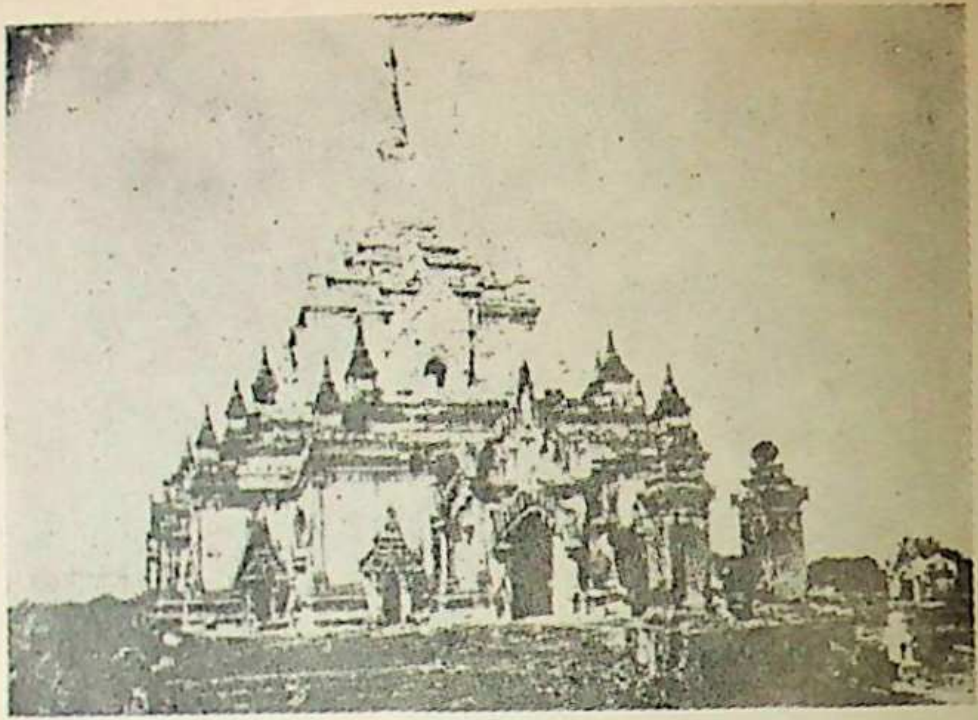
เมื่อก่อนเห็นงู ๗ ตัวนอนนิ่ง ข้าพเจ้าเคยก่ดงูจงอาง
ราวกับก่ดงูมฤคยู เขาวามันร้ายกาจนักเห็นคนเข้าเมื่อไรเป็น
ได้ เมื่อหน่มนหนอย่าว่าแควงหนถึงขมากว่าไม่ใคร่พิน มัน
วิ่งเร็วหูหูดัง ถึงเราอยู่บนหลังมาก่าดงวงมันก็ไล่ทันก่ดได้
แต่คงแควงนนแควงมา ข้าพเจ้าก่ดงูน้อยไปถนัด เพราะเห็น
มันเดอยไม่เร็วและไวอย่างว่า เวตาจะก่ดมันต้องฉกหัวถอย
ไปข้างหลังซ่า ๆ แควงจึงสู้บ มีเวตาหลบหลุดได้หรือเอามือรับ
ได้ค่ออย่างตาหมองูทำกยังได้ มันจับไม่เป็นเหมือนสุนัขจับ
ต้องมพชตงทาเดยก่อนจึงจะก่ดได้ งูเห่าฉกและสู้บเร็วกว่า
งูจงอางมาก ถึงกระนั้นถ้าคนไม่ไปเหยียบมันในเวตาที่ไม้ทั้น
เห็น มันก็ก่ดไม่ใคร่ได้เหมือนนก

รูปที่ ๕
๑๘๕
พระเจดีย์ขอ ส่วยคุพยา

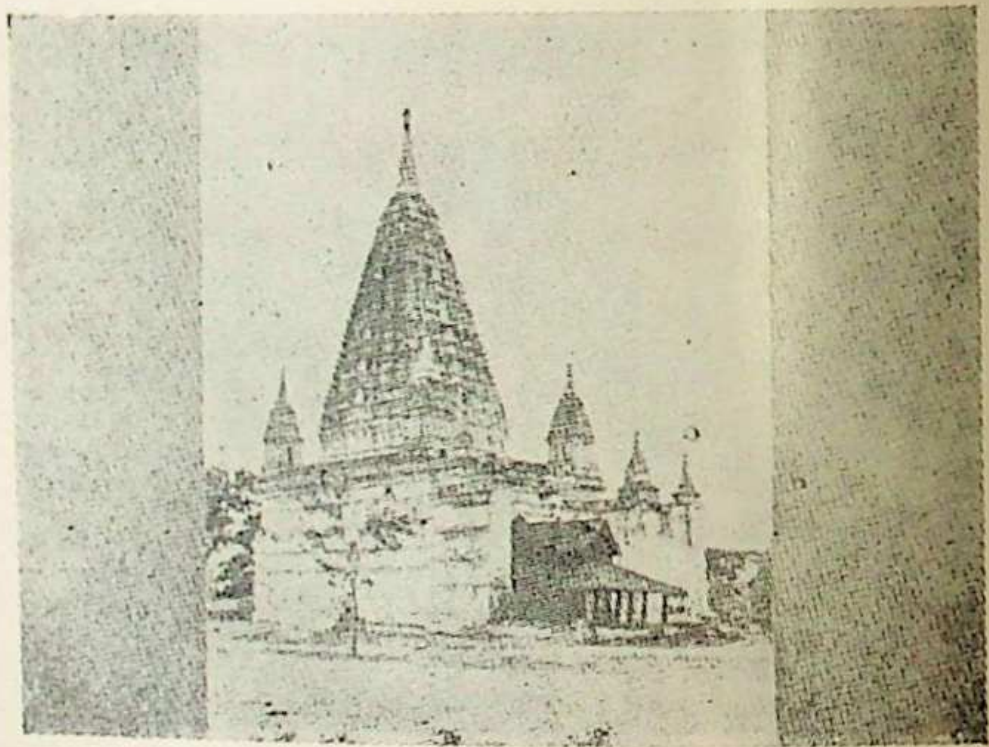

รูปที่ ๖
๑๘๕
พระเจดีย์ขอ คัมมะขันธ์คุพยา

รูปที่ ๗

พระเจดีย์ของคน พระเจ้านรขัตติยจุทรวงสร้าง
แต่ไม่ได้บอกชื่อไว้

รูปที่ ๘

พระเจดีย์ขอ มหาโพธิ์

เทวพุทกาม

เมื่อตั้งจงอางแถวถนนหน้าเวตาทจะไปเที่ยวดูอะไรอีก
จึงได้นัดไปเที่ยวดูตามหมู่บ้านและในเมืองเก่าในวันรุ่งขึ้น ของ
สมัยใหม่ที่จะดูพุทกามมีอย่างหนึ่งซึ่งได้ไปดูในตอนเช้า คือ
การทำเครื่องรัก หรือที่เราเรียกว่าเครื่องเล่นอย่างเดียวกับ
ที่ทำกันเป็นอันมากในเมืองเชียงใหม่ เขาบอกข้าพเจ้าว่าวิชา
ทำเครื่องเล่นพม่าเขาอย่างไปจากไทย แต่ข้าพเจ้าไปดูของ
ที่เขาทำคงไว้ชายเห็นว่าฝีมือที่เมือง ไน้ดักกว่าฝีมือที่ท่าชาย
กันในตลาดกรุงเทพ ฯ นาน

เวตาบ้ายชนะระแทะไปเที่ยวดูพระเจดีย์ในเมืองเก่า ถนน
ถนนไม่มี จะไปไหนถ้าไม่เดินก็ต้องใช้ม้าหรือระแทะ เมือง
เก่านี้อยู่ห่างท่าหน้าหลายสิบเส้น ทางที่จะไปเขาปักธงและ
ราชวัตรเป็นระยะตลอดทางไปจนเข้าเขตเมือง ใช้ไม้ไผ่ปักลง
ดินเป็นเสาธงด้วยเป็นเสาผูกราชวัตรด้วย

พระเจดีย์ที่ไปดูนั้นมากมายแต่ไม่หมด ในคืนนี้จะนำเอา
รูปมาฉายให้ดูและกล่าวตำนานให้ฟังบ้างพอควรแก่เวตา
พระเจดีย์องค์นี้ (รูปที่ ๒) ชื่อปุพยา เป็นพระเจดีย์เก่า

๓ เที่ยวพุกาม

ที่สุดที่ยังเหลืออยู่ในพุกาม พญาพุกามซึ่งเป็นผู้สร้างพระเจดีย์
นตายเมื่อ ค.ศ. ๒๕๓ ตำแหน่งที่ก่อพระเจดีย์นั้นกล่าวว่าเดิมมี
ต้นน้ำเต้าใหญ่งอกงามแผ่กว้างไปจนคนทำไร่นาไม่ได้ พญา
พุกามองค์ก่อนปราบน้ำเต้าสำเร็จก่อสร้างพระเจดีย์องค์นี้ไว้ใน
เวदानพระเจดีย์บนฝั่งแม่น้ำตองมเขอนแข็งแกร่งเพราะกลัวจะ
พังลงน้ำ หงายกายอดเหมือนหงายคาปราสาท ที่เห็นอยู่ข้างพระ-
เจดีย์นั้นเป็นศาลเทวดาเจ้าชาย
พระเจดีย์องค์นี้ (รูปที่ ๓) ซื่อต่วนฉินต่อพยา เป็น
องค์แรกที่พระเจ้าอนุรุทธสร้างตำนานกล่าวว่าพระเจ้าแผ่นดิน
องค์นี้ยกทัพมาตีเมืองเตง ได้พระเจ้าพุทธเจ้ากัม
ไปจึงได้บรรจุไว้ในพระเจดีย์นี้ แต่ก่อนเคยมีด้วยชนพระเจดีย์
๕,๐๐๐ รูปี แต่ในแผ่นดินพระเจ้าต๋มบ้อได้ริบเอาด้วยพระเจดีย์
องค์นี้ไปใช้ราชการอื่นเสีย กล่าวกันว่าพระเจดีย์กทรุคโทรม
แต่นั้นมา ทิวเขาจนเกินไปสักหน่อย เพราะเวลาที่รบด้วยนั้น
พระเจดีย์ได้สร้างมาแต่ถึง ๘๐๐ ปี อาจทรุคโทรมแต่ก็
เป็นได้

เทยวพุกาม

พระเจดีย์ของคน (ดูรูป ๔) ชื่ออานันดาพยา (เห็นจะอานันท์) พระเจ้ากษัตริย์เป็นผู้นำ ตามพงศาวดารกล่าวว่า ในตอนที่พุทธศาสนิกในอินเดียถูกพวกศาสนาอื่นข่มขู่หนีมาทางเมืองเราและเมืองพม่า มีพระภิกษุ ๘ องค์มาจากอินเดียเข้าไปเฝ้าพระเจ้ากษัตริย์กษัตริย์ ทรงรับรอง ประเคนอาหารด้วยพระหัตถ์อยู่ถึง ๓ เดือน ทรงชักใช้ถึงวัดวาอารามในอินเดีย ทรงทราบข่าวโบสถ์ในถ้ำชอนันที่ที่เขาอุทัยศรี ทรงศรัทธาจึงตรัสให้ช่างคิดแบบสร้างพระเจดีย์ขึ้น

อานันดาพยานยังเป็นที่คนไปบูชามาก ๆ อยู่จนทุกวันนี้ เมื่อข้าพเจ้าไปดูพบคนเข้าออกไปมาไม่ใคร่ขาด เป็นพระเจดีย์ใหญ่ซึ่งนิยมกันว่างามที่สุดในพุกาม ชาวเมืองนั้นเรียกพระเจดีย์แบบนี้ว่าถ้ำ และถ้าจะว่าไปก็เหมือนถ้ำถ้ำอภัยด้วยอริส แต่พระอาทิตย์ส่องเข้าไปไม่มีใครถึงข้างใน และในท่มดชมุขมวี่มีรูปหิน ๒ รูปหนึ่งคุกเข้าพนมมีอยู่หน้าพระพุทธรูป รูปหนึ่งคุกเข้าพนมมีมาเช่นนั้นหลายร้อยปีแล้ว เป็นรูปพระเจ้ากษัตริย์รูปหนึ่ง รูปพระมหาเถระผู้เป็นอาจารย์

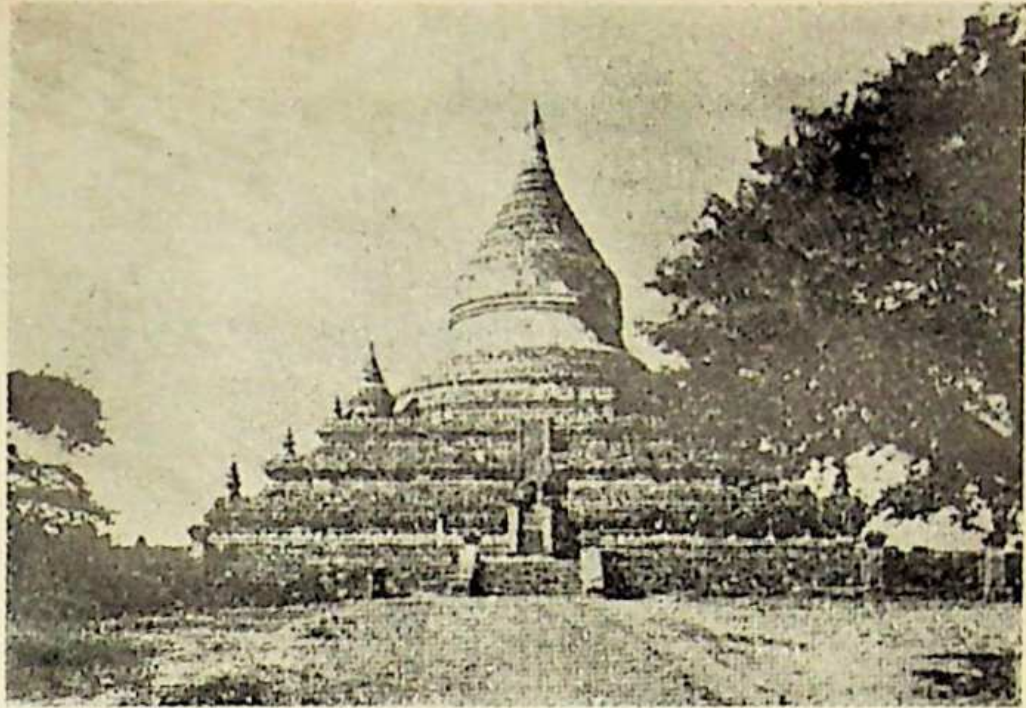
เทวพุกาม

รูปหนึ่ง รูปพระเจ้ากยัญจิตซานนกดาวกันว่า พระพิศุทธิ์ไม่
เป็นพม่า เพราะมีเรื่องว่าพระมารดาเป็นแขกอินเดีย

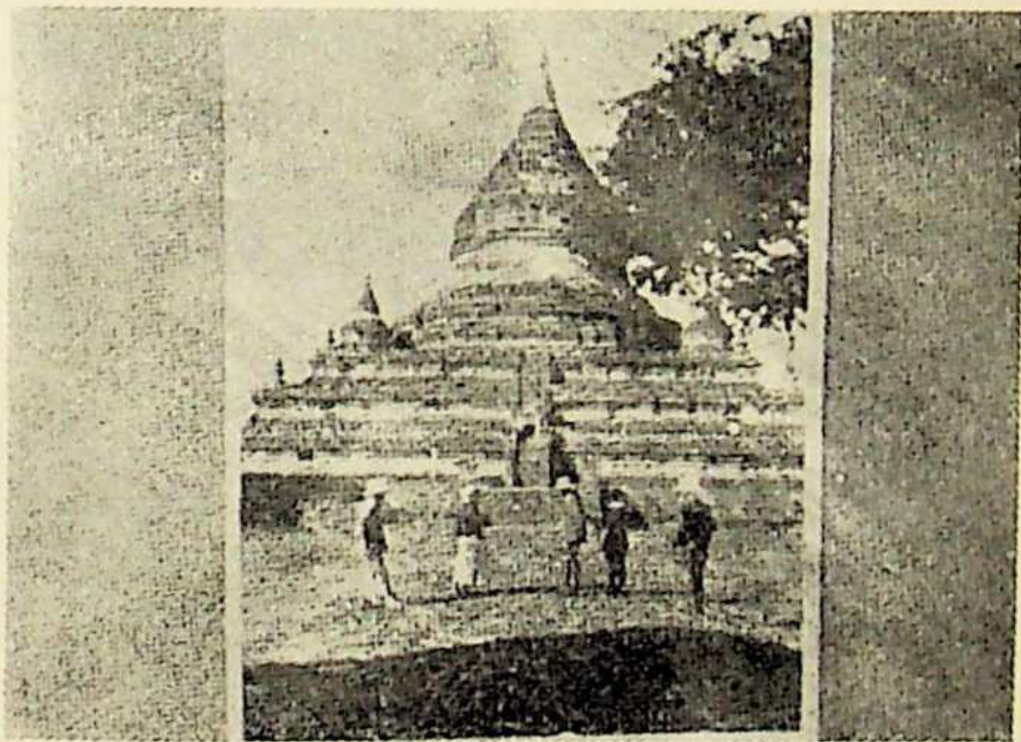
รอบกำแพงนอกแห่งอานันดาพยานมีแผ่นสลัก ๓,๕๐๐
แผ่น เป็นรูปชาดก มีหนังสือบอกเรื่องเป็นภาษาพม่าหรือ
ภาษาเตตง มีคฤหา ๘๐ คฤหา มีรูปปฐมสมโพธิฝีมือแขก
อินเดียทงน

เมื่อสร้างอานันดาพยาสำเร็จแล้ว พระเจ้ากยัญจิตซา
ทรงม้าขาวนำแท่น พระสังฆและข้าราชการไปกระทำการสมโภช
เมื่อสมโภชแล้วทรงเห็นว่าไม่มีพระเจดีย์ไหนเหมือนอานันดา
ไม่ต้องการจะให้ใครทำได้อีก จึงตรัสให้เอานายช่างไปประ
หารชีวิตเสีย อนึ่งเมื่อจะฝังรากพระเจดีย์นั้นเอาเด็กเป็น ๆ
ฝังคนหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นภุมมาพระเจดีย์ และในเวदान
คนยงชให้กันดูว่า ตรงไหนเป็นที่ซึ่งมารดาของเด็กกตงเกิดออก
ร่องให้รักลูก

พระเจดีย์องค์นี้ (ดูรูปที่ ๕) ซื่อด้วยคูปยา พระเจ้า
ตะอองจตุ ด้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๖๘๕ เมื่อพระเจ้าตะอองจตุประ-

รูปที่ ๕
พระเจดีย์ขอ มงคลเจดีย์

รูปที่ ๑๐
พระเจดีย์ขอ มงคลเจดีย์

เทยวพุกาม

ชวรหนัก ถูกนรตู่โอรสที่ ๒ ห้ามไปทิ้งไว้ที่พระเจดีย์ แล้ว
ตามไปเอาผ้าจุกพระ โอบอุ้มจนสัตว์รกคณนคือพระเจดีย์ของคน
เอง

พระเจดีย์ของคน (ดรูปที่ ๖) ชื่อคัมมะยนิยพยา พระเจ้า
นรตู่เป็นผู้สร้าง มีเรื่องว่านรตู่ฆ่าพระราชบิดาและพี่ชายแล้ว
ยังฆ่าคนและย้ายราชภูมิจนเดือตรอนทั่วเมือง ภายหลังเกิด
กตวบาปขึ้นมาจึงให้สร้างพระเจดีย์ของคน ซึ่งใหญ่ที่สุดใน
พุกามและในพม่าทั้งหมด การสร้างนั้นร้อนมากไม่ว่าแดด
ออกฝนตกคนจะหยุดทำงานไม่ได้ แต่ถึงจะเร่งร้อนไม่หยุด
หย่อนก็จริง ถ้าช่างคนไหนก่ออิฐมีช่องเข็มดอดได้ก็กด่าว่ากัน
ว่าถูกตัดหัว การที่เร่งร้อนนั้นเหมือนจะรู้ว่าจะมีเหตุ พระ
เจดีย์ยังไม่ทันแล้ว พระเจ้านรตู่ก็ถูกฆ่าตาย

พระเจดีย์ของคน (ดรูปที่ ๗) ชื่อมหาโพธิ พระเจ้า
ฉัตรเดือกเป็นผู้โปรดให้ถ่ายแบบที่พุทธชคยาในอินเดียมาสร้าง
พุทธชคยา คือที่ ๆ พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้รวมโพธิ

พระเจดีย์ของคน (ดรูปที่ ๘ ที่ ๓๐) ชื่อมังกดเจดีย์ พระ

เทยวพุกาม

เจ้าหน้เจกเป็นผ้สร้าง มีคำจารึกแปดจากภาษาอังกฤษซึ่ง
ฝรั่งแปลไว้ ชนค่นว่า

“พระเจ้านรดีหปะเตะ อักพระนามหนึ่งว่า สิริศิริภวนตีย
ปวรข่มมราชา เจ้าแห่งกองทัพซึ่งมีทหาร ๓๖ ล้านคน ผู้เส่วย
ซึ่งแกงวันละ ๓๐๐ ซาม มีพระประสงค์จะสู้บรมสูชแห่งพระ
นิพพานทรงสร้างพระเจดียน...”

ทกถ่าวยอพระเกียรติว่ามีทหาร ๓๖ ล้านคนนั้นพอจะ
เข้าใจได้ แต่ทว่าเส่วยแกงวันละมาก ๆ นั้นแปลกหูเรา เห็น
จะเป็นคำเปรียบเพื่อจะยกย่องว่าทรงกำดั่งมาก

พระเจดียนสร้างอยู่ถึง ๖ ปีจึงเสร็จ เพราะไม่ได้สร้าง
รวดเดียวแต่ มีเรื่องว่าพอจับสร้างได้หน่อยหนึ่งก็เกิดมีคำ
ทำนายว่า ถ้าพระเจดียนของคนสร้างดำเร้จ กรุงพุกามจะละเอียต
เป็นชู้ตไป พระเจ้าแผ่นดินทราบคำทำนายก็กลัว ตั้งให้หยุด
งาน พระมหาเถระไปถวายนพระพรว่า ชีวิตเป็นอนิจจ ถึงจะไม่
สร้างพระเจดียนของคนให้ดำเร้จ กรุงพุกามจะอยู่ค้ำก็ห้ามได้
พระเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังดังนั้น ก็ตรัสให้สร้างพระเจดียน

๓ เทยวพุกาม

เดรัจฉาน พระเจดีย์องค์นี้ใหญ่โตมาก ถ้าดูเทียบกับต้นไม้ทมิฬใน
รูปก็พอจะเห็นได้

เมื่อสร้างพระเจดีย์นี้เดรัจฉานแล้วไม่ช้าก็เกิดศึกจัน แต่ที่
จะไปโทษเขาพระเจดีย์นั้นไม่เป็นยุติธรรมอยู่สักหน่อย

ได้กล่าวเรื่องกรุงพุกาม และนำรูปมาแสดงให้เห็นพอ
ควรแก่เวลา ขอหยุดเพียงนี้

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ
นายกองตรี กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
ผู้บังคับการกรมราชที่ ๑ กองพลกลาง
กล่าวในประชุมเสื่อป่ากรุงเทพ ฯ ที่สวนสราญรมณ์

เหตุใดเสื่อป่าจึงต้องฝึกหัด

ตอนที่ ๑

กล่าวเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๕๗

เสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ในเวลานี้ ผู้บัญชาการ
พร้อมด้วยคณะนายเสื่อป่าได้จัดการฝึกหัดให้แข็งแรงชนกว่า
แต่ก่อน ในที่นี้จะอธิบายว่า เหตุไรจึงฝึกหัด จะหัดกันไว้
ปัญหาข้อตอบกว้าง ๆ ก็ว่าฝึกหัดไว้เผื่อจะรบ แต่พวกเรา

---

* เนื้อความในนี้โดยมากเก็บมาจากสมุดซึ่ง นาย พลอังกฤษ คนหนึ่ง
แต่งปาฐกถานี้ ได้แสดง ๑๒ ปี มาแล้ว เวลานี้คนหนังสืออังกฤษไม่
พบ จำชื่อไม่ได้ จึงมิได้นำมาบอกไว้.

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๓

บางคนเห็นกันว่า เรื่องรบนนเมื่อดังคราเว้า เราเกิดมา
เป็นไทยก็ต้องเขารบทุกคน ไม่มีใครคิดว่าจะหลบจะหัดก แต่
เมื่อยังไม่เห็นท่าทางว่าจะรบกับใครทำไม ก็จะไม่หัดกกันมาก
มายไปทำไมเด้า เอาแต่พอรู้ดูทางไว้เด็ก ๆ น้อย ๆ จะไม่
พอหรือ

ขอจะตอชแจงเกี่ยวไปในการรบ เพราะการฝึกหัด
นเป็นการฝึกหัดรบ การแสดงเช่นนี้ วิชาที่เขาใจกันง่ายที่
ตักคือยกตัวอย่างที่เคยมีมาแต่ชนเด้า เพราะการศึกษ
ลักษณะการรบยอมใช้ตัวอย่างการรบที่มีมาแต่ชนเด้า

การรบนนผู้รบท่านกล่าวเป็นฉบับไว้ว่า หมุ่ชนใดจะได้
ชัยชนะก็ต้องประกอบด้วยสิ่งซึ่งข้าพเจ้าจะขอให้ชอในท่นว่า
กศต ๓ ประการอันเป็นปัจจัยความชนะ หรือถ้าไม่มีทง ๓
ประการก็คงมีมากอย่างกว่าข้างทแพ กล่าวออกนยหนึ่งว่า
กองทั ๒ กองเท่า ๆ กัน รบกัน ถ้าฝ่ายไหนมีกศต ๓
อย่างนมากกว่าหรือตกว่า ฝ่ายนยอมชนะ หรือถากอง

ปาฐกถาเสอบำมณฑลกรุงเทพฯ ฯ

ทัพ ๒ กองมีกศต ๓ อย่างเต็มอกัน ก็ต้องชนะกันด้วยกำลัง
อย่างเดียว

ตั้ง ๓ ประการนั้นเหตุใดจึงตั้งชื่อว่ากศต เพราะเหตุ
ว่าชาติใดมีสิ่งเหล่านี้เป็นบุญของชาตินั้น เป็นกศตของ
ชาตินั้น เช่นพ่อมีลูกก็บุญของพ่อ เป็นกศตของพ่อที่
มีลูกดีนั้นใด ฉะนั้นชาติที่มีชาตินกรบด มีแม่ทัพนายกองดี
ก็เป็นกศตของชาติ อนึ่งถ้าแปลศัพท์ กศต ว่าฉลาด ว่า
ชำนาญ ว่ารอบรู้ ก็ยังใช้ได้ดังที่ใช้นั้น

กศต ๓ ประการที่กล่าวมานี้คือ กุศลประการที่ (๑)
คุณธรรมที่กรบอันเป็นสิ่งที่เกิดแต่ใจ เช่นมีความกล้า ความ
ปลงใจในการทำ ความอดทนตั้งมั่นเป็นต้น กุศลประการ
ที่ (๒) ความพร้อม คือความเตรียมไม่บกพร่อง ความ
เตรียมพร้อมนั้นแยกได้เป็น ๒ อย่างคือ การจัดหาหมวด
กองตามระเบียบที่ดี มีเครื่องใช้เครื่องกินพร้อมอย่างหนึ่ง
ความฝึกหัดบุคคลให้รู้หน้าที่ของตนผู้เป็นนักรบอย่างหนึ่ง
กุศลประการที่ (๓) คือวุฒิหรือความสามารถที่ใช้กุศลประ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๓

การที่ ๓ และที่ ๒ ให้ได้ประโยชน์เต็มที่

กฤษฎ ๓ ประการของประชุมชนที่เป็นนกรบทย่อมเกี่ยว
กัน และชักโยงกัน เพราะเหตุว่าการจัดระเบียบหมวดของ
และฝึกหัดให้บุคคลรู้หน้าที่ คือ กฤษฎประการที่ ๒ นั้น ไม่ใช่
แต่ยังประโยชน์ ให้เกิดจากคุณสมบัตินกรบทย่อมอยู่แต่อย่าง
เดียว ถ้าคุณสมบัติเหล่านั้นยังไม่มีการยอมเป็นเหตุให้เกิดมี
ชน คือ ทำให้คนกล้าชน ทำให้ตั้งใจทำจริง และทำให้
หย่อนความเกียจคร้าน กล่าวโดยอุปมาว่า การหัดชกมวย
นั้น เพื่อประโยชน์ใช้กำลังและความกล้าท้อมอยู่แต่ให้มีผลดี
ที่สุด หรือถ้ากำลังและความกล้ายังไม่มั่นคงจะมชนเพราะรู้
ท้ามวย

จะยกตัวอย่างคุณสมบัติสำคัญของนกรบชนกล้าขอ
๓ คือ ความกล้า จริงอยู่ความกล้าอันมั่นคงจะยิ่งหรือหย่อน
ด้วยเหตุร่างกายแข็งแรงหรือไม่ และบุคคลอยู่ในภูมิประเทศ
และหมู่ชนที่มีความกล้าอยู่ในถิ่นแดนหรือไม่ แต่ถ้าจะยก
ความซื่อสัตย์ใจเสียส่วนหนึ่ง ก็จะกล่าวได้ทีเดียวว่า พวกเรา

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

ทั้งหลายมันอยศวทกตาหาญจริง ๆ มันอยศวทชตาจริง ๆ
พวกทกตักไม่แน่ชตาดก็ไม่นั่นมาก บรรดากองทัพ
ปวงไม่ว่าชาติใดประเทศใด คงชนได้ด้วยคนที่ไม่ว่ากต
หรือชตาดนทงน คนชนคนเมื่อยังไม่ได้ฝึกหัด ถ้าพบภย
เขาก็มักจะพากันระง่ำระงายไม่อาจควบคุมกันเป็นหมู่เป็นกอง
ได้ ไม่อาจยึดมันอยู่ได้ในการททำ แต่เมื่อได้รับความฝึก
ซ้อมและควบคุมเป็นหมวดเป็นกองตามวิธีแล้ว ก็เป็นนักรบ
ที่ดีและที่ไว้ใจได้ เมื่อรวบรวมกันเขาก็เป็นประชุมชนซึ่งประ
กอบด้วยคุณสมบัติที่ดีในนักรบ คือความปลงใจทำจริง
มีร่างกายบริบูรณ์และมีใจกล้าหาญเป็นคั้น คุณสมบัติ
เหล่านี้ต้องมีในประชุมชนที่เป็นนักรบจึงจะมีช่องทางชนะศัตรู
ได้ คุณสมบัตินักรบนี้จะเกิดได้ในหมู่นักด้วยความฝึกปรน
เป็นข้อใหญ่ใจความจริงอยู่ แต่ไม่ใช่เช่นนั้นอย่างเดียว จรร
มดากองทัพที่ดีจะประกอบชนจากหมู่นักที่มีได้มีพิชพันธุความ
กล้าและคุณสมบัตินักรบชนิดอื่น ๆ อยู่ในสันดานนั้นไม่ได้ ชาติ
ใดหรือประชุมชนใดที่เป็นทาสเขามานานก็ดี หรือไม่มี

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ

การรบพุ่งมาช้านานจนพิชพันธุคุณล้มบดทับหมดไป และ
มิได้ชวนชวายเป็นให้พิชพันธุเหล่านี้มียู่ในสันดานก็ดัดประ
ชุมชนเหล่านี้ไม่อาจประกอบกันขึ้นเป็นกองทัพที่ดีได้ความ
ซอมนเห็นปรากฏมากในชาติที่ไม่เคยมีความทงใจว่าตนเป็น
ชาติ ๗ หนึ่ง หรือถ้าเคยมีกตมเดี่ยวหมดแล้ว เพราะเป็น
ทาสเขามาจนไม่รู้ถึงเดือตรอน ในการที่เป็นทาสนั้นเดี่ยว
แล้ว หนึ่งชาติที่พดเมืองมิได้รู้ถึงว่าตนเองเป็นส่วน ๗ หนึ่ง
ของกองทัพหนักเต็มอกกับชาติที่หมดความทงใจแล้วนั้น
เหมือนกัน ความซอมนมตัวอย่างในพงศาวดารยุโรปที่จะอ้าง
ได้คือชาติกรีกโบราณ เมื่อมีอำนาจแล้วก็เดินแต่ในทางสบาย
มิปรารถนาจะจัดการปกครองแยกกันเป็นหมู่เป็นเหล่าออกไป
ไป ชาติความสามัคคีร่วมชาติ จึงเป็นเหยื่อแก่พวกแมก
ซิโดเนียนและพวกโรมันซึ่งเป็นพวกที่อ่อนความคิดว่าพวก
กรีกทุกประการ แต่ประกอบด้วยคุณล้มบดทับบริบูรณ์
งทำตายอำนาจชาติกรีกเสียได้ ฝ่ายพวกโรมันนั้นเด้าเมื่อ
ชนะพวกกรีกและปราบปรามศัตรูราบคาบแล้ว ก็ได้เป็น

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ

ใหญ่ต้มปรารภนา แต่เมื่อเป็นใหญ่แล้วก็ดำตะวนไปในทาง
สบาย ถ่มคุณต้มบัตันกรบเดี่ยวเหมือนกัน ในที่สุดก็พ่าย
แพ้นอกจำพวกหนึ่งซึ่งตนหมิ่นว่าเดวทราม อย่างที่พวก
กรีกเคยแพ้วพวกโรมันมานานเอง ตัวอย่างเช่นนั้นจะกล่าวได้
อีกมาก ในทิศตะวันออกเรานกมีตัวอย่างจะอ้างได้ แม้
ในพระราชพงศาวดารสยามก็อ้างได้เหมือนกัน

ความกล้าสู้รบตัวบุคคลและความเห็นแก่หมู่มากกว่า
หมู่ย่อยนั้น เมื่อพิจารณาไปก็เห็นว่ามิในประชุมชนที่ยังไม่
เจริญมากกว่าในประชุมชนที่เจริญแล้ว กล่าวคือ ใน
ประชุมชนที่ยังไม่จำเจริญนั้น ไม่ต้องบำรุงความกล้าและ
คุณต้มบัตันกรบชนิดอื่น ๆ ด้วยการฝึกปรนดั่งที่จำเป็นในหมู่
ชนที่เจริญ ข้อยกตัวอย่างได้จากพวกชาวเขาในภาค
ตะวันตกเฉียงเหนือแห่งอินเดีย อันเป็นพวกชาวป่าซึ่งหา
ระเบียบฉบับอะไรมิได้ แต่ถึงกระนั้น เมื่อรบกับทหาร
อังกฤษในอินเดียซึ่งได้รับความฝึกหัดอย่างดีแล้วนั้น ยังทำ
ความกล้าบากให้เป็นอันมาก แต่แขกชาวเขาพวกนั้น เมื่อ

ปาฐกถาเสื่อป้ามลทลกรุงเทพฯ ฯ

รบกันยดยาวไปก็สู้ทหารที่ฝึกหัดแล้วไม่ได้ นานเข้าก็ต้อง
เพื่อยู่เอง เพราะมีบุคคลอย่างเดียวกันแต่ประการที่ ๓ อีก ๒
ประการนั้นไม่มีที่เดียว

ดังนี้ความกล้าและอดสู้อ่าหระส่วนตัวบุคคลฝ่ายหนึ่ง การ
ฝึกหัดและจัดระเบียบหมวดกองฝ่ายหนึ่ง ทั้ง ๒ นี้จะว่าไม่
เกี่ยวกันก็ว่าได้ จะว่าเกี่ยวกันก็ว่าได้ แต่ถ้าชาติหรือประ
ชุมชนใดปรารถนามุ่งหน้ากรบที่จริง ก็ต้องมีบุคคล ๒ อย่าง
นั้นประกอบกันจึงจะสัมปรารถนา ส่วนการบัญชาการรบนั้น
เด่า ก็เป็นของสำคัญอีกอย่างหนึ่งซึ่งอาจมีได้โดยดำพั้ง กล่าว
คือ ถึงทหารจะไม่กล้า และจัดเป็นระเบียบทัพไม่ดี แม่ทัพ
ดีจะมีก็ได้ แม่ทัพที่บัญชาการทัพซึ่งทหารไม่ได้ฝึกปรนและ
จัดระเบียบไว้ดีนั้นถ้าทำการได้ดีก็ยิ่งเป็นที่สรรเสริญมากชน
แม่ทัพในเมืองอังกฤษคือ ครอบมเวลด Cromwell ในอเมริกา
คือ ดี Lee และ สโตนวอลต แจกสัน Stonewall Jackson
ในแอฟริกาใต้คือ โบชา Boha และดีเวต Dewet เหล่านี้คุม
ทหารที่ไ้รบความฝึกหัดน้อย แต่ก็ทำการได้ดี ตามควรแก่

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

รูปการ จึงเป็นแม่ทัพโตชอโตงตง แต่ธรรมดาแม่ทัพดี
เมื่อจะคิดจตองทพชนกคงจะคิดอย่างนทงนท คือในชนคณ
หากนทมคุณถ่มบคยอย่างนกรบเข่าเป็นทหาร ชนท ๒ ผักหัด
ให้รู้จักหน้าททหาร ในที่สุดการสงครามจึงจะสำเร็จดังหวัง
ตามทกถาวมานแต่ดงว่าหมู่ชนใดจะหมายความสำเร็จ
การสงคราม ก็ต้องประกอบด้วยกุศต ๓ ประการเป็นปัจจัย
ความชนะ คือ

(๑) คุณถ่มบคณกรบ คือความกล้าเป็นคณ

(๒) ความตระเตรียมพร้อม

(๓) ความสามารถใช้คุณถ่มบคณกรบกับความตระ

เตรียมพร้อมนให้เป็นประโยชน์สุด ถดาวอกนยหนึ่งกคย
มนายทพคณนเอง

กุศตทง ๓ ประการนถามพร้อมกมกไคเปรียบ หรือถา
ม้แต่ ๒ อย่าง หรือแม่แต่อย่างเดี่ยวบางคราวก็ให้ผลดี
มาก ๆ ถากองทพ ๒ กองต่อสู้กัน กองใดมีกุศตทง ๓ นน
น้อยประการกคงจะเสียเปรียบ เว้นแต่จะมีกำลังมากกว่ากัน

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

เหตุอันเกินจึงอาจชนะได้   อนึ่งการรบในสมัยนี้ไม่ได้รบกัน
เพราะพระเจ้าแผ่นดินต่อพระเจ้าแผ่นดินชุนเคืองกัน   เหตุแย่ง
ข้างเผือก หรือขอลูกสาวไม่ให้อย่างแต่ก่อน   ที่รบกันเพราะ
ความต้องการของชาติ ๒ ชาติแข่งกันและกระทบกัน   ความ
ขยายชาติก็คั่งกันและกัน   ความหวังของชาติชดคอกกันดัง
เป็นต้น   เมื่อเป็นดังนั้นต่างชาติจำเป็นต้องผลักดันข้างฝ่ายโน้นให้
หลุดพ้นทางหรือให้ตกต่ำลง   เหตุฉะนั้นการสงครามเดี๋ยวนี้
ไม่ใช่กิจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะพระองค์ และไม่ใช้กิจ
ของกองทัพของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ   ย่อมเป็นกิจของ
ชาติทีเดียว   และชาติที่เข้าสู่นามรบอาจชนะได้ต่อเมื่อประชา
ชนมีคุณสมบัติที่ครบอย่าง ๓ กองทัพได้เตรียมไว้พร้อม
อย่าง ๓   แม่ทัพนายกองของชาตินั้นมีความสามารถดีอย่าง ๓
กุด ๓   อย่างนี้ต้องมีมากพอที่จะบังคับให้ศัตรูยินยอม   นั้น
แหละจึงจะได้ชัยชนะ

บัดนี้จะกลับไปกล่าวหัวข้อที่ว่าเสื่อป่าจะหักกันทำไม
และจะตอบโดยนัยซึ่งอธิบายมาแล้วว่า   ที่ต้องฝึกหัดก็โดย

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

ประสงค์บำเพ็ญกุศล ๓ ประการที่กล่าวมานั้น

ข้อ ๑. ประวารถนาให้พวกเราที่มีคุณสมบัตินักรบให้มากขึ้น ไม่ใช่สำหรับตัวเราโดยเฉพาะสำหรับให้เป็นพืชพันธุ์ไปเกิดในสันดานลูกเราหลานเราและพวกพ้องเราให้แผ่ออกไปทุกที่ ให้เป็นที่แน่ใจว่าในสันดานของชาติเราจะไม่ต้นพืชคุณสมบัตินักรบไปเสียเพราะไม่ได้รบมานาน เพราะสบายมานาน เพราะขเกยจและเพราะลืมพงศาวดาร

ข้อ ๒. ประวารถนาให้พวกเรารู้จักระเบียบการจัดหมวดหมู่และรู้จักรบพอที่จะไม่ไปก่ตนกัรบประเภทอื่นในเวลาที่จะจำเป็นต่อรบ และทั้งความรู้ของเราย่อมเป็นเยื่อใยติดต่อกันไปถึงลูกหลานพวกพ้องต่อไปข้างหน้า เพราะเด็กที่เกิดมาในหมู่คนรู้จักวิธีรบและมีคุณสมบัตินักรบ ก็คงจะมีอุปนิสัยในทางนั้น และรู้จักมาแต่เยาว์ว่าการทหารเป็นของธรรมดาเหมือนหนึ่งโตชนกคองนุงมา เมื่อถึงคราวจะต้องฝึกหัดกันจริงก็หัดง่าย เหมือนเด็กที่เกิดในตระกูลคนหาปลา คงจะรู้จักวิธีจับปลาแต่ยังเยาว์นั้น

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๑

ข้อ ๓. เมื่อเราช่วยกันแม่พิชคุณสมบัติกันรบให้แพรว
หลายอยู่ในชาติของเราแล้ว คนที่มีอุปนิสัยเป็นนายทัพนาย
กองคักหางายเข้า เพราะมีเลอกมากจน

เหตุนี้เสื่อป่าจึงต้องฝึกหัด ไม่ใช่ประสงค์ความ
สามารถจำเพาะตัวเราคนเดียว ประสงค์ให้มันเชื่อใจติดต่อกัน
ไปข้างหน้า มิให้พชนักรบสูญไปจากชาติไทย

ข้อความที่กล่าวมานี้ จะขออ้างพยานด้วยวิธีนำเอา
การสงครามใหญ่ ซึ่งประชุมชน ๒ พวกหรือชาติ ๒ ชาติได้
กระทำต่อกันภายใน ๖๐ ปีที่แถมมานี้ ชนกล่าวเป็นตัวอย่าง

๑. สงครามภายใน แห่งประเทศอเมริกา

สงครามครั้งนั้นชนคนเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๐๔
และนับได้ว่าเด็กกันในเมษายน พ.ศ. ๒๔๐๘ เป็นเวดถึง ๕
ปี เมื่อเริ่มสงครามนั้นชาวอเมริกาเหนือที่เป็นฝรั่งมีประ
มาณ ๔ เท่าจำนวนชาวอเมริกาใต้ที่เป็นฝรั่ง ฝ่ายเหนือ
มีพลเมือง ๒๓ ล้านครึ่ง ฝ่ายใต้มีพลเมือง ๕ ล้านครึ่ง

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ

(พูดเมืองที่ไม่ใช่ฝรั่งไม่นับ) ประชุมชน ๒ พวกกันทำสงครามกัน แต่เหตุที่รบกันนั้นไม่อยู่ในข้อที่จะนำมาแสดง นอกจากจะกล่าวว่ต่างฝ่ายต่างเห็นความยุติธรรมของตน และเห็นว่าฝ่ายศัตรูผิด

พูดเมืองอเมริกาเห็นอกกับอเมริกาได้ในเวลานั้นผิดกัน ในทางทำมาหากินและความเป็นไปโดยปกติคือ ชาวเหนือเป็นพวกทำของขาย มีโรงงานใหญ่ ๆ มาก ราษฎรชำนาญการหาหินอย่างคนในเมือง มีทรัพย์มากกว่า และมีฝีมือในการช่างกตมากกว่า ชาวใต้เป็นคนทำนาโดยมาก ชาวใต้ต้องซื้อเครื่องมือหาหินและเครื่องใช้ในบ้านเรือนจากชาวเหนือหลายอย่าง และฝ่ายเหนือมีเครื่องใช้ที่จะประกอบขึ้นเป็นเครื่องรบมากกว่าฝ่ายใต้จนเทียบกันไม่ได้

เมื่อเริ่มสงครามชาวเหนือและชาวใต้ไม่มีไม้ไผ่เปรียบเคียงเปรียบกันในทางเตรียมรบ คือไม้ไผ่เตรียมทั้งสองฝ่ายชาวเหนือมีกองทัพเดิมของประเทศอเมริกาอยู่ด้วย อาจใช้ไม้ไผ่ที่จริงอยู่ แต่กองทัพนั้นมีคนเพียง ๓๖,๐๐๐ คนรวม

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

๒
ทั้งนายและพดทหาร คิตรีักษาบังกันตามปลายเขตแดนที่
ไม่เกี่ยวกับการสงครามเสีย ๓,๐๐๐ คน และในจำนวนนาย
๒๒ ' ๒๒ ๒๒ ๒๒
ทหารทมิอยู่ ๓,๒๐๐ คนนั้นเป็นชาวใต้เสีย ๓๐๐ คน ครน
เกิดรบกันชนกัจากกองทัพฝ่ายเหนือไปเข้ากองทัพฝ่ายใต้
๒ ๒
เกือบทง ๓๐๐

๒๒ ๒๒
เหตุฉะนี้ทงชาวเหนือและชาวใต้ได้มอกับว่าต้องตงกอง
๒๒ ๒๒
ทัพชนใหม่ สำหรับรบกัน ชาวใต้เป็นพวกชาวนา ชำ
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
นาญการทุงการป่า ชำมาแก่งและยิงปืนแม่น ทงเป็นเสื่อ
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
ป่าอยู่ในตัว ใต้เปรียบในลักษณะเหล่านี้ ส่วนฝ่ายเหนือ
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
นั้นเป็นชาวเมือง ชำนาญแต่การค้าขาย คต้องอยู่แต่ใน
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
แบงก์และในร้าน ไม่คู้กับหลังมา และไม่เคยนอน
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
ทุงการสงครามก็เป็นเครื่องเสียเวธการการค้าขายอย่างไม่สนุก
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
และเห็นจำเป็นจะต้องทำกเพราะเป็นหนาทเทานน ครนรบกัน
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
เขาเสียทชาศักทดาบดบุตริณกแตกปืนแตกปี นายทหารก
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
บัญญัติว่าไป พดทหารกหันตาทัพเป็นอนันมาก ผดเหล่า
๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒ ๒๒
นเกิดจากเหตุทงกองทัพชาวเหนือประกอบชนดวยคนทมิความ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๗

เป็นไปไม่ใช่อ่างนักรบเท่านั้น

(ตัวเลขเหล่านี้เก็บจากหนังสือของชาวอเมริกันคนหนึ่ง
ชื่อ โอเมอร์ดี หนังสือชื่อ The Valour of Ignorance
แสดงว่าความระง่ำระสายของกองทัพฝ่ายเหนือเป็นอย่างไร
คือระหว่างสงครามทัพฝ่ายเหนือจำหน่ายทหารเสีย ๒๗๕ คน ได้
เพราะมีความผิด ๒๐๕ คน ได้ออกเพราะไม่ชำนาญ ๓,๒๒๖
คน ได้ออกไม่กล้าเหตุ ๒,๕๓๓ คน ถ้าออก ๒๘,๓๘๘ คน
นายทหารหน้าทัพ ๒๑๖ คน พดทหารหน้าทัพ ๓๘๘,๘๒๘
คน)

แต่ชาวเหนือหนักคนชาติเดียวกับชาวใต้ ความกล้า
หาญมิได้ยิ่งหย่อนกว่ากัน เมื่อรบกันนานเป็นการศึกแรมปี
ก็ฝึกหัดตัวได้ดีเสมอจน หนึ่งเหตุที่เกิดสงครามนั้นต่างฝ่ายก็
ต่างคิดว่าตัวถูก จึงทำให้ตั้งใจรบโดยมิได้เบอหน่าย เป็น
อันจะกล่าวได้ว่ามิได้มีได้เปรียบเสียเปรียบแก่กันในคุณสมบัติ
นักรบและในการเตรียมพร้อม คือกฎศตประการที่ ๓ และประ
การที่ ๒

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ

ในส่วนนายทัพนั้นจะว่าฝ่ายไหนดีก็ยาก ฝ่าย
ไต้มี ๒ คน คือ ดี และแยกลงได้ชอเลียงมาก ฝ่ายเหนือใน
ตอนหลังก็ได้แม่ทัพดี ๒ คน คือ กรานต์ กับ เซอมนั้น แต่ใน
ตอนต้น ๆ รัฐบาลที่เมืองหลวงเข้าสั่งการทัพทำให้ยุ่งไปเป็น
อันมาก ฝ่ายไต้ก็เป็นบ้างเหมือนกันแต่น้อยกว่า

ตามทักถ้าวมาแต่ตั้งว่าพวกชาวเหนือและชาวไต้มีได้
เสียเปรียบแก่กันในทุกศต ๓ ประการ ประการที่ ๑ คุณสมบัติ
นักรบ คือความกล้าเป็นต้น ก็มีเสมอกัน ประการที่ ๒
นายทัพดีก็พอทดเทียมกัน ส่วนประการที่ ๓ คือความเตรียม
พร้อมหนักไม่มดวยกัน ก็เมื่อตั้งจะชนะกันทชอไต้ได้

ไต้ถ้าวมาแต่ตั้งว่าในการสงครามคราวนั้น ฝ่ายเหนือ
มีกำลังมากกว่า คือคนมากกว่า ทรัพย์มากกว่า แต่ยังมี
ข้อสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือฝ่ายเหนือมีทัพเรือ ฝ่ายไต้ไม่มี
ฝ่ายเหนือจึงได้เปรียบมาก เพราะอาจตั้งทัพและเสบียงได้
ทางน้ำ และมีดีทางทะเลมิให้ชาวไต้ทำการค้าขายกับประ-
เทศอื่นได้ และเมื่อเสบียงและสัมภาระหมดลง ชาวไต้จะจัด

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๓

หามาทางทะเลก็ไม่ได้ การที่แพชนะกนกด้วยข้อนี้ แต่ต้อง
อย่าลืมว่าแม้ชาวเหนือมีข้อได้เปรียบสำคัญก็ยังคงรบกันอยู่
ถึง ๕ ปีจึงสำเร็จ และในระหว่าง ๕ ปีนั้นบางคราวก็ไม่มี
ใครตายถูกว่าช้างไหนจะมีชัยในที่สุด อนึ่งชาวเหนือก็ต้อง
ชนะ และที่การไม่เป็นเช่นนั้นก็เพราะไม่มีกุศตประการที่ ๒
ถึงกับจอมทัพอังกฤษคนหนึ่งชื่อ หลอด ไวลด์เล Lord Woless-
ley แสดงความเห็นไว้ในคำนำหนังสือชื่อ Stonewall Jack-
son ว่าถ้าชาวเหนือมีทัพที่ฝึกปรือเต็มที่แถวทัพเดียว (๓ อา
มิกอป) ก็ชนะได้ใน ๓ เดือนจริง ๆ ตัวอย่างการสงคราม
อเมริกาที่ยกมาถว้นแสดงว่า เพราะเหตุขาดความตระ-
เตรียมอย่างเดียว ชาวเหนือต้องเสียชีวิตคนประมาณ ๕๐๐,
๐๐๐ คนและเสียเงินถึง ๗๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ การสงคราม
จึงสำเร็จ

การไม่เตรียมฝึกปรือกันไว้ ในเวลาที่ไม่มีสงคราม
นั้น มีผลดังทกถาวดตัวอย่างมาน
พวกนักรบในเมืองไทยเรา ถ้าคิดไว้ในเวลานี้ไม่เห็น

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ

มีผู้ทางว่าจะรบกับใคร จงรำลึกว่าชาวอเมริกาฝ่ายเหนือใน
เวตนาห์ก็ไม่ได้คิดว่ามีผู้ทางจะรบกับใครเหมือนกัน ความ
ที่กล่าวมานี้เป็นคำตอบปัญหาทางหนึ่งว่า ทำไมจึงหัดเสื่อป้า

๒. สงครามฝรั่งเศสกับเยอรมัน (ครั้งก่อน)

ตำนานการสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมันนั้นเป็น
ตัวอย่างโทษซึ่งเกิดแต่การไม่บำเพ็ญกุศลประการที่ ๒ คือ
โทษของชาติ ซึ่งขาดความตระเตรียมกองทัพไว้ในเวตนาห์
การรบครั้งนั้นในเดือนกรกฎาคมฝรั่งเศสก็เต็มอกกับถูกรัดไว้
ด้วยเหล็กพืด ความทงใจเคยมีเท่าไรก็หมดเกลี้ยงกันใน
เดือนกรกฎาคมเอง

ในเวลาที่ฝรั่งเศสประกาศสงครามนั้น ประเทศฝรั่งเศส
เสด็จอยู่ในความปกครองของพระเจ้าหลุยส์นโปเลียน หรือ
นโปเลียนที่ ๓ ถึงไม่ใช่ นโปเลียนที่ ๓ ก็ยังเป็นลูกหลานของ
ท่านองค์นั้น อยู่ในสกุลซึ่งมีบรรพบุรุษเป็นซาร์ราชาใน ๖๐—
๗๐ ปีนั้นเอง ชาวฝรั่งเศสจดจำไว้แม่นยำว่า นโปเลียนที่ ๓

ปาฐกถาเสื่อปามณฑลกรุงเทพ ฯ

ชนะการรบที่เขนาอย่างไร ที่เอาเอชตาตอย่างไร ครนเมื่อ
จะรบเยอรมันครั้งหนักมแต่จะคอยคคอยฟังว่า ทพฝรั่งเคัดคง
จะหาหน้ศักรุเป็นตอน ๆ ไป คิดอยู่แต่ฝ่ายชนะฝ่ายเดียว
ฝ่ายแพ้มได้คิดถึง ส่วนในกองทัพฝรั่งเคัดนั้นเดากมีนายทพ
นายกองมากมายด้วยกันซึ่งเจนาใจในวิชิรบ เพราะได้เคยรบ
แล้วในอิตาลี เคยรบแล้วในไครเมีย เคยรบแล้วในอัสเยอ-
เรีย ถ้วนแต่เป็นตูกและหุดานของนายทหารเอก ๆ ที่เคยช่วย
ให้ไปเดียนที่ ๑ เป็นชัยราชาชนะ ชนะไม่ใช่แต่เมืองเยอรมัน
เมืองเดียว จะว่าแทบจบุยุโรปก็ว่าได้ เหตุฉะหนักกองทัพ
ฝรั่งเคัดประกอบด้วยกศตประการที่ ๑ คือคุณดัมบัตของ
นักรบเกือบจะบริบูรณ์ ความกล้า ความทงใจ ความ
ปลงใจรบเหตานั้นพร้อม

ฝ่ายในกองทัพเยอรมันนั้น ผู้รอบรู้ในตำนานการ
สงครามกล่าววว่า คุณดัมบัตนักรบยังยิ่งสูงไปกว่าฝรั่งเคัดเดีย
อีก ราษฎรและนักรบทั้ง ๒ ฝ่ายได้ฟังคำแนะนำและชักชวน
ใจให้นิยมการรบ ฝ่ายเยอรมันบิต้มากกระทำให้เกิดความ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ

นิยมเช่นนั้น เพราะเห็นแน่ๆ ว่าเยอรมันกับฝรั่งเศสคงจะต้องรบกันคราวหนึ่งเป็นแน่ และเห็นว่าเวลานั้นเป็นเวลาที่เยอรมันได้เปรียบ จึงควรรวบรวมเดี่ยแท้เดียว หนึ่งบิตมาก ทราบได้ว่าถ้าฝรั่งเศสประกาศรบลงไปวันใด วันนั้นหัวใจเยอรมันทั้งปวงจะรวมกันเป็นใจเดียว และความประสงค์สำคัญๆ ของบิตมากคือจะคิดรวมเยอรมันทั้งจักรวรรดิกระจายกันให้เป็นชาติเดียวกันนั้นก็จะสำเร็จได้ ฝ่ายฝรั่งเศสนั้นพระเจ้าแผ่นดินทรงกระทำให้ความนิยมการรบบังเกิด เพราะหมายจะให้พระราชวงศ์ของพระองค์คงมั่นอยู่ในราชศักรวรรย์ ทศองทำดังนี้เพราะในเร็ว ๆ นี้ทรงจัดการใหญ่ ๆ ไม่สำเร็จหลายทางทางหนึ่งคือได้เอาเจ้าแมกซิมิเดียน ไปตั้งเป็นพระราชาชนในประเทศเม็กซิโก และเจ้าองค์นั้นถูกราชฎาจับสำเร็จโทษเสียทางหนึ่งคือได้เพียรจะเปิดย่นแดนอาณาเขตทางแม่น้ำไรน์ ก็ไม่สำเร็จ ทางหนึ่งคือได้เพียรจะฆ่าเตอร์กให้เป็นชนเป็นท่อนไปก็ไม่สำเร็จ ใช้แต่เท่านั้น เยอรมันยังได้ทำศึกชนะอย่างเด็ดขาดและรวดเร็วในเร็ว ๆ นนครงหน่ง ข้อความเหล่านี้

ปาฐกถาเสื่อปามณฑลกรุงเทพ ฯ

นำให้ราษฎรฝรั่งเศสห้อยอนความนิยมในพระราชวงศ์ พระเจ้านโปเลียนที่ ๓ ทรงเห็นว่าจะต้องทำอันใดให้สำเร็จเป็นการใหญ่ให้ราษฎรเห็นคุณพระราชวงศ์จึงจะคงมั่นอยู่ได้ ฝ่ายบิชอปมากก็ต้องการให้การใหญ่เช่นนั้นเกิด เพื่อรวมเยอรมันเด็กเยอรมันน้อยเข้าเป็นชาติเยอรมันใหญ่

ตงนการศึกครงนเกิดด้วยพระราชาองค์หนึ่งกับขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่งจัดให้เกิดชนกัจริง แต่ครนเมื่อเกิดแล้วดกก็เป็นไปอย่างบิตมากประสงค์ คือชาติเยอรมันรวมเข้าเป็นใจเดียวกันทันที เพราะกลัวจะมีนโปเลียนมาย้ายช้อกครงหนึ่ง จึงจับอาวุธพร้อมใจกันจะว่าหมดทั้งชาติก็แทบว่าได้

ฝ่ายข้างฝรั่งเศสนั้น ชาวกรุงปารีสก็เอิกเกริกอย่างจะเข้าหาห็นช้อก แต่นอกปารีสและในหัวเมืองนั้นกถ่าวกันว่าความนิยมการสงครามน้อย จะเรียกว่าชาติฝรั่งเศสจงใจในสงครามทั้งชาติก็เรียกไม่ได้ ต่อเมือกองทัพฝรั่งเศสพ่ายแพ้และตกอยู่ในที่ดอม จนต้องสำมภกตคช้อกที่เมือง

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ

เซดานทงกองทัพแล้ว ชาติฝรั่งเค็ดทงชาติจิงรูตักภยมาถึง
คัว แดกตั้งเวดาจะแกคัวเดี่ยวแล้ว

ตามทักถาวมานแแต่ดงว่าเมื่อเริ่มสงครามนั้น กองทัพ
เยอรมันได้เปรียบฝรั่งเค็ด ในเรื่องคุณตัมบัตันกรบเดี่ยวประ-
การหนึ่งแล้ว แต่ในกุศตประการที่ ๒ คือความเตรียมพร้อม
นั้นเยอรมันได้เปรียบมาก พงศ์าวดารในตอน ๓๐๐ ปีมาน
ไม่มีอะไรน่าพิศวงเท่ากองทัพเยอรมัน ซึ่งเมื่อแพ้ไปเดือนที่
๑ ยิบเยนทเยนาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ แล้ว กลับตงคัวได้จันม
ด้วนในการชนะนโปเตียนที่ ๓ ในตอน พ.ศ. ๒๓๕๗ และ
๒๓๕๘ แแต่การที่กลับตงคัวได้ก็ด้วยชาวเยอรมันแค้นเคือง
ความย้ายของนโปเตียนที่ ๓ เป็นใจเดียวกัน จึงเกิดมานะ
ชนอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นด้วยมีคนตเยอรมันชอ ชาน-
ฮอช จิดการกองทัพชนใหม่มีผลตเห็นได้ในไม่ชานนเอง แต่
วิชของชานฮอชนั้น นานเขากตองเปิดยนแปดงเพิ่มเติมเป็น
ดำดับมา ในที่สุดโมตเกได้เป็นเสนาธิการเยอรมันกัจิดการ
เกณฑ์ทหารได้คชน แแต่วิชจิดการกองทัพก็ไซแผ่กว้างออก

ปาฐกถาเสื่อปามณฑลกรุงเทพ ฯ

ไปในประเทศเยอรมัน วิธีผูกมัดและการจัดระเบียบหมวด
กองก็ใช้อย่างเดียวกันทุกตำบล เพื่อจะได้รวมกันเป็นกอง
ทัพใหญ่ได้ในเวลาต้องการ

กองทัพเยอรมันที่รวมหลาย ๆ ทัพเข้าเป็นทัพใหญ่เช่น
นี้ ข้อสำคัญอยู่ในจำนวนพลที่รวมกันเข้าได้มาก และจัด
เป็นหมวดเป็นกองโดยระเบียบเดียวกันหมด แต่มีข้อสำคัญ
ยิ่งกว่านั้น คือทัพที่แยกกันอยู่นั้นจัดตามภูมิดำเนาของคน
คือเรียกคนในภูมิภาคนั้น ๆ จัดขึ้นเป็นกองพัน กองพล
กองทัพ ตั้งอยู่ตามภูมิดำเนานั้นเอง และนายทัพนายกองซึ่ง
บังคับบัญชาอยู่ในเวลาดังบ ก็คนจำพวกเดียวกับที่จะบังคับ
บัญชาอยู่ในเวลาดังคราม เหตุฉะนั้นจึงเป็นอันมอบวิธีการ
ระดมพลไปให้นายทัพในตำบลหนึ่ง ๆ ทดลองฝึกปรนไปใน
เขตของตนในเวลาไม่มีศึก แต่ให้ทำวิธีเดียวกันหมด ครั้น
เกิดสงครามถึงเวลาระดมพลเข้ากองทัพใหญ่ ก็มีคำสั่ง
โทรเลขถึงนายทัพที่แยกกันอยู่ ให้ระดมพลตามรูปที่ได้รับ
ฝึกชอบฝึกปรนอยู่ในเวลาปกติแล้วนั้น ตามวิธี กองทัพ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

หนึ่ง ๆ ที่แยกกันอยู่ก็เรียกระดมพล ระดมพาหนะ และเบิก
จ่ายอาวุธและสัมภาระทั้งปวง เป็นกองทัพพร้อมเสร็จอยู่ใน
ตำบลของคน เพราะคั้งตั้งสรรพยุทและของจำเป็นทั้งหลาย
มีอยู่พร้อมไม่ต้องรบกวนทอน เป็นกองทัพขนาดใหญ่อยู่พร้อม
เสร็จ กองทัพขนาดใหญ่เหล่านี้เมื่อรวมกันเข้าหลาย ๆ กอง
ก็เป็นกองทัพใหญ่ วิชิตการกองทัพเช่นทกต่างมานี้ ใน
สมัยนั้นเป็นวิษิตามัญ คือใช้กันทั่วไปทั้งนั้น แต่เสนาธิการ
เยอรมันเป็นผู้ทจตชนก่อน และได้เห็นผลดีในสงครามก่อน
ชาติอื่น ๆ

ส่วนประเทศฝรั่งเศสเมื่อคราวสงครามครั้งนั้น ใช้วิธี
คนละอย่าง กองทัพฝรั่งเศสต่างโดยสมมติว่า ใช้ลักษณะ
เกณฑ์ทหารชายฉกรรจ์ทั้งชาติ แต่มีวิธีอนุญาตให้แทนกัน
ได้ จึงเป็นช่องให้หลบหลัดได้ ฝ่ายกองหนุนนั้นเมื่อกล่าว
โดยขนาดกองทัพแล้วก็ต้องว่าอ่อน และไม่เคยฝึกหัดเดี่ยกว่า
ครึ่ง ส่วนวิธีระดมพลอยู่ในมือเจ้ากระทรวงแห่งเดียว ต้อง
เรียกพลทหารเรียงตัวคนให้เข้าประจำกอง จากภูมิดำเนาที่

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๑

ไกล ๆ ก็มาก และเครื่องยุทธทั้งปวงก็จ่ายจากคลังต้องแห่ง
สามแห่งเท่านั้น เมื่อวิชาเป็นเช่นหนักของเสียเวตาเป็นอันมาก
และความยุ่งเหยิง สับสนก็ต้องเกิดเป็นผลร้ายหลายประการ
ส่วนพดทหารนั้นเมื่อรวมกันเข้าได้ก็ต้องรีบตั้งไปสู่นำข้าศึก
แต่ไม่ได้มีเครื่องสรรพยุทธไปด้วย เพราะจัดไม่ทัน ต้องรีบ
ส่งความตามไปให้ โดยหวังว่าจะไปทันกันกลางทางก่อนพบ
ข้าศึก

ฝ่ายข้างเยอรมันนั้นไซ้ไร ได้เขียนระเบียบการรบกับฝรั่งเศส
แล้วไว้พร้อมก่อนลงมือรบประมาณปีครึ่ง ความประสงค์ข้อ
ต้นมีในคำสั่งซึ่งแปลจาก German official History ว่าให้
แต่งกองทัพอใหญ่ของข้าศึก และเมื่อพบแล้วให้เข้าตี ระเบียบ
การทัพเยอรมันครั้งนั้นกำหนดให้จัดเป็นกองทัพอ ๓ กอง
ประมาณคน ๓๘๕,๐๐๐ คน และให้เดินพดไปประจวบกัน
ที่ปลายแดนเป็นกองทัพอพร้อม ยกได้ใน ๒๐ วัน นับตั้งแต่
วันซึ่งได้ออกคำสั่งให้ระดมพด อนึ่งการกำหนดให้เดินพด
เข้าประจวบกันนั้นขอทศตเมื่อไว้ว่า ถ้าข้าศึกยกมาตีก่อน

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ

๒๐ วนักใหม่ทพเขาตอชาศักได้

ตามที่เสนาธิการเยอรมันกำหนดเวลา และจำนวนพด
ไว้นั้นเป็นไปไดดังที่กำหนดทุกประการกดับดีกว่าที่คำนวณไว้
เดี่ยอก คือได้ออกคำสั่งระดมพดกต่างคนวันที่ ๑๕ กรกฎาคม
ครนวันที่ ๓๑ การระดมพดก็พร้อมเสร็จ วันที่ ๓ สิงหาคม
คมกองทัพเยอรมัน ๓ ที่พร้อมพดราบ ๕๖๒,๐๐๐ คน พดม้า
๓๖,๘๐๐ คน ปืนใหญ่ ๑,๓๘๔ กระบอก ก็พร้อมอยู่ใน
ตำบลที่กำหนดไว้ ออกเดินทัพได้

ฝ่ายรัฐบาลฝรั่งเศสออกคำสั่งระดมพด เมื่อวันที่ ๑๕
กรกฎาคม กรมเสนาธิการคำนวณว่า คนคงจะเข้าคาทัพ
พร้อมออกเดินพดได้ใน ๑๒ วัน และได้ทูลพระราชว่าจะมี
ทหารในสนามเพียง ๓๐๐,๐๐๐ คน เป็นอันตรายอยู่แต่กว่า
จำนวนทหารจะน้อยกว่าข้าศึก แต่กำหนดใจว่าจะเอาเปรียบ
ในทางที่ออกเดินทัพเร็วและรีบเข้าโจมตีข้าศึกเดี่ยก่อน การ
ที่กำหนดใจเช่นนั้นไม่ได้ดังหมายเลย ในวันที่ ๒๘ พระเจ้า
นโปเลียนที่ ๓ เดี้ออกคุมกองทัพ แต่กองทัพนั้นแยกย้าย

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ

กันอยู่เป็นสายยาวถึง ๑๕๐ ไมล์ กองหลังก็อยู่ดำไปข้าง
หลังยืดยาวไม่ติดต่อกับกองหน้า และไม่มีกองทัพใดที่พร้อม
ทั้งรวมจำนวนพลก็ยิงได้เพียง ๒๓๐,๐๐๐ คนเท่านั้น ส่วน
ทางรถไฟนั้นก็คงกันหมดเดินไม่ได้ การส่งพลกองหนุนก็ต้อง
หยุด พาหนะก็ตึงเต็มยั้งก็ตึง แขนงก็ตึง สัมภาระก็ตึง ส่วน
แค้นไม่พร้อมเพียงทางนั้น การระดมพลฝรั่งเศสมิได้เป็นไป
ดังหมายเลย

ส่วนในเวดาร์บนนั้นก็เสียเปรียบกันอีกชั้นหนึ่ง ในเรื่อง
อาวุธฝรั่งเศสใช้ปืนใหญ่บรรจุทางปากกระบอก เสียเปรียบ
ข้าศึก แต่ปืนเล็กของฝรั่งเศสเป็นชนิดดีกว่าปืนเยอรมัน คือ
ยิงเร็วกว่าและยิงได้ไกลกว่า และทั้งฝรั่งเศสมีปืนกลชนิดใหม่
แม้ยังไม่เคยทดลองในการสงครามก็เชื่อได้ว่าจะให้ผลดี เหตุ
ฉะนั้นในเรื่องอาวุธเป็นอันไม่เสียเปรียบ ส่วนในขบวนหัด
หมม กองทัพทั้ง ๒ ฝ่ายฝึกหัดตามวิธีเก่า แม้เยอรมันได้เห็นผล
ของการใช้ปืนอย่างบรรจุทางกันกระบอกในสงคราม พ.ศ.
๒๔๐๘ แล้ว ก็ยังมิได้เปลี่ยนวิธีฝึกหัดเข้าหา แต่น้ำใจทหาร

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ

เยอรมันในเวदानันเต็มไปด้วความทะเยอทะยานจะเข้าบุกรุก
ซ้าศึก ถึงหากวิชชบวนหัดจะยังทราบอยู่บ้าง ความทะเยอ-
ทะยานหนักชกจึงไปด้วทางที่ไคชยชนะ สงครามในปัจจุบันั้น
ดังปรากฏในการศึกเยอรมันกับฝรั่งเศสครั้งนั้น และการศึก
คอ ๆ มาทุกคราว

ฝ่ายฝรั่งเศสนั้น เมื่อพิจารณาการศึก พ.ศ. ๒๔๐๘
(คือเยอรมันกับอิตาลีฝ่ายหนึ่ง ออสเตรียฝ่ายหนึ่ง) แล้ว ก็
เห็นผลไปคนดะอย่าง ตรงกันข้ามกับนโปเลียนบญญิตอนมี
ชัยมามากแล้ว และไมคคิดถึงหัวใจพดทหารซึ่งมีนัยผลุน-
ผลัน เห็นเดี่ยวว่าเมื่อมีปืนยิงเร็วและยิงไคไคตชนแล้ว ก็ควร
ยิงอยู่กบที่ ไควิ่งเข้ามาหากกายเอง ดึงนจดึงแบบชบวน
หัดไปในวิชตงรบซ้าศึก

ส่วนกุศตประการที่ ๓ คือมีนายทัพและนายกองดนั้น
ฝ่ายเยอรมันมีเสนาธิการอย่างดี ซึ่งไมไคดไคแต่คว ไคฝึกหัด
นายรอง ๆ ให้ดีด้วย ฝ่ายฝรั่งเศสไมมีไคจะเทียบเสนาชิ-
การเยอรมันไค ความสามารถของนายทัพผู้ใหญ่ก็อ่อน

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๗

เหมือนกัน

ตามที่กล่าวมานี้ แสดงว่าฝรั่งเศสไม่มีผู้ทางจะชนะได้ แม้จะได้แสดงความกล้าหาญ และความปดใจในการศึกก็จริง แต่ความกล้าหาญและความปดใจนั้นไม่เป็นเหตุให้ชาติที่ไม่ได้เตรียมรบชนะศึกได้ ฝรั่งเศสจึงถึงโทษประการต่าง ๆ คือ กองทัพของสามัคคีคือชาติ บัอมรักษา อาณาเขตก็เสีย เมืองหลวงก็ถูกล้อม อาณาเขตก็เสียไป ๒ มณฑล และต้องเสียเงินค่าปรับอีกเป็นอันมาก

ตัวอย่างการสงครามฝรั่งเศสกับเยอรมัน ที่นำมายกนี้ แสดงว่าอะไร แสดงว่าความทงใจว่าตนดีแล้วและความนอนใจนั้นให้ผลชวร้ายตกชงนถ ดงนหรือเราท่านจะกล่าว ว่าเมื่อยังไม่ต้องรบกับใครก็ยังไม่ต้องฝึกหัด ไม่ต้องเตรียมตัวให้พร้อมอยู่เสมอจนเต็มความสำมารถของชาติ และของบุคคลคนหนึ่ง ๆ

เหตุใดเสือป่าจึงต้องฝึกหัด

ตอนที่ ๒

กล่าวเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๕๗

เมื่อวันพุธนั้นได้แสดงว่า เหตุใดเสือป่าจึงต้องฝึกหัด และอธิบายว่าเพราะประสงค์ให้เกิดกุศล ๓ ประการอันเป็น บำจจัยความชนะศึก

กุศล ๓ ประการนั้นคือ ประการที่ ๑ คุณสมบัติของ นักรบอันมีในตัวของบุคคล คือความกล้า ความปลงใจในการ ท้า ความอดทนเหน็ดเหนื่อยเป็นต้น กุศลชนิดนี้เป็นบ้ำจจัยความ ชนะอยู่ทางหนึ่งก็จริงแต่ยังไม่พอ เป็นต้นความกล้า ถ้ากล้า อย่างเซตาคู่ก็ได้ประโยชน์น้อย บางทีกลับเสียประโยชน์ เพราะฉะนั้นต้องมีกุศลประการที่ ๒ อีกชนิดหนึ่ง คือความ เตรียมพร้อม ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ทาง คือการจัดระเบียบกองทัพ ดัทาง ๑ การฝึกหัดนักรบให้รู้หน้าที่ของตนทาง ๑

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

บุคคล ๒ ประการนี้ยังไม่พอ ต้องมีบุคคลประเภทที่ ๓
คือมีนายทพตออกชนหนึ่ง

ที่กล่าวมาเป็นบุคคล ๓ ประการ อันเป็นปัจจัยความ
ชนะศึก เมื่อวันพุธนั้นได้ยกการสงครามภายในในประเทศ
อเมริกาคราวหนึ่ง สงครามฝรั่งเศสกับเยอรมันคราวหนึ่ง
ซึ่งเป็นพยานความที่แสดงนั้น บัดนี้จะกล่าวถึงสงครามซึ่ง
เกิดในตอนหลังอีก ๒ ครั้ง คือ

๓. สงครามในอาฟริกาใต้ (อังกฤษกับบัวร์)

การสงครามครั้งนั้นกล่าวกันว่าเกิดด้วยความเข้าใจผิด
ระหว่างชาติต่อชาติ คำที่กล่าวนั้นก็อาจจริง เพราะประชุม
ชน ๒ ฝ่ายที่ทำศึกกันนั้นเป็นมนุษย์คนละชาติ แต่ถ้าจะ
พิจารณาให้ลึกซึ้งไปคนทั้ง ๒ ชาตินั้นก็เป็นคนจำพวกที่เรียก
Teutonic ด้วยกัน นับว่าเลือดเหมือนกันมาแต่เดิม หรือถ้า
ไม่เหมือนกันทีเดียวก็ใกล้เคียงมาก เหตุฉะนั้นในส่วนหน้าอก
หัวใจหรือความกล้า ความซาดอันเป็นสิ่งที่ได้เปรียบเสีย
เปรียบกันส่วนหนึ่งในการรบนั้น ก็คล้ายกันมาก ผิดกันก็แต่

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ ตอนที่ ๒

ในส่วนที่อยู่ในภูมิภาคต่างกัน และความเป็นไปโดยปกติ
ไม่เหมือนกัน เหมือนที่ได้อ่านมาแล้วว่าชาวอเมริกาเหนือ
ที่เป็นชาวเมือง ผิดกับอเมริกาใต้ซึ่งเป็นชาวนาอะนิน แต่
ว่าอังกฤษกับบัวร์แตกต่างกันมากกว่า เพราะห่างกันมากออกไป
ส่วนบัวร์นั้นมักเป็นชาวนาชาวทุ่ง ตั้งเคหะสถาน
อยู่ห่าง ๆ กันเป็นหมู่ ๆ ที่รวบรวมกันเป็นบ้านเป็นเมืองก็มี
จริงอยู่ แต่ไม่เหมือนจำพวกคนที่อยู่ในยุโรป เมื่อพูดกว้าง ๆ
ก็ต้องว่าพวกบัวร์เป็นพวกที่แยกย้ายกันอยู่ อาศัยกำลังของ
ตนเองทั้งในการปกติและในเวดามัมภัย ในครอบครัวหนึ่ง ๆ
พวกผู้หญิงยอมอาศัยผู้ชายยิ่งกว่าในบ้านเมืองที่ประกอบด้วย
ความสะดวกพร้อมทุกอย่างในยุโรป เมื่อเป็นดังนั้นก็ยอมทำ
ให้ความระมัดระวังเกิดในนิสัยคน และทำให้มีความรู้สึก
ว่า
ในประเทศของตนนั้น ความมีชีวิตเป็นประโยชน์แก่ประชุม
ชนยิ่งกว่าที่จะตายไปเสีย แต่ทักกันว่าชนพาดพวกนั้นรัก
ชีวิตมากนั้น จะกล่าวว่าชดาดก็ไม่ผิด เพราะในการ
สงครามคราวนั้นการรบที่เขา Majuba, Nicholson's Nek,

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตอนที่ ๒

Wagen Hill, Spion Kop และในการรบตอนหลัง ๆ เมื่อ
Botha, De Wet, Smuts, De La Rey เป็นนายทัพคุมกอง
ทัพรบอย่างกองโจรนั้น การรบแต่ละคราวที่ออกชื่อมานั้น
แต่คงความกล้าของพวกบัวร์เป็นอย่างดีทั้งนั้น

ส่วนทหารอังกฤษได้ชื่อว่าใจคอดีนัก ยกตัวอย่างกอง
ทัพที่ยกไปแกเมือง Natal ซึ่งอยู่ในที่ดงม่นน เดี่ยวที่แกชาคัก
หลายครั้งหลายหน เดี่ยวทหารก็มาก จนถึงนายทัพก็บัญชา
การผิด แต่ในที่สุดก็แกเมือง Natal ได้ เมื่อสำเร็จแล้ว
Sir Redvers Buller รายงานว่า It was the men who
did it. ใจความว่า ที่ทำการสำเร็จก็เพราะพลทหารเท่านั้น
ไม่ใช่ความดีบความดีของมุนนายอะไรเลย ในการสงคราม
ตอนนั้นทหารอังกฤษกับบัวร์มีผลกัน ๒ ข้อ คือ ในเรื่องรู
คิดและรูทางหน้ที่ใต้และความชำนาญในภูมิประเทศนั้น พวก
บัวร์ได้เปรียบมาก แต่อังกฤษได้เปรียบในทางที่มีความกล้า
เป็นต้นอันเกิดจากความฝึกหัด แม้ในเวลาเดี่ยวที่แกชาคัก
แพทบแพดมกยงกตพันดงคินไปจนชนะจนได้

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

ดงนเมอกดาวคุณสมบัติส่วนตัวบุคคล ทหารอังกฤษ
กับบวรในเวदानนไม่สู้จะได้เปรียบเสียเปรียบกันนัก สำหรับ
แต่ดงในเวदानจะถือเอาเสียที่เดียวว่าบุคคลประการที่ ๓ มีเสมอ
กันก็พอได้

ส่วนในบุคคลประการที่ ๒ คือความเตรียมพร้อมนั้น
เมื่อเอาชาติ ๒ ชาติชนเทียบกัน ชาติที่มพงศาวดารมานาน
กว่า เคยการรบมามากกว่า มั่งมีกว่า และเป็นชาติใหญ่
กว่า ก็ควรจะได้เปรียบทุกทาง และถ้าเป็นเช่นนั้น การ
สงครามแอฟริกาใต้ก็จะสิ้นเข้ามาาก เงินและชีวิตคนที่เสียไป
ก็คงจะหย่อนลงไปไม่น้อยกว่าครึ่ง บางที่ถึงกับจะไม่เกิด
สงครามเสียเลยก็เดยวก็อาจเป็นได้

แต่การมิได้เป็นเช่นนั้น อังกฤษขาดความตระเตรียม
สำหรับการสงครามชนิดที่ต้องทำในแอฟริกาใต้ ครั้นเมื่อรบ
กันชนแคว่จ้งจัดการอย่างโง่กาหล เสียทั้งเวตา ทั้งเงินทั้ง
ชีวิตคน แต่มิได้เปรียบสำคัญในข้อที่มกองเส่นาธิการดีและมี

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

คนแะของทจคชนเป็นกองพาหน้าเตียง กองแพทย แะ
กองการประเทอหนที่ดำคญในกองทัพ ทงคนแะทงของ
แะทงเงินทจคคองเหต่านนชน อังกฤษมพรอม เมอมเวดา
แะวคจคชนได้ แะเราท่านทงหลายอยาดมชอน คอการท
ไม่ได้เตรียมไว่กอนนททำให้เบตองทุกค่าน แะถ้าค้คทรุม
กาดังเสมอ ๆ กัน จะไปทำไร่กับอกไม่ถูก

การสงครามครงนแบ่งได้เป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ (๑) เมออังกฤษเป็นฝ่ายตงรบ บวรเป็น
ข้างค้ นบตงแต่เริ่มสงครามถึงเวดา
Lord Roberts รวมพตจะยกไปแม่หน้า
Modder

ตอนที่ (๒) เมออังกฤษบกรุก นบตงแต่ Lord
Roberts ยก จนกองทัพใหญ่ของบวร
แยกกันเป็นกองเด็กกอนน้อย กระจัด
กระจายไป

ตอนที่ (๓) เมอกองเด็กกอนน้อยของบวร คุมกันรบ
อย่างกองโจร

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตอนที่ ๒

ในตอนท่ ๓ นั้น ข้างอังกฤษไม่มีชัย เตี้ยที่รำไป
และการเตี้ยทหนักไม่ได้คิดไว้ว่าจะเตี้ย การดถูกศักรค่อนัก
ว่าคนดีแถมหนักให้ผลร้ายมาก อนึ่งในตอนนันทพองกฤษ
ไม่มีกศตประการที่ ๓ กล่าวคือไม่มีนายทัพนายกองดี แต่
ซอหนักยังไม้ด้าคณิก คือไม้ด้าคณิกในการรบตอนนั้น เพราะ
นายทัพบวรก็ไม้ใครดีเหมือนกัน ซอด้คณิกอยู่ทจำนวนซ้าคัก
มากกว่า และทงพวกบวรซมาโดยมาก อาจเดินทางได้เร็ว
และเมื่อถึงคราวจะแยงยึดทมนหรือระดมคนในทด้คณิกด้าบด
โตแล้ว ก็ได้เปรียบอังกฤษมาก การสงครามครงนรบกัน
ในประเทศใหญ่ และเมื่อส่งนามรบกว้าง พวกซ้างที่เดินทาง
เร็วก็ยังได้เปรียบ แต่เมื่อพิจารณาในเวदानกันำพิศวงว่า
ในซนคณพวกบวรได้เปรียบหลายประการนั กว่าอังกฤษ
จะมัวจัดโน้นจัดนั และกว่าจะแกได้ก็อกเป็นนาน ในระหว่าง
ทบวรยังไม่ได้เปรียบอยู่นั้น เหตุใดไม้ใช้ความได้เปรียบให้
เป็นผลดีกว่าที่เบ็นมาแล้ว ถ้าบวรทำการได้ประโยชน์เต็มท
จากความได้เปรียบ ผลในที่สุดจะเปลี่ยนไปบ้างกระมัง

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

การที่เป็นเช่นนั้นก็ว่า เป็นด้วยเหตุใหญ่ ๒ ประ
การ ประการที่ ๑ เป็นด้วยมัวไปต่อเมือง ๒ เมืองคือ
Kimberley และ Mafeking ด้วยเหตุไปติดกไม่มีประโยชน์
อะไรแก่การที่จะคิดทำลายข้าศึก ถ้าจะไม่ต่อเมือง ๒ เมืองนั้น
อย่างแน่นหนา จะส่งกองทัพบุกมันเข้าไปใน Cape Colony
ของอังกฤษก็อาจจะได้ทหารเพิ่มเติมขึ้นอีกมาก เพราะชาว
เมืองที่เป็นชาติเดียวกันคงจะเข้าด้วย และทางคดหลังอังกฤษได้
ด้วยนั้น เป็นขอบบ่งของบวรประการที่ ๑ ประการที่ ๒ เมื่อ
ต่อเมืองแล้วก็ต่อเมืองอยู่เฉย ๆ และยังขึ้นใหญ่เป็นครั้งเป็น
คราวมิได้ยกทหารเข้าโจมตี เว้นคราวเดียวแต่เมื่อยกเข้าตี
Ladysmith เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม นอกจากนั้นก็ต่อเมืองไว้เท่า
ตนเอง หรือแม้จะขึ้นใหญ่ก็ตาม แต่เมื่อไม่ยกเข้าตีก็
เล่นนอกบดอมเฉย ๆ เมืองทั้ง ๓ คือ Kimberley, Mafeking,
Ladysmith นั้นจึงไม่แตก Ladysmith นั้นเป็นเมืองซึ่งถาวร
ตีได้จะได้ผลมาก

ความบกพร่องของบวร ๒ ประการนี้เกิดแต่อะไร เกิด

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

แต่เหตุที่ขาดกุศลอันเป็นปัจจัยความชนะนั่นเอง ความบกพร่องประการที่ ๑ คืออดอมเมืองซึ่งไม่ควรอดม เป็นเพราะขาดกุศลประการที่ ๓ คือไม่มีนายทัพที่บุญชากการดี กระแปดนสงครามไม่ดี จึงไปพะวงในสิ่งที่ไม่สำคัญ ทั้งของสำคัญเสีย ความบกพร่องประการที่ ๒ เป็นด้วยขาดกุศลประการที่ ๒ คือความฝึกหัดอันเป็นประเภท ๆ หนึ่งในของความเตรียมพร้อมอันธรรมดาทหารที่ฝึกหัดดีแล้ว มัดดีปลัดดีแล้วนั้น นายอาจสั่งให้วิ่งเข้าโจมตีบุกรุกข้าศึกได้ในเวลาที่ควร และเมื่อนายสั่งแล้วก็แน่ใจว่าทหารจะทำตามสั่ง ฝ่ายพวกบวรับขาดความฝึกหัด ขาดกุศลประการที่ ๒ จะเข้าโจมตีประจัญบานอย่างทหารที่ฝึกหัดดีนั้นไม่ได้

ดังนั้นความขาดกุศล ๒ ประการ ทำให้เกิดความบกพร่อง ๒ อย่าง และความบกพร่อง ๒ อย่างนั้นเป็นเหตุให้ขาดผลดีในเวลาได้เปรียบ พอที่จะได้การก็ไม่ได้ ตามที่กล่าวมานั้นเป็นภาคที่ ๑ ของการสงครามอังกฤษกับบวร

ส่วนในตอน ๒ นั้น เป็นตอนที่อังกฤษบุกรุก และ

ปาฐกถาเสื่อปามณฑลกรุงเทพฯ ฯ ตอนที่ ๒

อังกฤษมีชัย จะนำเรื่องมาเล่าในครึ่งชั่วโมงก็ไม่ได้โดยตัวเอง
แต่ความชนะของอังกฤษนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นด้วยเหตุ ๓
ประการคือ

๑. เมื่ออังกฤษเสียที่แก่ข้าศึกในตอนหลัง ๆ ก็เกิด
ความมานะ

๒. ความมานะเป็นเหตุให้รัฐบาลจัดการทัพแข็งแรงขึ้น
ทุกประการ

๓. ตั้งคนดีไปเป็นแม่ทัพใหญ่

เหตุ ๓ ประการนี้คืออะไร คือกฤษฎี ๓ ของเรานั่น
เอง

ส่วนในตอนที่ ๓ ของการสงคราม คือเมื่อบัวร์แยก
กันรบอย่างกองโจรนั้น การในตอนนั้นพวกบัวร์ทำอย่างแข็ง
ขันเป็นที่ควรสรรเสริญ ความแข็งขันนั้นก็เกิดจากคุณสมบัติ
ที่ครบ คือความกล้าอันเกิดจากความรักชาติเป็นต้น ประ
กอบทั้งความปลงใจรบ ไม่มีความระอิดระอาแต่ทั้งความ
ฝึกหัดกัมขม กล่าวคือการรบตนเอง เมื่อนานเข้าก็เป็น

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

ความผิดที่ แต่เป็นความผิดที่มหาไปเสียแล้ว อนึ่งนาย
ทพวรรณ์ในตอนหลังคือ โบชาและดีเวต เป็นต้นนั้น มีความ
สามารถทำการได้ข้อดีอย่างมาก รวมความว่าพวกบวรบริด
ษณ์ในตอนหลังก็ด้วยบุคคล ๓ ประการนั้นเอง แต่กำลังหมด
เสียแล้ว อยู่ได้อีกไม่กี่ครั้งก็เลิก การที่เลิกได้ในไม่กี่ครั้งนั้นนับ
ว่าเร็ว เพราะการปราบกองโจรเช่นนั้นไม่มีใครสำเร็จได้ง่าย ๆ
มักจะเป็นการชงข้างจับตกแดนอยู่รำไป แปรดกันแต่คักแดน
มีพิษ ถ้าข้างเผดออกกกดเอาเจ็บ ๆ เหมือนกัน

สงครามองกฤษกับบวรที่นามากด่าจนแสดงว่าอะไร
แสดงว่าในตอนที่ ๓ ที่องกฤษเสียทีนั้น เพราะไม่ได้เตรียม
ไว้พร้อมอย่างหนึ่ง เพราะนายทัพนายกองไม่แข็งแรง คือขาด
บุคคลประเภทที่ ๒ และประเภทที่ ๓ ฝ่ายข้างบวรนั้นได้เปรียบ
มากแต่ทำไมไม่ใช้ความได้เปรียบนั้นให้เป็นผลจริงจัง เพราะ
ไปล้อมเมืองที่ไม่ควรล้อม ไปพะวงในสิ่งไม่สำคัญ ตะเดย
ของสำคัญเสีย และเมื่อล้อมแล้วก็ไม่เข้าตีและประจัญบาน
จึงตีไม่แตก คือขาดบุคคลประเภทที่ ๒ และที่ ๓ เหมือนกัน

ปาฐกถาเสื่อปามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

ในตอนที่ ๒ แห่งการสงคราม อังกฤษกับได้เปรียบ
ตลอดทาง เพราะประกอบด้วยบุคคล ๓ ประการเป็นปัจจัย
ความชนะ ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในตอนที่ ๓ บัรรับตชน แม้อ่อนกำลังแล้วยังทำ
ความลำบากให้อังกฤษเป็นอันมาก เพราะบุคคลเกิดมีชน
บริบูรณ์ ข้างฝ่ายอังกฤษนั้นเล่าบุคคลก็ไม่ได้เสื่อมคลายไป
แต่ได้เปรียบด้วยกำลังนานับประการ ความชนะไม่เป็นปัญ
หา

ตั้งสงครามครั้งนั้นไม่ได้แต่คงอะไร นอกจากเป็น
พยานว่าเราจะรักษาตัวและคงตัวไปข้างหน้าต้องบำเพ็ญบุคคล
๓ ประการนั้นไว้ อื่น ๆ ก็ทำไป แต่บุคคล ๓ ประการนี้
ไม่ได้

๔. สงครามรัสเซียกับญี่ปุ่น

มีอังกฤษคนหนึ่งชื่อลอร์ด ไรชเบอรี เป็นขุนนางผู้ใหญ่
เป็นนักปราชญ์ และเป็นผู้ชำนาญในทางโบราณคดี กล่าว
ในหนังสือชื่อ Chatham, His Early Life and Connections

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ ตอนที่ ๒

ว่าการสงครามในร้อยปีที่ ๑๘ แห่งคริสต์ศักราชนั้นแสดงให้
เห็นว่าในยุโรปสมัยนั้นไม่รบกันด้วยเรื่องศาสนาตั้งที่เป็นมา
ในกาตก่อนนั้นขึ้นไป หันไปรบกันเพื่อตาผลซึ่งฝ่ายชนะจะ
พึงได้ และรบกันเพราะเหตุอื่นจนถึงสมัยจตุรตศ ในฝรั่งเศส
ต่อมาถึงนโปเลียน การรบจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ชาติ
เป็นการรบของชาติ

คำที่ดอวิตโรซเบอริกกล่าวหนักคงจะจริง หรือมีทยก
เว้นบ้างก็ยังคงว่าจริงโดยมาก ในเวดาก่อนการจตุรตศฝรั่ง
เศ็ดและสมัยนโปเลียนนั้น พระเจ้าแผ่นดินหรือรัฐบาลเป็นผู้
ประสงค์และผู้จัดการให้เกิดรบ เครื่องมือที่รบกันคือกองทัพ
ที่จ้างไว้ประจำตำแหน่ง เป็นกองทัพเล็ก ๆ ไม่ใหญ่เหมือน
กองทัพปัจจุบันซึ่งเกณฑ์กันทั้งชาติ พลทหารเวดาก่อนไม่เกี่ยว
กับชาติ เป็นชนจำพวกหนึ่งซึ่งหากินในการรับจ้างรบ ต่อ
นั้นมาถึงร้อยปีที่ ๑๘ การจัดทัพเปลี่ยนไปโดยมาก คือเด็ก
กองทัพถูกจ้างเปลี่ยนเป็นเกณฑ์คนทั้งชาติ ในชาติที่เป็น
อิสระ ชายทุกคนที่ไม่ทุพพลภาพมีหน้าที่จะต้องบ้องกันชาติของ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ฯ ตอนที่ ๒

คน กล่าวคือเมื่อชาติก่ดชาติ หรือชาติเดินทางที่เป็นภัยแก่
ชาติ ดึงนเป็นตน

สงครามระหว่างรัฐเซียกับญี่ปุ่นนั้น เกิดเพราะชาติก่ด
ชาติ ชาติคือชาติเดินทางที่เป็นภัยแก่กัน ฝ่ายรัฐเซียประสงค์
จะแผ่อำนาจให้ถึงฝั่งใต้แห่งประเทศเกาหลี เพื่อจะได้มีท่า
นำที่ลงทะเลได้สะดวก ฝ่ายข้างญี่ปุ่นนั้นจำเป็นต้องมีอำนาจ
ในทะเลตอนนั้น มิฉะนั้นรักษาตัวไว้ไม่ได้ ถ้ารัฐเซียมาตั้ง
เป็นปีกแผ่นอยู่ในแถบใต้แห่งเมืองเกาหลีจนตลอดถึงทะเลเมื่อ
ใด เมื่อนั้นญี่ปุ่นจะรักษาคัวยาก เหตุที่เกิดสงครามครั้งนี้
พูดสั้น ๆ ก็อย่างทกกล่าวมานี้ แต่มีขอความอื่น ๆ อีกมาก
มาย ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการวิวาทโต้ทงกัน ทางเดินของรัฐ-
เซียที่ลงมาทางญี่ปุ่นยอมทราบมาช้านาน จึงได้เตรียมตัว
ม้กำลังชนเป็นลำดับมา เมื่อถึงคราวต้องรบก็เกือบจะกล่าว
ได้ว่า ทหารญี่ปุ่นทุกคนในกองทัพบกและทัพเรือรูตัวว่า
สงครามคราวนี้เป็นทาง ๆ เดียวที่จะบ้องกนภัยมิให้มาถึงตัว
ประเทศญี่ปุ่นจะตงมันไปได้ภายหน้าหรือไม่ก็แล้วแต่ที่จะรบ

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

แพ็หรือชนะในสงครามคราวนี้ ตามที่กล่าวมานั้นแต่คงว่าฝ่าย
ญี่ปุ่นมีกุศตประการที่ ๓ บริบูรณ์

ข้างฝ่ายรัสเซียมีกุศตประการที่ ๓ ก็มี แต่ไม่แรง
เหมือนฝ่ายญี่ปุ่น เพราะทางดำเนินของรัสเซียในทิศตะวันออก
ออกนั้น เป็นความประสงค์ยิ่งกว่าเป็นความจำเป็น ถ้าความ
ประสงค์นั้นไม่สำเร็จก็ไม่เป็นภัยถึงตัว เหตุฉะนั้นหาใจคนจีน
ชา ๆ ไป นับว่าเดี่ยเปรียบซำคักอยู่ทางหนึ่ง อีกทางหนึ่ง
ทั้งทพบกและทัพเรือได้จัดระเบียบการ และรับความฝึกหัด
หย่อนกว่าซำคัก แต่ถึงกระนั้นก็ดี ถ้าความกตัญญูต่อ
พระเจ้าแผ่นดิน และความกล้าหาญส่วนตัวบุคคลเป็นน้ำหนัก
สำคัญอยู่ในกองทัพญี่ปุ่น กองทัพรัสเซียก็มีความกตัญญู
ต่อพระเจ้าแผ่นดิน และความกล้าหาญส่วนตัวบุคคลเป็น
น้ำหนักอยู่เหมือนกัน ถึงแม้ญี่ปุ่นจะได้เปรียบในการที่ทหาร
ได้รับความฝึกหัดมากกว่า และปลงใจในการรบมากกว่าก็
จริง แต่ความได้เปรียบนั้นไม่พอจะได้ชัยชนะ การที่ได้ชัย
ชนะต้องเป็นด้วยเหตุอื่น

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพฯ ๑ ตอนที่ ๒

การสงครามคราวนั้น เมื่อพูดส่วนกำลังทัพแฉกไม่ได้
จะได้เปรียบเสียเปรียบกันนัก ในส่วนญี่ปุ่นความประสงค์ที่
ทำสงครามก็เพื่อจะเปิดย่นให้ญี่ปุ่นได้เป็นผู้มีอำนาจอยู่ในเม้ง
จูแถบใต้แทนที่รัสเซียมีอำนาจอยู่ในเวदानั้น และทั้งจะป้องกัน
กันมิให้รัสเซียเดินเลยเข้าไปในเกาหลีอีกด้วย ประเทศญี่ปุ่น
นั้นเป็นเกาะ มีทะเลคั่นหว่างเกาะกับทวีปใหญ่ และถ้าทัพ
เรือญี่ปุ่นพ่ายแพ้แก่ศัตรูเสียแล้ว ความประสงค์ ๒ ข้อที่กล่าว
มาเมื่อกยกยอมจะไม่สำเร็จอยู่เอง ข้อที่จะต้องไม่แพ้ศัตรูใน
ทะเลนั้น ญี่ปุ่นเห็นมาช้านานแล้วว่าเป็นข้อสำคัญนัก แต่
ถึงแม้ได้พยายามทุกตนหมายใจที่จะสร้างกองทัพเรือขึ้นให้พอ
แก่การจริงจัง ครั้นเมื่อถึงเวลารบกันเข้ากองทัพเรือญี่ปุ่นเมื่อ
ดูตามบัญญัติยังอ่อนกำลังกว่ากองทัพเรือรัสเซีย จำเพาะแต่ที่
ประจำอยู่ในทะเลตะวันออกเท่านั้น อนึ่งญี่ปุ่นไม่มีเรือรบ
ชนิดใหญ่ไว้เผื่อขาดสำหรับแทนเรือที่อาจเป็นอันตรายลงใน
เวลาสงคราม และทั้งอุที่จะต่อเรือชนิดนั้นได้ก็ไม่มี เป็นที่
เรือในทะเลตะวันออกประจำอยู่ในเอเชียเท่านั้น ในยุโรปยัง

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

มีทัพเรืออยู่ต่างหากซึ่งยังไม่ได้เอามานับเข้าด้วย

ส่วนที่พบกันประชาชนรัสเซียที่ใดสักหัดเป็นทหาร
แล้วมีกว่า ๔ ล้านคน ฝ่ายข้างญี่ปุ่นได้ฝึกหัดไว้แล้วเพียง
๘๕๐,๐๐๐ คน รัสเซียมีกองทัพ (Army Corps) ๒๘ ทัพ และ
ยังมีทหารม้ากองพลอิสระ ทหารปืนสั้นกรมอิสระ และ
ทหารอื่น ๆ ที่ไม่ได้รวมอยู่ในกองทัพ ๒๘ กองนั้นอีกมาก ฝ่าย
ข้างญี่ปุ่นนั้นมีกองพลเพียง ๓๓ กอง และนอกจากกองพลก็
มีกรมทหารกองหนุน ๓๓ กรม กรมทหารม้า ๒ กรม ทหาร
ปืนใหญ่ ๒ กรมเท่านั้น

ถ้าตั้งจำนวนคนซึ่งฝึกหัดมากมายเช่นนั้น ค่อยเบาตง
ด้วยสนามรบอยู่ที่โตเกียวญี่ปุ่น ถ้าหากว่าญี่ปุ่นมีชัยในทาง
ทะเลและตั้งทหารทางเรือได้สะดวกแล้ว หนังสือ Official
History of The Russo-Japanese war กล่าวว่ากองทัพบก
ญี่ปุ่นอาจยกไปถึงสนามรบได้มากกว่าจำนวนทหารรัสเซีย
ซึ่งมีอยู่ในสนามรบนั้นแล้ว และหวังว่าจำนวนทหารที่ตั้งเพิ่ม
เติมกันไปภายหลังนั้น คงจะมากกว่าจำนวนทหารซึ่งรัสเซีย

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

อาจจะส่งได้โดยทางรถไฟ กล่าวคืออาหารทางเรือได้เที่ยว
ตะมาก ๆ และทางเรือสั้นกว่าทางรถไฟ

ตามที่ญี่ปุ่นหวังว่าจะส่งทหารไปถึงสนามรบได้เร็วกว่า
รัสเซียไม่จริงดังหวัง ปรากฏตามการที่เป็นไปว่าญี่ปุ่นดู
หมิ่นความสามารถของข้าศึกในการส่งทหารไปเข้าตาทัพ อัน
ที่จริงแม้ญี่ปุ่นจะได้ส่งทหารเต็มไปถึง ๕ กองพลก็จริง แต่
เมื่อคราวรบที่เดยวียงครั้งหนึ่ง ที่มุกเดนครั้งหนึ่ง อันเป็นการ
รบใหญ่ ๒ ครั้งนั้น กล่าวตามหนังสือต่าง ๆ เช่นตำนาน
การสงครามของกองเสนาธิการเยอรมัน เป็นต้นว่า ทหาร
ญี่ปุ่นมีจำนวนน้อยกว่าทหารรัสเซีย ญี่ปุ่นต้องมอบการ
รักษาความเป็นอิสระของชาติไว้ในมือคนที่มีจำนวนน้อยกว่า
ข้าศึก

หนึ่งในทางมังกงควดยทรพยกต ด้วยคนกต รัสเซีย
ได้เปรียบญี่ปุ่นมากมายนัก ความแค้นเป็นอันไม่ต้อง
นึกถึง ฝ่ายข้างญี่ปุ่นเมื่อเทียบกับรัสเซียก็เป็นเมืองจน
กระเดียดไปข้างจะชักรหน้าไม่ถึงหลัง ความเตี้ยเปรียบอัน

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

น่ากลัวจะเป็นผลร้ายในที่สุด แต่ในสนามรบตั้งแต่ต้นจน
ปลายญี่ปุ่นชนะตะพึดไป ความชนะนั้นทำให้ญี่ปุ่นได้รับความ
เชื่อถือในทางเงิน กล่าวคือไม่มีใครรังเกียจที่จะเป็นเจ้าหนี้
ถ้าญี่ปุ่นรบแพ้บ้างชนะบ้าง หรือกระเด็นไปข้างแพ้แล้ว
เจ้าหนี้ไม่ไวใจก็อาจเป็นผลอย่างอื่นไปได้

เมื่อเทียบความได้เปรียบเสียเปรียบ รัสเซียเป็นต่อ
อยู่หลายทางดั่งนั้นแล้ว เมื่อรบกันเข้าจริงก็เหตุใดเจ้าญี่ปุ่น
จึงกลับชนะ ผู้ศึกษาในวิชาการสงครามกล่าวว่า ญี่ปุ่นชนะ
เพราะความสามารรถใช้คุณสมบัติที่ครบอย่างเอกประกอบกับ
ความเตรียมพร้อมอย่างพร้อมมูล กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเพราะมี
กลยุทธ์ประการที่ ๓ ใช้กลยุทธ์ประการที่ ๑ กับที่ ๒ ในทางที่ให้
ผลอย่างดี ถ้าเราต้องการพิจารณาความสามารรถนั้นว่าเป็น
อย่างไร เราจะดูแต่เพียงความกล้าหาญที่ญี่ปุ่นคุมทหาร
เข้าบุกบันฆ่าศึกก็เกินไป เราจะดูแต่เพียงว่าที่พบกและที่พเรือ
ได้ทำการช่วยเหลืออุดหนุนกันเป็นผลอย่างไรก็เกินไป เราจะ
ดูว่าญี่ปุ่นคงแปลนรบอย่างไร และทำการมุ่งเขม้นตามแปลน

ปาฐกถาเสื่อป้ามณฑลกรุงเทพฯ ๖ ตอนที่ ๒

นเหมือนอะไรก็ดั้นไป เพราะในการสงครามครั้งนั้นขอบณด
ศกและการนำทัพได้อย่างดีจนต้องต่ออาเขาได้และชนะทัพเรือ
ทชฐมา และชนะทัพบกที่มุกเดนมกัจริง แต่รากเหง้าของการ
ชนะนั้น ญี่ปุ่นได้หัวานไปรบเป็นพิษผลมาหลายปี กล่าวอีก
นัยหนึ่งว่า ในปีเหล่านั้นได้แผ้วถางทางเดินไปสู่ความชนะ
ด้วยวิธีเตรียมการอย่างละเอียด แต่ยังมีข้อสำคัญกว่านั้น
คือวิธีการบ้านเมืองของญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับต่างประเทศนั้นได้
เดินจำเพาะเล่มอๆ กับทกองทัพเรือเจริญช่น กระทบวง
ต่างประเทศไม่พุดเตียงแข็งก่อนทมกองทัพจะหนุนเตียงที่พุด
ตงนทัพเรือและทัพบก ซึ่งมยงไม่พอกแก่การกจัด ให้เกิดชนทุก
ท และทงจุดกองเสนาธิการทดช่นไวให้เป็นทไวใจว่า เมื่อ
ถึงคราวใช้อาวุธก็จะใช้ถูกทีและพอดกับเวลา

ฝ่ายข้างรัตเซี่ยนั้น ฝ่ายทหารกับพลเรือนไม่จูงมือกัน
เดิน ฝ่ายทหารยังไม่ทันพร้อม ฝ่ายพลเรือนก็ไปพุดเตียงรบ
ชนเดี่ยวแล้ว ที่เบียดงนนั้นเพราะดุหมนซำคักว่าฮอน การ
ตระเตรียมจึงบกพร่อง ตงนเมื่อเบิดการรบรัตเซี่ยนไม่ทัน,

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

ตัว กงคอบีโดญุ่นเจ้าคัทพเรอร์ดเซี่ยททอดมออยู่นอก
อ่าวปอตอาเซอ เรือใหญ่ของรด์เซี่ยบุบสลายไป ๓ ลำ เรือ
ที่ถูกคอบีโดลงไปในคั้นนั้น ภายหลังก็ซ่อมแซมขึ้นตัวอย่าง
เก่าจนทพเรอร์ดเซี่ยทพนมกาดงเด่มอกบญุ่น มีดูทางท
จะแย่งอำนาจทางทะเลจากซำคักได้ แต่แม่ทพเรอร์ดของรด์เซี่ย
มีคนเดียว ได้มาคุมทัพอยู่ไม่ช้าก็ตายในเรือที่ถูกถูกระเบิด
แตก คนอื่นมาแทนก็เซา ๆ ไปหมด การที่จะดองแย่ง
อำนาจในทะเลจากญุ่นคุดักทั้นนก็ไม่ได้แย่ง ในที่สุดกองทัพ
เรือทงกงนอนจมอยู่ในอ่าวเพราะถูกปืนทหารบกซำคักทดอม
เข้าไปข้างหลัง

ส่วนกองทัพบกของรด์เซี่ยนั้นก็ทำการไม่ได้ดังหมาย
เช่นกัน แต่ยังคงคิดว่าทัพเรืออยู่นั่นเอง ความไม่สมหมายของ
ทัพบกนั้นเป็นเหตุให้รด์เซี่ยต้องเลิกการแย่งอำนาจในตะวัน-
ออก และเป็นเหตุให้เกิดการรบ ที่ทัพบกทำไม่สำเร็จนี้ ผู้
ศึกษาในตำนานการสงครามกล่าวกันว่า เพราะไม่มีนายทัพ

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

ที่บัญชาการดี คือขาดกุศลที่ ๓ ยิ่งกว่าเหตุอื่น กุโรบัติกน
นั้นในตอนต้น ๆ ใคร ๆ ก็ต้องเห็นอก เพราะศรัทธามากกว่า
ข้างหลังก็มีรถไฟสายเดียว ทหารก็ดี เติ้งก็ดี อะไร ๆ
ทั้งหมดต้องเดินทางรถไฟสายนั้นสายเดียว ความคับแค้นก็
ต้องเกิด ไม่ใช่แต่เท่านั้น กุโรบัติกนอยู่ในสนามรบ รับผิดชอบ
ชอบในการกองทัพก็จริง แต่อำนาจไม่สิทธิ์ขาด ต้องฟังบัญชา
ไวชรอยและเจ้ากระทรวงที่อยู่ทางรั้วซ้ายอีกชั้นหนึ่ง เมื่อ
ทำการเพียงพอสัก ก็มีคนเห็นอกกุโรบัติกนกันมาก

แต่ในตอนหลัง เมื่อคราวรบใหญ่ ๆ ๓ ครั้ง คือ
ที่เมืองเดียงยง ที่แม่น้ำฮาโฮ และที่เมืองมุกเตนนั้น กุโรบัติ
กนเองทงหน ทหารก็มากกว่าข้าศึก การบังคับบัญชาที่ดีก็
ขาด ไม่มีใครจะเห็นอกได้ และที่แพ้ก็ถ้าวกันว่าเป็นด้วย
เหตุต้องตามประการ คือความไม่สามารถในถดศึกประการ
หนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นด้วยเหตุที่ใจดังเด มักจะเก็บ
ทหารไว้เป็นกองหนุนมาก ๆ ไม่ปล่อยให้ออกรบ ครนเวลาที่
รบแตก กองทัพหนุนก็พลอยต้องถอยทงที่ไม่ใครรบดงน

ปาฐกถาเสื่อป่ามณฑลกรุงเทพ ฯ ตอนที่ ๒

การสงครามวัดเชือกกับญุ่นทกถ้าวมานี้แสดงว่าอะไร
แสดงว่าการบำเพ็ญกุศลชนะความไม่บำเพ็ญกุศล เพราะ

กุศล ๓ ประการนั้นเป็นปัจจัยความชนะ

ข้าพเจ้าชนคนโง่ที่จะอธิบายว่า เหตุใดเสื่อป่าจึงต้อง
ฝึกหัด บदनข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้าได้แสดงแล้วว่าเหตุใด

แจกประกาศนียบัตร

โรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

กล่าวเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

โรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัยยกย่องข้าพเจ้าในคืนนี้ โดย
ประการที่เชิญมาเป็นแขกพิเศษ และขอให้กล่าวภาพอวด
แก่เวตา เพื่อให้เป็นเครื่องจูงใจนักเรียนผู้สอบได้สำเร็จแล้ว
และจะออกจากโรงเรียนไปในคืนนี้

ถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวแต่คำสรรเสริญเยินยออย่างเดียว
ก็คงจะกล่าวได้ไม่น้อย เพราะโรงเรียนนี้ได้เจริญวัฒนาการ
ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้เป็นเวตา นาน นับว่าเป็นสำนักศึกษา
สำคัญอยู่ในพระนครนี้แห่งหนึ่ง หรือถ้าจะเจาะจงระบุชื่อ
นักเรียนเก่าของโรงเรียนนี้ซึ่งเขาทำราชการ หรือประกอบ

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

การอื่น ๆ เป็นหลักแหล่ง หรือได้ใช้ความรู้ที่เรียนในโรงเรียนนี้เป็นชนชั้น เหยียบก้าวขึ้นไปสู่ความรู้ชั้นสูงสำเร็จแล้ว ก็จักยกเอานักเรียนเก่าเช่นที่วานนี้ขึ้นเป็นเครื่องสรรเสริญ ก็คงจะนับจำนวนได้มาก แต่ถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวแต่คำยินยอมอย่างเดียวก็น่าไม่พอกับทรมานเสียมาพูดทั้งที เพราะคำยินยอมนั้นถึงจะงดงามปานใด ถ้าพิจารณากันให้ถ่องแท้ก็มักจะเป็นคำกตวง ๆ ไม่สู้จะมีสาระจริงจังอะไรนัก

โรงเรียนนี้มีกำเนิดมาแต่การกุศล เพราะเป็นงานของอเมริกันมิชชันนารีซึ่งเป็นการกุศลเสมอ สิ่งใดเกิดขึ้นในการกุศล สิ่งนั้นมักจะเป็นของดีสำหรับคนจน เป็นของราคาถูก เพราะใครจะทำบุญให้ทานแก่เศรษฐีก็ทำไม่ได้ อยู่เอง ที่พูดนี้พูดตามรูปการ ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าโรงเรียนนี้เมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่น ๆ จะเป็นโรงเรียนที่เรียกค่าเล่าเรียนแพงหรือถูก แต่เข้าใจว่าถ้าคิดราคาแพง ก็ไม่สู้ดีกับที่เป็นการกุศล ถ้าคิดราคาถูกนั้นก็คงจะทำได้ดี นี้ก็ว่าคงจะเป็นปานกลาง ไม่ใช่โรงเรียนสำหรับถูกเศรษฐี และไม่ใช่

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ใช้สำหรับดูจาก ที่เป็นปานกลางอย่างนี้ก็นับว่าเป็นทาง
ได้เปรียบ เพราะว่ามีต้นทุนที่จะใช้ในการเรียนนั้น ถ้าเป็น
ต้นทุนของคนยากจนแค้นแค่นั้น ค่อนข้างได้ปากได้ท้อง หรือ
ช่วยพ่อแม่หาได้ปากได้ท้อง ก็ไม่เป็นต้นทุนซึ่งก่อให้เกิด
การเรียน เพราะต้องไปเหนื่อยเสียในทางอื่น อนึ่งคนยาก
จนมักจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับคนที่มีความรู้ดี ก็ไม่มีตัวอย่างที่จะ
เป็นเครื่องชักจูงได้ ส่วนต้นทุนของลูกเศรษฐีซึ่งไม่พัก
ต้องเป็นห่วงเวลาข้างหน้านั้นเด่า นอกจากไม่มีมีความจำเป็น
จะต้องระมัดระวัง ยังมีเครื่องเล่นต่าง ๆ ซึ่งชักพาให้เพลิดเพลิน
ไปเสียจากการเรียน เหตุนี้จึงควรกล่าวได้ว่า สถานะ
ปานกลาง ซึ่งห่างจากความเป็นเศรษฐีเต็มอกกับห่างจาก
ความเป็นยากจนนั้นแหละ เป็นฐานะที่ดีสำหรับการเรียน และ
นักเรียนที่มีส่วนมากที่อยู่ในฐานะเช่นว่านี้

ข้อที่ว่าฐานะปานกลาง ไม่มั่งมีเกินไป ไม่จนเกินไป
ไป เป็นฐานะดีในการใช้ต้นทุนนั้น ถ้าจะตองอธิบายดูก็
เห็นจะพอได้ คือว่าการทำงานนั้นเริ่มต้นไม่มีมนุษย์คนใดจะ

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ชอบ ถ้าใครชอบก็เป็นด้วยฝึกหัดคนให้ชอบ ถ้าจะกล่าวเปรียบก็กล่าวได้ว่า ความเหนื่อยเบื่อนของคนปกติไม่นิยม แต่ถ้าหัดเดินเทนนิดเดียวจนสนุกแล้ว ถ้าวินไหนเดินไม่เหนื่อยก็ไม่สนุก การออกกำลังกายนั้นใด ๆ การใช้มันสมองก็ฉนั้น คนที่ใช้มันสมองทำงานจนเคยเดียวแล้ว ถ้าไม่ใช้ก็ไม่สบาย ต้องทำงานอยู่เต็มอ ๆ ให้มันสมองมีเอ็กเซอร์ไซซ์ จึงจะมีความสุข การเดินเทนนิดเดียวมาเป็นตัวอย่างนั้น เมื่อเดินยังไม่เป็น ก็ยังไม่สนุก ต้องเพียรเดิน ต้องขยันเดิน จึงจะค่อยสนุกมากขึ้น ๆ การใช้มันสมองทำงานก็อย่างเดียวกัน เมื่อยังทำไม่ค่อยเป็น ความเพ็ดดเพ็ดนในงานก็ยังไม่เกิด มันสมองต้องถูกฝึกหัดจนเคยกับงานแล้ว จึงจะรู้สึกสนุกในงานที่ทำ ความสำคัญของการเข้าเรียนในโรงเรียนอยู่ที่ตรงนเอง เพราะการฝึกหัดใช้มันสมองนั้นชนคนในโรงเรียน ถ้าชนคนไม่คิด จะไปได้เอาที่หลังก็ยาก

ได้กล่าวเมื่อตะกนมีใจความว่า บุรุษที่ใช้ปัญญาเป็นเครื่องทำงานจนเคยแล้วนั้น ถ้าไม่ได้ใช้นาน ๆ ก็ไม่มีความ

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ผู้ช เหมือนคนที่ม่เอ็กเซอร์ไซส์อยู่เดม่อ ถ้าไม่ม่าน ๆ
ก็ม่ได้บาย แต่การใช้บัญญัติทำงานนั้น ถ้าจะพูดถึงโอกาส
และดูทางที่จะทำความเจริญให้เกิดแก่ตนโดยประการที่ทำให้
ด้มบูรณ์มั่งคั่ง ให้ม่ข้อเส่งในทางวิชาของตน ในทาง
หนังสือ ในทางศิลปะ ในทางค้าขาย จนขึ้นไปถึง
ฐานะอันสูงซึ่งน้อยคนจะขึ้นไปได้ก็ตาม เหล่านี้ด้ส่วน
หนึ่ง แต่ยังมีอีกด้ส่วนหนึ่งซึ่งด้าคัญเท่ากัน หรือด้าคัญยิ่ง
กว่า คือผู้ที่ใช้บัญญัติทำการจนเพ็ดิดเพ็ดิดในงานที่ทำ ด้นุก
ในหน้าเอชองงานนั่นเอง ไม่ใช้ร่นรมย์จำเพาะว่าเป็นงานอัน
นำมาซึ่งทรัพย์นั้น นับว่าเป็นคนม่บุญอย่างประเสริฐ คน
ชนิดนั้นทำงานด้นุกในขณะที่ทำ และร่นเร็งใจในเวลาที่ทำ
เสร็จแล้ว ไม่นึกถึงว่าใครจะติหรือจะชมว่ากระไร ถ้าได้
ทำตามความด้ามารถเป็นที่พอใจของคนที่ทำให้ด้ด้กว่านั้น
ไม่ได้แน่แล้ว ก็เป็นอันใช้ได้ คนเช่นนี้ นับว่าเป็นคนม่ความ
ดุ้ชอย่างเล็ก

ทนต้องพูดถึงงานเกี่ยวเอชองกับความดุ้ชความเพ็ดิด

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

เพ็ดในชีวติของคน แะระดองคิคิดคู้ว่าความเพ็ดเพ็ดนอย่าง
ดฤถ ความต่นุกซึ่งไมใช่ความตู่ช อันเป็นเครื่องชักชวนให้
ชีวติของมนุษย์เป็ดองไปเป็ด่า แะบางที่ทำให้ต่นเข้านน
มีเค็ดค้อยู่ทตรงไหน เหตุใดความต่นุกซึ่งไมใช่ความตู่ชจึง
ชักโยงคนไปไต่มาท ๆ

การต่งบัญญัติเช่นนี้ทควรคอบไต่ว่า ของเหตุอันนมี
เค็ดค้อยู่ทตรงน คู้เป็นเครื่องแก้ความเบือในขณะทไมมี
อะไรทำ เป็นเครื่องเพ็ดนของคนทบังคับค้วเองไมไต่ แะ
เป็นวิชทซึ่งายไมคองเห็นดเห็น้อยอะไรในเบือองค่น ค่นจึง
ชอบใช้กันมาท

ในทนั้นจะไมพยายามกถ่าวเป็นหัดกตงไปว่าคนทงหตาย
ควรเพ็ดเพ็ดนในการชนิตใด ทที่จะทำเช่นนั้นไมไต่ก็เพราะคน
ย้อมมีนิตยใจคอต่าง ๆ กัน เป็นค่นว่าบางคนชอบทำงานคิ่ง
เค็น บางคนชอบคักษาคกรคองนง ๆ บางคนก็ชอบ
ไปอย่างอื่นอก ชอทตงใจจะกถ่าวในทนทเพียงแต่ว่าน้ำไต่ใจ
จริงของใครจะชอบงานชนิตไรก็ตาม ความต่าคัญอยู่ทว่า

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ต้องทำจริง ๆ มุ่งมาดจริง ๆ จึงจะทำได้ดี มนุษย์ทั้งหลาย
ควรต้องมุ่งมั่นทำจึงจะมีความสุข คนเกิดมาจะนอนเปลืองทอง
เมื่อเป็นทารกก็ตาม จะเดินตักตาประดับด้วยแก้วเก้าเหมาย
วรัตน์ เป็นเครื่องมื้อมีทรัพย์ดินเหล็ก มียศศักดิ์อัครฐานมาก
มายก็ตาม ถ้าเป็นคนอยู่เฉย ๆ ไม่มีอะไรทำ ถึงคนอื่นจะ
นึกว่ามีความสุข ความจริงก็ไม่มีมีความสุข งานเป็นเครื่อง
กั้นไม่ให้ตกไปในความสนุกซึ่งไม่ใช่ความสุข ไม่ให้เกิด
ความเดือดร้อนรำคาญต่าง ๆ อันเป็นผลแห่งความตามใจ
ตนโดยไม่ยับยั้ง

คนบางคนเมื่อเกิดมามีโอกาสจะเป็นเจ้าพวงมาลัยได้
ก็เป็นเจ้าพวงมาลัย ลอยไปก็ลอยมา ไม่มีอะไรทำจริงจัง
ถ้าไม่ชอบเกี่ยวข้องกับใครหรืออะไรก็ไม่เกี่ยวข้องกับใคร นึก
ว่าถ้าไม่ต้องติดต่อกับเรื่องที่ต้องเป็นห่วงต้องรำคาญ ความ
เดือดร้อนรำคาญก็ไม่เกิด

อันที่จริงความเดือดร้อนเป็นของธรรมดาที่มีประจำอยู่ใน
ในโลก เพราะสุขกับทุกข์เป็นของคู่กัน เหมือนความเกิดกับ

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ความตาย คนเราจะเอาแต่ความเกิดไม่เอาความตายด้วยนั้น
ไม่ได้ เหตุตั้งหมมนุษย์ตามัญจะหักเคียงความเค็ดร้อน
รำคาญไม่ให้ม้เดยนั้น เหตุที่หักเคียงได้ ถ้าใคร
คิดว่าจะไม่ประสบบความรำคาญใหญ่โตเพราะจะคอยหลบ
เคียงไม่เกยวข้องกับอะไรที่ใหญ่โต ฉะนั้นนักคิดผิด
เพราะถ้าเป็นผู้หักเคียงอยู่เช่นนั้น ไม่คุ้มกับความรำคาญ
เสียเลย ถ้าความรำคาญมีมาแต่เพียงเด็กน้อยก็กลายเป็น
ใหญ่ เป็นต้นว่าคนที่ไม่เคยปวดฟันเลย ถ้าถึงคราวเสียฟัน
เด็กน้อยก็คงจะกินไม่ได้นอนไม่หลับ หรือคนที่ไม่เคยถูกยุง
กัดเลย ถ้าถูกกัดด้กตัวเดียว ก็คงจะเจ็บปวดเป็นการใหญ่
กว่าคนธรรมดาเป็นอันมาก ฉนั้นใดก็ดี คนที่หักเคียงการ
งานเพื่อจะหลบความรำคาญใหญ่นั้น ถ้าถูกความรำคาญ
เข้าเมื่อไร ถึงจะเด็กก็กลายเป็นใหญ่ เพราะไม่พร้อมที่จะ
ต่อสู้ จะต้องเห็นดเห็น้อยทั้งปัญญาแตะกำลังในเรื่องความ
รำคาญหียบมือ นับว่าเป็นการเปิดองเปิด่า เพราะไม่มี
ตำระอะไรเลย

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ยังมีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งอาจกล่าวบังหน้าของคน
ว่าเกิดมาต้องทำงาน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในทางธรรมะในใจ
ยิ่งกว่าสติสัมปชัญญะตามกฎหมาย คือว่าคนเราเกิดมาจะมี
ชีวิตไปได้ก็ต้องอาศัยทรัพย์ ถ้าไม่กิน ไม่หุงห้อม ไม่อยู่
ได้ดังคำ ก็อยู่ไปไม่ได้ ทรัพย์นั้นไม่ว่ามากหรือน้อย ไม่
ว่าจะเป็นของใครย่อมเป็นผลแห่งงานซึ่งทำในอดีตคือเวลาที่
ดวงแดดมาทงหน ^{๕๕} เงินทองก็ ^{๕๕} เสื้อผ้าก็ ^{๕๕} อาหารการกินก็
ดี ^{๕๕} เหย้าเรือนก็ ^{๕๕} จะเป็นของท่านหรือของใครก็ตาม ^{๕๕}
อยู่ที่เพราะท่านหรือผู้อื่น ^{๕๕} ได้ทำมาในกาลก่อน เป็นผล
ของงาน ^{๕๕} บางทีผลแห่งการทำงานของคนมาก ^{๕๕} มา
รวมเป็นทรัพย์ของคน ^{๕๕} เดียว บางทีเป็นของพ่อแม่ปู่ย่าตา
ยายทิ้งไว้ให้ ^{๕๕} อยู่เป็นทรัพย์ของลูกหลาน ^{๕๕} ลูกหลานจะจับจ่าย
อ้อยนุ้ยແກໄປในทางใด ก็มีสติจะทำได้ตามกฎหมาย แต่
มีข้อควรคิดเป็นทางระอวยใจอยู่บ้าง ถ้าเราเป็นผู้มีทรัพย์
แต่ไม่ได้ทำให้ทรัพย์เกิดเลย ก็ต้องใช้ทรัพย์ที่พ่อแม่ปู่ย่าตา
ยายสะสมไว้ ^{๕๕} กล่าวหนึ่งก็กินผลแห่งความเหน็ดเหนื่อย

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

ของบรรพบุรุษของคุณ คนเองไม่ได้ทำให้ทรัพย์สินเกิดมาแทน
คุณน่าจะชอบอายุอยู่บ้าง ทว่ากนิผลความเห็นดีเห็นชอบของ
พ่อแม่ตัวเองนั้นจะพูดให้สะใจ อันที่จริงไม่จำเป็นจะเป็นทรัพย์สิน
ที่ได้จากพ่อแม่ อาจได้มาทางอื่นก็ได้ หากถ้าอาศัยอยู่ที่ว่า
ทรัพย์สินเป็นผลของงานซึ่งมีผู้ทำทงนนั้น ถ้าใครไม่ทำงานให้เกิด
ทรัพย์สิน ผู้หนักต้องอาศัยกนิผลความเห็นดีเห็นชอบของผู้อื่น
คนเราเกิดมาไม่ได้เอาอะไรมาด้วย เมื่อตายไปก็ไม่ได้เอา
อะไรไปด้วย แต่ถ้ามีชีวิตอยู่โดยไม่ได้ทำงานให้ทรัพย์สินเกิด
ก็ได้ชื่อว่าเกาะกนิผลแห่งนำพกหน้าแรงของผู้อื่น ไม่มีชีวิต
อยู่ได้ด้วยนำพกหน้าแรงของตน

ข้าพเจ้าพูดกับเด็กนักเรียนหนุ่ม ๆ เหล่านี้ว่าเกิดมา
ต้องทำงาน แต่เด็กหนุ่มพวกนี้ได้ชนต้นทำงานแล้ว ไม่เช่น
นั้นก็คงเรียนไม่ได้ตามหลักสูตร ก็ดูไม่น่าจะคงตกเดือนกัน
อีก. แต่ขรรมดาการหว่านพืช ถ้าหว่านในที่ซึ่งมีรังดินดี
อยู่แล้ว ก็ย่อมจะงอกงามได้ดั่งนั้นใด การให้โอวาทแก่ผู้
มีน้ำใจจะรับคำตักเตือนอยู่แล้ว ก็ย่อมจะได้ผลดั่งนั้นเดียวกัน

แจกประกาศนียบัตรโรงเรียนคริสเตียนวิทยาลัย

บัณฑิตขอเดือนเป็นคำสุดท้ายว่า จะออกจากโรงเรียน
ไปสู่โลกใหญ่ จงตั้งใจแน่วแน่ว่าจะทำดีที่สุดตามความ
สามารถของตน แต่จะตั้งใจเท่านั้นยังไม่พอ ต้องตั้งใจออก
ชนหนึ่งว่า จะประพฤติและบำรุงตนให้เป็นมนุษย์ดีที่สุดที่จะ
เป็นไปได้

ในที่สุดขอให้พรให้พวกเรามีความเจริญต่อไป ๆ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

ปาฐกถากล่าวที่สามัคยาจารย์สมาคม

เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

นายกแห่งสามัคยาจารย์สมาคม เชิญให้ข้าพเจ้ามา
กล่าวปาฐกถาในที่นี้ ข้าพเจ้ารับแถมหนักหาเรื่องที่จะนำมา
พูด ระวังได้ถึงคำที่ผู้กล่าวแก่ข้าพเจ้าเมื่อมาพูดทบทวน
ก่อนว่า ขอให้พูดถึงหลักแลธรรมะของหนังสือขาวสักครั้ง
หนึ่ง คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดประโยชน์ได้มาก ข้าพเจ้าฟัง
คำที่กล่าวในเวदानั้น ก็นึกว่าจะทำตามเห็นจะได้ด้วยยาก
เพราะผู้ที่ไม่เคยทำงาน หรือเกี่ยวข้องกับกิจธุระของหนังสือ
ขาวเดยนั้น ถ้าแต่คงความเห็นออกมา ความเห็นก็คงจะไม่
เป็นความรู้ซึ่งเกิดประโยชน์แก่ใครได้ มาในเวदानมาคิดดู
อีกทีก็เห็นว่า ผู้ใดเคยอ่านหนังสือขาวหลายฉบับมาหลาย
ฉบับ ตาแต่ใจคุ้นกับหนังสือที่นิยมกันกว่าดี ผู้นั้นก็อาจทราบ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

กล่าว หนังสือข่าวที่มตักษณะอย่างไรบ้าง ถ้าคนเช่นนั้น
ชวนชวายหาตมุดบรรยายหลักแลธรรมะของหนังสือข่าวมา
คึกษา ก็อาจเก็บข้อความรวบรวมขึ้นเป็นทางแนะให้ผู้ที่ไม่
เคยชวนชวายเกิดความรุ้ความเห็นได้บ้าง อนึ่งในเมืองเรา
คนอ่านหนังสือข่าวมีตมุดมากที่มิได้อ่านหนังสือในภาษาค้าง
ประเทศ ทราบมิได้ว่าหนังสือข่าวในเมืองไทยนี้ ถ้าเทียบ
กับหนังสือข่าวในเมืองยุโรปแตอเมริกา จะดีแตด้อยกว่ากัน
ในทางไหนบ้าง หนังสือข่าวในเมืองเราจะดีแตหรือยังมิได้
ก็ทราบมิได้เพราะมิมีที่เทียบ เปรียบเหมือนคนไม่เคยเห็น
นกกระจอกดีเตา ก็คงจะนึกว่านกกระจอกดีน้ำตาตของเรา
งามที่สุดตนกกระจอกอาจงามได้

หนังสือข่าวเป็นตินค้ำชนิดหนึ่ง แดธรรมดาตินค้ำยอม
จะเกิดตามความตองการของผู้ชอ เข้าตามหลักทภาษา
อังกฤษเรียกว่า ดับไปต แอนด์ ตมานด์ ถ้าผู้ชอโดยมาก
ตองการตินค้ำชนิดใด มีตักษณะอย่างไร ตินค้ำชนิดนั้นซึ่ง
มีตักษณะอย่างหนักเกิดมาก ชอนจะยกอุทาหรณ์ให้เห็นได้

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

ว่า ในเมืองเราคนชอบกินครีมมีไม่กี่ร้อยคน คนกินกะทิ
มีมรุตล้านคน คริมในเมืองหงษ์น้อย มะพร้าวมีมาก ถ้า
คนกินครีมมากเหมือนกินกะทิ คริมในเมืองเราจะมีมากมาย
เพราะจะมีโรงเตยงวอร์ดนมทำครีมทั่วไปหมด

ที่กล่าวไว้ สิ้นค้าเกิดตามความชอบใจของผู้ชื้อนั้น
สิ้นค้าอันใดหนึ่งดีหรือชั่วก็อันนั้น ถ้าผู้อ่านโดยมากชอบ
อ่านหนังสือขาวซึ่งดำเนินแต่ในทางที่นิยมกันว่าเป็นทางดีทาง
ชอบ หนังสือขาวชนิดนั้นมักเกิดมาก ชนิดอื่นก็มักแต่จะหมด
ไป แต่ถ้าผู้อ่านโดยมากชอบหนังสือขาวซึ่งไม่ดำเนินในทาง
ที่นิยมกันว่าดีที่ชอบ เพราะผู้อ่านขาดความสามารรถที่จะ
รู้จักของดีว่าดี รู้จักของเลวว่าเลวก็ตาม หรือด้วยเหตุอื่นก็
ตาม หนังสือขาวที่ไม่ดำเนินในทางที่ดีขายได้มาก ก็ย่อมจะ
เกิดมาก นี่เป็นธรรมดาในโลก เรียกในภาษาอังกฤษว่า
ดอ ออฟ สับไปด แอนด์ ดัมนานด์ เป็นธรรมดาซึ่งไม่รู้จัก
เปลี่ยน

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

เหตุฉะนี้หนังสือข่าวที่ดี ประกอบด้วยธรรมะแต่ความ
รู้อย่างสูงนั้น จะเกิดแต่แก่กว้างไปในสมัยที่ผู้อ่านโดยมาก
ยังไม่มีธรรมะและความรู้พอเพียงกันนั้นไม่ได้ คราบใดภูมิรู้
และภูมิธรรมของผู้อ่านยังต่ำ คราบนั้นหนังสือก็ยังคงต้องต่ำ
แมลงวันชอบกินทุเรียน ถ้าเอาข่าวที่พี่ยไปแข่งทุเรียน ก็คง
จะไม่มีแมลงวันคอยมาข่าวที่พี่ยเลย

ทุกถ้าวมาถ้าวแต่เพียงผู้อ่าน ยังไม่ได้ถ้าวถึงผู้
แต่งหนังสือข่าว ผู้แต่งซึ่งธรรมะในใจต่ำ ขาดความรู้และ
ปัญญา ทั้งไม่ถ้าวถึงจะขบขึงซึ่งความเห็นอันเกิดชนชวแดน
นั้น จะแต่งหนังสือดีแต่คงความคิดอันดีซุมก็ไม่ได้โดยุเอง แต่
ถ้าวผู้แต่งหนังสือดีจะมี ถ้าผู้อ่านซึ่งภูมิรู้และภูมิธรรมสูงยังมี
น้อย ผู้แต่งหนังสือดีก็คงจะไม่แต่ง หรือถ้าจำจะต้องแต่ง
เพราะเป็นทางหากิน ก็คงจะแต่งให้พอดกับผู้อ่าน มิฉะนั้น
หนังสือดีเกินไปก็ขายไม่ได้

เมื่อถ้าวถ้าวว่าแมลงวันชอบทุเรียน ไม่ชอบข่าว
ที่พี่ย เราจะสอนให้แมลงวันชอบข่าวที่พี่ยแทนทุเรียนนั้นเห็น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

จะสอนยาก แต่ถึงจะสอนได้ก็จะไปสอนมันทำไม มันเป็น
สัตว์เดวเต็มทน เสียเวลาด่าสอนเปล่า ๆ

แต่ผู้อ่านหนังสือข่าวไม่ใช่แมลงวัน เป็นมนุษย์ซึ่ง
อาจฟังคำแนะนำได้ และเมื่อฟังจนเกิดความรู้แต่ปัญญาแต่
ก็เป็นประโยชน์แก่ตนและประชุมชน เพราะถ้าผู้ทรงไว้ซึ่ง
ความรู้แต่ปัญญามาก ผู้ต้องการอ่านหนังสือข่าวดี ๆ ก็
มีมาก และเมื่อมีผู้เรียกขานมาก หนังสือดี ๆ ก็ต้องเกิดขึ้น
ตามหลักกรรมตา คือ ดอ ออฟ ดีไปด แอนด์ คิมานด์ ซึ่ง
กล่าวมาในเบื้องตนนั้นแล้ว

ท่านทั้งหลายผู้ฟังอยู่ในที่นี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้อ่าน
หนังสือข่าวทุกคน ถ้าในปาฐกถาซึ่งแสดงหลักแลธรรมะ
ของหนังสือข่าวนั้น ผู้แสดงกล่าวถูกต้องทำให้ผู้ฟังเห็นจริง
ไซ้ คำที่กล่าวนั้นก็อาจเป็นเครื่องชักจูงให้อ่านหนังสือข่าว
อย่างพิถีพิเคราะห์ ทำให้สังเกตความดีและความทรามของ
หนังสือข่าวในทางความรู้และในทางธรรม ทำให้เลือกหา
และอุดหนุนแต่หนังสือที่ดี ในที่สุดเป็นเหตุให้หนังสือข่าวอัน

หลักและธรรมะแห่งหนังสือขาว

ทรงไว้ซึ่งภูมิธรรมอันเกิดมากจน และเมื่อเกิด
แล้วคงอยู่ได้

เมื่อได้กล่าวปรารภดังนี้แล้ว ชอนำหลักและธรรมะ
ของหนังสือขาวซึ่งเป็นหนังสือที่นิยมกันกว่าดีในประเทศตะวัน-
ตกมาแสดงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

กำเนิดแห่งหนังสือขาว

นักปราชญ์ผู้แสวงความรู้โบราณคดีชดค้นพบหนังสือ
และวัตถุต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความคิดแห่งคนสมัยโบราณถอย
หลังไกลไปทุกที ทราบละเอียดยิ่ง ๆ ขึ้น แต่ไม่ปรากฏว่า
คนโบราณหลายพันปีมาแล้วมีความใคร่ มีความยินดีในราย
มีคุณและโทษที่สำคัญ ผิดกับคนในสมัยนี้นักมากน้อย ถ้าจะ
กล่าวกว้าง ๆ คนโบราณก็มีความนึกและความรู้ดีอย่าง
เดียวกับคนรุ่นเรา และอาจกล่าวได้ว่าการขยายตัวของ
ของมีมาแทบจะพร้อมกับการกำเนิดแห่งชาติมนุษย์ หากใช้
ของที่เกิดเมื่อความเจริญในหมู่มนุษย์เกิดแล้วไม่ คนเราเกิด
มามีเครื่องพูดไว้สำหรับบอก มีเครื่องฟังไว้สำหรับยิน และ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

ฉันกับหนูชอบปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นที่สุด เพราะเหตุนี้
กรรมงมนุษย์เราจึงเป็นสัตว์มีสภาพอยากรู้อยากเห็น อยาก
ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวและมีได้เกี่ยวแก่ตน อยาก
ทราบความเป็นไปของใคร ๆ และอะไร ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้ง
คดีแห่งกรรมตาด้วย สิ่งใดจะเกิดจะดับที่ไหนก็อยากทราบ
แต่ความอยากทราบนั้นย่อมอยู่ในวงแคบและวงกว้างตามระ-
ดับปัญญาของคน ตาชาวนาของเราแก่ไม่รู้ว่าแกอยาก
รู้ความเป็นไปในเมืองรัสเซีย เพราะปัญญาแกไปไม่ถึง
ปัญญาข้าพเจ้าไปไกลกว่าตาชาวนา และเพราะอยากทราบ
จึงได้อ่านหนังสือว่าด้วยเมืองรัสเซียเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง พุ
ตน์ ๆ คนเรามีความใคร่แต่ไหน ๆ มาแล้ว ที่จะทราบข่าว
ในเครือญาติของตน ในประชุมชนของตน ในตำบลของ
ตน ในบ้านเมืองของตน กระเถิบออกไปถึงบ้านเมืองอื่น ๆ
ที่เคยได้ยินได้เห็น ในที่สุดก็อยากทราบไปทั่วโลก ผู้มีข่าวจะ
บอกนั้น ไม่ว่าใคร ไม่ว่าในสมัยไหน คงเป็นผู้ซึ่งคนอยาก
พบทงหน อนึ่งมนุษย์เรา นอกจากมีกรรมตาเป็นผู้อยาก

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ยังมีธรรมดาเป็นผู้ชอบบอกอีกด้วย คนโดยมากเมื่อรู้อะไร
แล้ว ถ้าไม่พูดเลยออกแต่ก ถึงจะส่งจนความลับเป็นที่สุด ก็
ยังอดไม่ได้ที่จะกระซิบบอกคนไว้ใจ นี่คงจะเป็นเพราะมีปาก
ไว้สำหรับพูด พร้อมกับมีหูไว้สำหรับยิน

การเล่าเหตุการณ์ให้กันฟังนี้แหละ คือการบอกข่าว
เมื่อคนต้องคนบอกข่าวต่อกันด้วยวาจา ผู้บอกและผู้ฟังมัก
พูดกันต่อไปถึงความดีความร้ายและเหตุทางของข่าวนั้น ทกต่าง
ต่อกันเช่นนี้ เป็นการแฉ่งตงความนึกความเห็นซึ่งข่าวนั้นทำให้
เกิดขึ้น ข้อที่ข่าวเป็นเครื่องให้เกิดความนึกความเห็นนั้น
ย่อมต้องให้เห็นว่าข่าวเป็นของดี เพื่อความเจริญของโลก
เพราะถ้าคนหนึ่งคน ๆ ไม่นึกไม่เห็นอะไรกันเสียหมดแล้ว
ความก้าวไปข้างหน้าก็คงต้องหยุดอยู่เอง โลกจำเป็นจะต้อง
หมุน เขาจึงกล่าวกันว่าถ้ามีข่าวมักต้องมีความเห็น ข่าว
กับความเห็นเป็นของไปด้วยกัน

การบอกข่าวและการแฉ่งตงความเห็นนั้น ถ้าไม่พูดกัน
ด้วยปาก ไซ้วิธีตีพิมพ์เป็นหนังสือ หนังสืออนนาก็เป็นหนังสือ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ข่าว การทำหนังสือข่าวนี้เป็นอาชีพ เป็นศิลปะ และเป็นกิจ
ธุระค้าขายซึ่งเกิดขึ้น เพราะมนุษย์เป็นสัตว์มีสภาพอยาก
อยากเห็นนั่นเอง ในสมัยโบราณเมื่อปัญญาของมนุษย์ยัง
แคบ ความอยากหรืออยากเห็นก็แคบ ปัญญาที่จะคิดหรือบอก
ข่าวก็ยังไม่พ้นไปได้จากหรือบอกกันด้วยปาก ภายหลังจึง
กระเถิบขึ้นไปถึงวิธีให้สัญญาณจากที่สูง วิธีเป่าหรือเคาะ
อะไรให้ดัง และส่งภาพไปเป็นเครื่องให้รู้ถึงกันเป็นต้น ต่อ
มาเมื่อใดมีผู้คิดวิธีเขียนหนังสือขึ้นแล้ว เครื่องพิมพ์ยังไม่เกิด
การประกาศข่าวด้วยหนังสือ ก็ทำได้แต่เพียงปิดให้ทราบใน
ที่ประชุมชนเท่านั้น

ถ้าจะพูดถึงหนังสือข่าวเก่าแก่ ก็มีหนังสือกรุงโรม
โบราณเรียกว่า Acta Diurna เป็นหนังสือบอกข่าวทาง
ราชการในเรื่องการรบ การเลือกตั้งข้าราชการ การเดิน
และข่าวไฟไหม้ ข่าวการทำพิธีทางศาสนาเป็นต้น หนังสือ
นหมเจ้าพนักงานพวกหนึ่งเรียกว่า actuarii เป็นผู้เรียบเรียง
และเขียนปิดไว้ที่ forum และที่อื่น ๆ อันเป็นที่ชุมนุมชน

หลักแฉธรรมะแห่งหนังสือข่าว

อาจมีผู้คิดว่าเนาไปอ่านตามบ้านก็ได้

แต่เมืองทมหนังสือข่าวเก่าที่สุด เห็นจะเป็นเมืองจัน
ปรากฏว่าหนังสือข่าวราชการ เรียกว่ากิ่งเปา ดำเนินแต่จ
ว่า เกือบอ นน มีมาแต่ครั้งราชวงศ์ถึง นับมาแต่เด
กถึง ๓,๐๐๐ ปีขึ้นไป คงจะเป็นหนังสือตัวเขียนคัดสำเนาบ
ให้คนอ่านเหมือนหนังสือ Acta Diurna ของกรุงโรมนั่นเอง
เพราะในสมัยนั้นการพิมพ์หนังสือ ถึงแม้แต่ในเมืองจัน ก
ยังไม่เกิด การพิมพ์หนังสือจากแผ่นไม้เกิดขึ้นในเมืองจัน
ภายใน ๓,๐๐๐ ปีต่อมา

หนังสือข่าวอย่างที่เรารู้จักกันในเวลานี้ พังเกิดเป็น
ครั้งแรกในเมืองเยอรมนีเมื่อ ๓๐๐ ปีเศษเอง ในสมัยที่
แรกเกิดขึ้น หนังสือข่าวทรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความลำบาก
ต่อมาออกขานานจึงมีผู้เห็นตบเห็นตบมากขึ้น แต่ถึงกระนั้น
ยังอีกถึง ๓๐๐ ปีจึงดำเนินได้คลอง โทรเลข ทางไปมา
เครื่องพิมพ์ เหล่านี้แต่อย่างคชน ๆ จนเก็บข่าวได้สะดวก
จากที่ไกลแะไกล และเมื่อรวมกันเป็นหนังสือแล้ว ก

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

สามารถส่งจำแนกไปได้สะดวกเช่นกัน

ในสมัยนี้หนังสือข่าวเป็นของกระจายทั่ว ๆ ไปในโลก เข้าไปในบ้าน ในร้าน ในที่ทำการต่าง ๆ ทุก ๆ วัน และบอกข่าวดี ข่าวชั่ว ข่าวสำคัญ ข่าวมโนสำเร้ ข่าวที่เป็นประโยชน์แก่กิจการค้าขาย เป็นประโยชน์แก่ประชุมชน และเป็นประโยชน์แก่รัฐบาล กับทั้งข่าวซึ่งจวนจะไม่เป็นประโยชน์แก่ใครเลยด้วย นอกจากการบอกข่าว ยังมีความเห็นและคำชี้แจงในเรื่องข่าวนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นทางที่ยังไม่เห็น รู้ทางที่ยังไม่รู้ หรือเป็นเครื่องช่วยให้ศรัทธาตรองเกิดความคิดความเห็นต่อไป

ในเมืองเรายังไม่มีหนังสือข่าวเป็นจำนวนมาก และปฏิบัติหน้าที่กว้างขวางเช่นที่ความาน แต่คงจะมีมากขึ้นต่อไป ในภายหน้า และคงจะดีขึ้น ๆ ตามความรู้ของประชุมชนซึ่งเป็นผู้อ่าน ประชุมชนที่มีปัญญามากย่อมจะไม่ชอบหนังสือข่าวซึ่งหย่อนกว่าปัญญาของตน เจ้าของหนังสือจำต้องชวนชวนายทำให้ดีขึ้นจึงจะมีคนอ่าน ถ้าดีขอให้ควายฟัง จะ

หลักแลธรรมชาติแห่งหนังสือข่าว

ดีเป็นเพลงหรือไม่เป็นเพลงก็ได้ แต่ถ้าดีให้คนฟังจะต้องดีให้
เป็นเพลงไพเราะ มิฉะนั้นจะดีก็เปล่า

ความสามารถของนักหนังสือข่าว

การทำงานในหนังสือข่าว เป็นประโยชน์อะไรแก่ผู้ทำ
บ้าง ปัญหาสำคัญคืออยู่ที่ใครมีปากที่พูดดีคือว่าเป็นเครื่อง
หาเงิน แต่การหาเงินนั้น อาจหาได้มากและน้อย หรือหา
ไม่ได้เลยก็ได้ ความมากและน้อยของเงินที่หาได้มักจะ
เป็นไปตามความสามารถของคน แต่ถ้าถามว่าอะไรเป็น
ความสามารถของนักหนังสือข่าว ก็ไม่อาจตอบได้ในบรร-
ทัดเดียว

อันที่จริงการเขียนและทำงานในหนังสือข่าวนั้น ควร
กล่าวได้ว่า เป็นเครื่องให้ความศึกษาชนิดหนึ่งซึ่งโรงเรียน
ให้ไม่ได้ ทำให้เกิดความรู้ในความเป็นไปของบ้านเมืองคน
เองและของโลก ควรจะทำให้เป็นผู้เห็นได้ไกล ทั้งทำให้
คิดกว้างและคิดเร็ว เพราะหนังสือข่าวเป็น (หรือควรเป็น)
กระจกเงาส่องให้เห็นแนวทางความคิด และความเป็นไปแห่ง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

โลกโดยรอบ ชายหนุ่มซึ่งแสวงความดีในโลกหนังสือข่าว
จำต้องหัดตนเองให้ขยับออกหน้าคนอื่นอยู่เสมอ เมื่อเห็น
อะไร เมื่อได้ยินอะไร ต้องเข้าใจเร็ว ต้องเกิดความรู้เร็ว
ความคิดต้องเดินเร็ว เพื่อจะได้ไขข้อความที่ใดเห็นโดยนัย
ให้เป็นประโยชน์ การที่จะหัดตัวให้เป็นเช่นนี้จะบิตขเกยจ
พลาดหัดพลาดไม่ได้ ต้องยอมเหือไหลโคดย้อยหัดพลาดทำ
พลาด ต้องวิ่งหัด ไม่ใช่หัดเมื่อกำลังนอนเหยียดยาว

ผู้จะแสวงความดำราบัญจริง ๆ ในชีวิตของตนพึงหา
ความสนุกในงานที่ทำ ไม่มุ่งหน้าแต่จะหาเงินอย่างเดียว ผู้
ใดได้ความสนุกในงานที่เป็นอาชีพผู้นั้นนับว่ามีบุญเลิศ โอ-
มาร์เคยกล่าวความพิศวงของแกออกมาเป็นกตอนมีความว่า
พ่อค้าเหล่านี้ เมื่อขายเหต่าได้เงินมาแล้ว จะเอาเงินไป
ซื้ออะไรที่ตัวเองเห็นว่าเหต่าไปได้ โอมาร์เป็นนักแดงเหต่า คำ
ที่แกกล่าวจึงเป็นไปในเรื่องของชอบของแก แต่ถึงกระนั้น
ถ้าตรึกตรองให้ดึกเห็นว่าเป็นความคิดดึกมาก ถ้าเขาคำว่า
เหต่าออกเสีย เขาคำว่าหนังสือได้แทนก็จะเห็นได้ชัดเจนว่า

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

หนังสือเป็นอันมากซึ่งเกิดจากมันสมองของคนฉลาด แดคน
หม่นหม่น มีค่าแก่นรชาติตาเลิศราคาเงินที่เจ้าของขายได้ร้อย
เท่าพันทวี สุนทรภู่แต่งพระอภัยมณีแล้วได้เงินเต็มสมุดไทย
ตะ ๕ บาท แต่พระอภัยมณีมีค่าในหนังสือไทยเท่าไร เป็น
สมบัติของเราทั้งหลายซึ่งจะประมาณราคาลึกเท่าไร

ผู้ตงหน้าจะทำประโยชน์แก่คนแต่ผู้นอนในวิชาซึ่งอังกฤษ
เรียกว่าคัลปแห่งอักษร (คือการแต่งหนังสือ) พังจดจำความ
ข้อนี้ได้ใจคน แดว่าลึกกว้างนที่ทำออกมาแต่ละชั้นอาจมีค่า
แก่ประชุมชนยิ่งกว่าราคาเงินที่คนได้รับเป็นอันมาก ความ
สามารถนึกตั้งที่คนอื่นยังไม่ทันนึก เข้าใจตั้งที่คนอื่นยังไม่ทัน
เข้าใจ เห็นทางซึ่งคนอื่นยังไม่ทันเห็น ประกอบกับความ
สามารถนำเอามาเล่าแจ่มแจ้งจนคนอื่น ๆ เข้าใจได้ ฉะนั้น
เป็นความสามารถมิใช่เล็กน้อยเลย คนโดยมากเกิดมามีชีวิต
ปราศจากความสังเกต เมื่อรู้หรือเห็นอะไรก็รู้แต่เห็นอยู่เพียง
เท่าที่หูแลตาบอก ผู้ทำหนังสือขาวจึงมีหน้าที่จะยินแทนผู้ไม่
ได้ยิน เห็นแทนผู้ไม่เห็น สังเกตแทนผู้ไม่สังเกต บอกคน

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ไม่รู้ ช้ ททางให้คนไม่เห็นทาง แต่เป็นมคคุเทศ์กข์ของคนด้ามัญ
ทว่ ๗ ไป ผู้ทำหนังสือข่าวททำได้เช่นวานนี้ นับว่าเป็นเจ้าหน
ของประชุมชน ยิ่งกว่าราคาหนังสือทขายได้นนหาประมาณ
มิได้

แต่พึงเข้าใจว่ามคคุเทศ์กข์ ๗ ช้ ช้นำทางให้คนหลง ช
ทศ์ให้เข้ารกนนี้ ใช้มิได้เตย

นคหนังสือข่าวทจะดจรงจาคองเป็นผู้ด้ามารลเช่นทว่า
มาแต่ ๗ จังควรเป็นผู้ได้รับความค้กษามคความรู้เป็นพนอยู่พอ
ควร ในเมืองอเมริกา มีโรงเรียนพิเศษสอนวิชาประเภทน
เป็นโรงเรียนชนมหาวิทยาลัย ต้องเรียนถึง ๕ ปี จังจะดำเร้จ
นอกจากโรงเรียนพิเศษ ๗ ยังมีมหาวิทยาลัยอื่น ๗ ตง ๓๐
แห่ง ช้ มีแผนกสอนความรู้ชนิดเตยวกันน

ในเมืองเรายังไม่ถถึงเวลาทนคหนังสือข่าวโดยมาก จะ
ต้องได้ค้กษาเต้ศตอยถถึงเป็นวิชามหาวิทยาลัย แต่ถถึงกระน
ในตำแหน่งงานแห่งหนึ่ง ๗ ก็จาคองมีคนมีความรู้ไว้พอเป็นหลัก
มิฉะนั้นหนังสือจะเป็นเครื่องเยยหยนของคนฉลาด เป็นยาพิษ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ของคนโง่ และเป็นกองไล่โครกเครื่องนำอดสูของประชุมน
คนมีความจริง ๆ ราคาแพงและหายาก ข้อที่คน
สามารถเพียงไหนจะพอแก่การนั้น ผู้จริง ๆ ย่อมรู้อยู่แต่
แต่ผู้ทรูไม่จริงนั้นจะพูดให้เข้าใจนั้นก็ยาก มีนทานเรื่องหนึ่ง
ว่า ชายคนหนึ่งซื้อตุ๊กปับอัดแก๊สไบละ ๒๕ สตางค์ ผู้คิด
ตัว & ถูกแฉวงตงทาจะปั่นตนไม่กิงผู้ มีคนยืนอยู่ใกล้ร้อง
เตือนว่าอย่าปั่นไป กิงไม่หึกจะตกตงมา ชายนั้นตอบว่า
ไม่เป็นไรดอก ถึงกิงหึกก็มีตุ๊กปับ & ตุ๊กคอยช่วยให้เหาะได้
อยู่แล้ว

ข่าวเป็นของสำคัญกว่าอื่นในหนังสือข่าว

หน้าที่สำคัญยิ่งของหนังสือข่าวก็คือการบอกข่าว หน้า
ที่อื่น ๆ คือการออกความเห็นและชดูทางแห่งข่าวเป็นต้น ก็
สำคัญนักหนา แต่หาสำคัญเท่าข่าวไม่ หนังสือข่าวบาง
ฉบับต้องการจะบันดาความเพ็ดนให้เกิดแก่ผู้อ่านมาก อะไร
ทำให้เพ็ดนนักพมพดิ่งหนมากจนถ่วงข่าวให้เบาตงไป ที่ทำเช่น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

นักเป็นอธิบายอย่างหนึ่งที่จะขายหนังสือ แต่หนังสือเช่นนั้นไม่
ใช้หนังสือขาวแท้

เมื่อพูดเช่นนั้น ก็อาจจะตั้งปัญหาว่าขาวนั้นคืออะไร คำ
ถามค้านตอบยาก ถ้าพูดกว้าง ๆ ขาวคือการก่ตาวถึงพฤติ-
การณ์ซึ่งเกิดใหม่ แต่ก็ไม่ใช่อย่างนั้นเสมอ ดังที่เกิดนั้นไม่
ใช้ขาว คือเมื่อมีผู้นำมาบอกเล่ากันจึงเป็นขาว เมื่อเร็ว ๆ
นี้ไฟไหม้ที่บางรัก ไฟไหม้ที่นั่นไม่ใช่ขาว คือเมื่อคนบอกกัน
ถึงไฟไหม้ คำที่บอกนั้นจึงเป็นขาว เหตุฉะนั้นขาวอาจมีภาย
หลังจนทมิฬพฤติกรรมหลายอันก็เป็นได้ พระนเรศวรชนช้าง
ชนะพระมหาอุปราชานานหลายชั่วชีวิตคนมาแต่แล้ว แต่อาจมี
คนไทยในเวदानที่ยังไม่ทราบ ถ้าไปบอกแก่เขาเมื่อไร เมื่อ
นั้นก็เป็นขาวของแก

แต่ขาวนั้นใช้จะจำเป็นตอ้งก่ตาวถึงของที่เกิดหรือ
เปลี่ยนแปลงใหม่ก็ห้ามได้ บุตรข้าพเจ้าเวदानอยู่ที่เมืองอังกฤษ
คนหนึ่ง ถ้าใครมาจากเมืองนั้นมาบอกเรื่องบุตรข้าพเจ้า
เป็นขาว หรือถ้าบุตรข้าพเจ้าเขียนหนังสือมาบอกว่ายูเรอัยๆ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

ท่าน ก็เป็นบอกข่าวตัวเองเหมือนกัน

ถ้าท่านมีความเห็นอะไรที่เด็ดเดี่ยว หรือเด็ดเค็มหนัก
ตาม ถ้าท่านกล่าวความเห็นนั้นให้คนฟัง และเขาเก็บไป

บอกผู้อื่นหรือสั่งให้ผู้อื่นทราบ เช่นนั้นก็เป็นบอกข่าวความ
เห็นของท่าน เมื่อก่อนสงครามมีผู้บัญญัติในยุโรปกล่าว
ความเห็นว่าเกิดสงคราม อีกหน่อยหนึ่งเราในเมืองไทยก็
ทราบความเห็นของผู้อื่น เหตุไรเราจึงทราบ เพราะข่าว

ความเห็นนั้นมาถึงเรา ดังความเห็นก็เมื่อข่าวได้ ไม่ใช่
สักแต่ว่าเป็นข่าวเฉย ๆ อาจเป็นข่าวอย่างสำคัญที่สุดก็ได้

เมื่อสองปีเศษมาแล้ว เราได้ข่าวว่าคนอังกฤษพวก
หนึ่งจะขึ้นให้ถึงยอดเขาเอเวอเรสต์ ซึ่งเป็นเขาสูงที่สุดในหมู่
เขาหิมาลัยและในโลก ข่าวว่าขึ้นถึงยอดนั้นไม่มีมา มีมา
แต่ข่าวว่าขึ้นไม่ถึง เพราะฉะนั้นข่าวจึงมีใช้แต่สิ่งที่เกิดหรือ
ที่เป็นไป แม้ความไม่เกิดและไม่เป็นไปก็เป็นข่าวได้ ฟันของ
ของเราซึ่งอยู่เมืองไกลอาจบอกมาว่ามีตุ๊กก็ได้ บอกมาว่ายัง
ไม่มีตุ๊กก็ได้ เป็นข่าวทั้ง ๒ ทาง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

แต่ข่าวของคนธรรมดา กับข่าวของหนังสือข่าวนั้นไม่
จำเป็นจะอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้ายายบ้านเมียคาบูนที่กรุงเก่าแก
มีลูกใหม่ ก็คงจะเป็นข่าวซึ่งพี่น้องของแกในกรุงเทพฯพอใจจะ
ทราบ แต่ไม่เป็นข่าวซึ่งหนังสือข่าวจะใช้ได้เลย ข่าวซึ่ง
หนังสือข่าวต้องการ คือชนิดที่ประชุมชนอยากทราบหรือคว
ทราบ เด็กเกิดใหม่ที่กรุงเก่าคนหนึ่งไม่ใช่ข่าวชนิดนั้น แต่
ถ้ามี ๔ แขนหรือมีอะไรแปลกที่ทำให้คน “ทึ่ง” จึงจะเป็น
ข่าวของหนังสือข่าวได้

มนุษย์เรามีธรรมดาเป็นผู้อยากรู้อะไรเป็นอย่างไร
ทั่ว ๆ ไปหมด การที่อยากรู้นั้น อยากรู้อะไรจะเพลินมาก
กว่าอยากรู้อะไร คนหยิบหนังสือข่าวขึ้นมาเพื่อจะ
เพลิน ไปสะดุดข่าวที่เป็นวิชาเข่ากบ้อย แต่จะต้องกล่าวว่
คนอ่านหนังสือหาเพลินมากกว่า ถึงกระนั้นหนังสือข่าวจะจ
ใจพิมพ์แต่ข่าวที่เพลินอย่างเดียวกันไม่ได้ ถ้าภาระของหนังสือ
ข่าว คือการรับใช้ประชุมชนดังที่กล่าวมาในเบื้องต้น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

หน้าที่ซึ่งสำคัญที่สุดก็คือบอกข่าวที่มีสาระประโยชน์ แต่เมื่อ
ข่าวเพ็ดเป็นเครื่องชวนให้คนอ่าน ข่าวซึ่งมีสาระประโยชน์
ด้วย ข่าวเพ็ดนั้นก็เป็ประโยชน์ได้มาก แต่หาใช่แก่น
ประโยชน์ของหนังสือข่าวไม่

หนังสือข่าวต้องขายได้

การทำหนังสือข่าวควรระนับได้ว่าเป็นงานของนัก-
ปราชญ์ เพราะเป็นกิจธุระซึ่งต้องทำด้วยปัญญาหรือที่เรียก
กันว่า "ใช้หัว" ทั้งใช้ความรู้รอบข้าง และความรู้พิเศษอัน
ละเอียดให้ม้พอกพูนย้ง ๆ ขึ้น ถ้าขาด "หัว" และขาดความ
ดำดมวิชา หนังสือก็โง่ ๆ บ้า ๆ ไม่เป็นเรื่องอะไรเข้าได้

แต่งานของนักปราชญ์นั้นต้องเต็มงานของพ่อค้าเข้า
ด้วย เพราะแผนกพาณิชย์เป็นดวณสำคัญของการออกหนังสือ
ข่าวด้วยเหมือนกัน งาน ๒ แผนกนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและ
กัน แผนกไหนจะรุ่งโรจน์ ถ้าอีกแผนกหนึ่งทรุดโทรมแล้ว
หนังสือก็ทรงคอยู่ไม่ได้ แม้ว่างานทั้ง ๒ แผนกจะเป็นงาน
สร้างด้วยกัน สร้างตั้งเคียงกันก็จริง แต่ก็ยังเป็นงานคนละ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

อย่างซึ่งต้องมีเห็นชัดชนให้แยกจากกัน แต่แยกอยู่ภายในวงเดียวกัน

การออกหนังสือข่าวเป็นการสร้างสินค้า และเมื่อสร้างจนแล้วก็เป็นของขายได้ เจ้าของหนังสือข่าวจะเป็นผู้ไม่จำเป็นต้องหาทรัพย์หรือจะเป็นผู้ทำบุญโดยวิธีออกหนังสือเป็นทานก็ตาม แต่การขายก็ต้องเป็นของสำคัญอยู่นั่นเอง เพราะเหตุว่าหนังสือข่าวจำเป็นต้องมีผู้อ่าน ไม่ใช่มีจำเพาะวันสองวันซึ่งดงอะไรแปดก ต้องมีประจำอยู่เต็มอ การที่จะมีผู้อ่านประจำอยู่เต็มอนั้น ต้องมีข้อความน่าอ่านให้เต็มแก่ราคาที่ดีควรจะซื้อ มีฉะฉานไม่มีคนซื้อ และไม่มีคนอ่าน ผู้ซึ่งมีอยากจะทำบุญ อาจออกหนังสือข่าวแจกก็ได้ แต่หนังสือที่แจกนั้นจะไม่ใคร่มีใครนับถือ เพราะเมื่อไม่กำหนดค่าของตนเอง ผู้อ่านก็จะเห็นไปว่าไม่มีค่า ของใดเป็ดำมักเป็นของซึ่งคนไม่ใคร่สงวน ถ้ายังเป็นของที่ใดทุก ๆ วันอย่างหนังสือข่าว ไม่ช้าคนก็จะนับถือเต็มอกกับใบปลิว

ดังนั้นจึงเป็นข้อสำคัญที่กล่าวได้ว่าหนังสือข่าวต้องเป็น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ของชายได้ หากว่าหนังสือนั้นจะดำแดงวิชาอย่างสูง ดำแดง
ความคิดอย่างเอก และประเสริฐด้วยประการทั้งปวง จน
ถึงตัวหนังสือเป็นทองอร่ามไปก็ตาม ถ้าไม่มีคนอ่านแล้ว ก็
ไม่ผิดกับกระดาษเปล่า ธรรมดาคนอ่านย่อมจะต้องการหนังสือ
ดีชนิดซึ่งตนนิยม และเมื่อมีดังที่ตนนิยมแล้ว จะมีดังอัน
เพิ่มด้วยก็ไม่ว่า เหตุฉะนั้นหนังสือข่าวจึงต้องจัดการให้เป็นที่
นิยมของคน และต้องจัดการให้คนซื้อได้สะดวกด้วยอักษร
หนังสือ

โรงตีข่าวทำงานสำคัญคือตีข่าวเปิดอกซึ่งยังหุงกินไม่ได้
ให้เป็นข่าวสารซึ่งหุงต้มกินได้ คนทุกคนต้องการข่าวสารไป
หุงกินทุกวัน เพราะข่าวเป็นอาหารสำคัญซึ่งเราใช้เลี้ยงชีวิต
เมื่อข่าวสารยังมีได้ขายออกไปจากโรงตี มันก็ยังไม่เป็น
อาหารของใครเลย แต่ใครจะว่าข่าวสารไม่ใช่อาหารก็ว่า
ไม่ได้ ถ้าเจ้าของโรงตีไม่จัดการให้ข่าวสารออกไปเป็น
อาหารคน ไม่ซ้าก็จะต้องปิดโรงตี และถ้าจะให้ข่าวสาร
ออกไปเป็นอาหารคน ก็ได้แต่จัดการขายออกไปเท่านั้น การ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ดีข่าวเปิดอกให้เป็นข่าวสารนั้น ต้องมีข่าวเปิดอก ต้องมี
เครื่องดี ต้องมีปัญญาและแรงคน และเมื่อเป็นข่าวสารแล้ว
ก็ต้องจัดการขายออกชนหนึ่ง ทงหมดตนเป็นกัจจานิช ฉนใด
ข่าวสาร ฉนนหนังสือข่าว ข้อสำคัญที่จะกล่าวซ้ำในทงนี้
คือว่าหนังสือข่าวที่ขายไม่ไตนนไม่มคนอ่าน และหนังสือข่าว
ที่ไม่มคนอ่านนเป็นหนังสือเกอ ไม่มผลอะไรเลย

ตามธรรมดา หนังสือข่าวซึ่งกระจายไปกว้าง ย่อม
เป็นเครื่องจูงใจคนมากกว่าเมื่อยังกระจายอยู่ในวงแคบ หนังสือ
ข่าวบางฉบับอาจทำชนดีสำหรับขายคนบางจำพวกซึ่งระดับ
ปัญญาและความรู้สูง และถ้าเช่นนั้นจำพวกฉบับที่ขายได้ก็
ย่อมจะน้อยลง แต่ถ้าจะเอาจำนวนคนชอเป็นเครื่องวัดความ
สำคัญขงหนังสือชนิดนี้ เทียบกับความสำคัญขงหนังสือ
ซึ่งทำสำหรับขายตามัญชน ก็เทียบไม่ได้ แต่จะกล่าวได้ว่า
หนังสือข่าวชนิดเดียวกันถ้าฉบับไหนขายได้มากฉบับนั้นย่อม
เป็นเครื่องจูงใจคนมากกว่าฉบับที่ขายได้น้อย อนึ่งหนังสือ
ข่าวที่ขายได้กว้างมักจะเป็นหนังสือที่ใดกาไร และหนังสือที่

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ได้กำไรต้องจัดการตั้ง ๒ แผนกที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้นแล้ว
กำไรนั้นเป็นของสำคัญก็จริง แต่ถ้าหนังสือข่าวฉบับไหนเอา
กำไรขึ้นตงหน้ามากเกินไป ไม่ช้ากำไรก็จะตก

หนังสือข่าวเป็นของซึ่งต้องได้รับความไว้วางใจของประ-
ชมนั้นจึงจะยั่งยืนไปได้ บรรดาของทั้งหลายซึ่งเกิดขึ้นเพราะ
คนทำนั้น สิ่งใดจะอยู่ในความพิณิจพิเคราะห์ของประชมน
ยิ่งกว่าหนังสือข่าวนั้นไม่มี แท้จริงหนังสือข่าวอยู่ได้เพราะถูก
พิณิจพิเคราะห์มาก ถ้าไม่มีใครพิณิจพิเคราะห์ก็คือนำไม่มีคน
อ่าน แต่การถูกพิณิจพิเคราะห์นั้น ถ้าคนเห็นดีหนังสือก็เจริญ
ถ้าเห็นไม่ดีหนังสือก็ตกต่ำ ทุก ๆ วันหนังสือต้องแสดงตน
ให้คนเห็น ต้องสู้หน้าให้คิดหรือชม จะมีลักษณะดีไม่ดีประการ
ใด ก็ต้องแผ่ออกมาให้เห็นทั่วกันหมด

การแสดงตนนั้นคืออธิบายจะดีช่าย วันหนึ่ง ๆ หนังสือ
ต้องเพียรช่ายให้เต็มที่ และถ้าช่ายได้ก็เป็นเพราะความดีของ
หนังสือในวันนั้น หนังสือข่าวเป็นของอายุสั้น มีชีวิตเพียง
วันเดียว วันหนึ่งเกิด พรุ่งนตาย รากากก็หมด วันหนึ่ง ๆ ต้อง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

เกิดใหม่ และใหม่แปลกกับวันก่อน จะซ้ำก็ไม่ได้ ทุก ๆ
วันต้องเผยแพร่ออกมาให้คนตัดสิน แล้วแต่คุณความดีในวัน
นั้น มีทศาศัยบ้างก็แต่ความดีเสมอได้ซึ่งประชุมชนได้มีไว้แล้ว
ในวันก่อน ๆ ความดีเสมอได้ซึ่งประชุมชนมีในหนังสือข่าว
อาจด่าสั่งให้โทษจนเป็นลำดับก็จริง แต่จะรักษาไว้ได้เฉพาะ
แต่เมื่อยังทำตัวให้เป็นที่ควรดีอยู่เสมอเท่านั้น ความดี
ได้เป็นของสูงง่าย ถ้าได้ไว้แล้วต้องรักษาให้ดี มิฉะนั้น
จำนวนฉบับแห่งหนังสือที่ขายได้จะลดลงโดยเร็ว

หนังสือข่าวที่จะดีคงต้องหลักว่าจะเป็นผู้รับใช้ประชุมชน
แต่ในการทำงานซึ่งทำเพื่อประโยชน์แก่ประชุมชนนั้น จะ
แถมประโยชน์ตนเข้าด้วยก็ไม่ผิด แท้จริงเมื่อตนเองรวมอยู่
ในประชุมชน ประโยชน์ตนก็ต้องรวมอยู่ในประโยชน์ของ
ประชุมชนด้วยบ้าง ที่กล่าวว่าเพื่อประโยชน์แก่ประชุมชนนั้น
ไม่หมายความว่าทำการไม่เห็นแก่ตัวเลยเพราะจะเอาบุญ
หมายความว่าทำประโยชน์เป็นชั้นเป็นอัน ในทางบอกข่าวซึ่ง
ไว้ใจได้ ในการทำปัญญาให้เกิด ในการบำรุงสุจริตเป็น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ปฏิบัติต่อทุกจริต และอุดหนุนความเจริญแห่งประชุมชนทั่วไป หนังสือข่าวฉบับใดทำได้เช่นนี้ ก็เป็นหนังสือดีเป็นที่ไวใจของผู้อ่านซึ่งย่อมจะมีมาก และจะตั้งเป็นหลักฐานแน่นอนหาได้เพราะเหตุนี้

การเลือกข่าว

พระของหนังสือข่าวคือการประกาศข่าวซึ่งควรบอกให้ประชุมชนทราบ เป็นข่าวความเป็น และข่าวความดำเนินแห่งการต่าง ๆ อันช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเห็น และความเพียรเป็นต้น ข่าวนั้นเกิดเอง หนังสือไม่ได้ทำให้เกิด ถ้าไม่มีหนังสือข่าว ข่าวก็จะมีอยู่นั่นเอง แต่คงจะบอกกล่าวกันด้วยปากโดยมาก ปากคนยาวกว่าปากกา เพราะถนัดแถมเติมให้บ่อยเป็นมาก เมื่อข่าวดีออกก็หายต่อและยิ่งไกลออกไป ฝอยก็ยิ่งเกิดมากขึ้น ๆ จนข่าวเดิมมีรูปแปลกเปลี่ยนแทบจะจำไม่ได้ ผัวเมียเถียงกันต้องถามคำ ถ้ามีคนเก็บไปเป็นข่าวดีหายต่อเข้า ไม่ช้าก็กลายเป็นทะเลาะเบาะแว้งอย่างรุนแรง ถึงคบเคาะค่อยก็เด็ดคดกวางออก คดอด

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

จนหย่าร้างกันก็ได้ ที่เป็นเช่นนั้น ไม่จำเป็นจะมีใครแต่งข้อ
เติมโดยเจตนา เป็นของเป็นไปเองด้วยความเข้าใจผิดที่
ตะเด็กตะน้อย และความเข้าใจผิดนั้น ตามธรรมดาคนมัก
จะผิดข้างไหนบ่อยเป็นมากไว้รำไป

หนังสือข่าวต้องระวังคนมิให้มีปากยาวกว่าปากกา
หนักทตองยึดแน่นกคอคความแม่นยำไม่คลาดเคลื่อน ข่าวที่
บอกต้องเป็นข่าวถูกไม่ใช่ข่าวผิด ข่าวผิดนั้นไม่ใช่ข่าว เหตุ
ฉะฉนในการเดอกว่าจะเอาอะไรตงพิมพ์ จะเอาอะไรตงตระกร้า
ฉะฉน ต้องเอาความจริงฉะฉนเป็นเบองคฉะฉน เดอกเอาแต่ข่าวจริง
ฉะฉนเดยว ข่าวฉะฉนคฉะฉนทงหมด

การเดอกข่าวอย่างทความาทายากกว่าพูด เมื่อข่าวเจ้า
พูดว่าคองเอาแต่ข่าวจริง คองเอาแต่ข่าวจริงฉะฉน ทานทง
หตายยอมเห็นวาทพูดถูก แต่บางคฉะฉนก็ทวาททำอย่างไรเดอฉะฉน
จะรู้วาทจริงหรือไม่จริง การตะเตงฉะฉนเบองคฉะฉนด้วยปากง่ายกว่า
ตะเตงจริง ๆ เตมอ และฉะฉนเบองฉะฉนตะเตงด้วยปากฉะฉน จะ
มีผู้ใดได้กฉะฉนก็หามิได้ ฉะฉนจะกถาวข่างหน้าค่อไป

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ผู้เป็นเจ้าหน้าที่สำคัญในหนังสือข่าว ซึ่งเราเรียกกันใน
สมัยนี้ว่า "บรรณาธิการ" นั้น มีภาระสำคัญคือต้องเลือกทุกวัน
ว่าจะคัดเอาอะไรลงพิมพ์ จะคัดอะไรทิ้ง ทุก ๆ วันคงจะมีเรื่อง
มาให้ลงพิมพ์มากกว่าที่หน้ากระดาษจะพิมพ์ได้ การเลือกว่า
จะพิมพ์อะไรจะทิ้งอะไรนั้น จำเป็นต้องเลือกให้ทันเวลาที่จะ
ส่งหนังสือถึงมือช่างพิมพ์ แม่เมื่อเรียงพิมพ์แล้ว อาจต้อง
เปลี่ยนออกก็เป็นได้ การที่เวลายังคับและหน้ากระดาษยังคับ
นั้นยอมทำให้ยาก ถ้าทำผิดหนังสือก็ไม่ดีดังที่ควรดี บางวัน
ข่าวธรรมดามาก็มาเรื่อย ๆ จนจะหมดเวลาอยู่แล้ว จึงมีข่าว
ใหญ่มาทันที ซึ่งทำให้ต้องเปลี่ยนหนังสือที่เตรียมไว้แล้วไป
มาก ๆ ที่ความหมายที่หมายความว่าอะไร หมายความว่า
ความคดโกงของบรรณาธิการ ก็คือคดโกงในการเลือกถูก นั้น
แหละเป็นหลักของสำคัญนัก

ก็อะไรเล่าเป็นหลักสำคัญแห่งการเลือกข่าว ในที่นี้ขอ
ใช้คำอังกฤษซึ่งเข้าใจอยู่ทั่ว ๆ กันแล้วว่าหลักสำคัญนั้นคือ
บับติก อินเตอเรสต์ ซึ่งถ้าจะใช้ศัพท์สามัญว่าทำให้คน

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

“ทั้ง” ก็พอไปได้ อินเตอเร็ตคันทันแหละเป็นคุณสมบัติจำเป็น
ของขาวโดยมากที่เลือกตงพิมพ์ ถ้าขาวไม่มีอินเตอเร็ตค
ไม่ทำให้คนทั้งหนังสือขายไม่ได้ และหนังสือขายไม่ได้นั้น
ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นหนังสือไม่มีคนอ่าน ชาวท่อนหนึ่ง ๆ
จะมีความมากหรือน้อย ก็แล้วแต่ว่าทำให้คนทั้งมากหรือน้อย
เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าการเลือกขาวจะไม่เลือกโดยอินเตอเร็ตค
อย่างเดียว ก็จะต้องถือว่าอินเตอเร็ตคออกหน้าตั้งอัน

แต่ก็จะเดาได้อย่างไรเดาว่าชาวท่อนใดจะทำให้คนเกิด
อินเตอเร็ตค หรือทำให้ทั้งมากน้อยเพียงใดจะเดาได้นั้น ภา
ษาหนังสือขาวฝรั่งเรียกว่านวนิทัศน์ การทมนิทัศน์นั้น
เพราะความชำนาญอย่างหนึ่ง ความเกิดในบัณฑิตอย่างหนึ่ง
แต่มีหลักบางอย่างซึ่งพอใช้ได้บ้าง

หลักข้อต้นคือว่าอินเตอเร็ตคันทัน มีความโกธต์แต่โกธต์
เป็นเครื่องหยิ่งให้ทราบ อะไรเกิดโกธต์ตัวท่าน ๆ ก็มีอิน
เตอเร็ตคมาก ตั้งเดยวกันถ้าเกิดโกธต์ ท่านก็มีอินเตอเร็ตค
น้อยตง หรือไม่มีตง ถ้าใครทำไข้แตกห่างจากผ้าม่วงตง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ของท่าน ๖ นิ้ว ท่านมีอินเตอเวร์ตมาก แต่ถ้าใครทำไข
แตกทเมืองเซียงราย ท่านก็ไม่มอินเตอเวร์ตเลย

ถ้าเกิดไฟไหม้ คนที่มีอินเตอเวร์ตมากที่สุดคือเจ้า
ของซึ่งอยู่ในบ้านที่ไฟไหม้ ถคนนิกเพื่อนบ้านซึ่งพดอยหตั้ง
คาเกรี้ยมไปด้วย ยิงอยู่ไกลออกไปอินเตอเวร์ตก็ยิงหย่อนลง
เว้นแต่ถ้าเป็นญาติมิตรของผู้ถูกไฟไหม้ จึงพดอยมอินเตอ
เวร์ตไปด้วย

ข่าวบางอย่างคนมีอินเตอเวร์ตทั่วโลก หรือแทบจะ
ทั่วโลก เช่นเมื่อเยอรมันยกทัพเข้าเหยียบแดนเบ็ดเยี่ยมเมื่อ
เริ่มสงครามเป็นต้น แต่อินเตอเวร์ตของเราในกรุงเทพฯ
จะมากเท่าอินเตอเวร์ตของชาวเบ็ดเยี่ยมหามาได้ ยิ่งชาวเบ็ด
เยี่ยมซึ่งอยู่ในทางที่กองทัพเยอรมันยกเข้าไปก็ยังมีอินเตอ
เวร์ตมากที่สุด

กล่าวสั้น ๆ ถึงภาษาหนังสือข่าวฝรั่งเรียกว่า “คำ
แห่งข่าว” นัยหนึ่ง ความทำให้คนทั้งนั้น ยิงห่างกยิงหย่อน
ลงไป ยิ่งไกลก็ยิ่งสำคัญชน เหตุคิงนข่าวในบ้านเมืองของ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ตนเองจึงสำคัญกว่าชาวเมืองอื่น ต่อเมื่อชาวเมืองอื่นมีความ
สำคัญพิเศษ จึงจะถว้หน้าหนังสือข่าวธรรมดาในบ้านเมืองของ
คนได้ เพราะฉะนั้นจึงควรกล่าวได้ว่า ความใกล้ชิดนั้นหน้า
หนักมากในเวลาเดือกข่าว

แต่คนอ่านหนังสือข่าวไม่ได้ต้องการทราบแต่ข่าวใน
บ้านเมืองตนเองส่วนเดียว เมื่อทราบข่าวใกล้แต่ด้วยยังอยาก
ทราบข่าวไกลบ้าง การเดือกข่าวซึ่งเกิดในประเทศอื่นนั้น
ก็ยังมีความใกล้และความติดต่อยังหน้าหนักอยู่นั่นเอง ข่าว
อะไรเกิดในเมืองไกลหรือในเมืองซึ่งไม่มีติดต่อกับเรา เรา
ก็ไม่อยากทราบมากเท่าข่าวซึ่งมีมาจากเมืองไกลหรือเมืองที่
มีติดต่อกับเรา นับว่าความใกล้และความไกลก็ยังหน้าหนัก
ผิดกันอยู่นั่นเอง

แต่ทว่ากล่าวได้ว่า ความทำให้คนทั้งเป็นของสำคัญใน
การเดือกข่าวนั้น ถ้าหนังสือข่าวจะเอาความทั้งชนตงหน้า
ถ่ายเดียว ก็ยังไม่นับว่าทำหน้าที่บริบูรณ์ เพราะหนังสือ
ข่าวมีหน้าที่จะต้องดึงข่าวซึ่งเป็นความรู้อหรือซึ่งมีสาระด้วยอีก

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ชนหนึ่ง ชาวชนิตนผู้อ่านโดยมากอาจเห็นไม่สนุก และถ้า
ไม่มีเครื่องจูงก็จะไม่อ่าน เพราะฉะนั้นจึงเป็นวิธของหนังสือ
ข่าวที่จะตงพมพชาวทมคนทงมาก แซกแซงไปกับข่าวที่ทำให้
ความรู้เกิด เพื่อจะทำหน้าที่ประกาศความรู้ซึ่งมีสาระนั้นด้วย
ผู้อ่านหนังสือนั้น กล่าวกันว่ามประมาณ ๘ ใน ๑๐
คน ที่อ่านเพื่อจะเพลิน ที่อ่านเพราะแตดวงความรู้มประมาณ
๑ ใน ๑๐ เท่านั้น ความชอบผู้อ่านหนังสือข่าวจำจะต้องเอา
มาคำนึงอยู่เสมอ ถึงหากความมุ่งหมายจะตุงเลิศดอย ก็
ตักการให้ความเพลินออกเดี่ยจากหนังสือไม่ได้ การที่คน ๘
คนตองการเพลินไม่ตองการรู้นั้น ใช่ว่าคนทง ๘ จะไม่ควรรู
จะไม่จำเป็นตองรู เพื่อประโยชน์แก่ตนแตะประชุมชนนหา
มิได้ คนที่ไม่อยากรูก็ควรรูเหมอนกัน หนังสือข่าวมีหน้าที่จะ
ให้ความรู้อนัดแตะความคิดอันชอบแก่ผู้อ่านทง ๑๐ คน ถ้า
๘ คนตองการความเพลินอย่างเดี่ย หนังสือข่าวก็จะต้องปน
ความรู้กับความเพลินตงไปด้วยกันในหนังสือ เหมอนหมอ
เอายาชมผลัดหน้าหวาน หรือเอาเมตดยาเกตอกหน้าตาตเพื่อ

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ไม่ให้รู้สึกความขื่นขมในเวตากถันฉะนั้น การที่จะทำหนังสือให้เป็นเช่นทวาราคณุตถิมือปรุง ไม่ใช่ของง่ายที่อาจทำได้ดีทุกคน แต่ควรระวังกว่าคัมภีร์ ซึ่งไม่มีรสอะไรเลยนั้น เมื่อผสมกับอาหารอื่น ก็ยังออกดีหรือร่อยมิใช่เดิ่น อนึ่งเราท่านย่อมทราบอยู่ทั่วกันว่า ผู้แต่งหนังสือดีอาจแต่งเรื่องน่าขบขันให้มึนหัวหรือร่อยก็ได้ การแต่งฉนั้นโดยการปรุงก็ฉนั้น หนังสือข่าวมีหน้าที่ที่จะยุแหย่ หรืออบรมหน้าใจผู้อ่านให้ชอบอ่านหนังสือที่เป็นสาระ ให้ได้ใจในกิจการอันเป็นประโยชน์แก่คนแต่ละแก่ประชุมชน เพราะฉนั้นถึงหนังสือข่าวจะต้องไม่ขาดเรื่องที่ทำให้คนทั้ง ก็จะต้องมีเรื่องที่เกิดประโยชน์เป็นเนื้อเป็นหนังเจอบนกันไป ถ้าปรุงเรื่องเช่นนั้นให้เกิดความเพดินได้ ก็ควรได้รับสรรเสริญว่าทำหน้าที่ดีสำเร็จเป็นอันดี

ความจริงในข่าว

ข่าวเป็นรายงานความเป็นไปหรือพฤติกรรมซึ่งเกิดถ้า

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ความเป็นไปนั้นมิได้เป็นจริง พฤติการณ์มิได้เกิดจริงรายงาน
ที่นำมาถ่าว่ามีใช้ความจริงก็มิใช่ข่าว ความเท็จหรือความ
แต่รังถ่าอาจมีมาในรูปที่เป็นข่าว แต่เพราะไม่จริงจึงเป็น
ข่าวปลอม หาใช่ข่าวแท้ไม่ ข่าวปลอมนั้นอาจเป็นเพราะ
ตั้งใจ เพราะถูกหลอก หรือเพราะเข้าใจผิดก็ได้ ถ้าเป็น
เช่นนั้นภาษาไทยมีคำจะเรียกให้เหมาะได้หลายคำ แต่จะ
เรียกว่า "ข่าว" นั้นไม่ถูกเป็นอันขาด

อันที่จริงการที่คนเขียนหนังสือหรือบอกถ่าถึงกันนั้น
จะเอาแต่ความจริงถ่วงก็ยาก เว้นแต่จะเป็นคำถ่าถั่วห้วน ๆ
เป็นต้นถ่าถ่านายแดงตาย และมีข่าวมาจำเพราะถ่านายแดง
ตายถ่านักฆตมิได้ มิมีอะไรจะฆต เพราะนายแดงได้
ตายจริง ๆ แต่ถ่าผู้ส่งข่าวถ่าถึงเหตุหรือเรื่องราวที่ถ่าให้นาย
แดงตาย ยิ่งถ่าละเอียดมาก โอกาสที่จะฆตก็ยิ่งมาก ถิ่ง
แม่ผู้ฆนจะได้เห็นนายแดงตาย ก็อาจสังเกตไว้ไม่พอ มี
ความรู้ไม่พอ หรือความจำไม่พอ มิถ่ามารถนำเอาความ
จริงแท้ ๆ มาบรรยายให้ละเอียดได้ ถ่าผู้ส่งข่าวมิได้เห็น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

นายแดงตาย เป็นแต่โดยนมาจากคนอื่นอีกชนหนึ่ง ฉะนั้น
โอกาสที่จะเล่ารายละเอียดก็ยังมีมากจน

ความที่กล่าวนี้อาจเห็นตัวอย่างได้ในศาล พยาน
หลาย ๆ คนสอบถามแล้วให้การในเรื่องเดียวกัน ซึ่งรู้เห็นมา
ด้วยกัน แต่เพราะเหตุที่ความสังเกต ความรู้ความจำผิดกัน
คำพยานที่นำมากล่าวอาจแตกต่างกันไปในรายละเอียดได้
มาก ๆ

ถ้าคนตั้งใจจะพูดจริงยังอาจเป็นได้ถึงเช่นนั้นแล้ว คน
ที่มักปกปิดชอบพูดไม่จริงก็ยิ่งหนักจน ความอยากพูดให้มาก
ไว้นั้นมีไม่น้อยในสันดานมนุษย์ ถึงไม่ได้ตั้งใจจะกล่าวความ
เท็จเลย แต่ความพูดมาก และความปราถนาจะพูดให้คนฟัง
เพลิน อาจพาไปให้เป็นพูดเท็จก็ได้ อนึ่งมีคนบางจำพวก
ซึ่งเล่าความจริง ๆ แต่ตกแต่งเสียให้เห็นเป็นอย่างอื่น
เพราะหวังประโยชน์ตนจะได้รับจากความเข้าใจผิดของผู้ฟัง
เหล่านั้นจนแต่ทำให้ความจริงลดน้อยลงไปทั้งนั้น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

หนังสือข่าวมีหน้าที่ที่จะนำข่าวมาแสดง ถ้าข่าวต้อง
เป็นความจริงเช่นตกตัวมานี้แล้ว หนังสือข่าวจะได้ชื่อหรือ
ชื่อชดกเพราะความจริงที่มีในหนังสือตนเอง การที่จะเก็บ
ความจริงแท้ ๆ นั้น พุคตามยติธรรมก็มีใช้เป็นอย่างดี
เพราะรายงานของหนังสือข่าวนั้น โดยมากมาจากผู้ตั้งข่าว
ความตั้งเกด ความรู้ และความจำ ซึ่งผู้ตั้งข่าวมีมากและ
น้อยนั้นทำให้ผิดกันมาก ๆ

การรับรายงานจากผู้ตั้งข่าวนั้น ถึงในขั้นต้นความ
จริงแลความไม่จริงจะอยู่กับผู้ตั้งข่าวก็จริง แต่เมื่อนำลงพิมพ์
ไปแล้ว ความรับผิดชอบก็ไปอยู่กับหนังสือ ถ้าข่าวจริง
หนังสือก็เป็นผู้พูดจริง ถ้าข่าวปลอมหนังสือก็เป็นผู้พูดเท็จ
อนึ่งเมื่อได้รับข่าวมาก่อนลงพิมพ์นั้น บรรณาธิการอาจสอบ
สวนได้บ้างก็จริง แต่ไม่ได้มาก เพราะฉะนั้นความสามารถ
และความดีของของผู้ตั้งข่าวนั้นสำคัญนัก

ส่วนผู้ตั้งข่าวนั้นเล่า ใช้ว่าความรู้จะเกิดแก่ตนเอง
เต็มอไปก็หาไม่ได้ ถ้ารู้ว่าพฤติการณ์อันใดจะเกิดที่ไหน

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

เวลาใด ก็อาจไปคอยดูคอยฟัง เก็บข่าวเขาเองได้ แต่ถ้าไม่รู้ดวงหน้าและไม่เผชิญอยู่ที่นั่น ก็จะต้องเก็บข่าวจากคนอื่นต่อเคียวหรือหตายต่อ โอกาสที่ความไม่จริงจะแทรกเข้ามาในข่าว ก็ยิ่งมากจนทุกชั้น

ที่เรียกว่าความจริงในข่าวนั้น ควรจะอธิบายสักหน่อย เพราะความถูกต้องละเอียดทั้งหมดเต็มอนันต์เป็นของเหลือหา ถ้าหนังสือข่าวได้กล่าวความจริงที่สำคัญ ๆ ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว ถึงจะกล่าวไม่ละเอียดก็เรียกว่ากล่าวความจริงได้ ความจริงของข่าวนั้น คือความจริงในการบอกเล่าเท่านั้น เพราะไม่ใช่หน้าที่ของข่าวที่จะแปลว่าหมายความว่าอะไร หรือคนควรมีความเห็นอย่างไร หน้าที่ในทางแปลและแสดงความเห็นนั้น เป็นหน้าที่อีกส่วนหนึ่งของหนังสือข่าว ซึ่งเป็นงานคนละแผนกกับการแสดงข่าว

การแสดงข่าวนั้น ถ้าไม่แสดงเป็นกลาง คือกล่าวไม่เข้าใครออกใคร ความจริงก็มักจะบกพร่อง เป็นต้นว่าเกิดไฟไหม้โรงตีข้าว ถ้าหนังสือข่าวกล่าวห้วน ๆ ว่าไฟไหม้

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

โรงตั้งหอแก้วฉนวนฉะนี้ ก็เป็นกถาวความจริงซึ่งไม่มีอื่นปน
แต่ความจริงซึ่งไม่มีอื่นปนนั้นอาจกล่าวได้อีก เช่นว่าไฟไหม้
เมื่อไร ใครเป็นเจ้าของโรงตั้งหอแก้วฉนวน ประมาณทรัพย์
ที่เสียหายเท่าไรเหล่านี้เป็นต้น เมื่อได้กล่าวข้อสำคัญ ๆ ใน
เรื่องไฟไหม้นั้นหมดแล้ว ก็หมดข่าว ไม่มีอะไรจะกล่าวอีก
แต่ถ้ามีทางที่ทำให้สงสัยว่าไฟไหม้เพราะมีคนจุดฉะนี้ ข่าว
เรื่องนั้นก็ยังไม่หมด เจ้าของหนังสือข่าวไม่ใช่ศาลไม่มีหน้าที่
ชำระความ แต่จะต้องคิดสืบสวนต่อไปอีกในหน้าที่ผู้ขายข่าว
การหาความจริงนั้น หนังสือข่าวมักมีหน้าที่คล้ายศาลซึ่งเป็นผู้
ชำระคดี แปลกแต่ว่าศาลหาความจริงเพื่อจะตัดสิน หนังสือ
ตั้งข่าวหาความจริงเพื่อจะขายข่าว ถ้าศาลยับยั้งความจริงผิด
ก็คงจะแพ้อุทธรณ์ ถ้าหนังสือข่าวยับยั้งความจริงไม่ผิดก็อาจแพ้
คดีหมิ่นประมาท ซึ่งผิดกันมาก

ที่กล่าวนี้ไม่ใช่กล่าวเป็นทนายแก้แทนหนังสือข่าวที่
กล่าวผิดหรือบกพร่องในทางที่กล่าวไม่บริบูรณ์ ความประ
สงค์เพียงจะให้เห็นว่า ความจริงที่ละเอียดและแม่นยำเต็มที่

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

หนหายาก หนังสือข่าวไม่มีแวนแวกพิเศษที่จะต้องให้ทราบ
ได้ว่าอะไรจริงและไม่จริงเพียงไหน ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าต้อง
เก็บความจริงให้เต็มความสามารถ ถ้าเก็บไม่ได้หมดก็อย่า
เอาความเดา ความประคิดประค่อพลาด ๆ หรือความไม่จริง
เข้าแทน ถ้าทำเช่นนั้น ดินค้าของคนคือข่าวก็จะตกราคา

การสืบข่าว

การหาข่าวเป็นงานสำคัญของหนังสือข่าว พฤติการณ์
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่คิดถึงความสะดวกของหนังสือข่าว นี้ก็
จะเกิดเมื่อไรก็เกิด และเมื่อเกิดแล้วก็ไม่มีรายงานตัวให้
หนังสือข่าวทราบ อันที่จริงข่าวย่อมเดินทางได้เอง อะไรเกิด
ที่ถนนตก ถึงไม่มีหนังสือข่าวถ้าเป็นข่าวสำคัญพอ ก็คงจะ
เดินทางไปตามเส้นจรูกรกนทนนในไม่ช้านัก ข่าวยังสำคัญมาก
ยิ่งเดินเร็วมาก แต่การเดินทางของข่าวนั้น มักจะเป็นเหตุ
ให้ขยายตัวออกไป เพราะฝอยเข้าเกาะตามทางเป็นกลุ่มจน
ทำให้รูปร่างเปลี่ยนแปลงไปได้มาก ๆ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะปากคน

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ยาวกว่าปากกา ยิ่งเด่ากันหลายต่อฝอยก็ยิ่งเกิดมากจน

เหตุฉะนี้ถ้าข่าวเดินทางไปถึงสำนักงานของหนังสือข่าว
โดยกำลังมันเอง หนังสือข่าวจะรับเขาเป็นจริงเป็นจังก็ยังไม่
ได้ จำต้องสืบสวนให้ได้ความแน่นอนเสียก่อนจึงจะใช้ข่าว
นั้นได้ การเก็บข่าวนั้นคือสืบเอาความจริง ผู้สืบต้องไปถึงที่
ที่เกิดเหตุการณ์ หรือถ้าเขาไม่ถึงก็ต้องเข้าไปใกล้ที่สุดที่จะ
เข้าได้ เมื่อไปถึงแล้วจึงไต่ถามและสังเกตเพื่อจะเก็บความ
จริงที่เป็นข้อสำคัญในเหตุการณ์นั้น ๆ เค็มความสามารถ ที่
จะทำได้

ผู้ตั้งข่าวคือผู้เก็บความจริง จะตั้งข่าวเรื่องอะไรหรือ
ได้รับมอบให้ไปสืบเรื่องอะไร ก็ต้องเป็นความจริงในเรื่อง
นั้น จะง่ายเหมือนกอบฝุ่นจากถนนหรือตักน้ำจากคลองนั้น
หาไม่ได้ ผู้สืบข่าวจะต้องมีความรู้และปัญญา เห็นหรือได้ยิน
อะไรก็เข้าใจ และเข้าใจถูกไม่ใช่เข้าใจพลาด ๆ ทั้งต้องรู้
ว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ ไม่ละเลยข้อใหญ่ เพราะไป
มัวงมสืบข้อเล็กเป็นต้น ความสามารถที่ฝรั่งเรียกว่า มีจุมุก

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

คมข่าวได้ นัยหนึ่งความสามารถรู้ทันที่ว่าอะไรเป็นข่าว
สำคัญหรือไม่สำคัญนั้น เป็นคุณสมบัติซึ่งเกิดในตัวผู้ส่ง
ข่าว แต่เมื่อเกิดแล้วก็ของฝักซ่อม ไม่ใช่ว่าจะตรัสรู้วิช
การเอาได้

คำอังกฤษว่า Poets are born not made นั้นไม่จริง
แท้ ถ้าว่า Poets are born and made จึงจะถูก เพราะผู้
เป็นกวีนั้นต้องเกิดมามีอุปนิสัยเป็นกวีด้วย ต้องฝึกฝนรำเรียน
ด้วย มิฉะนั้นก็เป็นกวีจริงๆ ไม่ได้ กวีนั้นโตผู้ส่งข่าวก็ฉนั้น
คือเกิดมามีอุปนิสัยในทางนั้นก่อน แล้วจึงจะฝึกฝนตัว
ให้มีความรู้ต้องแคล่วในการงานได้ อนึ่งความมีใจอยู่ใน
สิ่งที่สำคัญยิ่งนัก เพราะถ้าข่าวต้องเป็นความจริง
ผู้ส่งข่าวก็ต้องมีใจจริง บรรณาธิการจะเป็นคนดีเลิศก็ตาม
ถ้าผู้ส่งข่าวเหลวก็พากันเหลวหมด

การทำหนังสือข่าวคงจะเป็นอาชีพกว้างชนทุกที่และ
ธรรมดาอาชีพที่จะเจริญจำเป็นจะต้องทำตนให้มั่นคง ทำความ
สามารถให้คนเห็น ตังมาตราความรู้ให้คนนิยม และรักษา

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ธรรมะให้คนเชื่อถือ วิชาแพทย์และวิชากฎหมายต้องกำหนด
ความรู้และบังคับมารยาทของคนที่จะเข้าเป็นพรรคพวกร่วม
ทางหากินด้วยกันฉันใด วิชาทำหนังสือข่าวก็ไปภายหน้า
คงจะต้องเลือกสรรเอาแต่คนมีความรู้และมารยาทอันดี เพื่อ
จะให้เป็นที่เชื่อถือและทศนียบถือของประชุมนั้น

การเก็บข่าว คือเก็บความจริงนั้น จะทำให้ดีหรือ
ไม่ดีก็แล้วแต่คุณสมบัตย์ของผู้เก็บข่าวก็จริง แต่เมื่อเก็บข่าว
ได้แล้วยังจะต้องใช้ความสามารถอีกส่วนหนึ่งคือข่าวนั้นต้อง
เขียนให้น่าอ่าน คน ๒ คนเขียนข่าวที่ไปสืบได้มาด้วยกัน
คนหนึ่งเขียนน่าอ่าน คนหนึ่งเขียนอย่างมั่วซั่วก็ได้ เหตุที่
ผิดกันนั้น อาจเป็นด้วยสามารถตั้งเกิดจับหัวข้อและเหตุผลดี
กว่ากันก็ได้ อาจเป็นด้วยแต่งหนังสือดีกว่ากันก็ได้ โดย
มากมักจะเป็นด้วยเหตุทั้งสองอย่าง

การเก็บข่าวคงความมาน ถึงจะเก็บดีที่สุดในเมื่อเก็บ
ได้แล้วถึงจะแต่งดีก็ดกก็ตาม แต่เมื่อถึงมือบรรณาธิการ
หรือผู้ท่เลือกจะพิมพ์อะไรจะงดอะไรแล้ว ถ้าผู้เลือกทำไม่

หลักเลชรณะแห่งหนังสือขาว

ดี เป็นคนว่าเด็กพิมพ์ขาวที่ไม่เหมาะกะบอน หรือเมื่อเห็นขาว
น้อยท้ออาจเป็นเรื่องใหญ่ก็ถึงเกิดไม่ถูก ฉะนั้น การที่เสียแรง
เสียเวลาทำจนกระทั่งจะเป็นหมันไปโดยมาก เพราะฉะนั้นความ
สามารถของผู้ทำหนังสือขาว จึงต้องมีให้มากขึ้นไปทุกชั้น
ถ้าบกพร่องคนไหน ประโยชน์ที่ควรได้ก็ค่าไป

อรรถาธิบายของหนังสือขาว

หนังสือขาวเป็นของไม่มีอัตราระดับอัตรา ไม่มีดีมหาย
ใจ ไม่อยู่ในสัตว์โลกก็จริง แต่กล่าวโดยอุปมาว่ามีชีวิต
เพราะฉะนั้นมีอรรถาธิบายได้ หนังสือขาวบางฉบับมีอรรถาธิบาย
เป็นคำขุขุขุ บางฉบับมีอรรถาธิบายเกกมเหรกดึงนเป็นต้น
ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วว่าหนังสือขาวต้องมีขาว
ด้วย ต้องมีความเห็นด้วย หนังสือขาวที่ไม่มีความเห็น
ก็อาจเรียกว่าหนังสือขาวได้ แต่หนังสือนั้นไม่ทำหน้าที่
บริบูรณ์ ขาวเปรียบเหมือนร่างกายของหนังสือขาว หนังสือ
ต้องแสดงความรู้ความเห็นในเรื่องขานนั้น ๆ จึงจะนับว่าเป็น
หนังสือมีชีวิต

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ธรรมดาคนย่อมจะมีความเห็น ถ้าใครนำข่าวไปบอก
แก่คนหมู่นึง และคนหมู่นั้นสนใจในข่าวที่บอกก็คงจะพูด
กันและกล่าวความเห็นให้กันฟัง ถ้าผู้บอกข่าวเป็นผู้ซึ่งคน
เหล่านั้นนับถือ ก็คงจะพากันถามความเห็นของผู้บอก ว่า
ข่าวที่นำมาเช่นนั้นจะหมายความว่าอะไร และมีท่าทางจะเป็น
อย่างไรต่อไปบ้าง

หนังสือข่าวคงควรจะให้เป็นที่นับถือของผู้อ่าน เมื่อ
บอกข่าวที่ต่ำคณิจึงต้องดำรงความคิดความเห็นในเรื่องข่าว
นั้นด้วย ความคิดและความเห็นกับวิธีแสดงนั้นบอกอรรถา-
คัยของหนังสือ และบอกให้คนทราบความรู้นตถกหนาบาง
ของหนังสือนั้นด้วย

ถ้าหนังสือข่าวจะทำคนให้เป็นที่นับถือของผู้อ่าน จะ
ทำคนให้เป็นเพื่อนและมีความสนิทกับผู้อ่าน ก็จะต้องแสดง
ความเที่ยงตรง ความมั่นคง และปัญญาอันดีชม คนเรา
คบเพื่อนต้องการให้เพื่อนชอบตรงต่อเรา ให้มีความมั่นคง
เป็นที่ไวใจได้ และไม่ให้งงจนเบื่อฉันทิ เราจะเห็นหนังสือ

หลักเลชรณะแห่งหนังสือข่าว

ข่าวเป็นเพื่อนใดก็คอยเมื่อเห็นคุณล้มบดเช่นทวานน
ข้าพเจ้าพูดให้ท่านฟังอยู่ในเวลานี้ รู้ตัวว่าท่านผู้ฟังไซ้
ถ้อยคำที่ข้าพเจ้าพูดเป็นเครื่องวัดปัญญาของข้าพเจ้า ถ้า
ท่านเคยฟังข้าพเจ้าพูดบ่อย ๆ ท่านอาจทราบอัจฉาคัยของ
ข้าพเจ้าจากคำที่ข้าพเจ้าพูดก็ได้ หนังสือข่าวพูดให้คนฟัง
เหมือนข้าพเจ้าพูดให้ท่านฟังเอง ผิดกันแต่พูดเป็นคำหนึ่ง
ตั้งอยู่ในหน้ากระดาษ ไม่เห็นหน้าคนฟังเหมือนข้าพเจ้าเห็น
เพราะคนฟัง (คือคนอ่าน) อยู่ทุกหนทุกแห่ง และมีจำนวน
มากกว่าที่ประชุมกันอยู่ในตมาคมนี้เป็นอันมาก ข้าพเจ้าได้
เปรียบหนังสือข่าวเพราะเห็นหน้าผู้ฟัง ดังเกิดได้ว่าเบอคำที่
พูดนหรือยัง และคนโดยมากเห็นด้วยตามคำที่พูดนหรือไม่
ผู้เขียนหนังสือข่าวไม่มีโอกาสจะสังเกตหน้าคนอ่านในเวลาที่
เขียน แต่ถึงดงนนักพอกถ้าวเทียบได้ว่าเหมือนพูดให้คนฟัง
และผู้ฟัง (คือผู้อ่าน) อาจจับได้ว่าหนังสือมีความรู้และปัญญา
เพียงไหน มีอัจฉาคัยอย่างไร และเป็นหนังสือที่ควรไว้
ใจได้หรือไม่

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

เหตุคั่งหนังสือขาวท่มุงหน้าจะถึงซึ่งความเจริญยิ่ง ๆ
ขึ้นไปนั้นจะทำการอย่างช้อย ๆ หาได้ไม่ ผู้ทำขนมขายจะเว
ขายขนมที่ผสมไม่ทันเข้าเนื้อ ปรองรตไม่ดีและทำยังไม่ทันสุก
หน เมื่อคนกินรู้เช่นเดี่ยแตวก็ไม่ชอกกินฉินใด หนังสือขาว
กัฉนหน ถ้าแแต่ดงขาวที่ไมทันดับแน่นอน แแต่ดงความเห็นที่
ไม่ทันได้ครกครองถองแท้ หรือแแต่ดงอักษมาศัยของตนเองให้
คนเห็นว่าไม่มั่นคงไวใจไม่ได้ เช่นนี้ จะม่ความเจริญไป
อย่างไร ถึงหากจะดำเนินไปได้ชั่วคราว ก็ไม่อาจม่ความ
ยั่งยืนไปชั่วกาลนาน

ธรรมะของหนังสือขาว

หนังสือขาวม่ช้วคอยู่ไนที่เบิดเผย จะทำดักก็ตาม จะ
ทำแตวก็ตาม ค้องเบิดให้ประชุมชนอันกว้างเห็นความดีแตะ
ความแตวอยู่ทุกฉวัน แททจริงหนังสือขาวม่ความเบ็นไปได้ก็
เพราะความเบิดเผยของฉน เมื่อหยุดเบิดเผยฉนก็หยุดเบ็น
หนังสือขาว

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

ธรรมดาคนที่จะดำแดงตนให้คนอื่นเห็น ย่อมจะทำตัวให้สวยให้สะอาดไม่ใช่ให้คนดูตัวเมื่อกำลังมะตอกมะแดง ถ้าจะทำการที่คนไม่นิยมว่าดี ก็คงจะซ่อนทำไม่ให้ใครรู้ใครเห็น ๒๕ ทงนเพราะอยากจะให้คนอื่นเห็นว่าดี ไม่อยากให้ใครเห็นว่าชั่ว

หนังสือขาวก็เหมือนกับบุคคล แต่ยิ่งกว่า เพราะบุคคลไม่จำเป็นจะต้องประกาศตนอยู่เสมอ หนังสือขาวจำเป็นต้องประกาศตน มิฉะนั้นก็หยุดเป็นหนังสือขาว การประกาศตนของบุคคลธรรมดาที่มีความดีนั้น ถึงจะได้ประโยชน์ก็ไม่เป็นเงินเป็นทองซนทันที เพราะการประกาศตนไม่ใช่ทางหาเงินของบุคคลนั้น ๆ ส่วนหนังสือขาวเมื่อประกาศตนให้คนอื่นเห็นความดี ก็เกิดเป็นเงินเป็นทองโดยเร็ว เพราะเมื่อคนชอบหนังสือขาวแผ่นหนึ่ง ก็ขอซื้อความประกาศตนของหนังสือตนเอง

หนังสือขาวจะประกาศตนให้คนอื่นรู้ ก็ต้องปฏิบัติดีตั้งแต่ตั้งต้นจนกว่าดีว่าชอบ ต้องกลัวบาป ต้องมีอาย

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ต้องมัยุติธรรมในใจ ต้องปราศจากตามกในใจ ต้องหัก
เดียงออกคิ ทงต้องมีแนวทางปฏิบัติอันรวมชอความาน
แนวทางปฏิบัติัน ผู้เป็นนักปราชญ์ในวิชาหนังสือ
ข่าวในประเทศตะวันตก อาจมีคติแฉกเพี้ยนกันบ้างตามคัว
บุคคล แต่คงจะแฉกเพี้ยนกันในทางที่เป็นแพรงเด็กแพรงน้อย
ถ้าจะพูดถึงทางที่กล่าวโดยอุปมาว่าเป็นถนนประธาน ก็คงจะ
ตงทางเดียวกันหมด ในที่นี้จะนำเอาคติแห่งนักหนังสือข่าวผู้
มีชอเดียงปรากฏมากถ่าว ถ้าดับตามหัวชอซึ่งตมาคมแห่ง
บรรณาธิการอเมริกันได้ประชุมกันวางไว้เป็นหลัก เมื่อประ
มาณ ๔ ปทแถมาน

๑. ความรับผิดชอบ

หนังสือข่าวต้องรู้จักความรับผิดชอบของตน ไม่ใช่
แต่ในทางกฎหมาย คือการกล่าวหมิ่นประมาทเป็นต้น ต้อง
รับผิดชอบต่อธรรมะในใจของตนเองด้วย คำตอาญาแฉะ
คำตแพ่งนักถ้ำคัญตอก แต่คำตยุติธรรมในใจของตนเอง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ดำคัญกว่า สิ่งใดถ้าศาดยุติธรรมในใจของคนเองคัตติเห็นว่า
ผิด ถ้าชนทำตั้งหนักเกิดมัวหมอง ไม่มีความเจริญ

หนังสือข่าวเป็นผู้เขารับหน้าที่ โดยความสมัครของ
เอง คือหน้าที่ที่จะนำข่าวมากล่าวให้ประชุมชนทราบ และ
แสดงความคิดเห็นในเรื่องข่าวนั้น ๆ เมื่อประชุมชนชอหนังสือ
อ่าน ก็คอมิศรทราว่าหนังสือฉบับปฏิบัติหน้าที่ด้วยดี คือนำ
ข่าวจริงมากล่าว และแสดงความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นต้น ถ้าข่าว
เป็นข่าวไม่จริง ความเห็นเป็นความเห็นเหตวโหด ก็ทำให้
เดียดรึทราเป็นการตอดวงผู้เชื่อ ไซ้ไม่ได้

๒. อิศระแห่งหนังสือข่าว

หนังสือข่าวมีอิศระที่จะพูดถูก ที่จะทำถูก อิศระนั้น
หมายความว่าอิศระอยู่ภายในกฎหมาย คือกฎหมายเป็นผู้
ให้อิศระซึ่งมีเขตขีดคน เขตขีดคนนั้นมิใช่เพื่อประโยชน์แก่
ประชุมชนทั่วไป และเมื่อกฎหมายให้อิศระแล้ว ก็ช่วย
รักษาอิศระให้ด้วย ยกตัวอย่างว่ากฎหมายให้อิศระให้นาย

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

แดงพูดได้ภายในความซัดคั้น ถ้านายแดงพูดอยู่ในความซัดคั้น กฎหมายก็ช่วยคุ้มครองนายแดง แต่ถ้านายแดงหมิ่นประมาทนายขาว กฎหมายก็กลับไปคุ้มครองนายขาว และทำโทษนายแดงผู้ถือสิทธิ์ระเกินเขตซัดคั้น กล่าวอีกอย่างหนึ่ง กฎหมายให้อิสร่นายแดงและนายขาวเสมอกัน นายแดงจะถือสิทธิ์ของตนถบถ้างอิสร่นายขาวหาได้ไม่

อิสร่นหนังสือข่าว ซึ่งอาจพูดและทำสิ่งใด ๆ ที่กฎหมายไม่ห้ามนั้น เป็นของพึงสงวนเป็นที่สุด แต่ควรเป็นที่เข้าใจว่า จะสงวนไว้ได้แต่ด้วยวิธีทำดีทำถูกเท่านั้น การพูดตามอำเภอใจและทำตามอำเภอใจนั้นไม่ใช่อิสร่น เว้นแต่อำเภอใจนั้นจะเป็นอำเภออันอยู่ในศีลในสัตย์ และถ้าอยู่ในศีลในสัตย์ก็คงจะอยู่ในกฎหมาย

หนังสือข่าวนับใดหลงว่า อิสร่นคืออำเภอใจถ้วนก็คงจะรักษาอิสร่นไว้ไม่ได้

๓. ความไม่มีเครื่องเกยวพัน

หนังสือข่าวต้องอยู่ในวงแห่งความจริง และความตรง

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

เมื่ออยู่ภายในวงนั้นแล้ว ก็ไม่ควรจะมีเครื่องเกี่ยวพันอะไร
หมด ถ้ามีเครื่องผูกทำให้ต้องยกยอหรือคิเตียนใครหรือตั้ง
ใด และความยกยอหรือคิเตียนนั้น ไม่เป็นไปในทางที่
ชอบด้วยประโยชน์แก่คนส่วนมาก ฉะนั้น หนังสือออกมิตาหนี
ศรัทธาของคนก็เสื่อม

๔. ความตั้งใจจริงและความจริง

ความซื่อตรงต่อคนอ่าน เป็นหลักสำคัญของหนังสือ
ข่าว หลักอันนี้ทำให้หนังสือต้องมีความจริงเต็มอ การที่จะ
ทำอะไรให้ถูกเที่ยงเต็มอนั้นเป็นของยาก แต่ถ้าพลาดเพราะ
ไม่เอาใจใส่พอ เพราะไม่มีพระวงพอ หรือพลาดเมื่อยังไม่พัน
วิสัยที่จะพลาดได้ ฉะนั้น ก็ไม่มีทางแก้ตัวเลย

ในข้อนี้ผู้มีความรู้ในวิชาหนังสือข่าวกล่าวแนะนำไว้ว่า
หนังสือข่าวซึ่งจะให้คนอื่นเชื่อและนับถือ ต้องให้ข่าว
ที่ถูกต้อง และแสดงความคิดเห็นที่เที่ยง การทำให้คนเข้าใจผิดนั้น

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือขาว

บาปมาก

กล่าวให้น้อยไว้ดีกว่ากล่าวมากเกินไป
จะกล่าวอะไรก็ต้องให้มีหลักอ้างได้ ถ้ายิ่งกล่าวคำไหน
ใครต้องให้มีที่อ้างแม่นยำ

อย่ากล่าวว่ารู้อะไรเป็นแต่เพียงได้ยิน
เมื่อได้ยินความดั่งก้อย่าเพื่อเอาเป็นจริง คำดั่งนั้น
เป็นเครื่องชี้ให้สืบต่อไปเท่านั้น

จงรักษาตัวให้เป็นผู้กล่าวถูกเสมอ กล่าวซ้ำแต่กล่าว
ถูกต้องกว่ากล่าวเร็วแต่กล่าวผิด

จะสืบอะไรก็ต้องไปให้ถึงที่ หรือให้ถึงตัวคนผู้เป็นที่
เกิดแห่งข่าว ถ้าเข้าไม่ถึงก็เข้าไปให้ใกล้ที่สุด

อย่าเพื่อแน่ใจเร็วนัก อย่าคิดว่าเราอาจผิดได้เสมอ
ธรรมดาคนจะไม่ให้ผิดเดยนั้นไม่ได้ แต่ต้องเพียรที่
สุดที่จะไม่ผิด

อย่าทงตนว่ารอบรู้ไปหมด รุ้น้อยยานกว่ารู้อะไร
อย่าเดาความรู้ อย่าตรัสรู้

หลักเลขนรณะแห่งหนังสือข่าว

๕. ความเป็นกลาง

ความไม่เข้าใครออกใครเป็นข้อสำคัญของการแสดงข่าว ผู้ที่ได้ฝึกหัดการทำหนังสือข่าวเจตนาแล้ว ย่อมรู้จักเขตคั่นระหว่างการแสดงข่าวและแสดงความคิดเห็น ข่าวต้องไม่มีเข้าข้างโน้นข้างนี้เลย

หนังสือข่าวจำต้องแสดงความคิดเห็นชอบและเห็นผิดในเรื่องต่าง ๆ แต่นั่นเป็นคนละแผนกกับข่าว

การแสดงความคิดเห็นชอบและเห็นผิดนั้น อาจแสดงโดยปานกลางก็ได้ ความเอียงเพราะเกตุยด หรือเพราะรักนั้นใช้ไม่ได้เลย

๖. แฟร์เพล

ขรรณะอย่างหนึ่งซึ่งอังกฤษเรียกว่า แฟร์เพล นั้นไม่ทราบว่าจะใช้คำไทยว่าอะไร หมายความว่าไม่เอาเปรียบในทางที่ไม่เที่ยงตรง หรือไม่ดอบเอาเปรียบเป็นต้น

หนังสือข่าวซึ่งอยู่ในภูมิขรรณะอันดี ย่อมจะไม่กล่าว

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

ตำหนิใครโดยไม่ให้ออกาสให้ชี้แจง หรือกล่าวหักหาญผู้
อยู่ในฐานะอันจะชี้แจงโต้ตอบไม่ได้

อนึ่งหนังสือข่าวซึ่งวางตนเป็นหนังสือดี ย่อมจะไม่
กล่าวบุกรุกเข้าไปถึงสิทธิ หรือความรู้ดีส่วนตัวของบุคคล
เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องจริงจังกับประโยชน์ของประชุมชน
ไม่เพียงแต่จะนำมากล่าวให้อ่านเพลิน ๆ เท่านั้น

ถ้าหนังสือข่าวกล่าวอะไรผิด ในเรื่องความจริงก็
ความเห็นผิด เมื่อรูว่าผิดก็ควรรับผิดชอบบอกแก่คนที่จริงจะ
ถือตัวว่าอยู่ในศีลในธรรมได้

๗. ความสะอาด

ในคำพูดที่ดี ในความที่นำมากล่าวก็ดี หนังสือข่าว
ควรต้องมีความสะอาด การนำเอาเรื่องตามมากล่าวโดย
หวังจะให้ผู้อ่านเพลินในความตามก ไม่ใช่เพื่อประโยชน์จริง
จังกแก่ประชุมชน หรือการกล่าวหยาบคายในที่ซึ่งไม่มีเหตุ
จะหยาบคาย เหล่านี้มีใช้คดีของหนังสือข่าวอันทรงไว้ซึ่งคุณ
ธรรม

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

เวลาหมดแล้ว ต้องนำที่ก่อนจบ ขอกว่าเด็กน้อย
ถึงภาษาและจำนวนที่ใช้เขียนหนังสือ ถ้อยคำจำนวนที่เขียน
หนังสือข่าวหนักควรจะเหมือนกับหนังสืออื่น ซึ่งเป็นหนังสือดี
ควรจะเป็นอย่างน้อยจำนวนของนักปราชญ์ หรือถ้าไม่ใช่ นัก
ปราชญ์แท้ อย่างน้อยก็ต้องเป็นนักปราชญ์เทียม เรียบเรียง
ด้วยความระมัดระวังเพื่อให้ชัดเจนด้วย ทั้งสงวนและจำกัด
ถ้อยคำมิให้เหลือเกิน จึงบอก ผู้แต่งหนังสือข่าวไม่มีเวลา
จะขีดเกตาตกแต่งจำนวนให้หมดจดเต็มที่ แต่ถึงกระนั้น
ก็ควรระวังมิให้เซาะเซาะ ไม่แต่คงความไม่รู้ในเรื่องศัพท์และ
วิธีเรียงความเป็นต้น

ธรรมดาผู้แต่งจะต้องแต่งด้วยใจดีหมดจด ถ้า
แต่งด้วยใจชั่ว จะให้คนอื่นเห็นทันทีว่าเป็นผู้ด้อยอย่างไรได้

ปัญญาและความคิดอันดีซุ่มก็เหมือนกับบุคคลที่เป็นผู้
ดี ถ้อยคำที่ไม่เหมาะ และจำนวนที่โง่งเง้ง จะบรรยาย
ความคิดและปัญญาอันดีซุ่มนั้นไม่ได้

หลักแลธรรมะแห่งหนังสือข่าว

หนังสือข่าวจำเป็นจะต้องแสดงตนให้คนเห็นเป็นผู้ที่
ด้วยแต่อาหารนคอถอยคำจำนวน และทั้งความคิดความ
อ่าน เพราะฉะนั้น นอกจากจะต้องมีความคิดความเห็นที่
แล้ว ยังจะต้องรู้จักใช้ถ้อยคำจำนวนแสดงความคิดความเห็น
นั้นให้เหมาะเจาะน่าพอใจด้วยอักษรหนังสือ ความชอบใดก็ตาม
มาในตอนต้นบ้างแล้ว แต่เป็นข้อสำคัญซึ่งควรจะกล่าวซ้ำ
ในที่สุดนอกกรอบหนังสือได้

สัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปาดิเมนต์

ปาฐกถากล่าวที่สามกยาจารย์สมาคม

เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๑

ฉันจำหน้าไว้ว่า จะพูดถึงเรื่องชอนเพดินในปาดิเมนต์
ชอนเพดินเพราะความชบชนบ้าง เพราะเหตุอื่นบ้าง แต่ใน
ชั้นต้นจำจะต้องพูดย่อ ๆ ว่าปาดิเมนต์และวิธีการบางอย่าง
ของปาดิเมนต์นั้นอย่างไร มิฉะนั้นจะเข้าใจกันยาก อันที่
จริงไม่ใช่ความตั้งใจในวชนนทจะกล่าวถึงลักษณะและวิธีการของ
ปาดิเมนต์โดยละเอียด เพราะเวตามันไม่พอที่จะเตรียม และ
ที่จะพูด จึงจะกล่าวสั้น ๆ แต่พอเป็นทางให้เห็นเนื้อถ้อย
กระตงความที่จะนำมาเด้าเท่านั้น

ที่เรียกว่าปาดิเมนต์ในทนคอรรัฐสภาอังกฤษ นอกจาก
อังกฤษแล้วหามีประเทศใดที่เรียกรัฐสภาของตนว่าปาดิเมนต์
ไม่ สหปาดิรัฐอเมริกาเรียกรัฐสภาว่า Congress ประเทศ

สัมมนาเกี่ยวกับเรื่องปาลิเมนต์

ฝรั่งเศสเรียกแปดเป็นอังกฤษว่า National Assembly ประเทศญี่ปุ่นเรียกเป็นอังกฤษว่า Imperial Diet เป็นต้น

ปาลิเมนต์นั้นรวมพระเจ้าแผ่นดินกับชน ๓ จำพวก คือ ขุนนางบรรพชิตจำพวกหนึ่ง ขุนนางคฤหิ์สถ์จำพวกหนึ่ง ชนสามัญจำพวกหนึ่ง ทงตั้งคือพระเจ้าแผ่นดินกับชน ๓ จำพวกนั้น รวมกันเป็นสำนักสูงสุดแห่งการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งเมื่อออกไปแล้ว ก็บังคับได้ทงประเทศ มีหลักว่าไม่มีกฎหมายอะไรซึ่งปาลิเมนต์ออกไม่ได้ และไม่มีกฎหมายอะไรอันใดออกแล้ว ซึ่งปาลิเมนต์จะตั้งเลิกถอนเสียไม่ได้

ส่วนแห่งปาลิเมนต์อันสำคัญยิ่ง คือพระเจ้าแผ่นดิน ทรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐสภา และทรงไว้พระองค์เดียว ซึ่งอำนาจปฏิบัติการปกครองบ้านเมืองตามกฎหมาย

ชนจำพวกที่ ๓ ใน ๓ จำพวก คือขุนนางบรรพชิตนั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า Lords Spiritual คือนักบวชผู้มีสมณศักดิ์คงแต่ชน บิชอป ชนไป แต่ไม่ใช่ทั้งหมด ในเวลานี้มีขุนนางบรรพชิตหนึ่งในปาลิเมนต์ ๒๖ คน การตั้งขุนนาง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาถเม็นต์

บรรพชิต^๕นั้นพระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง^๕ มีธรรมเนียมโบราณ
ชอบกต^๕ ซึ่งนำประหลาดที่ยัง^๕ ไซอยู่จนสมัย^๕ คือเมื่อตำแหน่ง
Bishop บางตำแหน่งว่างลง ท่านอัครเสนาบดีก็กราบ
บังคมทูลว่าควรทรงตั้ง^๕ ผู้ใดแทนคนเก่า เมื่อทรงเห็นชอบก็
โปรดให้มีหนังสือประทับพระราชสัตยาจกรใหญ่ให้เสนาบดีเจ้า
กระทรวง (Home Secretary) เชิญไปพระราชทานพระบรม
ราชานุญาตให้เถรต์มาคัมปรัักษากันเดือกนักบวชผู้ทรงคุณ
ธรรมสมควรแก่ตำแหน่ง^๕ นั้นเป็น บิชอป ใหม่คนหนึ่ง จะ
เดือกใครก็ได้แต่จะเห็นควร แต่เมื่อเดือกแล้วให้นำความ
ขึ้นกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุมัติอีกคนหนึ่ง ในทันใด
หนังสือประทับพระราชสัตยาจกรใหญ่ ไปพระราชทานพระ
บรมราชานุญาตให้เดือกกันเองนั้น มีหนังสือประทับพระ
ราชสัตยาจกรน้อยไปอีกฉบับหนึ่ง ว่าโปรดเกล้าฯ ให้
เดือกใคร หนังสือ^๕ ๒ ฉบับไปถึงเถรต์มาคัมพร่วมกัน
เถรต์มาคัมก็ทำพิธีเดือกกันเองตามพระราชสัตยาจกรใหญ่ แต่
เดือกผู้^๕ ๒ ในพระราชสัตยาจกรน้อย ครั้นเดือกกันแล้ว

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีเม็นต์

กราบบังคมทูลขึ้นไป พระเจ้าแผ่นดินก็พระราชทานพระบรม
ราชานุญาตประทับพระราชตัญจกรอักษรหนึ่ง ประเพณีทรง
ตั้งให้เดือกกันเอง และทรงตั้งให้เดือกใครพร้อมกันนี้ เป็น
เพราะในสมัยโบราณเคยให้เดือกกันตามใจจริง ๆ แต่ใน
สมัยหนึ่งช้านานมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์
ให้เดือกผู้ซึ่งเป็นที่ถูกพระราชอัชฌาศัย จึงโปรดให้มีหนังสือ
เด็กแนบตัวไป เดยเป็นธรรมเนียมมาจนทุกวันนี้ ที่นำมา
เดียนเพื่อจะแสดงว่า ขนบธรรมเนียมองกฤษนั้นเปลี่ยนยาก
เป็นที่สุด

ชนจำพวกที่ ๒ ใน ๓ จำพวกที่กล่าวมา คือขุนนาง
คฤหัสถ์นั้น มียศตั้งแต่ บารอน เป็นอย่างต่ำขึ้นไปจนถึง
ดยุก เป็นอย่างสูง ขุนนางคฤหัสถ์เรียกในภาษาอังกฤษ
ว่า Lords Temporal พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งเหมือนกัน แต่
มีผลกับขุนนางบรรพชิตเป็นข้อสำคัญอย่างหนึ่ง คือขุนนาง
บรรพชิตนั้น ทรงตั้งจำเพาะตัวบุคคลให้เข้าประจำตำแหน่ง
เรียกว่า See แปลว่าที่นั่ง ถ้าจะเปรียบกับวิธีการปกครอง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

คณะสงฆ์ของเรา จะเรียกว่าเจ้าคณะก็เห็นจะพอไปได้ ตำแหน่งที่ทรงตงเช่นนถาควตายหรือดาออก ก็ทรงตงคนอื่นให้รับตำแหน่งแทน คงจะเป็นนักบวชซึ่งแก้วัดสำแดงทรงคุณธรรมสมควรเป็นเจ้าคณะได้เสมอ ส่วนขุนนางคฤหัสถ์นั้นเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงตงใคร ก็ขอตงบรรดาศักดิ์ชนใหม่ ออกตำแหน่งหนึ่ง ถ้าควตายบรรดาศักดิ์ก็ตกเป็นมรดกแก่ลูกหลานอยู่ในสกุลสืบไป เหตุคิงขุนนางคฤหัสถ์ไม่จำเป็นจะเป็นคนดีคนดีอะไรในตัวเอง หากเป็นลูกหลานของคนที่มีความดีเลิศดอยหรือมีความชอบ ในแผ่นดินแต่โบราณมาเท่านั้น

ขุนนางบรรพชิตและขุนนางคฤหัสถ์ตงทกดาวมานรวมกันเป็นสภาหนึ่งเรียกว่า House of Lords คือสภาขุนนาง มีสมาชิกราว ๗๐๐ คน

ชนจำพวกที่ ๓ ในปาติเม็นต์นี้ คือชนสามัญ แต่ชนสามัญมีมรดกถานคน มาเข้าประชุมกันหมดไม่ได้ จึงต้องมีพช์เลือกผู้แทนเป็นการใหญ่ การกำหนดจำนวนผู้แทน

สัมมโนทัยกถาในเรื่องปาลิเมนต์

นั้นกำหนดตามท้องที่ ท้องที่ใหญ่ให้แต่งตั้งผู้แทนเข้ามาเท่านั้น
คน ท้องที่เล็กให้แต่งตั้งเข้ามาเท่านั้น การกำหนดเช่นนี้
เกินกว่าราษฎร ๗๐,๐๐๐ คนให้มีผู้แทนมาเข้าปาลิเมนต์คน
หนึ่ง ต้องมีบัญชีรายชื่อท้องที่และจำนวนคนไว้ละเอียด ผู้
แทนชนสามัญรวมกันเป็นสภาหนึ่ง เรียกว่า House of
Commons แปลว่าสภาชนสามัญ (ซึ่งจะเรียกย่อว่าสภา
สามัญ) เวลานั้นมีสมาชิก ๖๐๐ คน แต่ในหอประชุมที่
หนึ่งได้ประมาณครึ่งหนึ่งเท่านั้น ถ้าเผชิญมาประชุมพร้อมกัน
หมดก็ไม่ทัน

สภาขุนนางและสภาสามัญทั้ง ๒ สภา รวมกันเป็น
ปาลิเมนต์ พระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้าทั้ง ๒ สภา ขุนนาง
และชนสามัญที่อยู่ในปาลิเมนต์ก็เป็นสมาชิกด้วยกันทั้งนั้น แต่
ศัพท์ว่า "สมาชิกแห่งปาลิเมนต์" ใช้เรียกชนสามัญพวก
เดียว พวกขุนนางที่อยู่ในปาลิเมนต์ไม่เรียกอย่างนั้น

การเลือกสมาชิกปาลิเมนต์นั้นเป็นการใหญ่ มีทริ
วิตองมาก ผู้ที่มีสิทธิจะโหวตเลือกได้ต้องเป็นคนเช่นนั้น

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

ต้องไม่บกพร่องเช่นนี้ ต้องอยู่ในฐานะเช่นโน้น หาดายอย่าง
หาดายประการตามที่จาระไนไว้ในกฎหมาย พดเมืองอังกฤษ
ที่มีสิทธิจะโหวตได้ทั้งชายหญิงประมาณ ๕๐ เพอร์เซ็นต์

การโหวตเลือกคนเข้าปาติเม้นต์ จำเป็นต้องเลือกผู้
สมัครใครไม่สมัครเลือกเขาไม่ได้ ผู้โหวตต้องทราบว่าใคร
บ้างสมัครจะเป็นสมาชิกปาติเม้นต์แทนท้องถิ่น ๆ ก่อนจะถึง
กำหนดวันโหวตจึงต้องมี การเสนอนามผู้สมัคร มีผู้นำและ
รับรองเหมือนคนจะเข้าเป็นสมาชิกสโมสร แต่มักจะมีผู้ลง
นามรับรองหลาย ๆ คน ไปติดิกส์อังกฤษแบ่งเป็นคณะ
เรียกว่าปาค คือพวกที่มีความเห็นทำนองเดียวกันในหลัก
การรวมกันเข้าเป็นพวก เพื่อจะได้รู้เห็นถึงกันและนัดหมาย
กันใหม่เสียดงกตมเกดยวแฉงแฉงฉน ปาคเช่นนทใหญ่มีอยู่
สาม นอกนั้นเป็นปาคเล็ก ๆ และพวกที่อยู่ตอย ๆ ก็มีบาง
ปาคเล็ก ๆ นั้นทำอะไรโดยดำพังตนไม่ได้ มักจะต้องเข้า
สัมพันธ์กับปาคใหญ่ในเวลาที่จะตกลงเรื่องปัญหาต่าง ๆ ใน
ปาติเม้นต์

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ปาตีใหญ่ ๆ มีสำนักงานกลางอยู่ในตอนคอน มี
ดาชาอยู่ทั่ว ๆ ไป สำหรับชักชวนผู้โหวตให้เข้าเป็นสมาชิก
ของปาตี ท้องที่ใหม่มีสมาชิกของปาตีไต่ถามกว่าพวกอื่น
สมาชิกปาติเม็นต์ซึ่งเป็นผู้แทนท้องที่ ก็ยอมจะเป็นคนในปาตี
นี้ ซึ่งสำนักงานกลางในตอนคอนเห็นชอบหรือเสนอชื่อให้
โหวตเลือก เหตุฉะนั้นในคราวเลือกสมาชิกปาติเม็นต์คราว
หนึ่ง ๆ นามที่เสนอให้ผู้โหวตเลือกก็มักจะมีแต่ นามที่ถนัด
ชนมาปาตีละคนเท่านั้น ท้องที่ใหม่ปาตีไต่ไม่มีสมาชิกมาก
รู้ว่าสู้ปาตีอื่นไม่ได้ ก็ไม่เสนอนามพวกตนเข้าไปให้เลือก
เพราะฉะนั้นบางท้องที่บางคราวมีนามเข้าไปให้โหวตเลือกแต่
เพียงนามเดียว ผู้โหวตไม่มีที่เลือกก็ต้องโหวตให้ผู้
จัดกันเป็นปาตีเช่นนั้น ในสมัยนี้ทำให้การเลือกสมาชิก
ปาติเม็นต์เรียบร้อยเสียแล้ว ถ้าจะค้นหาเรื่องชบชนก็ดู
แต่ก่อนไม่ได้ แต่ก่อนก็ดี เดียวนักดี ผู้แสวงจะเป็นสมาชิก
ปาติเม็นต์ต้องเกลี้ยกล่อมหาผู้ที่จะโหวตให้ ใครเกลี้ยกล่อม
เข้าไว้ได้มากก็ชนะ ที่ต้องทำเช่นนั้นเพราะว่าผู้โหวตนั้นถึงแม้

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

เบ็นต์มาชิกปาตีไหนปาตีหนึ่งโดยมากก็จริง แต่พวกที่อยู่
ตอย ๆ ก็มีมาก พวกตอย ๆ นี้แหละเป็นพวกที่ถ่วงน้ำหนักให้
แพ้นะกันที่สุดในที่สุด วิชกวันหาผู้โหวตนั้นคือเที่ยวพูดในที่ประ
ชุมให้คนฟังเพื่อให้เกิดเดือมได้ และเที่ยวเยยมเยยนเกดยกด้อม
ตามบ้านผู้โหวตเป็นต้น การทำเช่นนั้นเปิดองเงินมาก ๆ

ประมาณ ๑๒๐ ปีมาแล้ว มีสัมมาชิกปาตีเม็นต์คน
หนึ่งชื่อแบรดชอ ได้รับเลือกให้เป็นเสนาบดี และเป็นธรรมเนียม
นิยมว่าใครรับตำแหน่งเสนาบดีต้องกลับไปท้องถิ่นเดิมให้เด็ก
อีกครั้งหนึ่งเพื่อจะได้แต่งอนุมัต ครั้นแบรดชอได้เป็นเสนา
บดีก็ต้องทำตามธรรมเนียม ในท้องถิ่นจึงต้องมีการเลือก
สัมมาชิกปาตีเม็นต์อีกครั้งหนึ่ง ในการเลือกคราวก่อน แบรด
ชอได้ให้ค่าจ้างโหวตโหวตละ ๕ ปอนด์ ครั้นกลับไปให้
เด็กคราวนี้ เห็นว่าไม่มีปัญหาที่ใครจะมาแย่งได้ จึงกำหนด
ว่าจะลดค่าจ้างโหวตลงไปให้เหลือเพียงโหวตละ ๒ ปอนด์เท่า
นั้น แต่ที่แบรดชอนึกว่าจะไม่มีใครเข้ามาแย่งนั้นนึกผิด มี
คนหนึ่งชื่อกอกเครนเข้ามาแย่ง ถ้ากอกเครนชนะ แบรดชอก

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

จะหลุดจากปาติเม้นต์แต่ละเดย์ไม่ได้เป็นเส้นาบตี แบริดชอจึง
ต้องกตบกำหนดอัตราค่าจ้างโหวตเป็นโหวตละ ๕ ปอนด์อย่าง
เก่า ส่วนผู้จะเข้ามาแย่งคือคอกเครนนัน ครนออกเที่ยว
เกลี้ยกล่อมผู้โหวตก็ได้รับคำบอกว่ “ไม่ต้องถามผมคอก
ชอรับ โหวตของผมได้แก่ท่านผู้ตงราคาสูงที่สุดเสมอ” คอก
เครนประกาศว่าจะไม่ให้ค่าจ้างโหวตเป็นอันขาด เพราะไม่
ใช้วิธีที่เป็นไปในทางธรรมเดย์ ครนถึงวันโหวตคอกเครนก็
แพ้ แบริดชอก็ได้คงอยู่ในปาติเม้นต์และได้เป็นเส้นาบตีด้วย
ฝ่ายคอกเครนเมื่อแพ้เสร็จแล้วก็ให้คนเที่ยวประกาศว่ ใคร
โหวตให้คอกเครน ก็ให้ไปรับเงินคนละ ๓๐ ปอนด์เป็นรางวัล
อยู่ที่อยู่ในศีตในธรรมไม่รับจ้างโหวตให้ฝ่ายโน้น ฝ่ายพวก
ที่โหวตให้แบริดชอเมื่อทราบตงนนักพากันเห็นว่า เมื่อแบริด
ชอให้ ๕ ปอนด์เพอชนะ คอกเครนให้ ๓๐ ปอนด์เมื่อแพ้
ชนะ ถ้าคอกเครนชนะก็คงจะให้คนละ ๒๕ ปอนด์ เพราะ
ฉะนั้นผู้ทโหวตให้แบริดชอถูกโกงคนละ ๒๐ ปอนด์เสียแล้ว
ต่อมาอีกไม่ช้าเผชิญมการเดือดร้อนมาชิกปาติเม้นต์ออกครึ่งหนึ่ง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

คืออกเขรณไม่เอ่ยถึงการให้รางวัลผู้โหวตเลย แต่ได้คะแนน
โหวตตันเห็ดือ พวกโหวตพากันคิดว่าคงจะได้รางวัลมากมาย
แต่ไม่ได้อะไรเลย เพราะคืออกเขรณกล่าวว่าการตัดสินบนให้
โหวตนั้นหาชอบด้วยศีลธรรมอันดีไม่ ที่คืออกเขรณกล่าวเช่น
นี้นำมาเล่าได้ แต่ที่ผู้โหวตกล่าวว่ากระไรนั้นนำมาเล่าไม่ได้
เล่าได้แต่ว่า ในการโหวตคราวหน้าคืออกเขรณหน้าหน้า ไม่
เข้าไปให้พวกนั้นโหวตเลยทีเดียว

เรื่องที่เล่ามานี้เป็นเรื่องผู้โหวตแพรวุ คราวนี้จะเล่า
เรื่องของผู้โหวตไม่แพรวุ เป็นเรื่องของทองที่หนึ่งซึ่งชอบมาก
ในท้องที่นคราโหวตโหวตละ ๒๐ ปอนด์ คราวหนึ่งผู้จะ
เข้าให้เดอกเป็นสมาชิกปาติเม็นต์คนหนึ่ง เห็นความเลวทราม
ในการตัดสินบนให้โหวต จึงพูดแก่พระว่าวันอาทิตย์หน้าขอ
ให้เทศน์แสดงความชั่วร้ายแห่งการชขายโหวตให้ชาวบ้านเห็น
สักหน่อย ครั้นวันอาทิตย์พระก็เทศน์อย่างว่า และกล่าวให้

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

เห็นชัดแจ้งว่าการรับจ้างโหวตนั้นเป็นการบาปร้ายแรง เพราะ
ไม่ปฏิบัติหน้าที่อันมีต่อบ้านเมือง ไม่มีความดีความชอบแก่ตนเอง
หรือแก่ใครเลย ใครประพฤติเช่นนั้นคงจะตกนรกแน่นอน
จนรุ่งชนทานผู้ทนายให้พระเทศน์พบผู้โหวตคนหนึ่ง จึงถาม
ว่าเทศน์เมื่อนานนมผลอย่างไรบ้าง ผู้โหวตตอบว่า แต่ก่อน
ไม่เคยขายโหวตละ ๒๐ ปอนด์ เคยจนทราบแล้วว่า จะตกนรก
จะขายตามราคาเดิมอย่างไรได้ ต้องขาย ๔๐ ปอนด์จึงจะ
พอคุ้มค่าตกนรก

เมื่อใดเล่าถึงนั้นแล้ว ก็ควรจะกล่าวต่อไปว่า ทองที่
นั้นไม่ซำก็ถูกตัดบัญชี ไม่ให้เด็กผู้แทนไปเข้าปาติเม็นต์
เพราะเป็นทองที่ซึ่งปรากฏเปิดเผยว่า ไม่อยู่ในศีลในดีด้วย
เลย

วิธีคิดสินบนให้โหวตนั้น ใช้จะมีแต่วิธีว่าซื้อโหวต
กันเหมือนซื้อสินค้าธรรมดาหากห้ามได้ วิธีอื่นอันเป็นวิธีเพียง
วินัยก็มีมาก เป็นต้นว่าเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ใน
ทองที่ซอส์ดเบอร์ ตาชายผู้ก่ตคนหนึ่งแกมดีทริชจะโหวต จึง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

มีผู้ไปช้อกด้าปัดของแก ๒ หัว ๓๐ ปอนด์ ตาชายผดไม้สด
คนหนึ่ง ชายผดไม้จานหนึ่งได้ ๒๕ ปอนด์ ตาชาวนาในท้อง
ท้องแห่งหนึ่งแกอยากได้หมู มีผู้เอาแม่หมูกับลูก ๘ ตัวไป
ขายให้แกเป็นราคา ๕ ดอลลาร์ เป็นคน หนึ่งผู้มคณหาจะ
เข้าปาติเม้นต์ บางคนไปเที่ยวเยี่ยมตามบ้านผู้โหวด เห็น
อะไรเข้าก็อยากได้จะขาดจิต ขอซื้อของราคาไฟเบย ให้
๓๐๐ เท่า ๓๐๐๐ เท่าราคาจริง ดึงนเป็นตัวอย่าง

ในสมัยที่หากันเชื่อน่ามานี้ ผู้จะเข้าปาติเม้นต์ต้องเสีย
เงินมาก ๆ เมื่อราว ๓๐๐ ปีมาแล้ว ท่านเศรษฐีคนหนึ่ง
อยากเข้าปาติเม้นต์ ครั้นเขาให้เด็กกักแพคนอื่น แต่ราย
จ่ายของแกถึง ๓๕,๐๐๐ ปอนด์ ในจำนวนเงิน ๓๕,๐๐๐
ปอนด์นั้น เป็นค่าเหต่า ๓๒,๕๐๐ ปอนด์ เพราะในตอนที่
เด็กนั้น ใครจะกินเหต่าที่โรงสุราโรงไหน เจ้าของโรงก็ไม่
เรียกเอาเงินทงนน ท่านเศรษฐีออกให้หมด

ได้หุ้ยแพงที่สุดในค่านานการเด็กส์มาชิกปาติเม้นต์นั้น
คือการเด็กผู้แทนมณฑลยอกไซร์ เมื่อ ๓๒๓ ปีมาแล้ว

สัมมนาเกี่ยวกับกาในเรืองปลาแม่น้ำ

ในครั้งนั้นจะต้องเลือกสมัคร ๒ คน มีคนเข้าให้เลือก ๓ คน ค่าใช้จ่ายของคนทั้ง ๓ นั้น รวมกันถึง ๓๐๐,๐๐๐ ปอนด์ คนหนึ่งต้องเสียมากจนไม่มีเงินเสีย ทายกทายิกาต้องช่วยกัน เรี่ยรายออกเงินให้

การเป็นเช่นที่เดาามานหนักหนา ๆ จนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๐ โสหุ่ยของผู้แฉวงจะเข้าปลาแม่น้ำรวมเข้าด้วยกัน เป็นเงินถึง ๒,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์ จึงต้องออกกฎหมายเพื่อให้การเลือกสมัครปลาแม่น้ำเป็นไปบริสุทธิ์ กฎหมายนั้นกำหนดโสหุ่ยที่จะจ่ายได้ และให้ผู้แฉวงจะเข้าปลาแม่น้ำทำบัญชีโสหุ่ยยื่นเจ้าพนักงานภายใน ๓๕ วัน ตั้งแต่วันลงคะแนนเลือก กฎหมายนั้นทำให้โสหุ่ยลดลงมาประมาณครึ่งหนึ่งในปีแรก แต่ถึงกระนั้นก็ยัง ๑,๐๐๐,๐๐๐ ปอนด์เศษ ในสมัยนั้นการเลือกสมัครปลาแม่น้ำสะอาดชน แต่ผู้ที่จะเข้าปลาแม่น้ำเมื่อพูดทวไปก็ยังมีรายจ่ายมาก ถึงกระนั้นถ้าเทียบกับชอโหวดในสมัยก่อนนั้นก็ของหนวายนอยทีเดียว อนึ่งวิธีที่จะจัดการเป็นปกติตามทกดาวมาแฉวงนั้น ก็คือว่าปลาจัดการให้เลือก ตัวผู้จะเป็น

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

สัมาชิกได้ยเงินน้อยลง เป็นแต่ต้องแจกคำสัญญาในนามของ
ปาค์ว่า จะบันดาลให้สิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น
แทนแจกขนมปังอย่างแต่ก่อน

การโหวตเลือกสัมาชิกเข้าปาติเม็นต์นั้น ผู้โหวตต้อง
มีชื่อในทะเบียน เพราะฉะนั้นเมื่อจะมีการเลือกสัมาชิกก็
ต้องทำทะเบียนผู้โหวตทุกท้องถิ่น ราษฎรผู้มีสิทธิจะโหวตได้
มีกว่า ๒๐ ล้านคน ต้องคิดว่าการทำทะเบียนชื่อคน ๒๐
ล้านนั้นจะเป็นอย่างไรบ้าง ในเวลาทำทะเบียนนั้นเอเยนต์
ของปาค์ในท้องถิ่นต้องวิ่งเต้นมาก เพื่อให้สัมาชิกของปาค์
นั้นมีชื่อในทะเบียนมากที่สุด และต้องคั่นกันไปโหวตใน
วันนัดด้วย เมื่อก่อนสงครามพวกที่ออกสำหไปโหวต มีราว
๕๐ ถึง ๖๐ เปอร์เซนต์แห่งจำนวนคนในทะเบียน ระหว่าง
สงครามมีคนไปโหวตมากขึ้น แต่เดี๋ยวนี้ได้ยินว่าลดลงไป
อีกแล้ว

ปาติเม็นต์นั้นกำหนดคราวละ ๕ ปี เมื่อถึง ๕ ปี
ต้องเลือกกันใหม่ ก่อนถึง ๕ ปีถ้ารัฐบาลแพ้โหวตในเรื่อง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

ปัญหาสำคัญ รัฐบาล (คือคณะเสนาบดี) ก็มักจะได้ออก
พระเจ้าแผ่นดินทรงเชิญให้พวก Opposition คือฝ่ายแย้งเข้า
เป็นเสนาบดีแทน หรือมีฉันทกัมการเดออกส์มาชิกปาลิเมนต์
ใหม่ทั้งพวก เพื่อจะได้รู้ชัดว่าการทศคณะเสนาบดีเก่าแพ
โหวตในปาลิเมนต์นั้น สัมมัญชนทัวไปเห็นชอบกับพวกที่
โหวตให้คณะเสนาบดีแพหรือไม่ ถ้าในปาลิเมนต์ที่เดออก
ใหม่นั้น ปาตทิมอำนาจเดิมยังได้เดออกมากกว่าปาต่อน ก็
แปลว่าสัมมัญชนทัวไปยังนิยมคนพวกเก่า คณะเสนาบดีที่
ได้ออกก็มักจะกลับเข้ารับตำแหน่งอีก

ต่างว่าปาลิเมนต์ดำเนินไปเกือบ ๕ ปี ก็ถึงกำหนด
จะยุบปาลิเมนต์เก่า เรียกปาลิเมนต์ใหม่ เจ้าหน้าทกเตรียม
การต่าง ๆ คือทำทะเบียนผู้โหวตเป็นต้น ผู้แดงจะเข้า
ปาลิเมนต์ก็ชักชวนให้คนโหวตให้แกตน ใช้วิธีต่าง ๆ คือนัด
ประชุมและพูดให้ฟัง และจัดกันเที่ยวเกลยกล่อมเป็นต้น
ครนเตรียมพร้อมแล้วก็มีประกาศพระราชโองการให้ยุบปาลิ
เมนต์เก่า เรียกปาลิเมนต์ใหม่ เจ้าหน้าทกก็ออกหมายไป
ทุกท้องที่ให้จัดการเดออกส์มาชิกเข้าสภาสัมมัญ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาดิเมนต์

การถือหมายไปตั้งนั้นแต่ก่อนเป็นการใหญ่ ต้องมี
นักการพิเศษช้มาควบคุมไปทุกท้องที่ เมื่อตั้งถึงที่แถวเก็บค่า
เดินหมาย & ปอนด์บ้าง ๓๐ ปอนด์บ้าง มีคำกล่าวว่าจะ
เข้าปาดิเมนต์บางคนคิดดิ้นบนนักการให้รีบเดินหมายเร็วที่สุด
เพื่อจะได้มีการเดือกก่อนที่ผู้แย่งจะเตรียมพร้อม ในสมัยนี้
ใช้ตั้งหมายทางไปรษณีย์ เว้นแต่ในลอนดอนเท่านั้น

เมื่อถึง ๘ วันจากวันประกาศพระราชโองการ ผู้แสวง
จะเข้าปาดิเมนต์ต้องไปยื่นนามต่อเจ้าพนักงานเอง ต้องมี
เซ็นชอผู้นำและผู้รับรองตามระเบียบ ในสมัยก่อนผู้จะเข้า
ปาดิเมนต์ต้องมีรายได้จากที่ดินปีละ ๖๐๐ ปอนด์หรือ ๓๐๐
ปอนด์เป็นอย่างน้อย แถวแต่ท้องที่ ต่อมากฎหมายว่าใคร
มีรายได้อย่างน้อยปีละ ๖๐๐ ปอนด์ในท้องที่ใหญ่และ ๓๐๐
ปอนด์ในท้องที่เล็กคนนั้นเข้าปาดิเมนต์ได้ ไม่ว่าจะได้จากที่
ดินหรือได้อย่างอื่น ครนเมื่อประมาณ ๗๐ ปีมาแล้ว มีกฎ
หมายออกมาว่า ไม่ต้องมีสัมมัตอะไรเลยก็เข้าเป็นสัมมาชิก
ปาดิเมนต์ได้ จึงเป็นปัญหาขอบกฏในเวลานั้นว่าคนเชื้อใจ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

ไม่มีทรัพย์สินเลย จนชนที่อยู่ก็ไม่มี ก็เข้าปาลิเมนต์ได้ตาม
กฎหมาย แต่ผู้ที่จะโหวตให้เขานั่นต้องเป็นผู้มีหลักแหล่ง
ถ้าพูดตามกฎหมาย ผู้โหวตก็จะต้องมีฐานะดีกว่าผู้เข้าปาลิ
เมนต์เดี่ยอก ตัวอย่างชอบกตเคยมี คือ เดอร์ ออดดิน เซม
เบอเตน เด่นาบตีกระทรวงการต่างประเทศเดยวัน เมอบิดา
ยังไม่ตายก็อาศัยอยู่ในบ้านบิดา เป็นคนไม่มีอำนาจ ตาม
กฎหมายเป็นคนหลุดลอย เพราะฉะนั้นไม่มีสิทธิจะโหวต
เดือกส์มาชิกปาลิเมนต์ได้ แต่ตัวเองเป็นเดือกส์มาชิกปาลิเมนต์
แล้วมีหน้าซ้าเป็นเด่นาบตีกระทรวงคลัง บัญชาการแผนกซึ่ง
ไม่น่าจะไว้ใจให้คนหลุดลอยทำเลย

การโหวตเดือกส์มาชิกเข้าปาลิเมนต์นั้น กำหนด ๘
วันจากวันตั้งชื่อ และต้องให้เสร็จในวันเดียว การโหวตใน
ท้องที่หนึ่ง ๆ มีเจ้าพนักงานหัวหน้า มีที่โหวตหลายแห่งจน
พอกับจำนวนคนโหวต มีเจ้าพนักงานรองประจำทุกแห่ง
เจ้าพนักงานเหล่านั้นต้องทำทนต์บนว่า จะไม่แพร่งพราย
คะแนนโหวต ถ้าชนแพร่งพรายคิดคุก

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาฏิเม็นต์

สถานที่ไหนคนใช้โรงเรียนเป็นต้น ถ้าไม่มีที่เหมาะสม
จะเช่าก็ได้ พนักงานประจำท้องที่คงเบียดหีบโหวดไปหีบ
หนึ่ง กับใบโหวดซึ่งเย็บเป็นเล่มคมมีหัวขวตักได้และมีน้ำเบอร์
เหมือนเช็ด ใบโหวดคนถามผู้แสวงจะเข้าปาฏิเม็นต์ก็
พิมพ์ข้อไว้ให้หมด เมื่อมีผู้ไปขอโหวด เจ้าพนักงานก็ชอบ
ข้อในทะเบียนผู้โหวดเสียก่อน ถ้ามีข้อ และถ้าไม่มีเหตุ
ควรสงสัยว่าปลอมตัวเข้าไป เจ้าพนักงานก็ประทับตราลงใน
ใบโหวดแล้วส่งให้ แต่ในหัวขวอนเขียนชื่อผู้โหวดลงไว้
และในทะเบียนก็ทำเครื่องหมายไว้ว่าโหวดแล้ว ฝ่ายผู้โหวด
เมื่อได้รับใบโหวดแล้วก็ไปในที่ลับ ซัดแกงไคลงตรงข้อผู้
ตัวเด็ก จะเขียนอะไรนอกจากซัดแกงไคเป็นผิดทั้งนั้น และ
ถ้าทำอะไรผิดจนผิดเดียวใบโหวดนั้นก็ใช้ไม่ได้ เมื่อซัดแกง
ไคแล้วก็พับใบโหวดให้เห็นตราที่เจ้าพนักงานตีไว้แล้วใส่ลงใน
หีบต่อหน้าเจ้าพนักงาน

ที่กล่าวมานี้เป็นวิธีโหวดลับซึ่งใช้อยู่ในเวदान เมื่อ
ก่อนออกกฎหมายใช้โหวดลับนั้น ใช้วิธีโหวดเปิดเผย อัน

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

เป็นทางที่มความครึกครนมาก ในสมัย ๓๐๐ ปีมาแล้ว ผู้
จะเข้าปาติเม้นต์ของจ้างพวกเกาะกะถ่อไม้พดองตะบองต้นกอง
โตไว้เป็นองครักษ์ และสำหรับข่มขู่ฝ่ายโน้นด้วย เมื่อ ๒
พวกมาประชันหน้ากันเกิดความครนเครงมาก ๆ การ
เสนอนามผู้จะเข้าปาติเม้นต์นั้น เมื่อยนค้อเจ้าพนักงานแล้ว
ค้อมมีเสนค้อประชุมชนด้วยวาจาอักษรหนึ่ง และผู้จะเข้า
ปาติเม้นต์ของขนิยนบนทสูงพูดให้คนทั้ง เวदानันแหตะ
ครึกครนหนัก เพราะพวกปฏิบัติภักษ์พากันให้ร้องเรียกวราว
กตบเดียงหมต บางทีมีการโยนศัพแมว ไข่น้ำ โคนน จน
ถึงก่อนหินก็มี ใครจะพูดว่าอะไรไม่มีใครได้ยินเลย แต่ถึง
การเป็นเช่นนั้น ก็ว่าจะออกกฎหมายเด็กวิธโหวตเบ็ดเตลยได้
ก็ชานานหนักหนาทเดียว

เมื่อได้พูดถึงการเดือกส์มาชิกปาติเม้นต์มาถึงเพียงนี้
แล้ว ก็น่าจะถามว่าคนอยากเข้าปาติเม้นต์กันทำไม เงินก็
เดี้ยมาก เวตาก็เดี้ย โมโหโทโสก็ถูกยั่วอย่างแรงที่สุด มีทาง
จะได้เป็นประโยชน์ส่วนตัวก็เพียงเงินเดือน ปีละ ๔๐๐ ปอนด์

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ซึ่งมักจะไม่ว่อมไต่หุ่ย และไม่พอจะเป็นบำเหน็จความเหนื่อย
ได้เลย

ธรรมดาคนที่เป็นผู้แทนของที่ ย่อมเป็นคนมีหน้ามีตา
และคนมีหน้ามีตาย่อมจะถูกกวน ภายใต้วงวนรู้ดีว่ามีส่วน
ในการทำให้ผู้นั้นมีหน้ามีตา ความเกรงใจก็มักจะน้อยลง
เป็นต้นว่าผู้อยากทำราชการนึกว่า ต่มาชิกปาติเม็นต์ซึ่งตน
โหวตเลือกเข้าไปนั้น ย่อมจะมีอิทธิฤทธิ์หาตำแหน่งให้พวก
พ้องเข้ารับราชการได้ แต่ก่อนต่มาชิกปาติเม็นต์เคยเสนอ
นามผู้เข้ารับราชการบางตำแหน่งได้จริง ๆ จึงถูกกวนไม่มี
ที่สิ้นสุด มีเรื่องผู้โหวตคนหนึ่งขอให้ต่มาชิกปาติเม็นต์หา
ตำแหน่งราชการให้ทำ ครั้นไม่หาให้ก็เขียนหนังสือไปว่า
ผู้เขียนได้มีบุญคุณเต็มอกกับว่า ได้แบกต่มาชิกเข้าไปเข้า
ปาติเม็นต์ ครั้นถึงเวลาจะให้ช่วยบ้างก็ไม่ช่วยเช่นนั้น ก็
เพราะความเดอทรามอย่างโง่เขลาของท่านต่มาชิกท่านนั่นเอง
หนังสือหนึ่งลงท้ายเป็นใจความว่า “เมื่อท่านได้เข้าปาติเม็นต์
แล้ว มีคนทำพินนกับข้าพเจ้าว่าท่านจะแฉ่คงความโง่ดักดาน

สัมภาษณ์กติกานในเรื่องปาลิเมนต์

ให้เห็นได้ภายใน ๗ วัน ข้าพเจ้ารับพนันเองว่าคนคนหนึ่ง
เมื่อได้รับจดหมายของท่านครั้ง ข้าพเจ้าก็วิ่งวุ่นไปให้เขา
เสร็จแล้ว”

สัมภาษณ์อีกคนหนึ่งได้รับจดหมายว่า “เมื่อฉันนั้นผมกับ
เมียทะเลาะกันใหญ่ ได้เท้าช่วยเขียนหนังสือไปถึงแกหน่อย
ว่าผมเป็นคนดีออก ถึงได้เท้าจะขุดสักหน่อย แกก็คงจะ
เชื่อ เพราะตั้งแต่ได้เท้าจับลูกอ่อนของแกเมื่อวันที่มาขอ
โหวตนั้นแล้ว แกนับถือได้เท่าเด็ดอกเกิน”

ถ้าจะพูดถึงงานที่สัมภาษณ์ปาลิเมนต์ต้องทำ หรือควร
ทำ ก็ต้องเห็นว่ามีต้นทุนค่าจ้าง แม้สัมภาษณ์ธรรมดาซึ่งไม่มี
ตำแหน่งราชการหรือเป็นคนใหญ่โตอะไร ก็มีงานมากทีเดียว
แล้ว เพราะใน Session คือสมัยประชุมนั้น เมื่อลงมากิน
ข้าวเช้าก็คงจะพบหนังสือมาจากปาลิเมนต์ของโตทุกวัน เป็น
สมุดปกหน้าเงินแก่เรียกว่า Blue Books บ้าง ร่างกฎหมาย
บ้าง รายงานต่าง ๆ บ้าง บัญชีต่าง ๆ บ้าง สมุดปก
หน้าเงินนั้นควรเข้าใจได้ว่า ถ้าไม่ใช่เล่มโตก็คงไม่เรียกว่าสมุด

สัมมนาเกี่ยวกับกาในเรืองปาลีเมนต์

ในสมัยประชุมสมัยหนึ่ง ๆ มีสมุดปกหน้าเงินออกใหม่ประมาณ ๘๐ เล่ม มีร่างกฎหมายประมาณ ๓๐๐ ราย ยังรายงาน และบัญชีต่าง ๆ ซึ่งต้องอ่านหรือควรอ่าน ทั้งนี้ เวลาประชุมกันทุกวันตามปกติตั้งแต่ ๑๕ ไปจน ๒๓ นาฬิกา ถ้ามีงานพิเศษอาจเคยไปถึง ๓ นาฬิกา แม้คนหมั่นที่สุดก็ ไม่เห็นว่า จะมีเวลาดานอกประชุมที่จะอ่านหนังสือเหล่านั้นหมด ได้ อันที่จริงก็คงจะไม่มีใครพยายามอ่านจนหมด เพราะว่า การออกความเห็นคือโหวตในเรื่องปัญหาต่าง ๆ นั้น มักจะ โหวตตามที่ปากบอกให้โหวต ไม่ต้องมีความเห็นของตัวเอง เฉพาะเรื่องนั้น ๆ ก็ได้ ส่วนการพูดออกความเห็นนั้นเดา สัมมาชิกธรรมดาไม่มีโอกาสพูดบ่อย ถึงหากจะเตรียมคำพูดมา หาดายวันจนท้องขึ้นใจแล้ว เมื่อได้โอกาสพูด ก็มักจะต้อง พูดให้เกาอพง หรือถ้าเกาอมคนหนึ่ง ผู้นั่งกคงจะหัดบ ผู้ท พังจริงอาจมีเพียง ๒ คน คือสภานายกซึ่งต้องฟัง เพราะ เป็นประธานคนหนึ่ง กับสมาชิกอีกคนหนึ่งซึ่งฟังว่าเมื่อไรจะ หยุด ตัวจะได้ขออนุญาตพูดบ้าง ที่กต่างนหมายความถึง

สัมโมนัยกถาในเรื่องปาลิเมนต์

คนพูดที่ไม่เป็นคนใหญ่คนโต ไม่ใช่คนมีชื่อเสียง พอดูจน
ยื่นพูด คนก็มักจะออกจากห้องไปหมด ต่อเมื่อจะมีคน
ดำคัญพูด หรือถึงเวลาจะต้องโหวตจึงกลับเข้าไปใหม่
สมาชิกที่พูดไม่มีใครอยากฟัง ยั่วโทโสคนอื่น และถูกยั่ว
เป็นที่สุด สมาชิกคนหนึ่งพูดว่าท้วงท้วงจนมีผู้บอกว่าไม่มี
อะไรจะพูดก็หยุดเสียที่เถิด ผู้พูดตอบว่า “ข้าพเจ้าไม่ได้พูด
ให้ท่านฟัง พูดไว้ให้คนรุ่นหน้าฟังต่างหาก” ผู้ยั่วตอบว่า
“ถ้าท่านพูดไม่รู้แล้วเช่นนั้น คนรุ่นหน้าคงจะเกิดและโตขึ้นมา
นั่งฟังเป็นแน่”

ถ้าจะกล่าวถึงความดำราญในรัฐสภา ก็มีข้อที่จะ
กล่าวได้มาก ถ้าจะกล่าวด้วยสถานที่ สภาสามัญได้ชื่อว่า
เป็นสโมสรที่ดีที่สุดในลอนดอน เครื่องให้ความสุขในสโมสร
มีอย่างไรก็มีหมด เว้นแต่การเดินเบยเท่านั้น แม้แต่บด-
เตี้ยดัดก็เดินไม่ได้ คราวของสภาฯ ขอว่าขายอาหารดราคา
ถูกที่สุด เพราะสภาฯ งดกรรมการเรียกว่ากรรมการครัวเป็นผู้

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

จัดการเสร็จ คดอดถึงวัดก้อย่างเอกซึ่งมทเก็บได้ถึง ๓,๐๐๐
แกตตอนนนวนวย

มีสิทธิของธมาชิกปาติเม็นต์อย่างหนึ่ง ซึ่งธมาชิกใช้
มากเกินไป จนเดียนถูกคดีเสียแล้ว ก็อธิขที่เจเขียนหนังสือ
ตั้งทางไปรษณีย์ได้เปตา ๆ ไม่ต้องเสียเงิน เป็นแต่ทำให้
เขียนชื่อไว้เป็นสำคัญหลังซองเรียกว่า แฟรงกิง franking
เท่านั้น ธมาชิกไปอยู่ทตภาในเวตาประชุม ไม่จำเป็นต้อง
อยู่ในห้องประชุม มีเวตาเขียนจดหมายได้มาก แม้จดหมาย
ของคนอื่นถ้าธมาชิกเขียนชื่อหลังซองให้แล้ว ก็ไม่ต้องเสียค่า
ไปรษณีย์เหมือนกัน สิทธิอันนี้ใช้ไปนานเข้าก็เกิดถูกตาม
ใหญ่ จนมีตัวอย่างธมาชิกปาติเม็นต์ตั้งเครื่องเรือนทาง
ไปรษณีย์ก็มี ธมาชิกคนหนึ่งส่งหมาฝูงหนึ่ง (a pack of
hounds) ทางไปรษณีย์ อีกคนหนึ่งส่งเมียก็บตุ๊กไปตาก
อากาศ รัฐสภาเสียค่าไปรษณีย์ทั้งขาไปขากลับ

สิทธิอันนี้ใช้กันมากมาย จนปรากฏในหนังสือเป็น
หลักฐานว่า ในปี ๑๘๓๗ ได้มีจดหมายหรือซองอื่นตั้งทาง

สัมมนาแยกถาในเรองปาติเม้นต์

ไปรษณีย์ ๗,๐๐๐,๐๐๐ ราย กรมไปรษณีย์ขาดรายได้ประมาณถึงล้านปอนด์ เพราะในสมัยนั้นค่าไปรษณีย์แพงที่สุดครั้นในปี ๑๘๔๔ เมื่อลดราคาไปรษณีย์ลงไปเป็น ๓ เพนนี penny post แล้ว สิทธิของสมาชิกที่ไม่ต้องเสียเงินค่า

ไปรษณีย์จึงเด็ก จะส่งหามาและเมียไม่ได้ดังแต่ก่อน

อันที่จริงสิ่งที่ทำให้คนชอบเข้ารัฐสภา นั้น คือความมีหน้ามตาที่โตเป็นผู้แทนคนจำนวนมาก อยู่ในสภาอันเลื่องชื่อนามไปทั่วโลก กับทงความรู้ที่กว่าได้เข้าช่วยในการปกครองบ้านเมืองให้เป็นไปด้วยดี ความรู้สึกเช่นนี้เป็นเครื่องถ่วงน้ำหนักความเห็นดเห็นอยทตองทำงาน ซึ่งอันที่จริงถ้าจะหักเสียงก็พอได้ เพราะหนังสือหอบโต ๆ ที่ส่งให้อ่านเตรียมตัวเพื่อมีความเห็นไปแสดงในเวดาประชุม นั้น ไม่อ่านก็ได้ คอยแต่เฝ้าตามทีปาตชให้เฝ้าคกัแกวกัน สมาชิกปาติเม้นต์โดยมากก็คือพวกคอยเฝ้าคคเอง จึงควรเห็นได้ว่าปาตนั้นสำคัญหนัก ถ้าไม่มีปาต ปาติเม้นต์คงจะเฉอะเทอะกันใหญ่

ทีนจะพูดถึงวันเริ่มประชุมปาติเม้นต์ใหม่ วันนั้นคน

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

มาประชุมแน่นไปหมด แต่สภาพณีสัมมัญยังไม่เป็นสภาพตาม
กฎหมาย เพราะยังไม่ได้เลือกสปีเกอร์ คือสภานายก และ
สมาชิกยังไม่ได้สาบานและตั้งชื่อในทะเบียนซึ่งเรียก Roll คือ
หางว่าว ในชั้นต้นที่มาประชุมกันนั้นเดิมเป็นประธาน ที่
เรียกว่าเดิมยมนนคอคาดำแห่งที่เราเรียกว่าเตชานุกร พระ
เจ้าแผ่นดินทรงตั้ง เป็นตำแหน่งสำคัญนัก เพราะปาติเมนต์
ทำงานด้วยปาก คือพูด ที่จริงศัพท์ว่าปาติเมนต์ก็แปลว่าพูด
เท่านั้นเอง ส่วนงานเขียนนั้นอยู่กับเดิมยมนทงนง ตั้งแต่สภา
นายกตั้งไปจนสมาชิกใหม่ที่สุด ใครส่งสัยอะไรเป็นถาม
เดิมยมนได้ทุกอย่าง

เมื่อคนเขานงทคอยกนอยุครุหนึ่ง ก็ไดยนเดียงนาย
ประตุรื่องชานว่า "Black Rod" คือคทาดำ ผู้รักษาการใน
ห้องประชุมสภาสัมมัญก็ปิดประตูต้นดานไม่ให้เข้า คทาดำ
นั้นคือทูตมาแต่สภาขุนนาง เรียกว่าคทาดำเพราะถือไม้ดำ
เป็นเครื่องหมายตำแหน่ง คทาดำมาตสภาสัมมัญคราวไร ก็

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

ถูกบีบประคูดึงหน้าเส่มอเป็นขรรมนเนียมเช่นนั้นมาแต่โบราณ
ต้องเคาะประตูตามที่จึงจะเปิดรับ ครั้นประตูเปิดคทาคำก็
เดินเข้าไปถึงโต๊ะ แลวกถ่าวเชิญส่งมาชิกสภาสามัญให้ไปยัง
สภาขุนนาง คำเชิญนั้นพูดเหมือนกันตั้งแต่โบราณมาจน
เดี๋ยวนี้ ท่องจำได้ซนใจเหมือนเราท่องสวดมนต์ ใช้คำซึ่ง
แปลเป็นภาษาไทยว่า “คุณะขุนนางซึ่งเป็นข้าหลวงต่างพระ
องค์มั่งประสงค์ให้ส่งภาอันหม่เกยรตนไปยังสภาขุนนางโดยเร็ว”
คทาคำพูดเท่านั้นแลวกก็เดินถอยหลังไปยืนคอยอยู่ใกล้ประตูจน
เส่มียนออกนำส่งมาชิกสภาสามัญไปถึงที่ยนคอย คทาคำจึง
กลับหลังเดินเคียงกับเส่มียนหน้าต่อไป

คทาดำนั้นเป็นตำแหน่งสำคัญ พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง
เงินเดือนถึงปีละ ๓,๐๐๐ ปอนด์ ทรงตั้งนายทหารเรอกับ
นายทหารบกตั้งดับกันเส่มอ คราวหนึ่งนายพลทหารบกคน
หนึ่งเป็นคทาดำ ท่านผู้นั้นคุมทัพรบในสงครามไครเมียได้ชื่อ
เสียงมาก ภายหลังรบในสงครามอัฟกานก็กระทำการได้ชื่อ
เสียงอีก จนเมื่อเสร็จสงครามแล้ว ปาลิเมนต์ชอบใจทั้ง ๒

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

สภา ในเวลาที่ท่านผู้นั้นไม่มีอำนาจเข้าคุกเลย แต่ในเวลา
เป็นคทาคำดังกล่าวประหม่าจนพูดไม่ออก ครั้นเข้าไปยืนที่โต๊ะ
ในสภาสัมมัญแล้ว จะพูดว่าอะไรก็ลืมหมด เสมียนกระซิบ
บอกคำพูดให้ก็ยังพูดไม่ออก ในที่สุดสภานายกแห่งสภา
สัมมัญพูดนำขึ้นว่า “คณะขุนนางผู้เป็นข้าหลวงต่างพระองค์
มีประสงค์ให้สภาอันมีเกียรตินี้ ไปยังสภาขุนนางโดยเร็ว
กระนั้นหรือ” ท่านนายพลผู้เป็นคทาคำก็ศีรษะบึ้งอง เลย
เป็นอันไม่ต้องพูดอะไรสักคำเดียว

ต่อจากท่านนายพลทหารบกผู้นั้น นายพลทหารเรือคน
หนึ่งได้เป็นคทาคำ ท่านผู้นั้นเคยคุมกองทัพเรือเก่งกาจนัก แต่
เมื่อไปสภาสัมมัญครั้งแรก ก็ประหม่าพูดไม่ออกเหมือนกัน
ครั้นเสมียนกระซิบบอกให้พูดก็พูดออกมาได้แต่ว่า “ข้าหลวง
ต่างพระองค์ — สภามีเกียรติ — สภาขุนนาง” นอกนั้นพูดไม่
ออก

เมื่อคทาคำออกไปแล้ว พวกสภาสัมมัญก็ออกตาม
ไปยังสภาขุนนาง ท่านขุนนาง ๕ คนผู้เป็นข้าหลวงต่างพระ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

องค์หนึ่งสวมหมวกเรียงกันเป็นแถว ไม่ถอดหมวกรับคำนับ
นั่งกล่าวให้สัมภาษณ์ถามว่า มีพระบรมราชโองการ
ประทับพระราชลัญจกรตรงให้ท่านทั้ง ๕ เป็นผู้แทนพระองค์
และโปรดให้แจ้งว่า เมื่อสัมภาษณ์สภาสามัญได้สำานแล้ว
จะโปรดให้ทราบว่า พระราชประสงค์ให้มปาลิเมนต์ใหม่
เป็นอย่างไร อนึ่งจำจะต้องมีนายกแห่งสภาสามัญ จึงโปรด
เกล้า ๆ ให้กลับไปเลือกกันเอง วันรุ่งขึ้นเวลา ๑๒ นาฬิกา
ให้นำตัวผู้รับเลือกเข้าเฝ้ารับพระบรมราชานุมัติ

ครั้นสัมภาษณ์สภาสามัญกลับไปถึงสภาของตน ก็เลือก
สภานายกซึ่งเรียกว่าสปีเกอร์กันเดยวอนน์ เด่มียนเป็นประ
ธานการเลือก แต่อยู่ในเก้าอี้เด่มียนหน้าบตตั้งกัสภานายก
ซึ่งปด้อยว่างไว้ เด่มียนผู้เป็นประธานนั้นพูดอะไรไม่ได้เลย
เป็นแต่ยืนชนชวดสัมภาษณ์คนหนึ่งเป็นทหมายว่าให้เป็นผู้พูด ผู้
ถกชยชนเด่นอนามผู้ควรรับเลือกเป็นสปีเกอร์ เด่มียนยืน
ชนชวดสัมภาษณ์ออกคนหนึ่ง ผู้นยชนรบริอง สัมภาษณ์อื่น ๆ
แต่แสดงความเห็นชอบ ผู้รับเลือกยชนนอมคัระษะ แล้วเดิน

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ไปถึงหน้าบตตงก แต่ยังไม่ถึง ยืนพูดชอบใจที่ประชุมเสีย
ก่อน แดวจงชนนง เจ้าพนักงานกเชิญ Mace คือคทาประจำ
ตำแหน่งสปีเกอร์ ซึ่งวางไว้ใต้โต๊ะนั้น ขนวางบนโต๊ะ
เป็นเครื่องหมายว่าสปีเกอร์นั่งเป็นประธานการประชุม
ธรรมเนียมแต่ก่อนผู้ที่ถูกเสนอนามเป็นสปีเกอร์ต้องถูก
ขยันทว่าว่า ไม่สามารถจะรับตำแหน่งได้เพราะไม่มีคุณ
สมบัติอันจำเป็นแก่ตำแหน่ง ผู้เสนอนามและผู้รับรองต้อง
เข้าจง ๒ แชนพาไปยังบตตงก มีร ๆ รอ ๆ ตามทาง เมื่อ
ไปถึงทกยงยืนพูดอีก ในที่สุดจงชนนง การทำเช่นนั้นเป็น
การเด่นตระคร เพราะได้กะตัวตกตงกนไว้เสร็จแล้ว ในสมัย
นั้นผู้จะเป็นสปีเกอร์ไม่ต้องพูดออกตัว และไม่ถูกดุครว่า เป็น
แต่ว่า เมื่อเดินไปยังบตตงกน ผู้เสนอนามและผู้รับรอง
ต้องเดินไปด้วย เมื่อสปีเกอร์ชนนงทแถว พวกหัวหน้าปาคี
ก็แสดงคามยินดี เป็นทหมายว่าสปีเกอร์เป็นผู้ซึ่งรับรองกน
ทั้งสภา เด็กเป็นสมาชิกของปาคี เพราะฉะนั้นเป็นกตางไม่
เข้าข้างไหน ความเป็นกตางนนั้นเป็นของดำคัญในตัวของสปีเกอร์

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

หรือผู้เป็นประธานแห่งสภาใหญ่ทั้งปวง ถ้าไม่เป็นกลางก็
บังคับการประชุมให้เรียบร้อยไม่ได้

สมัยเกอร์ทเดอกกันแล้วเพียงทกถาวมานเรียกว่า สปี-
เกอร์เด็กต์ หมายความว่ายังไม่ใช้สปีเกอร์แท้ เพราะยัง
ต้องรับพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

จนรุ่งขึ้น ก่อนถึงเวลาเที่ยงสมาชิกมาประชุมคอยอยู่
ในสภาสามัญ ครั้นถึงเวลา คทาดำก็มาเชิญตามธรรมเนียม
สปีเกอร์เด็กต์ออกนำสมาชิกทั้งหลายแล้วแต่ใครจะไป พา
กันไปยังสภาขุนนาง ท่านข้าหลวงต่างพระองค์ก็นั่งดม
หมวกคอยอย่างวันก่อน แต่เวลานั้นก็รับเคารพของสปี-
เกอร์เด็กต์ ๓ ครั้ง ยังไม่ถอดหมวกคอยุนเอง

เมื่อสปีเกอร์เด็กต์เขาไปถึงก็กล่าวรายงานตัวต่อข้า
หลวงต่างพระองค์ ท่านหัวหน้าข้าหลวงก็กล่าวคำเนินพระ
บรมราชโองการพระราชทานพระบรมราชานุญาต สปีเกอร์
กล่าวขอพระราชทาน ให้สภาสามัญมีสิทธิตามที่เคยมีมาแต่
โบราณ ๒-๓ ข้อ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ข้อ ๑ ว่า ใครจะจับกุมตัวมาชกปาติเม็นต์ไม่ได้

ข้อ ๒ ว่า ถ้าตัวมาชกจะพูดอะไรในที่ประชุมก็พูดได้

ข้อ ๓ ว่า ถ้าตัวมาชกจำเป็นก็ให้เข้าเฝ้าถึงพระองค์

ได้

ยังอีกข้อหนึ่งไม่รู้จะพูดเป็นไทยอย่างไรจึงจะเข้าใจง่าย
ภาษาอังกฤษว่า That all their proceedings may receive
from His Majesty the most favourable construction.

ที่เรียกว่าสิทธิเหล่านี้ขอไขมากมาย ถ้าจะแข็งแรงตาม
ที่ในสมุดของ เซอร์ เคอส์กิน เมย์ ก็เห็นจะประมาณ
๒๐๐ หน้ากระดาษ จึงเป็นอันว่าจะกล่าวได้เพียงเท่านั้นเอง
พอฉบับเกอรัทกล่าวจบ ท่านหัวหน้าข้าหลวงต่างประเทศ
องค์ก็ตอบว่าพระราชทานให้คงมีสิทธิตามเดิม

เมื่อฉบับเกอรัทถึงสภาสามัญแล้ว ก็เปิดยื่นเครื่อง
แต่งตั้งฉบับเกอรัทจริง ๆ ส่วนผมยาวประบ่าและผมเดือ
กรุยกรอมลงไปจนต่ำ แล้วชนบดตงกับอกข้าว่าได้ไปที่
สภาขุนนางมีผลอย่างไรบ้าง ประหนึ่งว่าพวกที่ฟังอยู่นั้นไม่

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

มีใครได้ไปด้วย และไม่มีใครรู้อะไรเลย เมื่อบอกข่าวแล้ว
ก็ชอบใจที่ประชุมอีกครั้งหนึ่ง เป็นเสร็จพิธีเดอกนายกแห่ง
สภาสามัญ

ก่อนไปถึงพิธีสาบานตัวและตั้งชื่อในทางว่าว การ
สาบานและตั้งชื่อในทางว่าวนั้นทำพร้อมกันทั้ง ๒ สภา ทาง
ว่าวในสภาขุนนางเป็นทางว่าวจริง ๆ คือกระดาษแผ่นยาว
มีไม้ฉนวน สภาสามัญใช้สมุดเย็บปกหนังแน่นหนา แต่เปิด
ข้างต่าง ไม่เปิดข้าง ๆ เหมือนสมุดธรรมดา

ในสภาสามัญ สบิเกอร์สาบานก่อน เสมียนเป็นผู้นำ
สาบานเหมือนพระให้ศีล ครั้นสบิเกอร์สาบานแล้วก็ตั้งชื่อใน
ทางว่าว ต่อนั้นสมาชิกก็สาบานทีละ ๕ คนสาบานแล้วตั้งชื่อ
ในทางว่าว และเมื่อสาบานและตั้งชื่อแล้ว ก็เป็นสมาชิก
ปาติเม็นต์เต็มที คือโหวตได้ ใครยังไม่ได้สาบานและตั้งชื่อ
ในทางว่าว ถ้าชนโหวตอาจถูกปรับ ๕๐๐ ปอนด์ทุกครั้งที่
โหวต และถูกไล่ออกด้วย

การสาบานหนักนเวลาไม่กี่มากนัก แต่การเซ็นชื่อ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

กินเวดามาก ต้องเขียนชื่อเต็มและท้องที่ซึ่งเป็นผู้แทนนั้นด้วย
ส่งมาชิกที่ไปยื่นเขตแวนคาอยู่ที่โต๊ะ หรือมวเดอกปากกาที่
ถูกมือ หรือมุ่งามอย่างอื่นนั้นยอมทำให้คนข้างหลังรำคาญ
และทำให้เวดายืดออกไปอีก การสำบานและตั้งชื่อในทางว่า
นั้นกินเวดา ๒-๓ วันเต็ม

วันแรกที่ปาติเมนต์เปิดทำงานเป็นวันฟังพระราชดำรัส
ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จเปิดปาติเมนต์ ก็เสด็จพระราชดำเนิน
เป็นกระบวนแห่ชนประทับพระราชอาสน์ในสภาขุนนาง ทรง
ราชาภรณ์เต็มที พวกขุนนางก็แต่งเต็มยศยืนเฝ้าตามตำแหน่ง
จนโปรดให้นั่งจึงนั่งได้ ครั้นประทับแล้วก็โปรดให้
ไปตามพวกสภาสามัญมาเฝ้าในชุมนุมพร้อมทั้งพวกขุนนาง
แล้วทรงอ่านพระราชดำรัสเสร็จแล้วเสด็จกลับ บางคราว
พระเจ้าแผ่นดินไม่เสด็จเปิดปาติเมนต์ ทรงตั้งข้าหลวงแทน
พระองค์ให้อ่านพระราชดำรัสในพระนามพระเจ้าแผ่นดิน

พระเจ้าแผ่นดินบางพระองค์ถึงเสด็จเปิดปาติเมนต์ก็ไม่
ทรงอ่านพระราชดำรัส โปรดให้ผู้นอนอ่าน แม้วินวักตอเรีย

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

ในตอนหลัง ๆ ก็ทรงตั้งขึ้น ในตอนต้นรัชกาลถวญวิกตอเรีย ทรงอ่านเอง แต่มีพระเจ้าแผ่นดินบางพระองค์ในพงศาวดาร ซึ่งไม่ทรงอ่านเองเลย คือพระเจ้ายอชที่ ๓ เป็นต้น ที่ไม่ทรงอ่านนั้นไม่ใช่เหตุอื่นใด เพราะทรงอ่านไม่ออกเท่านั้น

พระราชดำรัสเปิดปาติเม้นต์นั้นบอกโปรแกรมที่จะออกกฎหมาย โปรแกรมออกกฎหมายนั้นเสนาบดีตั้งหาเป็นผู้กำหนด เพราะฉะนั้นสมาชิกคนใดจะติเตียนก็ติเตียนได้ ถือว่าติเตียนเสนาบดี ไม่ใช่ติเตียนพระเจ้าแผ่นดิน

อันที่จริงที่เรียกว่าพระราชดำรัสนั้นในสมัยนั้นไม่ผู้จะเป็นความจริง เพราะอัครเสนาบดีเป็นคนเขียนเล่มขอ พระเจ้าแผ่นดินมีส่วนน้อยนัก ในสมัยโบราณพระราชดำรัสเป็นคำกล่าวของพระเจ้าแผ่นดินจริง ๆ ตามรูปการ คือพระเจ้าแผ่นดินทรงเรียกปาติเม้นต์ เพื่อจะทรงกำหนดงานให้ทำ จึงมีปรากฏในรัชตั้งในเวลาที่ให้เดอกรัสบีเกอร์ว่า จะโปรดให้ทราบพระราชประสงค์ ที่โปรดให้เรียกประชุมปาติเม้นต์นั้น ภายหลัง ครั้นเดอกรัสบีเกอร์แล้วก็ต้องคอยรับสั่งอยู่จนโปรด

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

ให้นัดประชุมฟังพระราชดำรัส ในสมัยโบราณ ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระชกเกยจ ปาติเมนต์ต้องคอยอยู่นาน ๆ ก็มีวิธีในสมัยนักทานองเดิม แต่พระเจ้าแผ่นดินทรงมอบพระราชภาระไว้แก่เสนาบดีสภา ให้เป็นผู้กำหนดร่างกฎหมายที่จะให้ปรึกษา และเป็นผู้ร่างพระราชดำรัส พระราชชกเกยจในพระองค์พระเจ้าแผ่นดินก็ไม่มี ทงทรงคงขาหดวงแทนพระองค์ก็ได้ ความเห็นซาจจึงหมดไป อนึ่งราชการสมัยนี้อาจเกิดความจำเป็นอันคาดดวงหน้าไม่ได้ทำให้ต้องออกกฎหมายซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในพระราชดำรัส ก็เป็นอันว่าต้องทำไปตามความจำเป็น

ขอทว่าพระราชดำรัสเป็นคำพูด ซึ่งเสนาบดีเขียนชพนน เป็นขอทนยมกันมาชานานแล้ว ในปี ๑๗๕๖ เกือบ ๓๐๐ ปีมาแล้ว มีโรงพิมพ์โรงหนึ่งพิมพ์พระราชดำรัสก่อนเสด็จเปิดปาติเมนต์ พระราชดำรัสที่พิมพ์น โรงพิมพ์เขียนชนเอง ไม่เหมือนกับที่พระเจ้าแผ่นดินตรัส เจ้าของโรงพิมพ์จึงถูกจับไปชำระฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ พระเจ้าแผ่นดินคือพระเจ้ายอชที่ ๒ ทรงทราบก็ตรัสว่า “ข้าหวังว่า

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีเม็นต์

อ้ายเจ้าคนนั้นจะไม่ถูกตงโทษหนักนัก เพราะข้าได้อ่านพระ
ราชดำรัสแล้วทั้งจริงและปลอม และถ้าจะพูดเพียงที่ข้าเข้าใจ
ได้ ข้าชอบพระราชดำรัสของมันมากกว่าพระราชดำรัสของ
ข้าเอง”

เจ้าของโรงพิมพ์คนนั้นถูกตัดสินปรับและจำคุก และ
พระราชดำรัสปลอมนั้นตัดสินให้เพชฌฆาตเผาเสียให้สิ้น แต่
เมื่อคำตัดสินขึ้นไปถึงพระเจ้าแผ่นดิน ก็โปรดให้งดการปรับ
และให้จำคุกน้อยวันลง

ในสมัยหลัง ๆ มีเรื่องปรากฏว่าพระเจ้าแผ่นดินบาง
พระองค์ไม่โปรดร่างพระราชดำรัสบางแห่ง มีตัวอย่างกวน
ฉกศอเรียตรงนะให้แก้ร่าง อักษรเล้นบาบตีไม่เห็นด้วย มี
จดหมายทูลคัดค้านและทรงตอบ ๒-๓ ฉบับ ในที่สุดแก้จน
เป็นที่พอพระราชหฤทัย

พระเจ้าแผ่นดินองค์ฤษเดยวน คือพระเจ้ายอชที่ ๕ มี
พระราชดำรัสเปิดปาดเมณฑกรงหนึ่ง เมื่อ ๖ เดือนก่อนมหา
สงคราม ถือก็นว่าสำคัญนัก เพราะเวदानนเป็นเวดาซึ่งมี

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

ความปั่นป่วนจนใกล้จะเกิดสงครามในบ้านเมือง ดังซึ่งคง
จะจำกันได้ ปาติต่าง ๆ ในเวลานั้นมีความซัดใจกันจนเฉียว
จะมีพระราชดำรัสตามคำของปาติที่เป็นรัฐบาล ก็เกรงจะเกิด
ขุนขมยิงชน จึงทรงร่างพระราชดำรัสเองในตอนที่สำคัญ
เห็นกันว่าเป็นยาเย็นซึ่งระงับความร้อนได้เป็นอันมาก

ทั้งหมดทกถาวมานเพื่อจะแสดงว่า ที่เรียกพระราช
ดำรัสนั้น จะว่าเป็นคำของพระเจ้าแผ่นดินก็ไม่ถูก แต่จะว่า
พระเจ้าแผ่นดินเป็นเพียงหีบเลี้ยงก็ไม่ถูกเหมือนกัน

ในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินเปิดปาติเม้นต์นั้น เมื่อมีพระ
ราชดำรัสเสร็จแล้วก็เสด็จกลับ พวกสภาสามัญก็กลับไป
ห้องประชุมของตน แล้วผู้เป็นประธานอ่านพระราชดำรัสให้
สมาชิกฟังอีกครั้งหนึ่งทั้ง ๒ สภา

มีเรื่องว่าครั้งหนึ่งสปีเกอร์อ่านพระราชดำรัสให้สมาชิก
ฟัง ไม่เหมือนกบตทานชาหดวงต่างพระองค์อ่าน จนเกิด
ทกกันชน สปีเกอร์ไม่ทนรู้สึกกล่าวว่ “ข้าพเจ้าจะเอาคำที่
พระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ครัดใส่พระโอษฐ์ถวายนั้นไม่ได้” แล้ว

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีเมนต์

ซึ่งแจ่งว่า ได้รับตำแหน่งพระราชดำรัสมาจากเสนาบดีเจ้าหน้า
ที่ก็ต้องถือว่าเป็นตำแหน่งถูกต้อง อันที่จริงพระราชดำรัสครั้งนั้น
ท่านข้าหลวงต่างประเทศเป็นผู้อ่าน มีความค่อนหนึ่งซึ่งเต็ม
ลงในเวลาที่กำลังอ่านนั่นเอง โดยอธิบายว่าพิมพ์ตกไป แต่
ตำแหน่งที่เจ้ากระทรวงสั่งให้ส่งไปก่อนหน้านี้ ดังก่อนเวลาอ่านพระ
ราชดำรัสในสภาขุนนางทั้ง ๒ สภา

เมื่ออ่านพระราชดำรัสแล้ว มีการปรึกษาเรื่องคำ
กราบบังคมทูลตอบพระราชดำรัส สมาชิกคนไหนได้รับ
เลือกให้เป็นผู้เสนอญัตติ (โมชัน) เรื่องคำกราบบังคมทูล
และคนไหนได้รับเลือกให้เป็นผู้รับรองญัตติ ก็นับเป็นผู้มีหน้า
มีตา และเป็นธรรมเนียมที่สมาชิกทั้ง ๒ ต้องแต่งเต็มยศใน
วันที่เสนอและรับรองญัตตินั้น

คำกราบบังคมทูลตอบพระราชดำรัสนั้น ธรรมเนียม
เดิมตอบทุกข้อที่ตรัส เดียวชนิดตั้งพูดสั้น ๆ มีใจความข้อ
เดียวว่าขอพระทัยที่พระราชดำรัสแก่ปาลีเมนต์

แต่ควรจะอธิบายซ้ำอีกหน่อยว่า พระราชดำรัสนั้น

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีเม็นต์

วางทางการที่จะออกกฎหมาย กฎหมายที่จะออกนั้นเสนาบดี
เป็นผู้กำหนดถวาย ไม่ถือว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงกำหนดเอง
เพราะฉะนั้น ถึงปาลีเม็นต์จะเกิดขึ้นก็ไม่ถือว่าเป็นการดบहु
พระราชอำนาจ ในเวลาที่ปรึกษาญัตติเรื่องคำกราบบังคมทูล
จึงมีการโต้เถียงกันตลอดทาง ฝ่ายหนึ่งกล่าวคำห้ามความใน
พระราชดำรัสตามลำดับข้อ อีกฝ่ายหนึ่งกล่าวแก้คำห้าม ปา-
ลีเม็นต์ที่เดอกมาใหม่นั้น จะมีอำนาจมากน้อยในการตีเบต
ก็มักจะเห็นได้ในคราวที่พูดกันเรื่องคำตอบพระราชดำรัส

เมื่อตกลงกันในเรื่องคำกราบบังคมทูลแล้ว สภาก็ตั้ง
มติให้นำกราบบังคมทูล จะเข้าเฝ้าทั้งสภาก็ได้ ถ้าไม่เข้าเฝ้า
ทั้งสภา สภาขุนนางก็มอบให้ “ขุนนางผู้ถือไม้เท้า” (คือ
ขุนนางในราชสำนัก) เป็นผู้นำเข้าไป สภาสามัญมอบให้
“สมาชิกผู้เป็นองคมนตรีหรืออยู่ในราชสำนัก” เป็นผู้นำถวาย
ถ้าจะเข้าเฝ้าทั้งสภาต้องกราบบังคมทูล ขอพระราชทานให้
เข้าไปเฝ้าในพระราชวัง

ทนายจะว่าด้วยลำดับงานตามวันธรรมดา ในสภาสามัญ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ก่อนดำเนินการประชุมมีการกล่าววอนพระผู้เป็นเจ้า เริ่มด้วย
ชาตมถ ๖๗ “O let the nations be glad and sing for
joy; for thou shalt judge the people righteously and
govern the nations upon earth.” แล้วว่าอื่น ๆ ไปจนจบ
รวมทงวอนพระผู้เป็นเจ้า ให้ปกปักรักษาพระราชาและพระ
ราชันด้วย

เวดาวอนพระผู้เป็นเจ้านั้น สมาสิกไปทันทีได้ประ-
โยชน์ ๒ ประการ คือได้บุญประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง
ได้จอบหนึ่ง ในสภาพามัญนั้นได้กล่าวมาแต่ความที่หนึ่งประ-
มาณครึ่งจำนวนสมาสิกเท่านั้น ระเบียบมีว่าใครจะจอบหนึ่ง
ก่อนวอนพระผู้เป็นเจ้าไม่ได้ ส่วนท่านเสนาบดีนั้นไม่ไปใน
เวดาวอนพระผู้เป็นเจ้าเลย ผู้เป็นเสนาบดีอาจต้องการอุป-
ถัมภ์ของพระผู้เป็นเจ้ายิ่งกว่าสมาสิกอื่น ๆ แต่ไม่ต้องเป็น
ห่วงเรื่องทง เพราะฉะนั้นถึงจะไปซำก็ไม่เป็นไร

เมื่อเสร็จการวอนพระผู้เป็นเจ้าและสปีเกอร์ชนบดตงก็
แล้วกดำเนินการประชุมทันที ดังที่เรียกตามภาษาปาติเม็นต์

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

ว่าร่างกฎหมายไปรเวตมาก่อน ร่างกฎหมายนั้น ๓ ประ-
เภท

(๑) เรียกว่า บั้บติก บิด คือร่างกฎหมายสาธารณะ
อธิบายตามภาษาปาลิเมนต์ว่าร่างกฎหมายอันมีความเปลี่ยนแปลง
แห่งกฎหมายสาธารณะเป็นวัตถุที่ประสงค์

(๒) ไปรเวต บิด ซึ่งมีวัตถุที่ประสงค์คือความเปลี่ยนแปลง
แห่งกฎหมายซึ่งเกี่ยวแก่ท้องที่โดยเฉพาะ หรือให้สิทธิแก่
หรือปลดพันธะจากบุคคลหรือบริษัทใดโดยเฉพาะ

(๓) ไฮบริด บิด คือร่างกฎหมายซึ่งเกี่ยวทั้ง ๒
ประเภท

วิธีเริ่มดำเนินการพิจารณาร่างกฎหมายไปรเวตนั้นคือ
สปีเกอร์สั่งให้เสมียนอ่านรายชื่อร่างกฎหมาย ซึ่งกำหนดจะ
พิจารณาในวันนั้นแล้วสมาชิกผู้เสนอก็ก็นอตามลำดับ ร่าง
กฎหมายไปรเวตรายใดมีผู้ขัดขวางก็ต้องเอาไว้ที่หลัง รายใด
ไม่มีใครขัดขวางทำไปก่อน ในวันธรรมดาสภาสามัญมือ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม้นต์

ประชุมอีก ๓๕ นาที จะ ๓๕ นาที ครั้นถึง ๓๕ นาที ถ้า
ยังมีร่างกฎหมายไปรเวคต่างก็ต้องเลื่อนไปวันอื่น ในวันนี้
ให้เวตา ๓๕ นาที เท่านั้นเอง ที่ทำได้เช่นนั้นเพราะไปรเวคปิด
มอขกรรมการเด่มอ

ครั้นเวตา ๓๕ นาที หรือเมื่อไปรเวคปิดหมดไป
แล้ว ถึงเวตาจบเรื่องราวร้องทุกข์หรือเรื่องราวอย่างอื่น หัก
การเรื่องนมมาแต่โบราณว่าราษฎรมีทุกข์ร้อนอาจร้องต่อ
พระเจ้าแผ่นดินและปาติเม้นต์ได้เด่มอ แต่เมื่อจัดศาลชำระคดี
ขึ้นทงไปในบ้านเมือง การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อพระเจ้า
แผ่นดินและปาติเม้นต์ก็น้อยลง แต่มีเรื่องราวอย่างอื่น ๆ อยู่
เด่มอ เป็นต้นว่าเรื่องราวร้องขอปลดหนี้ซึ่งเป็นหนี้รัฐบาล
ร้องขอให้งดการเก็บภาษีเป็นต้น ด้มุดของเซอร์เออดจัน เมย์
ให้ตัวเลขทุกระยะ ๕ ปีตั้งแต่ปี ๑๘๓๒ มาจน ๑๘๖๒ ปรากฏ
ว่าบางระยะ ๕ ปีมีเรื่องราวตั้ง ๖-๗ หมื่นฉบับ ถึง ๑๐๐,๐๐๐
ฉบับก็มี แต่ในสมัยนคอระยะ ๕ ปีเพียง ๑๘๖๒ มี ๒๔๕ ฉบับ
เท่านั้น

สัมมนาเกี่ยวกับกาในเรืองปาลิเมนต์

วิธีรับเรื่องราวของคนเมื่อขึ้นไปบริเวณบิตแด้ว สัมมนาเกอร์
ก็ถามว่าใครจะนำเรื่องราวเสนอบ้าง สัมมนาเกอร์รับเรื่องราว
เข้ามาเสนอ ก็ย่นย่ออ่านย่อใจความในเรื่องราว สัมมนาเกอร์
บอกว่าเชิญยื่นเถิด สัมมนาเกอร์ก็นั่งถือเรื่องราวไปตั้งลงในถุ
คำซึ่งมีไว้สำหรับ เท่านั้นเป็นเสร็จพิธี ตอนนั้นไปมีกรรมการ
พิจารณา

ในห้องประชุมเมื่อถึงตอนนั้น สัมมนาเกอร์เข้ามาถามกันมาก
เพราะถึง “เวตาปัญหา” คือใครจะถามปัญหาอะไรที่เกี่ยวข้อง
กับทบวงการเพื่อขอให้เสนาคำตอบ ก็ถามได้เวตาอันเป็น
เวตาชวนเพ็ดดินเสมอ สิทธิของสัมมนาเกอร์ที่จะถามปัญหาให้
เสนาคำตอบนั้นเป็นสิทธิสำคัญ แต่ระเบียบแวดล้อมมิให้ทำ
เกินไป

วิธีถามปัญหานี้ต้องเขียนไปยื่นตวงหน้าต่อเส่มียน
บางที่เส่มียนเห็นว่าถ้อยคำที่เขียนไปนั้นไม่ถูกหรือไม่เหมาะ ก็
แก้ให้ ผู้ที่คิดเห็นว่าปัญหาไหนจะยอมให้ถามหรือไม่นั้นคือสัม-
มนาเกอร์ สัมมนาเกอร์มีสิทธิจะถามได้ทุกคนที่จริงอยู่ แต่ถ้าสัมมนาเกอร์

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

เห็นว่าใช้สิทธิจนจ้านเกินไป จะไม่ยอมให้ถามก็ได้ ต่อมาอีก
คนหนึ่งมีสิทธิจะถามได้วันละ ๔ ปัญหา จะเป็นปัญหาเรื่องใหญ่
ที่สุด หรือเด็กที่สุดก็ได้ทั้งนั้น แต่เสนาบดีจะไม่ยอมตอบ
โดยอ้างว่าจะทำให้เสียราชการก็ได้ เช่นปัญหาที่เกี่ยวกับ
ราชการต่างประเทศ เป็นต้น ปัญหาที่จะถามนั้น เมื่อยน
ดวงหน้าแล้วก็พิมพ์ในระเบียบวาระการประชุมหมายเลข ๑,
๒, ๓ ตามลำดับ ถ้าจะขอให้ตอบด้วยวาจาต้องมีดอกจันทน์
เป็นเครื่องหมายให้ทราบ ถ้าไม่มีเครื่องหมายท่านเสนาบดีก็
พิมพ์คำตอบแจกภายหลัง อนึ่งมีปัญหาต่วนบางชนิดซึ่งสปี-
เกอร์ยอมให้ถามโดยที่ไม่ต้องพิมพ์ดวงหน้า แต่ต้องบอกให้
เสนาบดีผู้จะตอบรู้ตัวเสียก่อน และเมื่อถามปัญหาหนึ่งแล้ว
อาจถามปัญหาเพิ่มเติม เนื่องจากคำตอบปัญหาเดิมก็ได้ โดย
ไม่ต้องบอกดวงหน้าเหมือนกัน แต่สปีเกอร์มักจะคอยระวัง
ไม่ให้ถามปัญหาเพิ่มเติมนอกเรื่องไปได้

ปัญหาถามเสนาบดีนั้นคิดถวประมาณวันละ ๑๕๐ ปัญ-
หา ในระหว่างสงครามปาติเม็นต์ได้ตั้งกรรมการพิจารณา

สัมมนาวิทยุในเรื่องปาลิเมนต์

รายจ่ายของชาติ กรรมการรายงานในเรื่องปัญหาเหล่านี้ว่า
รัฐบาลต้องเสียเงินในการตอบปัญหาประมาณปัญหาละ ๓
ปอนด์ครึ่ง

วิธีกถามปัญหานี้ เมื่อสปีเกอร์ชวนขอให้ท่าน ผู้
ถามยกยั้นขณถาม วิชเคิมคองอ่านปัญหาตามทพิมพ์ไว้ในกระ
ดาษ เดียวนใช้วิชขอ ผู้ถามกล่าวเพียงว่า “ข้าพเจ้าขอถาม
เสนาบดีทหารเรือตามปัญหา ๑” หรือ “ข้าพเจ้าขอถาม
เสนาบดีคลังตามปัญหา ๒๗” แลวก็นั่งลง

จะตองเก็บปัญหาที่ถามและตอบในเดือนมิถุนายน และ
กรกฎาคมปีนั้นมากด่าวเป็นตัวอย่างตัก ๒-๓ ปัญหา เด็ก
แต่ปัญหาเด็กซึ่งไม่ต้องเคิมคำอธิบาย ถ้านำปัญหาใหญ่มา
กล่าว ตองชแจงเพิ่มเติม จะกินเวลายาก

ในสภาสามัญ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน มีผู้ถาม
เสนาบดีศึกษา ถึงประโยชน์แห่งหีบเสียงที่ใช้ในโรงเรียน
เสนาบดีตอบว่าหีบเสียงใช้เป็นประโยชน์มากทั้งในโรงเรียน
ปฐมและมัธยม เช่นในการสอนภาษาต่างประเทศเป็นต้น

สัมภาษณ์ขกตาในเรื่องปาลิเมนต์

มีผู้ถามเสนาบดีข้าราชการผู้ว่าปิ่นหมักคนเป็นผู้ตาดักคน
เสนาบดีตอบว่าเพียงครั้งปิ่นมี ๒,๖๐๗ คน ถ้ามเพิ่มเติมนว่าคน
ที่เป็นผู้ตาดเหล่านี้เป็นคนจร คือไม่ใช่พลเมืองประจำประ
มาณเท่าใด เสนาบดีตอบว่าไม่มีทางทราบ

เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ในสภาผู้แทนราษฎรมีผู้ถามเสนาบดี
คั้งว่า เนื้อทองแดงทองคราที่มีอยู่ในบ้านเมืองเทียบกับเมื่อ
แรกกตั้งใช้มาคราทองคำ มีปริมาณผิดกันเท่าไร เสนาบดี
ตอบว่าไม่มีทางทราบ

ในสภาขุนนาง เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม มีผู้ถามว่า
ตามที่ปรากฏว่ามีผู้เอาหนูเป็น ๆ หนีไฟเทียนจนตาย และ
ศาลตัดสินปรับ ๑๕ ชั่งถึงนั้น รัฐบาลอาจทำอะไร หรือคิด
จะทำอะไร เพื่อว่าในภายหน้าให้ผู้มีใจร้ายกาจเช่นนั้นได้รับ
โทษอันควรแก่ความผิด รัฐบาลตอบเป็นใจความว่าไม่รู้จะทำ
อะไร เพราะกฎหมายที่กำหนดโทษไว้พอแล้ว ที่จะลงโทษ
เค็มทหรือลดหย่อนเพียงไรนั้นแล้วแต่ศาล รัฐบาลจะสอน
หรือจะบังคับศาลก็ไม่ได้

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาฏิเม็นต์

ในสภาสามัญผู้ถามรัฐบาลว่า ใน ๑๒ เดือนที่ล่วง
มานี้ได้มีผู้นำขึ้นและกระสุนขึ้นเข้าไปในเมืองจีนเท่าใด ส่ง
จากประเทศไหนบ้าง รัฐบาลตอบจาระไนชื่อประเทศที่ตั้งขึ้น
และกระสุนขึ้นเข้าไปในเมืองจีน และบอกราคาด้วย ที่บอก
ไม่ได้มีแต่รัสเซียประเทศเดียว

ในประเทศหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเคยไป ได้พบปะกับผู้ว่า
ราชการตามท้องที่ต่าง ๆ หลายจังหวัด บางคนเล่าว่าการ
เตรียมตอบปัญหาที่ถามในรัฐสภานั้นลำบากเย็นนัก ผู้
ถามไม่มีความรับผิดชอบอะไร นักอะไรขึ้นมาได้ก็ถาม पूง ๆ
เจ้ากระทรวงได้รับบอกล่วงหน้า แล้วต้องส่งไปตามท้องที่ให้
รายงาน บางปัญหาต้องรายงานทุกท้องที่ทั้งใกล้และไกล
กว่าจะได้รายงานครบก็เปิดองเวลาและเงินเป็นอันมาก ครั้น
เจ้ากระทรวงพร้อมที่จะตอบก็กำหนดวันและเวลาที่จะตอบ
ในที่ประชุม แต่ผู้ถามบางคนมีปัญหาค้นแล้ว หาได้ไป
ฟังตอบไม่ ตามที่กรรมการในเมืองอังกฤษกล่าวว่าคำตอบ
ปัญหาในเมืองอังกฤษประมาณปัญหาละปอนด์ครึ่งนั้น ใน

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ประเทศที่ชาวเขาจวนเห็นจะแพ่งกว่านั้นหลายเท่า ต้องนึกดู
ต่างว่ารัฐบาลของเราจะต้องตอบปัญหาว่า ในมณฑลปักกิ่ง
ได้มีที่ดินเป็นพงหญ้าคาประมาณเท่าไร เสนาบดีเจ้ากระทรวง
คงจะอยากตอบทันทีว่ามี ๗,๘๓๒,๕๖๗ ไร่ครึ่ง แต่ถ้าจะ
ตอบโดยข้อเท็จจริงคงจะลำบากและเปลืองเงินเป็นอันมาก และ
เมื่อตอบแล้วก็เห็นจะแฉกไปเท่านั้นเอง ท่านอย่าหนักว่า ชาว
เจ้าแก่งประดิษฐ์ตัวอย่างซึ่งเป็นไปไม่ได้ ชาวเขาเคยได้
ยินปัญหารายกว่าน

นี่แหละวิธีที่มีดีที่ถามปัญหาได้นั้นเป็นประโยชน์มาก
ก็จริงอยู่ แต่เป็นอาวุธ ๒ ซม บาดได้ทั้ง ๒ ข้าง

จะกล่าวต่อไปถึงการประชุมในปาติเม็นต์ว่าเมื่อเสร็จ
การถามและตอบปัญหาแล้ว สมิเถอร์ก็กล่าว "สมาชิกที่
เข้าใหม่ เชิญมาที่โต๊ะ" ถ้ามีสมาชิกเข้าใหม่แทนคนเก่าที่
ตายหรือเดือนไปเป็นขุนนางหรือตำแหน่งว่างเพราะเหตุอื่น ก็
มีสมาชิกเก่า ๒ คนพาสมาชิกใหม่เข้าไปสู่บาบลงชื่อในทาง
ว่าตามธรรมเนียม แล้วจับมือกับสมิเถอร์กลับไปนั่งตามที่

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ตอนถึงกำหนดเวลาเสนอญัตติขอเลื่อนการประชุมเพื่อ
จะได้มีมติเบตบัญญัติหากกล่าวโทษรัฐบาลว่าผิดเพราะกระทำหรือ
เพราะไม่กระทำอันใดอันหนึ่ง บัญญานันต้องเป็นบัญญัติสำคัญ
และเป็นปัญหาด่วน ถ้าสปีเกอร์ไม่เห็นสำคัญและไม่เห็นด่วน
ก็ไม่ยอมให้เสนอ หรือถ้าไม่มีสมาชิกรับรองอย่างน้อย ๕๐
คนก็เสนอไม่ได้เหมือนกัน ถ้าที่ประชุมตกลงกันว่าจะมีมติเบต
เรื่องบัญญานัน ก็กำหนด ๒๐ นาที ๑๕ นาที เป็นเวลา
ที่เบกบัญญานันใหม่

ตอนนั้นไปถึงงานสำคัญของสภา คือพิจารณาร่างกฎ-
หมายบังคับ สปีเกอร์สั่งให้เส่มยฆานชอร่างกฎหมาย
ซึ่งกำหนดพิจารณาวนนั้น กฎหมายสำคัญ ๆ มักจะมีมติเบต
ยดยาว ส่วนสปีเกอร์นั้นเป็นแต่นั่งฟัง คอยระวังไม่ให้ใคร
พูดหรือทำอะไรผิดระเบียบ และเรียกชอคนให้พูด ผู้จะพูด
ต้องได้อนุญาตจากสปีเกอร์ก่อนจึงจะพูดได้ เพราะฉะนั้นชอ
คอยจับตาสปีเกอร์เพื่อจะขออนุญาตพูด ตาสปีเกอร์นั้นจับ
ยาก คนคอยจับหลาย ๆ คนพร้อมกัน แต่จับได้ที่ละคนเท่า

สัมมนาเกี่ยวกับกาในเรืองปาลีเม้นต์

คนอยู่ในตำแหน่งสำคัญหรือเคยพูดเป็นแก่นสารมักจะจับตาสปีเกอร์ได้ก่อน ต่อเมื่อไม่มีคนที่เห็นหลักฐานแล้ว สปีเกอร์จึงจะเห็นคนอื่นๆ และเมื่อเห็นแล้วก็เรียกให้พูด ขณะนั้นห้องประชุมอาจโหรงไปทันที

ตรงนี้ควรอธิบายถึงองค์ประชุมสักหน่อย สภาขุนนางมีสมาชิกราว ๗๐๐ คน แต่ถ้าไปประชุมเพียง ๓ คน ก็เป็นองค์ประชุมได้ ส่วนองค์ประชุมในสภาสามัญชน ๕๐ คน แต่บางเวดามีคนหนึ่งประชุมอยู่ ๒-๓ คน นอกนั้นออกจากห้องไปหมด ต่อถึงเวดาศักดิ์จึงกลับมากขึ้นใหม่ ในเวดาศักดิ์ที่ไม่มีองค์ประชุมเหตุใดประชุมกันได้ ตอบว่าเพราะสปีเกอร์ไม่เห็นถึง จะตักพริกกันไปต่อหน้าก็ไม่เห็น เพราะไม่ใช่ธุระของสปีเกอร์ที่จะตรวจองค์ประชุม ต้องมีใครร้องขึ้นว่าไม่มีองค์ประชุม สปีเกอร์จึงจะทราบ พอทราบกับออกงดการประชุมทันที

หนึ่งควรกล่าวว่า การพูดในสภาสามัญชน ต้องพูดกับสปีเกอร์เสมอ จะพูดกันเองไม่ได้ ออกชื่อกันก็ไม่ได้

สัมมนาเกี่ยวกับกาในเรืองปาลิเมนต์

การประชุมปาลิเมนต์นั้นตามปกติเด็กเวลา ๒๓ นาฬิกา แต่ถ้ามีเรื่องสำคัญอาจประชุมกันไปจนเช้าก็ได้ และประชุม เรื่อยกันไปอีกก็มี เมื่อ ๔๗ ปีมาแล้ว สภาสามัญประชุมกัน ตั้งแต่ ๑๖ นาฬิกาวันจันทร์ ไปจน ๘ นาฬิกาวันพุธยังไม่เลิก สิบปีเกอร์เห็นเหลือเกินนักแล้วก็ไม่เรียกชื่อให้ใครพูดอีก ใคร จะจับตาขอพูดก็เฉยเฉย ตั้งปัญหาให้โหวตทีเดียว ที่สิบปีเกอร์ ทำเช่นนั้นไม่ถูกระเบียบ แต่คนโดยมากเห็นด้วย จึงตั้ง ระเบียบขึ้นใหม่ว่า ถ้าสิบปีเกอร์เห็นว่าสภาไม่ต้องการฟังพูด อีก ก็ให้สิบปีเกอร์ปิดเคบต และตั้งปัญหาให้โหวตทีเดียว เมื่อตเคบตสิ้นจำนวนแล้ว สิบปีเกอร์ก็ตั้งปัญหาให้โหวต กล่าววว่า “ใครเห็นด้วยให้วว่า “ไอ” พวกที่เห็นชอบก็ร้องวว่า “ไอ” ขึ้นพร้อมกันหลายเสียง สิบปีเกอร์กล่าวต่อไปวว่า “ใคร ไม่เห็นด้วยให้วว่า “โน” ก็มีเสียง “โน” ร้องขึ้นพร้อมกัน หลายเสียงเหมือนกัน สิบปีเกอร์สังเกตวว่าเสียงไหนมากก็กล่าว ริมตางวว่าดูเหมือนเสียงไหนชนะ อันที่จริงถ้ามีคนร้องวว่า “ไอ” ๑๐๐ คน ร้องวว่า “โน” ๘๘ คน สิบปีเกอร์จะสังเกตให้ถูก

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

แม่นยำก็ไม่ได้ จำเป็นจะต้องเดา และตั้งปีเตอร์เดาว่ารัฐบาล
ชนะเสมอ เพราะรัฐบาลเป็นฝ่ายที่มีพวกมาก ต่างว่าฝ่าย
รัฐบาลเป็นฝ่าย "ไอ" ตั้งปีเตอร์ก็กล่าวขิมตางว่า "ดูเหมือน
ฝ่าย ไอ ชนะ (I think the Ayes have it) ทันใดนั้นพวก
ที่ไม่เห็นด้วยก็ร้องเถียงว่า "ฝ่าย โน ชนะ" (The Noes-
have it) ที่เถียงซึ่ง ๆ หน้าเช่นนั้นไม่ถือว่าเป็นการหมิ่นตั้งปี-
เตอร์ ถือว่าเป็นอุบายที่จะขอให้นับตัวคนโหวดกันจริง ๆ
ตั้งปีเตอร์จึงตั้งให้คนอื่นออกจากดอบบ์ คือระเบียบข้างห้อง
ประชุมทั้ง ๒ ด้าน กระจิ่งไฟฟ้าซึ่งติดอยู่ทุกแห่งทุกหนก็กริ่ง
พร้อมหมด ระฆังก็ตี ตำรวจยามก็ช่วยกันตะโกน "ดิวิชั่น"
จนเต็มแรงปอด .แต่ยั้งกักกองเช่นนั้นอยู่ ๒ นาที ตั้งมาซิกก็
เที่ยวกระจายกันอยู่ในห้องกินข้าว ห้องสูบบุหรี่ ห้องอ่าน
หนังสือ หรือที่ไหน ๆ ก็ตาม ได้ยินเสียงตั้งญญาที่พากันรีบ
ไปเข้าห้องประชุม ครั้นได้เวลา ๒ นาที ตั้งปีเตอร์ก็ตั้งบัญญัติ
ให้ว่า "ไอ" และ "โน" อีกครั้งหนึ่ง แต่วกถาขิมตางก็
คราวก่อน ฝ่าย "โน" ก็ร้องเถียงอีก ตั้งปีเตอร์จึงบัญญัติ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

“ ฝ่าย ไอ ไปข้างขวา ฝ่าย โน ไปข้างซ้าย ” แล้วตั้ง
คนคอยนับข้างละ ๒ คน ผู้โหวตก็เดินออกไปทางระเบียงขวา
และซ้าย เดินผ่านโต๊ะซึ่งเสมียนนั่งคอยกาบัญชีข้อดีมาชกผู้
โหวต พอถึงโต๊ะก็บอกขอให้เสมียนกาในบัญชี ส่วนผู้นับ
จำนวนก็นับตัวคนอีกส่วนหนึ่ง บัญชีรายชื่อผู้โหวตซึ่งเสมียน
กาไว้ฉบับพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งแห่งรายงานการประชุม

การนับคะแนนโหวตนั้นกินเวลาดาว ๑๐ นาที บางที่
ถึง ๑๕ นาที ครั้นเสร็จแล้วผู้นับก็จดจำนวนมาตั้งให้เสมียน
เสมียนอ่านเลขข้อดีเป็เกอ์เป็นคัันว่า “ ฝ่าย ไอ ไปข้างขวา
๓๕๓ คน ฝ่าย โน ไปข้างซ้าย ๑๘๕ คน ” ข้อดีก็กด้าว
ออกมาแน่นแน่นว่า “ ฝ่าย ไอ ชนะ ” ถึงหากว่าผู้นับจะนับ
ได้เท่าไร และรายงานว่การะไรก็ตาม ความแพ้นั้นเป็น
ใหญ่ที่คำประกาศของข้อดีเป็เกอ์

เมื่อเลิกการประชุมถึงเวลาด่ามาชกจะกดับบ้าน ก็ม
เสียงตะโกนตามเฉดียงและทางเดินว่า “ ใครจะกดับบ้าน ” ผู้
จะกดับบ้านไดยินก็ไม่มีใครตอบว่การะไร ต่างคนต่างกดับ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

แต่มีรองถามเช่นนี้ทุกคน เพราะเป็นธรรมเนียมโบราณซึ่ง
ยังไม่เลิก หลายร้อยปีมาแล้วเมื่อเด็กประชุมปาติเม็นต์เวลา
ดึก ๆ สามีก็กดบ้านเดินไปตามถนนมืด ๆ ถูกคนร้ายตั้ง
วงราวเือง ๆ จึงต้องมีคนถือคบเพลิงไปส่งถึงบ้าน พวกที่
บ้านใกล้ ๆ ก็มักไปด้วยกันเป็นหมู่ เพื่อจะไม่ต้องเปิดองคน
ถือคบเพลิง ตอนตอนสมัยนี้ไม่ใช่คบเพลิง ไม่มีคนตั้งวง
ราวตามถนน มีตำรวจรักษาการทั่วไปหมด และทั้งสามีก็
ปาติเม็นต์ก็ใช้รถยนต์ ไม่เดินกดบ้าน แต่เวลาเด็กประชุม
ยังมีเจ้าพนักงานตะโกนถามว่า "ใครจะกดบ้าน" ทุกคน
เพราะเป็นธรรมเนียมมาหลายร้อยปี เข้าใจว่าถ้ามีสามีก็
อุทริขอให้มีคนถือคบเพลิงส่องทางไปบ้าน คบเพลิงที่เตรียม
ไว้ก็คงจะไม่มี

พิชชอบกถาในเรื่องส่องไฟยังมีอีกอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับ
คนชื่อโด่งดังคนหนึ่งซึ่งคนรู้ภาษาอังกฤษเห็นจะรู้จักทุกคน คือ
เมื่อนวันที่ ๕ พฤศจิกายน ปี ๑๖๐๕ (ถ้าจะนับถึงเดยวณก
เกือบ ๓๒๕ ปี) เจ้าหน้าททราบข่าวว่าผู้เตรียมการจะระเบิด

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

รัฐสภาอังกฤษในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปเปิดปาติเมนต์
จึงให้เจ้าพนักงานลงไปค้นห้องใต้ดิน พบดินปืน ๓๖ ถังตาม
ชนวนไวต์เรจ ทั้งจับผู้ไปซ่อนคอยจุดชนวนได้ด้วย ผู้
คือ Guy Fawkes ไก่ ฟอกส์ ซึ่งอันที่จริงเป็นผู้ ไม่มีอะไร
วิปริต เว้นแต่ความคด แต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ซึ่งนิยมว่า
เป็นวันของไก่ฟอกส์นั้น เด็ก ๆ ทำหุ่นรูปร่างชอบกต แต่ง
ตัวบ้า ๆ แห่ไปเผาอยู่จนสมัยนี้ ในรัฐสภาอังกฤษตั้งแต่
ครั้งนั้นมา เมื่อถึงวันกำหนดพระเจ้าแผ่นดินเสด็จเปิด
ปาติเมนต์ ก็ต้องมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานคุมกันเที่ยวกันทั่วไป
ในสถานที่ ในคำสั่งว่าให้ผู้คนถือโคมไปส่องตรวจทุกหนทุก
แห่ง สมัยนั้นจุดไฟฟ้าสว่างทั่วไปหมด แต่ผู้คนยังต้องถือโคม
วิปริตไปด้วย มีธรรมเนียมคำสั่งซึ่งยังเขียนตามแบบโบราณ
อยู่จนเวลานี้

ทนายจะกล่าวอธิบายวิจารณ์ร่างกฎหมายแต่เพียงย่อ ๆ ร่าง
กฎหมายนั้นต้องเห็นชอบทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วจึงจะนำถวาย
พระเจ้าแผ่นดิน เมื่อพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้วจึง

สัมมนาวิทยุกระจายเสียงเรื่องปาฏิหาริย์

จะเป็นกฎหมายของบ้านเมือง ในสภาสามัญ การพิจารณา
ร่างกฎหมายต้องเดินตามขั้นตอน คือ

(๑) อ่านหนังสือ (๒) อ่านหนังสือ (๓) กรรมการ
ตรวจ (๔) กรรมการรายงานต่อสภา (๕) อ่านครั้งที่ ๓
เมื่อผ่านขั้น ๕ ขั้นแล้ว จึงส่งไปสภาขุนนาง สภาขุนนาง
ก็พิจารณา ๕ ขั้นเหมือนกัน กฎหมายโดยมากทำในสภา
สามัญก่อน แล้วส่งไปสภาขุนนาง แต่ที่ทำในสภาขุนนาง
ก่อน สภาขุนนางทำเสร็จแล้ว จึงส่งไปสภาสามัญก็มีไม่
น้อย

วิธีเสนอร่างกฎหมายนี้ ตามแบบเก่าต้องได้อนุญาต
จากสภาเสียก่อนจึงจะเสนอได้ เดียวนี้ไม่ต้องได้อนุญาต ผู้
เป็นเจ้าของร่างบอกล่วงหน้าให้ลงในระเบียบวาระประจำวัน
ทีเดียว ครั้นถึงเวลาสี่ทุ่มก็เรียกให้เสนอ เจ้าของก็นำ
ร่างไปยื่นให้เสมียนที่โต๊ะ แล้วอ่านหนังสือที่ ๓ ที่เดียว บางที่
ถ้าเป็นร่างกฎหมายสำคัญ ควรจะข้แจ้งความมุ่งหมายให้สภา
ทราบ ก็ให้เสนามาตั้งผู้เป็นเจ้าของร่างพูดอธิบายได้ ๓๐ นาที

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีแผ่นดิน

ใครจะคัดค้านก็ให้พูดได้ ๓๐ นาทีเหมือนกัน ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบ ๓๐ นาที”

บางที่กฎหมายสำคัญมาก เดี๋ยวบางคนเป็นเจ้าของขออนุญาตเสนอร่างตามแบบเก่า เพราะจะได้มีโอกาสพูดได้ยาว ๆ ฝ่ายพวกคัดค้านก็พูดได้ยาวเหมือนกัน แต่ในที่สุดมักจะยอมให้เสนอ เพราะยังไม่ทราบว่าการกฎหมายร่างไว้ว่าอะไร จะดีแต่คนก็ไม่ถูก

ร่างกฎหมายที่เสนอนั้นบางที่ก็กระดาศเป็ด่า ชื่นใจแต่ชอกกฎหมายเท่านั้น ที่เป็นกระดาศเป็ด่าก็เพราะยังไม่ได้ร่างหรือร่างยังไม่แล้ว เมื่ออ่านหนังสือ ๑ ก็อ่านแต่ชอกกฎหมายเท่านั้นเองเพราะฉนั้นร่างกฎหมายบางฉบับซึ่งเรียกว่าอ่านหนังสือ ๑ แล้วนั้น เป็นแต่กระดาศเป็ด่าซึ่งผ่านสภาไปแควบเดียวเท่านั้น

อ่านหนังสือ ๑ กับอ่านหนังสือ ๒ อาจห่างกันนาน ๆ เพราะต้องร่างให้เสร็จและพิมพ์แจกเสียก่อน เมื่อถึงวันกำหนดอ่านหนังสือ ๒ มีคำสั่งแจกและโต้แย้งกันด้วยเรื่องเหตุแห่งกฎหมาย

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลิเมนต์

ที่จะออก ถ้าตกลงกันว่าให้อ่านหนังสือ ๒ ก็คือว่าร่างกฎหมาย
นั้นสภาเห็นชอบในหลักการ

หนังสือ ๓ คือขบวนการนั้นเป็นชนิดสำคัญที่สุด เพราะ
พิจารณากันละเอียดจนถึงถ้อยคำ พูดกันจุกจิกเท่าไรก็ได้
ขบวนการนั้นเรียกว่า "ขบวนการทงสภา" คือสภาทั้งหมด
นั่นเอง แต่สมัยก่อนไม่ว่าเป็นประธาน มีผู้นั่ง การทงสภา
จำแนกตัวเป็นขบวนการไปนั้น เพื่อจะเปิดยววิชาการปรึกษา
ตัดความเคร่งครัดเดี๋ยวบ้าง เช่นว่าคนหนึ่งให้พูดในเรื่อง ๆ
เดียวกันกว่าครึ่งหนึ่งได้ตั้งนเป็นตน ขบวนการนั้นถ้ากฎ
หมายใหญ่มักจะกินเวลาตงเดือน

เมื่อขบวนการทำเสร็จแล้ว ถึงขบวนการทงสภา คือ
เชิญผู้เกียรติมาหนึ่งที แล้วประธานขบวนการนำร่างเสนอ
ถ้าไม่มีแก้ไขร่างเดิมก็เลยอ่านหนังสือ ๓ ทีเดียว แต่ถ้ามีแก้ไข
ต้องปรึกษาอีกครึ่งหนึ่ง แก้ไขอีกก็ได้

ต่อขบวนการถึงขบวนการ ๓ การอ่านหนังสือ ๓ นั้นจะ
แก้ไขอะไรไม่ได้ แต่มีตเบตในเรื่องหลักการได้อีกครึ่งหนึ่ง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาลีเม็นต์

เพราะฉะนั้นในการอ่านบทที่ ๓ นี้ ร่างกฎหมายนั้นต้องเป็นอัน
ตกลง หรือมีฉันทกโยนทิ้งเลย อันที่จริงเมื่อร่างกฎหมายผ่าน
ชั้นต่าง ๆ มาถึงอ่านบทที่ ๓ แล้ว ก็จะไม่ตกลงนั้นแทบไม่มี
ตัวอย่าง

จนถึงคราวพระราชทานพระบรมราชานุมัติ พระเจ้า
แผ่นดินโปรตุเกสให้มั่งหนึ่งต่อประทับพระราชตัญจกร ตั้งขุนนาง
& คนเป็นข้าหลวงแทนพระองค์ ข้าหลวงทั้ง ๕ นั้นอาศัยใน
สภาขุนนางแล้ว ให้เชิญพวกสภาสามัญเข้าไป ครั้นพร้อม
กันแล้ว เสด็จอ่านพระบรมราชโองการว่าโปรดเกล้า ๆ
ให้ท่านทั้ง ๕ เป็นผู้แทนพระองค์ และเสด็จอีก ๒ คนเข้า
ไปยืน ๒ ข้างโต๊ะ เสด็จคนหนึ่งก้มศีรษะคำนับท่านข้าหลวง
แล้วขานชอกฎหมายขึ้น เสด็จอีกคนหนึ่งคำนับท่านข้า
หลวง แล้วหันหน้าไปหาดีบีเกอร์ กล่าวคำเป็นภาษาฝรั่งเศส
เศ็ดนอร์มัน (Norman French) แปลเป็นอังกฤษว่า "The
King wills it" แปลว่า "พระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสให้เป็น
ไป" ร่างกฎหมายนั้นก็เป็นกฎหมายของบ้านเมือง

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเม็นต์

ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วว่าปาติเม็นต์นั้นกำหนด
๕ ปี เว้นแต่จะมีเหตุที่ต้องยุบก่อนถึงชัษาอายุ ระหว่างอายุ
ปาติเม็นต์นั้นถ้ามีชกสภาสามัญออกไม่ได้ แต่ถ้ารับยศ
เป็นขุนนางหรือตำแหน่งราชการ ซึ่งสมมติว่ามีเงินเดือนหรือ
รายได้อื่น ก็ต้องปลดจากสภาสามัญไปในตัว เหตุ
ฉะนั้นจึงมีวาระเพียงวณยไว้สำหรับให้คนตาออกจากปาติเม็นต์ได้
โดยไม่ผิดกฎหมาย ในตำแหน่งราชการต่างๆ ซึ่งสมมติว่า
มีเงินเดือน มีตำแหน่งหนึ่งซึ่งเคยวณไม่ม้งาน ไม่มีเงิน
ไม่มีอะไรหมด มีแต่ชื่อตำแหน่งเท่านั้น ถ้าใครจะตาออก
จากปาติเม็นต์ก็ร้องขอรับตำแหน่งนั้น เป็นอันได้ออกโดย
ไม่ผิดกฎหมาย เมื่อได้ออกแล้วก็รับตาจากตำแหน่งโดยเร็ว
เพื่อจะได้ว่างไว้สำหรับคนอื่นต่อไป

ตำแหน่งไม่ม้งาน และตำแหน่งไม่มีเงินเดือนนั้น
หลายตำแหน่ง ตำแหน่งไม่ม้งานแต่มีเงินเดือน มีตัวอย่าง
คือเสนาบดีไม่มีกระทรวง มักจะได้แก่ท่านผู้ใหญ่ผู้เฒ่าซึ่ง
ชำนาญราชการ มีประโยชน์แก่รัฐบาลในการปรึกษาหารือ

สัมโมทนียกถาในเรื่องปาติเมนต์

แต่ไม่มีกำลังที่จะตรวจตราบัญชาการกระทรวงได้

ตำแหน่งที่ตรงกันข้าม คือมีงานมากแต่ไม่มีเงินเดือน
เห็นเสนาบดีกระทรวงใหญ่เท่านั้นที่ค่าคณียที่สุด คืออัครเสนา
บดี ใครเป็นอัครเสนาบดี คนนั้นต้องว่าราชการกระทรวง
อีกตำแหน่ง ๓ เพื่ออาศัยกินเงินเดือน เพราะคณียเงินเดือน
อัครเสนาบดีก็เท่ากับเงินเดือนเสนาบดีกระทรวงใหญ่เท่านั้น
ตำแหน่งไม่มีเงินเดือนอีกตำแหน่งหนึ่งคือ Paymaster General
ท่านผู้นั้นส่งจ่ายเงินเดือนข้าราชการทั้งหลายเว้นแต่ตัวเอง

บัดนี้ถึงเวลาปิดปาฐกถา ควรจะเดยมีติปาติเมนต์
เสียด้วย วิธปิดปาติเมนต์นั้น มีประกาศพระบรมราชโอง
การให้ระงับการประชุมไว้ชั่วคราว เรียกว่า Prorogation
และในระหว่างที่ระงับการประชุมนี้ มีประกาศพระบรม
ราชโองการซ้ำออกมาอีกฉบับหนึ่งให้ยุบปาติเมนต์

ความขยายตัวของภาษา

กล่าวโดยศาสตราจารย์สุมาคม

เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒

ปรากฏการณ์ของความขยายตัวของภาษา แสดง
เหตุและวิวัฒนาการที่ออกมาเรื่อยๆ ความขยายตัวของ
ภาษาคงที่จะกล่าวต่อไปนี้ ไม่ใช่แต่เฉพาะภาษาของเรา ถึง
ภาษาไหน ๆ ก็ย่อมขยายตัวออกไปด้วยเหตุเดียวกัน และ
โดยวิธีเดียวกันนั่นเอง ข้อความที่กล่าวมานี้ ในที่ใดควรยก
ตัวอย่าง จะยกตัวอย่างภาษาไทย เว้นแต่ในที่สุดซึ่งถ้ายกตัว
อย่างภาษาอื่นจะเห็นได้ชัดกว่า ก็จะนำภาษาอื่นมาถ่า
ดัดแห่งสองแห่งเท่านั้น

มีศัพท์ชนิดหนึ่งซึ่งเรารู้จักกันหมด เคยใช้กันแทบทุก
คน เป็นศัพท์ซึ่งเก็บเอาคำในภาษามาเรียงลำดับตามพยัญ
ชนะและสระ แล้วแปลทุก ๆ คำไว้ให้ทราบว่าจะหมายความว่า

ความขยายตัวแห่งภาษา

ว่าอะไร ต่^๕มุดชน^๕ดินภาษาอง^๕กฤษ^๕เรีย^๕ก^๕ว^๕า^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕ ภาษาไทยยังไม่มีคำกตาง ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕เด^๕ม^๕ห^๕น^๕ง^๕จ^๕ึง^๕ร^๕ี^๕ย^๕ก^๕ไป^๕อย^๕่าง^๕ห^๕น^๕ง^๕ แด^๕ว^๕แ^๕ด^๕เจ^๕า^๕ของ^๕จะ^๕ต^๕ง^๕ช^๕อ^๕ เป็น^๕ค^๕น^๕ว^๕า^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕ไทย^๕แ^๕บ^๕ด^๕เป็น^๕ไทยของ^๕หม^๕อ^๕ป^๕ร^๕ด^๕เด^๕เรีย^๕ก^๕ว^๕า^๕ “อ^๕ก^๕ข^๕ร^๕า^๕ภ^๕ิ^๕ข^๕า^๕น^๕ศ^๕ร^๕ี^๕บ^๕ท^๕” ของ^๕กรม^๕ศ^๕ึก^๕ษา^๕ช^๕ก^๕า^๕ร^๕เก^๕า^๕เรีย^๕ก^๕ว^๕า^๕ “พ^๕จ^๕นา^๕น^๕ุ^๕ก^๕ร^๕ม^๕” ของ^๕ก^๕ระ^๕ท^๕ร^๕ว^๕ง^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕ก^๕า^๕ร^๕ใ^๕หม^๕เรีย^๕ก^๕ว^๕า^๕ “ป^๕ท^๕น^๕ุ^๕ก^๕ร^๕ม^๕” แ^๕ด^๕เ^๕ด^๕ะ^๕ช^๕อ^๕เป็น^๕ช^๕อ^๕แ^๕ด^๕เฉพาะ^๕ด^๕ำ^๕ห^๕ร^๕ับ^๕ร^๕ี^๕ย^๕ก^๕ต^๕่^๕ม^๕ุด^๕เด^๕ม^๕ห^๕น^๕ง^๕ ๕^๕ เท^๕า^๕น^๕ ใ^๕ม^๕ใ^๕ช^๕ำ^๕ก^๕ต^๕าง^๕แ^๕บ^๕ด^๕ว^๕า^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕ท^๕ว^๕ไป^๕ ค^๕ำ^๕ก^๕ต^๕าง^๕เช^๕น^๕น^๕เ^๕า^๕ใ^๕จ^๕ว^๕า^๕ย^๕ัง^๕ใ^๕ม^๕ ใ^๕น^๕ท^๕น^๕จ^๕ึง^๕จะ^๕ใ^๕ช^๕ำ^๕อ^๕ัง^๕ก^๕ฤษ^๕ว^๕า^๕ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕ไป^๕ก^๕่^๕อ^๕น

มี^๕ค^๕ำ^๕ของ^๕ฝ^๕ร^๕ง^๕ผู้^๕ห^๕น^๕ง^๕ก^๕ด^๕ำ^๕ว^๕า^๕ ด^๕ิ^๕ก^๕ช^๕น^๕น^๕า^๕ร^๕อ^๕า^๕จ^๕ด^๕อ^๕ใ^๕ห^๕เ^๕น^๕ภ^๕า^๕พ^๕แ^๕ห^๕ง^๕ชา^๕ด^๕ิ^๕ช^๕ึ่ง^๕เป็น^๕เจ^๕า^๕ของ^๕ภ^๕า^๕ษา^๕น^๕น^๕ไ^๕ด^๕ี^๕ ท^๕ก^๕ด^๕ำ^๕ว^๕เช^๕น^๕น^๕จะ^๕ฉ^๕ิด^๕หรือ^๕ถู^๕ก^๕ หรือ^๕ฉ^๕ิด^๕เพ^๕ย^๕ง^๕ใ^๕ห^๕น^๕ถู^๕ก^๕เพ^๕ย^๕ง^๕ใ^๕ห^๕น^๕ก^๕็^๕ค^๕า^๕ม^๕ แ^๕ด^๕จะ^๕ด^๕อง^๕ช^๕ัก^๕ค^๕ว^๕อ^๕ย^๕่าง^๕มา^๕ใ^๕ห^๕เ^๕น^๕ว^๕า^๕เ^๕า^๕ห^๕มา^๕ย^๕ค^๕ว^๕า^๕ม^๕อ^๕ย^๕่าง^๕ใ^๕ว^๕

ใ^๕น^๕ป^๕ระ^๕เท^๕ศ^๕ด^๕ย^๕า^๕ม^๕น^๕ มี^๕ช^๕า^๕ว^๕ป^๕ำ^๕ช^๕า^๕ว^๕เ^๕า^๕มี^๕ร^๕ู^๕ก^๕จ^๕ำ^๕พ^๕ว^๕ก^๕ ค^๕ือ^๕ช^๕ำ^๕ ก^๕เ^๕ร^๕ี^๕ย^๕ง^๕ ม^๕ู^๕เช^๕อ^๕ เป็น^๕ค^๕น^๕ ช^๕ึ่ง^๕มี^๕ค^๕ำ^๕พ^๕ุด^๕ฉ^๕ิด^๕เพ^๕ย^๕น^๕ก^๕น^๕เ^๕า^๕ใ^๕จ^๕ก^๕ัน^๕ใ^๕ม^๕ไ^๕ด^๕ี^๕ ช^๕ำ^๕ช^๕น^๕ิด^๕ห^๕น^๕ง^๕เรีย^๕ก^๕ว^๕า^๕ช^๕ำ^๕ด^๕โ^๕ย^๕ มี^๕เก^๕ด^๕็^๕อ^๕น^๕ ๕^๕ ไป^๕ใ^๕น^๕แ^๕ด^๕น

ความขยายตัวแห่งภาษา

เรา และในแดนฝรั่งเศสที่ติดต่อกับเรา ถ้าจะสำรวจคำใน
ครัวก็เห็นจะมีจำนวนไม่น้อย ข้าตโยยไม่มีหนังสือ จะมีสมุดดิก
ชันนารีของตัวเองก็ย่อมน่าจะไม่ได้ แต่ถ้ามีใครพากเพียรเรียน
รู้ภาษาข้าตโยยจนแตกฉาน แล้วเขียนคำทั้งหลายในภาษา
นั้นลงเป็นดิกชันนารีไว้ เราพลิกค้นให้ตลอดเล่มก็จะไม่พบ
คำที่แปลว่าต้นไม้ เพราะอะไร เพราะข้าตโยยไม่รู้จักต้นไม้
มีที่ใช่ต้นไม้ จึงไม่มีคำไว้ในภาษา ถ้าจะหาคำว่ากระโถนหาให้
จบเล่มดิกชันนารีก็หาไม่พบเหมือนกัน ข้อที่ดิกชันนารีไม่มี
คำ ๒ คำนี้ ส่อให้เห็นภาวะของข้าตโยยในทางสำราญสุข
ถ้าเราไม่รู้อยู่แล้วว่าข้าตโยยสักปรกหมื่นล้านไปไกล ความ
สะอาดในบ้านเรือนไม่มี เราก็จะรู้ได้เพราะดิกชันนารีไม่มีคำ
เป็นชื่อสิ่งของซึ่งใช้บำรุงความสะอาด เราไม่ทราบว่คำว่
ซักจะมีในดิกชันนารีหรือไม่ ถ้าไม่มีก็เป็นอันทราบได้ว่าเด็ก
ผ้าไม่รู้จักซักกันเลย

ออกจากภาษาข้าตโยย   พูดเลยมาถึงภาษาเราเอง
เรามีคำว่า เตื่อ หมี่ หนู ช้าง   เพราะสัตว์เหล่านี้มีในป่า

ความขยายตัวแห่งภาษา

ของเราจึงอยู่ในแดนความคิดของเรามาแต่ไหน ๆ ส่วน ยีราฟ และ ไตออน นั้นไม่มีในป่าของเรา ไม่เป็นสัตว์ซึ่งอยู่ในแดนความคิดของเรา เราจึงไม่มีคำในภาษาไทยไว้สำหรับเรียก ไตออนเป็นสัตว์ซึ่งชาวอินเดียนเรียก ว่า สิงห์ และ ตีห์ แซกอินเดียนพาสัตว์นั้นมาใส่ในแดนความคิดเรา แต่พามาแต่ชื่อไม่พาตัวสัตว์มาด้วย เราจึงเขียนรูปสัตว์ชนิดนั้นชอบกล จะเป็นสัตว์ประเภทแมวกก็ไม่ใช่ ประเภทม้าก็ไม่เชิง ดูท่าทางเหมือนจะวาดครออยู่เป็นนิตย์ จงดูรูปราชสีห์เถิด คงจะเห็นว่า เป็นสัตว์มีชีวิตไม่ได้

ส่วนภาษาอื่น ๆ ก็เหมือนกัน เป็นต้นว่าภาษาอังกฤษ ไม่มีคำที่จะแปลคำว่ากราบได้ตรงตามความในภาษาไทย เพราะอังกฤษไม่กราบ การกราบไม่อยู่ในแดนความคิดของเขา แม้ภาษาอังกฤษจะมีคำกว่าดีแต่สองหมื่นคำก็ไม่มีคำว่ากราบในดิक्ชันนารีอังกฤษ คำไทยว่า “นั่งยอง ๆ” ก็อีกคำหนึ่ง “คิดถึง” ก็อีกคำหนึ่ง ถ้าพูดเป็นอังกฤษจะพูดว่าอะไรถึงจึงจะพูดสั้น ๆ ได้

ความขยายตัวแห่งภาษา

ถ้าจะสืบสาวหาเหตุว่าทำไมภาษาจึงเกิด และทำไมจึงขยายตัว ก็จะต้องสาวถอยหลังไปถึงข้อเริ่มแรกที่ว่า มนุษย์มีสภาพเป็นสัตว์ชอบอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นเหล่า ผิดกับสัตว์บางจำพวกซึ่งชอบอยู่โดดเดี่ยว การอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เป็นเหล่านั้น ทำให้จำเป็นต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน คนหนึ่ง ๆ ต้องการเข้าใจคนอื่น ๆ และต้องการให้คนอื่นเข้าใจตน ในสมัยโบราณเมื่อมนุษย์ยังไม่สูงกว่าสัตว์มากนัก มีวิธีที่จะทำให้เข้าใจกันได้ ๓ วิธี (นอกจากวิธีเขียนรูป ซึ่งเกิดภายหลัง) วิธีที่ ๑ ทำกริยาวัด ๑ ทำหน้าวัด ๑ ทำเสียงวัด ๑ การให้สัญญาให้เข้าใจกันโดยวิธีทั้งสามนี้ อาจเรียกว่าภาษาใบ้ เพราะการทำเสียงอันเป็นวิธี ๑ นั้น ยังหาใช้ ออกเสียงเป็นคำพูดดังที่เราใช้กันในสมัยนี้ไม่ การใช้ภาษาใบ้นั้น อันแท้จริงถึงในสมัยนี้เราก็ยังใช้เป็นด้วยกันทุกคน เป็นคັນว่าถ้าท่านไปในเมืองที่ท่านไม่รู้ภาษา ท่านจะขอนำกิน ท่านก็จะอาจทำให้เจ้าของนำเข้าใจได้ง่าย ๆ แต่ถ้าท่านจะทำบุญใบ้ให้เขาเข้าใจอะไรมากนัก ท่านก็คงทำไม่ได้เพราะท่าน

ความขยายตัวแห่งภาษา

ไม่เคยฝึกซ้อมภาษาไว้ และที่ท่านไม่ได้ฝึกซ้อมไว้ ก็เพราะ
ไม่มีความจำเป็นที่จะใช้ภาษานั้น ถ้าจะพูดถึงความสามารถ
ใช้ภาษาไว้ ท่านผู้ทศกัณฐ์ไม่ได้ เพราะอะไร เพราะท่าน
อ้าปากได้ ท่านอาศัยปากพูดตะพึดไป ส่วนทศกัณฐ์นั้นแก
ใส่หัวโขนอ้าปากไม่ออก ถ้าทำบุญไว้ไม่เก่ง ก็ไม่ทำให้ใคร
เข้าใจได้ เมื่ออ้าปากไม่ออก ถ้าจะขึ้นพูดให้ได้ ก็จะต้อง
ถอดหัวโขน และถ้าถอดหัวโขนก็ไม่ใช้ทศกัณฐ์

ท่านที่นั่งฟังอยู่ในสนามนั้น บางคนพูดอังกฤษไม่ได้
ถ้าพบอเมริกันมาแต่เมืองนอกใหม่ ๆ ไม่รู้ภาษาไทยเลย ท่าน
ก็ส่งภาษากับเขาไม่ได้ ตรงนี้ท่านแพ้ทศกัณฐ์ ทศกัณฐ์เคย
พูดภาษาไว้กับอเมริกัน ๕๐๐ คนเข้าใจทั้งหมด

ประมาณ ๒ ปีมาแล้ว มีนักเรียนมหาวิทยาลัยอเมริ-
กันทั้งหญิงชายกองโตมาชมพระนคร โปรดเกล้าฯ ให้มีโขน
หัตถ์ให้ดู และข้าพเจ้าได้รับมอบให้กด่าวปาสูกถาดนี้ ๆ
พอให้คนดูทราบศิลปแห่งโขนละครของเราตามควร ข้าพ
เจ้ากด่าวข้ออื่น ๆ อันเป็นหลักของโขนละครแล้ว พูดถึง

ความขยายตัวแห่งภาษา

คอนทาบทไบ้ ก็เรียกให้ทศกัณฐ์ออก แล้วบอกให้เกี้ยว
แม่สาวด้วยคนที่นั่งอยู่แถวหน้า พอแก้ทำท่าไอ้โงมพุกเพือก
กับแม่สาวคนนั้น คนดูเข้าใจซาตั้งทั้งโรง แม่สาวหน้าแดง
แล้วพลอยหัวเราะไปด้วย

ภาษาทศกัณฐ์นั้นท่านอย่านึกว่าในสมัยนั้นไม่มีประชุม
ชนไหนใช้ อันที่จริงยังมีอเมริกันอินเดียหลายจำพวก ที่เรียก
กันว่า Prairie tribes เป็นคนไม่ประจำอยู่ที่ ไปไหนก็ยก
กันไปทั้ง ๆ พวก เวลาที่พวกค่อพวกไปพบกันเข้า พูดกันไม่
เข้าใจ ก็ใช้ภาษาไบ้ ซึ่งข้าพเจ้าอ่านในหนังสือเมื่อเร็ว ๆ
นี้ว่าเป็นภาษากลางซึ่งฝึกหัดจนเข้าใจกันดี เพราะมี Syntax
คือวิธีลำดับท่าไบ้ให้ถูกแบบแผน ถ้าลำดับไม่ถูก ก็เห็นจะ
เรียกว่าผิดไวยากรณ์ได้กระมัง ท่านไปดูโซนคราวหน้าจึงตั้ง
เกดเถิด ทศกัณฐ์แกมี Syntax เหมือนกัน

การออกเสียงให้เป็นคำพูดนั้น ในชั้นต้น ๆ เป็นการ
ออกเสียงเอาอย่าง เช่นนกชนิดหนึ่งร้องกา ๆ เราก็เรียกนก
ชนิดนั้นว่า กา ตั้งนเป็นต้น ต่อมาการออกเสียงก็เป็นคำพูด

ความขยายตัวแห่งภาษา

ชนิดอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่เอาอย่าง และการที่คำใหม่ ๆ จะมีมา
ช้าหรือเร็ว ก็แล้วแต่ความเจริญแห่งความคิดความรู้ของ
ประชุมชนนั้น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องคำไทยว่า อะไร
ไม่รู้จัก เรานักไปไม่ถึง ไม่อยู่ในแดนความคิดของเรา เรา
ก็ไม่มีคำไว้สำหรับเรียก ภายหลังเมื่อเรารู้จักสิ่งนั้น สิ่งนั้น
มาอยู่ในแดนความคิดเรา เราก็ต้องมีคำไว้เรียก พูดสั้น ๆ
ภาษาของเราขยายตัวออกไปเพราะความรู้ของเราเจริญขึ้น
แต่เมื่อกล่าวเช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องกล่าวอีกข้อหนึ่งว่า ภาษา
ที่ขยายตัวออกไปจนใหญ่แล้วนั้น นานเข้ากตัญญูทรนจนตาย
ไปก็มี ทรนจนตายเพราะเป็นเจ้าของภาษาคงตัวเป็นบึงแผ่น
ทรนจนภาษาที่ยืนมน้อยได้ แต่ถ้าชาติตมจมนไป หรือไม่มี
บ้านเมืองตั้งเป็นบึงแผ่น ภาษาก็ทรนจนสูญหายไปในที่
สุด ถ้าจะยกตัวอย่างไทยพวกหนึ่งซึ่งภาษาพูดไป ก็อาจ
อ้างได้ถึงไทยอาโหม ซึ่งอยู่ในแอสซายอันเป็นภาคหนึ่งของ
อินเดียในเวลานี้ ชาวเจ้าได้ไปเกือบถึงท้องที่ซึ่งไทยอาโหม
อยู่แต่เสียดายไปไม่ถึง มิฉะนั้นคงจะได้ความรู้มาบ้าง ไทย

ความขยายตัวแห่งภาษา

อาโหมแต่ก่อนมีฤทธิ์เดชมาก ในสมัยเมื่อสุโขทัยตั้งเป็นราชอาณาจักรใหม่ ๆ ไทยอาโหมได้ยกข้ามเขาปาดไก่อ (แปลว่าเขาดักไก่อ) ไปถึงดุ่มแม่น้ำพรหมบุตร คือได้แอซแซมทั้งหมดแล้วครอบครองบ้านเมืองอยู่หลายร้อยปี และทั้งได้ให้ชื่อของตนแก่ภูมิภาคนั้นด้วย ประเทศซึ่งเรียกกันเคยตามแต่ียงอังกฤษว่า แอซแซม นั้น เซอร์ ยอช เกรยซ์น กล่าววาคือ อาสาม และคำว่า อาโหม กับอาสาม นั้น เซอร์ ยอช เกรยซ์น กล่าววาคำเดียวกันเป็นแต่เพี้ยนกันคนละรูปเท่านั้น คำว่าอา หมายความว่าอย่างไร เซอร์ ยอช เกรยซ์น ไม่ได้อธิบาย และข้าพเจ้าก็ได้แต่เดา ความเดานนึ่งไม่ถือวาคือเป็นความรู้ จึงไม่นำมากล่าวในที่นี้ ส่วนคำว่า สาม นนทานยอมทราบอยู่แต่วาคำเดียวกับ สยาม และคำเดียวกับนาม ซึ่งพม่าอ่านเป็น ฉาน และอังกฤษเรียกไทยเงี้ยว ว่า ฉาน ตามแต่ียงพม่า ถ้าเป็นดงน ชื่อทอังกฤษ เรียกว่า แอซแซม นน จะเขียนอย่างที่เป็นคำไทยก็ควรเขียน อาสาม หรือ อาฉาน หรือ อาสยามดอกกระมัง อนึ่งชอกถาววาท

ความขยายตัวแห่งภาษา

เขียนว่า อาโหม ใช้สระ โอ ในปาฐกถา^๕ เขียนตาม เซอร์
เฮดวัต เกต ผู้แต่งตำนานแอซแซม

ไทยอาโหมได้เข้าไปตั้งเป็นบึงแผ่นอยู่ในแอซแซม
แล้วหลายร้อยปี จึงมีเจ้าแผ่นดินอาโหมองค์หนึ่งทรงนามดี
ทั้งผ้า เกิดเดือนไล่คำสนหินทุ เพราะพวกพราหมณ์เข้า
ครอบงำ ในที่สุดรับเอาคำสนหินทุ เป็นคำสนสำหรับ
บ้านเมือง แต่ก่อนพวกอาโหมเคยฟังตัวเอง ก็เปลี่ยนเป็นฟัง
เทวดา เคยเชื่อดูตัวเองก็เปลี่ยนเป็นเชื่อพราหมณ์ พวกถือ
คำสนใหม่ก็ดูหมิ่นพวกถือคำสนเก่า จึงเกิดความรำคาญ
ความเคืองก็เกิด ความนับถือชาติก็หมดไป ภาษาของตน
ก็ทิ้งไปพูดภาษาแขก ในที่สุดรักษาอัสระไว้ไม่ได้ เดียว
ภาษาไทยอาโหมนับเป็นภาษาตาย เมื่อ ๕๕ ปีมาแล้วมีคน
พอพูดได้ราว ๓๐๐ คน เดียวคงจะเหลือน้อยกว่านั้น นับเป็น
ตัวอย่างภาษาที่ตายไปใหม่ ๆ หรือกำลังตายแต่ยังไม่สนิท
ภาษาไทยอาโหม^๕ เพราะเป็นภาษาของชาติซึ่งเคยมีกษัตริย์
ปกครอง มีอำนาจใหญ่โต มีความเจริญอยู่สมัยหนึ่งดอกกระ

ความขยาตัวแห่งภาษา

มั้ง จึงดูใกล้กับภาษาไทยกรุงสยามกว่าภาษาไทยใหญ่อื่น ๆ
ตัวหนึ่งคืออาโหมมีพยัญชนะถึง ๒๔ ตัว (นอกจาก อ) ไทย
อื่น ๆ ที่ข้าพเจ้าเคยเห็นหนังสือ คือไทยเงี้ยว ไทยคำตี้ ไตรง
(ไทยหลวง) ไทยโนรา ไทยไอโคเนีย (เรียกตามฝรั่งเรียก)
เหล่านี้ มีพยัญชนะ ๓๗ ตัวบ้าง ๓๗ ตัวบ้างเท่านั้น

เมื่อได้กล่าวจนแล้วถึงภาษาไทยอื่น ๆ ก็ขอถือโอกาส
กล่าวแทรกเสียเดี๋ยวนี้ว่า ภาษาไทยทั้งหลายจะว่าใครเก่า
กว่าใคร หรือใครมาจากใครนั้นไม่ได้ ข้อที่ไทยสยามกับ
ไทยอื่น ๆ แปรกกันก็คือว่า ไทยสยามมีความรู้ความเจริญ
สูงกว่าไทยอื่น ๆ ภาษาจึงขยายตัวออกไปทุกที่ และเมื่อ
ขยายตัวออกไป ก็เปลี่ยนไปเป็นอันมาก ดังจะได้กล่าวข้าง
หน้า ถ้าเราจะพยายามเทียบภาษาไทยสยามโบราณกับไทย
สยามเดี๋ยวนี้ ก็ไม่มีเครื่องเทียบ เพราะหนังสือโบราณแท้ ๆ
ของเราไม่มี เหตุฉะนั้นถ้าจะค้นรูปคำเก่า ๆ ก็ต้องเทียบกับ
ภาษาไทยอื่น ๆ ซึ่งยังค้างเหลืออยู่ในเวลานี้ เพราะไทยพวก
ที่ไม่เคยเจริญหรือหยุดเจริญมานานแล้วนั้น ภาษายังยั้ง

ความขยายตัวแห่งภาษา

อยู่เหมือนภาษาของเราครั้งโบราณ

ตามที่ใดกล่าวมาแต่เพียงนี้ ควรจะเป็นคำแข็งพอ
ให้เห็นได้แจ่ม ว่าภาษาเกิดขึ้นเพราะมนุษย์มีสภาพเป็นสัตว์
ชอบอยู่เป็นหมู่เป็นเหล่า อยากเข้าใจคนอื่นและอยากให้
คนอื่นเข้าใจตน เมื่อภาษาเกิดขึ้นแล้วก็ต้องขยายตัวออก
ไป เพราะแต่แรกความคิดกว้างชน นัยหนึ่งเพราะความรู้เจริญ
ขึ้น แต่เมื่อขยายตัวออกไปแล้ว ภาษาหรือเจ้าของภาษา
ทรุดโทรมหรือสูญไปภาษาก็หยุดขยายตัว จนเคยเป็นภาษา
ตาย

ก่อนจะพูดถึงวิธภาษาขยายตัวออกไป และวิธ
ภาษาไทยขยายตัว ก็ควรเดียวกับภาษาอื่น ๆ คือเรารู้จัก
อะไรใหม่ หรือมีอะไรใหม่มาในแต่แรกความคิดของเรา เรา
ก็ต้องมีคำใหม่สำหรับเรียกสิ่งนั้น คำใหม่นั้นอาจเอาอย่าง
มาจากภาษาอื่น หรือเราคิดขึ้นเองก็ได้ ถ้าจะพูดถึงสิ่งซึ่ง
เรารู้จักมาจากชาติอื่นภาษาอื่น วิธค้นศัพท์ใหม่สำหรับเรียก

ความขยายตัวแห่งภาษา

ดังนั้น ๆ มี ๓ วิธี คือเอาคำของเขามาต่อ ๆ วิธีหนึ่ง เอาคำของเรามาผูกหรือผสมกันเข้าวิธีหนึ่ง เอาคำในภาษาคายคือบาลีหรือสันสกฤตเป็นต้นมาใช้วิธีหนึ่ง หนึ่งคำบางคำในภาษาไทยของเรามีอยู่แล้ว แต่เราได้ยินคำใหม่ซึ่งเราชอบมากกว่า หรือสะดวกที่จะนำมาใช้ เราก็รับเอาคำใหม่นั้นมาใช้ในภาษาเราด้วย ดังจะกล่าวต่อไป

แต่ก่อนเราไม่เคยกินเนย ไม่รู้จักเนย แซกทมิฬมาก่อนให้เรารู้จัก เราก็เรียกเนยว่าเนยตามภาษาแซกทมิฬ แต่ก่อนเราไม่ใช้ภาษนะคอยาวสำหรับพรหมชาติที่เรียกว่า สุทฺหร่าย เรารู้จักเพราะแซกที่ใช้ภาษาเปอร์เซียนำมาให้รู้จัก แซกพวกนั้นเขียนชื่อภาษนะชนิดนั้นว่าสุราหิ แต่อ่านเร็ว ๆ ดังเป็นสุทฺหร่าย เราก็เรียกภาษนะนั้นว่าสุทฺหร่าย แต่ก่อนเราไม่รู้จักอิฐ แซกอินเดียสอนให้เรารู้จัก เราก็เรียกว่าอิฐตามภาษาแซกอินเดีย แต่ก่อนเราไม่มีปูนซีเมนต์ เราชอบปูนชนิดนั้นจากฝรั่ง เราก็เรียกปูนซีเมนต์ตามภาษาฝรั่ง ดังนี้เป็นต้น

ความขยายตัวแห่งภาษา

วิธีที่ ๒ คือผูกคำไทยของเราเองขึ้นเป็นชื่อของใหม่
นั้น มีตัวอย่างเช่นแกรโมโฟนภาษาฝรั่งพูดไม่คล่องปาก เรา
ก็ใช้คำของเราเองเรียกว่าหีบเสียง เดียวนี้เข้าใจกันดี ไฟฟ้า
เรือบิน เรือไฟ หน้าแข็ง ฉะครพูด เหล้าเป็นศัพท์ซึ่งผูก
คำในภาษาของเราขึ้นใช้เรียกของที่เรารู้จักมาจากคนชาติอื่น

วิธีที่ ๓ มีตัวอย่างเช่นเตเลโฟนแปลว่าเสียงไกล เค
เดกราฟแปลว่าเขียนไกล เราเอาคำบาดหรือตีสักฤตมาผูก
ใช้ว่าโทรเลขและโทรศัพท์ แปลว่าเขียนไกลและเสียงไกล
เหมือนกัน

ทั้งนี้จะยกตัวอย่างคำซึ่งเรามีอยู่เดิมแล้ว แต่เราไม่
ใคร่ใช้ กลับไปเอาคำในภาษาอื่นมาใช้แทน คำเช่นนี้มี
เป็นต้นว่า ดวงสว่างใหญ่ที่สุดในฟ้า ซึ่งเราเห็นได้ในเวลา
กลางวันนั้น เรารู้จักมาแต่ไหน ๆ รู้จักก่อนรู้จักแขกนานที่
เดียว แต่ทำไมเราเรียกดวงสว่างนั้นว่าอาทิตย์ตามภาษา
ตีสักฤต มีหน้าซ้ำแถม "พระ" ยกให้เป็นเทวดาตามคติแขก
เสียด้วย เรารู้จักดวงอาทิตย์มาแต่ก่อนแต่ออก ย่อมจะมี

ความขยายตัวแห่งภาษา

คำไทยของเราเอง และคำไทยก็คือ “วัน” ซึ่งไทยเงอ
ไทยคำค้และไทยอื่น ๆ ยังใช้อยู่จนเดี๋ยวนี้ คำว่า “ตา”
แปลว่าดวงกลม และเราใช้คำว่า ตาวัน หรือตาวัน เป็น
คำควบสำหรับเรียกดวงอาทิตย์ แต่คำว่า วัน เฉย ๆ นั้น
เราใช้หมายความเป็นอย่างอื่นในเวลานี้

ที่กล่าวมาแต่เดี๋ยวนี้ เป็นแค่เพียงให้ตัวอย่างให้เห็น
วิธีที่ภาษาขยายตัวออกไป นัยหนึ่งว่าวิธีที่คำเกิดใหม่ ถ้า
จะพูดเพียงวิธี พูดเท่านั้นพอเข้าใจได้แล้ว แต่เวลายังมีอีก
มาก จึงน่าจะพูดบรรยายออกไปอีกสักพักหนึ่ง

ภาษาไทยสยามเรา นี้ก็ปรากฏฝรั่งคนหนึ่งคำนวณ
ว่า ถ้าจะเขียนแต่คำไทยแท้ ๆ และไม่นับเสียงสูงต่ำตามวิธี
ผันไม่เอกโทตรีจตุราก็มีเพียง ๓๘๕๓ คำเท่านั้น นักปราชญ์
ผู้นั้นคือ เซอร์ ยอช เกรย์ซัน เป็นผู้แต่งชื่อตอนนามในเรื่อง
ความรู้เทียบภาษาค้าง ๆ ในประเทศทิศตะวันออกแถบ
เรา เซอร์ ยอช เกรย์ซัน เป็นหัวหน้าเจ้าพนักงานซึ่ง
รัฐบาลอินเดียตั้งให้ตรวจสอบภาษา ๆ ในอินเดีย เรียกว่า

ความขยายตัวแห่งภาษา

Linguistic Survey of India เป็นงานใหญ่ที่สุดในชนิดเดียวกัน ไม่มีประเทศไหนเคยทำเต็มเหมือน การสำรวจภาษา
ครั้งนั้นทำอยู่ ๓๐ ปีจึงเสร็จ ได้สำรวจกว่า ๗๐๐ ภาษา
พิมพ์รายงานเป็นสมุดเล่มโต ๆ ถึง ๓๒ เล่ม ภาษาในอน-
เดียนั้น มีไทยหลายจำพวก คือ อาโหม คำตี้ ไตรง
เป็นต้น อันคงกล่าวเทียบเคียงมาถึงภาษาไทยอื่นซึ่งอยู่
นอกอินเดีย คือไทยสยามเป็นตัวอย่าง ข้อที่ว่าคำไทยสยาม
ถ้าไม่คำนึงถึงไม่เอกโท ๆ ก็มีคำเขียนได้ ๓๘๕๓ คำนั้น หาก
ที่ไซคานวณคือว่า ภาษาไทยเป็นภาษาซึ่งมีคำพยางค์เดียว
ทั้งนั้น คำไหนมีกว่าพยางค์เดียว คำนั้นไม่ใช่ภาษาไทย
เว้นแต่จะเป็นคำผสมเช่น ตะวัน (ตาวัน) มะพร้าว (หมา
พร้าว) เป็นต้น อักษรไทยสยามมีพยัญชนะเท่านั้นคือ มี
สระเท่านั้นคือ ถ้าเอาพยัญชนะและสระผสมกันทุกทางที่จะ
ผสมได้แล้วจะมีทางผสมได้ ๓๘๕๓ ทาง ซึ่งเป็นจำนวนคำ
ไทยแท้ซึ่งอาจเขียนได้ วิชนชาพเจ้าไม่ได้คิดสอบ และไม่
นึกจะคิดสอบ แต่อยากให้ใครเป็นคนหมั่นจำไปคิดสอบดู

ความขยายตัวแห่งภาษา

ตั้งที่ ถ้าคิดได้เท่าไรบอกให้ข้าพเจ้าทราบบ้าง

แต่อย่าลืมว่าวิธีคำนวณเช่นทว่านี้ ไม่คำนึงถึงการ
ผันเสียงสูงต่ำเลย บางที เซอร์ ยอช เกรียชั้น จะไม่ทัน
ทราบว่ายไทยสยามมีวิธีใช้เครื่องหมายเอกโทตรีจตุรฯ ทั้งมี
วิธีใช้อักษรสูงนำอักษรต่ำด้วย ถ้าเอาเสียงสูงต่ำมาคิดเข้า
ด้วยกัน ก็จะได้จำนวนคำไทยเพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก เป็นต้น
ว่าคำว่า มา ถ้าเอาไม้โทเติมเข้าก็เป็น มา เอา ห นำ
กลายเป็น หมา เท่านั้น ๓ คำเข้าไปเสียแล้ว อนึ่งท่านย่อม
ทราบว่าภาษาของเราขยายตัวใหญ่ออกไปทุกทีก็จริงอยู่ แต่
คำที่เราได้แต่เดี๋ยวนี้มีมาก ถ้าท่านอ่านมหาชาติคำหลวง
ซึ่งแต่งยังไม่ถึง ๔๕๐ ปี ท่านจะพบคำหลายคำซึ่งท่านไม่
เข้าใจ หรือถ้าท่านอ่านศิลาจารึกของขุนรามคำแหง ท่าน
จะพบคำว่า “สูญหายตายกว่า” แทนที่เราจะใช้ว่าสูญหาย
ตายจากโน้นมยนี้ “ตายกว่า” หมายความว่าอะไร เรา
ไม่รู้หรือลืมกันเสียแล้วโดยมากดอกกระมัง

ถ้าเรายอมแพ้วิธีคำนวณอย่างทว่าเมื่อกี้ ใช้วิธีเก็บ

ความขยายตัวแห่งภาษา

คำเขาต่อ ๆ อย่างทำคิกขันนารี และเก็บไม่ว่าคำของเรามี
มาเดิม หรือคิดขึ้นใหม่ หรือรับเอาคำในภาษาอื่นมาใช้
ครบถ้วนหมดแล้ว หรือนักว่าหมดแล้วบวดยอดรวมกันเข้า
จะได้คำในภาษาไทยสยามสักคำใดใครยากทราบอย่างที่ว่า
ก็คงจะเอาปทานุกรมของกระทรวงธรรมการมาเปิด ได้
ความว่าในสมุดเล่มนี้มีคำ ๒๖,๒๓๐ คำ แต่ไม่จำแนกให้
ทราบว่าเป็นคำขึ้น (Main words) ก็คำ เป็นคำรอง (Subsi-
diary words) ก็คำ เป็นคำผสม (Compound words) ก็คำ
ทราบได้แต่จำนวนรวมทั้ง ๓ ประเภทแห่งคำเท่านั้น

แต่ถ้าเราจะพูดว่าคำที่ใช้อยู่ในภาษาไทยกรุงสยาม
เวลานี้มี ๒๖,๒๓๐ คำ ก็คงไม่มีใครเชื่อว่าถูก เจ้าพนักงาน
กระทรวงธรรมการผู้เป็นเจ้าหน้าที่ทำปทานุกรมก็ไม่ไฉนพอจะ
ยืนยันว่าคำไทยของเรามีจำเพาะเท่านั้น เราตรวจดูคำใน
ปทานุกรมเห็นหลายคำที่ยังไม่ไวใจว่า ใช้กันซ้ำของแล้วจน
ควรจะถือเอาว่าเป็นคำไทยได้ เป็นต้นว่า คีต ศิษฏี เหล่า
นี้ยังสงสัยอยู่ว่า ควรจะถือเอาเป็นคำในภาษาไทยได้หรือยัง

ความขยายตัวแห่งภาษา

ถ้าตัดคำเช่นนั้นเสียจำนวน ๒๖,๒๓๐ ในปทานุกรมคงจะลดลงไปเป็นอันมาก อีกทางหนึ่งตรงกันข้าม คือเราเชื่อว่าคำไทยที่ใช้ในหนังสือจำพวกที่นับอยู่ในวรรณคดี แต่ไม่มีในปทานุกรม คงจะมีไม่น้อย เช่นคำว่า "เคี่ยม" ซึ่งในศิลาจารึกขุนรามคำแหงใช้ว่า "เพื่อผู้ฮายตายจากเผือเคี่ยมแต่ยังเด็ก" และมหาชาติคำหลวงใช้ว่า "แถ่นคตูกเคถ้ำตามเคี่ยมคำ" และ "เคี่ยมแต่อมิตดาตำให้หาค์" เป็นตัวอย่าง ถ้าตัดคำที่ตกตงกันว่าเกิน และเติมคำที่ตกตงกันว่าขาดแล้ว คำในปทานุกรมอาจมีใกล้ ๆ กับจำนวนที่ว่าไว้ก็เป็นได้ ถึงจะอย่างไร ๆ เราก็ไม่มีจำนวนอื่นมาแทน จึงเอาเป็นตงตงกันว่า คำที่ใช้กันอยู่ในภาษาไทยกรุงสยามเวदानมีประมาณ ๒๖,๐๐๐ คำ จำนวน ๒๖,๐๐๐ คำนี้ ถ้ามีทางจะเทียบกับจำนวนคำไทยเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้วได้ ก็คงจะเห็นว่าคำเดยวณมมากมายนกหนาที่เดยว ถ้าเทียบสมัย ๒,๐๐๐ ปีกับสมัยขุนรามคำแหงประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว สมัยขุนรามคำแหงคงจะมีคำมากกว่าหลายเท่า ถ้าเทียบกับสมัยขุนราม-

ความขยายตัวแห่งภาษา

คำแห่งกับสมัยนั้น คนสมัยโน้นฟังเราพูดน่าจะดูจะไม่เข้าใจที่
เดียว สมัยขุนรามคำแห่งกับสมัยเราห่างกันมากนัก ต้อง
เทียบสมัยพระนารายณ์ดูก็พอจะเห็นได้ว่า ในหัว ๒๕๐ ปี
คำพูดของเราเพิ่มขึ้นโดยตัวอย่างประการใดบ้าง

เมืองนครศรีธรรมราชมีสระ ๆ หนึ่ง เขาชอบบอกข้าพ-
เจ้าว่า เป็นสระซึ่งเพชฌฆาตผู้ตัดหัวศรีปราชญ์เอาดาบเขน
เด็ดไปต่าง เพราะว่าศรีปราชญ์ถูกประหารชีวิตที่ใกล้สระ
นั้น เมื่ข้าพเจ้าไปนครศรีธรรมราชเขาจัดให้พักที่พดบพดา
ซึ่งอยู่ใกล้สระ นอนกตางคินึกว่า ศรีปราชญ์แก่เห็นเรา
เป็นกวีด้วยกัน แกจะมาหยอกหรือมาเข้าฝันบ้างกระมัง แต่
เปล่า จะเป็นด้วยแกไม่รับรองว่าเราเป็นกวี หรือแกกลัวความ
รู้คนสมัยนี้ หรือด้วยเหตุใดก็ตาม แกไม่มาอวดแวดกับเรา
เลย ที่แท้แกอาจไม่ได้ถูกประหารชีวิตที่ตรงนั้น หรือไม่ได้
ถูกประหารชีวิตที่ไหนเลย หรือไม่ได้ตายที่นครศรีธรรมราช
หรือไม่เคยมีศรีปราชญ์จริง ๆ เลยก็ได้อีก

สมมติว่าแกถูกประหารชีวิตที่ตรงนั้นจริง เพชฌฆาต

ความขยายตัวแห่งภาษา

ได้เอาดาบเบือนเตอดไปต่างที่สระนั้นจริง และสมมติว่ามี
ท่านอาจารย์เขี้ยววดคงแถมเป็นผู้มเวทมนต์ดี เสด็จนำไปเท
ลงในสระนั้น เกิดเป็นศรัปราชญ์คนชิวคชมาในเวदानไซ้
ถ้าท่านรบหนาทเป็นผู้รับรองเดยงคุณแก่ ท่านจงเชื่อแน่ว่าแก
จะเบือท่าน และท่านจะเบือแก ในสองสามวันเป็นอย่าง
มาก ตอนต้น ๆ ท่านคงจะตบอยากรูเหตุการณในแผ่นดิน
พระนารายณ์ แต่ในเวदानศรัปราชญ์เป็นผู้บอย หนึ่งคือ
พิมพ์ชาวกยงไม่มี แกไม่อยู่ในตำแหน่งที่จะรูอะไรจริง ๆ ได้
มาก หรือถ้าแกหาญเต่าเรองราวมากมาย ก็คงจะทำให้
ท่านสงสัยว่าแกรูเรองแผ่นดินพระนารายณ์อย่างที่ดียามประ-
เภทรูคอกกรรมัง

ส่วนท่านจะได้ความลำบากที่พูดกันไม่เข้าใจ เพราะ
ความคิดเดินไม่ทันกัน เราพูดอะไรออกมาก็ต้องอธิบายและ
แกจะไม่เข้าใจคำไทยในสมัยนทท่านไซ้อธิบายนั้นด้วย ต่าง
ว่าท่านพาแกไปวัดพระแก้ว ท่านจะต้องอธิบายเสียก่อนว่า
วัดพระแก้วคืออะไร ครั้นเวตาจะไป ท่านว่าเดินไกลนัก

ความขยายตัวแห่งภาษา

ไปแท็กช้เถิด แยกดับถามเป็นใจความว่า ฮ้าว จะไปแท็กช้
ดอกรึ ไหนว่าจะไปวัดพระแก้วไงละ ถ้าท่านชวนไปดูหนึ่ง
แถจะถามว่าจับถึงหัวค้ำกั้ม ท่านบอกว่างมมือ ๒๐ นาพิ.
กา แถถงนว่าทำไมท่านเอาจำนวนนาพิกามาตอบ นาพิกา
จะ ๒๐ หรือ ๓๐ เรือน ก็ไม่ตอบปัญหาของแถเลย ถ้าพูด
ถึงหีบเลี้ยง แถจะพิศวงว่าเอาเลี้ยงไปใส่หีบอย่างไรได้ ถ้า
ท่านพูดถึงน้ำแข็ง แถคงจะนึกว่าท่านเป็นบ้าเลย ถ้าเราช่วย
กันนึกถึงคำเช่น ไฟฟ้า โทรศัพท ยี่เก ตั้ตวรรคไม้ขีด
ไฟ พิมพ์ดี เหล้านี้ คงจะนึกได้ไม่รู้ว่เท่าไร ถ้วนเป็น
คำซึ่งคนแผ่นดินพระนารายณ์ไม่อาจเข้าใจได้ทงน ถ้วน
คำซึ่งแถเข้าใจ แต่เข้าใจผิดกั้มมาก เป็นต้นว่าถ้าท่านพูด
ถึงรถไฟ แถคงจะนึกถึงรถคังโคมจุดไฟไปในกระบวนแห่
ศัพ คือไฟที่ใช้เผาศัพ ถ้าพูดถึงน้ำขิง แถจะนึกถึงน้ำต้มขิง
ซึ่งใช้เป็นกระสายยา

พูดสั้น ๆ ชาวกรุงศรีอยุธยาเมื่อ ๒๕๐ ปีมาแต่พูด
กับชาวกรุงเทพสมัยนี้จะไม่เข้าใจกันแจ่มแจ้ง ถ้าถอยหลัง

ความขบขายตัวแห่งภาษา

ไปถึงสมัยสุโขทัย ก็เกือบเต็มอกกับพูดคนละภาษาทีเดียว
เราเห็นจะพอเข้าใจชาวกรุงสุโขทัยได้บ้าง เช่นเมื่อขุนราม-
คำแหงเขียนว่า “เมื่อกุชฌใหญ่ได้สืบเก่าเช่า” เราพอเข้าใจ
ใจ แต่ถ้าเราเขียนว่า “ข้าพเจ้าขจรจรยานถึงชุมทางรถไฟ
ของเราแล้วเคยไปแดนอังกฤษ” ฉะนั้น ชาวกรุงสุโขทัยจะ
ไม่เข้าใจว่าอะไรเลย คำทั้งหมดนั้นจะเข้าใจดีก็คำสองคำ
เท่านั้น ทงนก็เพราะใช้คำต่างกัน และในสมัยนั้นเรามีคำมาก
กว่าสมัยโน้นหลายเท่า อนึ่งคำที่เคยใช้มีความอย่างหนึ่งใน
สมัยโน้น เปลี่ยนมีความอย่างอื่นในสมัยนั้นก็มาก เช่นคำ
ว่า กว่า ทว่า เมอก และคำว่า ราม แปลว่า กลาง
 เป็นต้น

อนึ่งความบางอย่างซึ่งไทยโบราณ หรือไทยจำพวก
ที่บัญญัติมาตั้งอยู่ในสมัยนี้ ต้องพูดเย็นหรือพูดทบทวนจึง
จะเข้าใจกันได้ เช่น ไทยกรุงสยามเคยพูดห้วนเข้า เพราะ
อักษรวิธของเราดีกว่า ขอนถ้าจะยกตัวอย่างคำไทยแท้ซึ่ง
โบราณตั้ง ๑,๐๐๐ ปีขึ้นไป ก็ไม่มีหนังสือที่จะอ้างได้ จำ

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต้องเอาไทยพวกดำหลังอยู่ในสมัยนั้นมากเป็นตัวอย่าง เป็น
ต้นว่าไทยอาโหมพูดว่า ช่าฝั้น หมายความว่า คัด เคี้ยว
นเราพูดกันบ่อย ๆ ว่า ช่าฝั้น แต่เราจะใช้ ช่า คำเดียว
ก็ได้ความอย่างหนึ่ง ใช้ว่า ฝั้น คำเดียวก็ได้ความอีกอย่าง
หนึ่ง ไทยอาโหมใช้คำเดียวไม่พอ คือคำว่า ช่า ของเรา
นั้น อาโหมใช้ว่า ช่า แปลว่าบ่าว (คำ) ก็ได้ แปลว่าคัด
(ช่า) ก็ได้ แปลว่าชาก็ได้ คำว่าฝั้น ฝาน ฝั้น ของเรา
นั้น รวมอยู่ในคำอาโหมว่า ฝั้น คำเดียว ถ้าไทยอาโหม
จะพูดออกมาว่า ช่า ก็ไม่รู้ว่า ช่า ไหน ถ้าพูดว่า ฝั้น
ก็ไม่รู้ว่า ฝั้น ไหน แต่ ๒ คำนั้นมีความว่า คัด เป็นความ
สามัญ ถ้าพูดรวมกันออกมาทั้ง ๒ คำเป็นคำอึดคักคำแปลไป
ในตัว จึงจะเข้าใจกันได้ ไทยสยามเวลานั้นไม่จำเป็นจะพูด
ทับศัพท์ เพราะอักษรวิธของเราทำให้เราแยกคำออกเป็นคำ
ตระความได้ แต่ถึงกระนั้นในเวลานั้นเรายังชอบพูดช่าคำ
เช่น เหยาเรอน เกยจกราน ยักยาย เป็นต้น ทงชอบพูด
มั่งร่อยคำ เช่น วดวา ถูกเต่า เป็นต้น ทงไม่ควร

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต้นนิษฐานว่าเป็นด้วยเหตุช้อนคำมาแต่โบราณ จึงเคย
คิดอยู่จนบัดนี้

ยังมีคำอีกชนิดหนึ่งซึ่งน่าเชื่อว่าแต่ก่อนใช้เป็นทางอธิบาย
ภายหลังกลายเป็นชื่อ ไม่เกี่ยวกับความเต็มเคย
ตัวอย่างคือในสมัยโบราณเรือนมุงด้วยหญ้าทั้งนั้น ส่วนแห่ง
เรือนซึ่งให้ความร่มทางข้างบนจึงเรียกว่า รังคา (อาโหม
รังชา) รัง คือแต่งหรือทำให้เรียบร้อย คา คือหญ้า
เดี๋ยวนี้เราเรียกว่าหลังคามุงด้วยกระเบื้อง แผ่นสังกะสี กระจ
ดานชนวน และอื่น ๆ ก็ได้หลายอย่าง ไม่เกี่ยวกับคำว่า
แต่งหรือคำว่าหญ้าเลย นี่เป็นวิธีหนึ่งซึ่งคำเพี้ยนความเต็ม
ไปจนกลายเป็นคำใหม่

มีคำอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งได้กำเนิดจากความหดแห่งคำเก่า
คือคำเดียวยาว เราใช้ห้วนเข้า คำห้วนกลายเป็น
อย่างอื่น เกิดเป็นคำใหม่ชนิดอื่น คำหนึ่ง ตัวอย่างที่จะชักมา
ให้เห็นได้ก็คือคำว่า นุช มาจากอนุช แปลว่าเกิดตาม
หมายความว่ามัน้อง อนุช นั้นใช้กันจนชินเข้า อ หดไป

ความขยาตัวแห่งภาษา

เห็ดอแต่นุช ก็ยังแปลว่าน้องอยู่นนเอง แต่คำว่าน้องน
นอกจากใช้เรียกผู้เกิดตาม ยังเป็นคำสำหรับผวเรียกเมีย หรือ
ชายเรียกหญิงที่รักอีกด้วย เหตุฉะนั้นในกาพย์กลอนของเรา
จึงมีเต็มอ ๆ ที่เรียกเมียว่า นุช ครนใช้เพดินหนักเข้า นุช
เลยแปลว่านาง ดังตัวอย่างคือ

“จะรำปางนางสวรรค์เสวยสุข
อยู่ปรางมุขพิมานต์โมตร
เฉยพระแกตแดดดูแผ่นดินคอน
เห็นไกรสรคดขดตุกในหิมวา
ผลกรรมนำจิตให้พศวาศ
นุชนาฏจะใครมีโอรสา”

นางสวรรค์นั้นมีไตกล่าวว่าเป็นน้องใคร ผู้แต่งกลอนเรื่อง
โคบุตรคือสุนทรภู่ พอเบิกเรื่องก็เรียกนางฟ้าว่านุชทีเดียว
แต่ไม่ใช่หมายความว่านางฟ้าเป็นน้องของผู้แต่ง ถ้าพูดตาม
ใจสมัครสุนทรภู่ก็คงอยากมีนางฟ้าเป็นน้อง หรือเป็นเมีย
แต่แกไม่ไตตั้งใจจะอวดว่ามี เพราะฉะนั้นคำว่า นุช ในตอน

ความขยาต้วแห่งภาษา

เบ็กร็องโคบุตรณึ จึ้งค็องแปดว่านาง แปดว่าน็องไม้ไค้
ถ้าทานเบ็คตุนึงลือค้ำฤษคั้แะอนันควิภาคอันเป็นค้ำวาคั้คั้
ท้านจะพบค้ำ นงนุช แปดว่า หึงงามอย่างคั้

คั้ตัวอย่างค้ำทเป็ลัยนรูปห็องตงไปนึ้น ยกอุทาทรรณึค้ำ
ไทยไม้้ละใจ จะนึ้กหาคั้คั้อย่างทึ้โตดโผนจรั้ง ะ กั้นึ้กไม้้ไค้
ชอยกเอาค้ำฝรั้งมาเป็นอุทาทรรณึคั้ค้ำค้ำหนึ่ง

เบ็คฉากยุโรปคั้มัยกรุงโรมโบราณ ได้นนางสาว
ใช้พูดกับนายผู้หึงตงคระดงเออว่า Mea Domina เป็นภา
ษาคาตินแปดว่า นายผู้หึงของอั้ฉัน

บึ้คฉากกรุงโรม เบ็คฉากประเทศกอด (ฝรั้งเศ้คั้)
โบราณ ได้นนางสาวใช้พูดกับนายผู้หึงว่า Ma-dame กั้ค็
ค้ำคาตินนนเอง แะหัดฉันเข้า

บึ้คฉากประเทศกอด เบ็คฉากประเทศอังกฤษคั้มัย
หัดงตงมา ได้นคนพูดกับหึงผู้คั้ว่า Madam เด็ยงหัดฉันเข้า
อึ้กถ็องถ้ามชวคคนเด็ยงหัดฉันเข้าอึ้กเหตอเพยง Ma'am ค็อชน
นมา Ma'am กตายเป็น Mum จนในคั้มัยนถานนายผู้หึง

ความขยายตัวแห่งภาษา

เรียกว่า หรือถามอะไร มันตอบว่า Yes m หรือ No m
ก็นับว่ายังใช้คำตาติน แต่คำตาตินว่า Mea Domina นน
เหลือเพียง m เท่านั้นเอง

พูดมาถึงเพียงนี้ถึงเวลาควรจะกล่าวถึงระดับความคิดต่อกับชนชาติอื่น อันเป็นเหตุให้ภาษาไทยขยายตัวออกไป
ต้นนิษฐานตามตำนานไทยเป็นหลัก ไทยเรามีแหล่งเดิมอยู่ใน
ในภูมิภาคซึ่งเคยวนเป็นอาณาจักร พุคเพียงที่ทราบก็
ต้องว่าไทยมีความติดต่อกับจีนก่อนชาติอื่นบรรดาที่ติดต่อกัน
อยู่เคยวน ท่านย่อมทราบอยู่แล้วว่าคำจีนหลุดงกับคำกว้าง
ตุ่มเหมือนกับคำไทยเป็นอันมาก นั้นใครเขาอย่างไร จีน
กว้างตุ่มนมผู้แต่งหนังสือ ฝรั่งเศสคนย่นย่นว่าเดิมเป็นไทย
และจีนกว้างตุ่มที่ใคร่เรียนบางคนก็มีความเห็นเช่นนั้น ส่วน
ชาติจีนทั่วไปกับชาติไทยนั้น ใครจะแก้กว่ากัน หนังสือฝรั่ง
มีหลายเล่มที่จะนำมาอ้างได้ว่าไทยอยู่ในเมืองจีน บางตอน
ก่อนจีนมาอยู่ คือไทยอยู่ทางตะวันออก จีนมาทางตะวันตก

ความขยายตัวแห่งภาษา

ครันมาพบกันเขา มีความติดต่อกัน จนถึงอยู่ปะปนกัน ก็
คงจะเอาอย่างซึ่งกันและกันในเรื่องภาษา แต่จะออกความ
เห็นในเวลานี้ว่าคำไหนใครเอาอย่างใคร ก็มีแต่คำใหม่ๆ
ซึ่งผู้ระมัดระวังจะกตายนั่นได้ มีพวกใจเร็วของเราบางคน
ถ้าทราบคำไทยคำไหนเหมือนกับคำในภาษาอื่น ก็ยืนยัน
ทันทีว่าไทยเป็นเหมือนอย่าง ฝรั่งเป็นด้วยไม่ระแวงว่าไทยเป็น
ชาติเก่าที่สุดชาติหนึ่งอยู่ในโลกในเวลานี้

ในสมัยโบราณจีนจะรับเอาคำไทยคำไหนไปใช้บ้าง
ไทยจะรับเอาคำจีนคำไหนมาใช้บ้างก็ตาม แต่ควรกล่าวได้
ว่าภาษาจีนเป็นภาษาหนึ่งซึ่งมีคำเข้ามาอยู่ในภาษาไทยเป็น
อันมาก ตัวอย่างคำจีนที่ใช้อยู่ในภาษาไทยเวลานี้ ถ้าท่าน
นึกหากจะนึกได้มีใช้น้อย โดยมากเป็นวัตถุหรือความคิด
ซึ่งแต่ก่อนเราไม่รู้จัก หรือไม่เคยคิด เราได้จากจีนเราก็ใช้
คำจีน แต่วัตถุหรือความคิดบางอย่างเรามีอยู่แล้ว ครั้น
เรารู้จักคำจีนเราชอบมากกว่า เราก็ใช้คำจีนแทนคำไทย
เป็นต้นว่าหนังสือหนึ่งซึ่งเรียกตามคำจีนว่าเกาฮอนน ถ้าเรา

ความขบคายตัวแห่งภาษา

จะดอไม่ใช้คำจีน จะใช้คำไทยเก๋าว่า ตัง ก็ได๋ บนพระที่นั่งไฟศาลทักษณมีราชอาสน์องค์หนึ่ง ชื่อพระที่นั่งภทริบรู เป็นที่พระเจ้าแผ่นดินประทับในคราวบรมราชาภิเษก เมื่อทรงรับราชกกุธภัณฑ์และของต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่หมายแห่งราชสมบัติ คำว่า ภทริบรู นั้นแปลกันว่า ตังเจริญ ไม่มีใครแปลว่า เกาอเจริญเลย ก็เป็นอันว่าคำว่า ตัง ยังมีที่ใช้อยู่บ้าง แต่ถ้ายกถามแซร์ ว่าตังแซน เรียก โซฟา ว่าตังยาว ก็น่ากลัวจะไม่มีใครนึกออกว่าพูดถึงอะไร

พูดถึงไทยกับจีนเอาอย่างคำกันไปใช้ พระเจนจันอักษรเด่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ในตำบลใหญ่ตำบลหนึ่งในเมืองแต้จิ๋ว มีคำไทยท่อนหนึ่ง (จะใช้ว่าคำหนึ่งก็ไม่ถูก) ซึ่งใช้พูดและเข้าใจกันทุกคน จนเป็นภาษาจีน คือเดิมมีจีนคนหนึ่งมาอยู่เมืองไทยแล้วกลับไปอยู่เมืองจีน มีภรรยาช่วยกันเลี้ยงเบ็ด วันหนึ่งผัวเมียทะเลาะกันมากมาย (ชรอยจะเรื่องเบ็ด) ผัวโกรธใหญ่โต เอาเท้ากระทืบตักเบ็ดตายที่ละตัว ๆ กระทืบทีหนึ่งกว่า “ตงกางอะไ” คนอื่น ๆ ได้ยินชรอยจะ

ความขยายตัวแห่งภาษา

เห็นไฟวาระ เคยใช้กันจนเป็นภาษาจีนแพร่หลายไปทั้งตำบล
คำไทยที่จีนจำไปจากเมืองไทย ใช้ในเมืองจีนหนักเข้าจน
แปดงชาติเป็นจีนไปนั้นทราบว่ามีไม่ใช่น้อย แต่คำเหล่านั้น
คงจะแปร่งจนเราฟังไม่ออก โดยมาก ดัง ตงกางอะไต
(ต้องการอะไร) เป็นตัวอย่าง

ไทยถือพุทธศาสนาเมื่อไรไม่ปรากฏ ดังคายนาครวงที่
๓ ในแผ่นดินอโศกได้ทำในอินเดียราว ๒๘๗ ปี จากมีพระ
พุทธเจ้าเข้าปรีนิพพาน เมื่อเสร็จสังคายนาแล้ว สมณะ
แฝด ๒ องค์นำพุทธศาสนามาสอนในสุวรรณภูมิ ประมาณ
๒๓๗๕ ปีมาแล้ว แต่สุวรรณภูมิไม่ได้อยู่ในเมืองไทย หรือ
หากว่าจะอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศสยามเวदान ในสมัย
นั้นไทยก็ยังหาได้มาอยู่ไม่ ไทยจะเริ่มถือพุทธศาสนาเมื่อไร
ก็ตาม แต่เมื่อถือแล้วก็ได้คำในภาษาอินเดียมาใช้ในภาษา
ไทยเป็นอันมาก คือบาตและสังกฤตเป็นต้น อนึ่งแขกอิน
เดียเข้ามาอยู่เมืองไทยรุ่นก่อน ๆ คงจะเป็นแขกทมิฬมาจาก
มัทราสโดยมาก เห็นได้จากมนต์คาถาในพิชิตพราหมณ์เป็น

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต้น เหตุค^๕งนภาษาทมิฬจึงมาคิดอยู่ในภาษาเราจนไม่มีใครรู้
ตั้ง ไม่ใช่คำทมิฬแท้เท่านั้นถึงคำตั้งตั้งกฤตที่เป็นรูปทมิฬก็มี
มาก เช่น เทวัน สุริยันเป็นต้น คำ ๒ คำนี้ข้าพเจ้าเคยนึก
ว่าเราเอาคำตั้งตั้งกฤตมาแสดงใช้ผิด ๆ ฟังทราบจาก
พราหมณ์ศาสตร์เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่าเป็นรูปศัพท์ซึ่งใช้ในภาษา
ทมิฬ อนึ่งรามเกียรติ์ไทยนั้นไม่ได้ตรงมาจากฉบับตั้งตั้งกฤต
ของวามัก มาจากฉบับทมิฬ เห็นได้เพราะเนื้อเรื่องใน
รามเกียรติ์ไทยบางเรื่อง เช่นเรื่องไมยราพเป็นต้น มีในรำ
มายณฉบับทมิฬ ไม่มีในฉบับตั้งตั้งกฤต อนึ่งชื่อบางชื่อใน
รามเกียรติ์ ซึ่งตั้งตั้งกฤตกับไทยผิดกันไถดนั้นไทยเหมือนทมิฬ
และทมิฬกับตั้งตั้งกฤตก็ผิดกันเหมือนกัน ชื่อทรามเกียรติ์
ไทยมาจากทมิฬ ข้าพเจ้าก็ฟังทราบจากพราหมณ์ศาสตร์
เหมือนกัน และเมื่อทราบแล้วก็ทำให้เห็นว่าคำทมิฬคงจะ
คิดมากับหนังสือเป็นอันมาก เหมือนภาษาชวาคิดมากับ
อิเหนานั้น

การรับเอาคำในภาษาอื่นเดี่ยมาใช้ ในภาษาไทยนั้น

ความขยายตัวแห่งภาษา

มีทั้งในทางคำสันดาและในทางหนังสือ จึงเป็นไปดีกในเวลา
ที่เขียนปาฐกถา ข้าพเจ้าได้หยุดเขียน แล้วเอาบทานุกรม
มาหัดตาเปิดตามบุญตามกรรม ๓ หน้า นับคำใน ๓ หน้า
นั้น แล้วแยกว่าเป็นคำมาจากอินเดียกัคำ คำไทยแท้หรือ
ภาษาอังกัคำ

หัดตาเปิดได้หน้า ๓๗๓ นับได้คำ ๒๔ คำ เป็นมา
จากอินเดีย ๒๓ คำ คำไทยคำเดียว

หัดตาเปิดได้หน้า ๖๐๐ มีคำ ๒๒ คำมาจากอินเดีย
๑๔ คำ คำไทย ๘ คำ

หัดตาเปิดได้หน้า ๔๘๗ มีคำ ๒๓ คำ เป็นคำมาจาก
อินเดียทั้งหมด คำไทยไม่มีเลย

ถ้าเอาคำทั้ง ๒๖,๒๓๐ ที่มีในบทานุกรมมาแยกให้
หมด จะได้คำมาจากอินเดียกัคำ คำไทยแท้หรือมาจาก
ภาษาอังกัคำ

ภาษาด้าคัญอีกภาษาหนึ่งซึ่งเรารับคำมาใช้มากใน
ภาษาไทยกัคือภาษาเขมร ภาษานควรตองเชื่อว่าไทยรับเอา

ความขยายตัวแห่งภาษา

คำมาใช้เมื่อยกสำดกนั้นลงมาข้างใต้ในดินแดนซึ่งเขมรเคยอยู่
เก่า การที่ไทยรับเอาคำเขมรมาใช้ก็ด้วยเหตุอันกล่าวมา
แล้ว คือเมื่อเราได้ความคิดใหม่จากเขมร ภาษาของเรามี
คำใช้ไม่พอ เราก็หยิบเอาคำเขมรมาใช้ แต่นอกจากใช้คำ
เขมรเพราะคำของเรายังมี เรายังเอาคำเขมรมาใช้เพราะ
ชอบมากกว่าคำของเรา หรือเพื่อจะได้มีคำใช้หลายคำ
สำหรับความเดียวกัน เป็นต้น การเอาภาษาอื่นมาใช้
แทนคำเดิมของเรา นั้น มีตัวอย่างที่เราเอาคำแขกมาเรียก
ตะวันว่า อาทิตย์ ดังกล่าวมาแล้ว และคำมาจากเขมร
ก็มีตัวอย่างเช่นกัน คือกริยาที่ก้าวไปทีละก้าวนั้นเราทำ
เป็นมาแต่ไหน ๆ ไม่ใช่ว่าเขมรเป็นผู้มาสอนให้เราทำ แต่
ทำไมเราจึงใช้คำเขมรว่า เคิร คำไทยของเราไปอยู่ไหนเสีย
เล่า ปัญหาที่ตอบว่า ในสมัยโบราณจริง ๆ เราจะไปไหน
ก็ใช้เท้าของเรา ไม่นั่งรถ ไม่ขึ้นเรือเหาะ เป็นต้น เหตุฉนั้น
เรามีคำว่า ไป ไว้คำเดียวก็พอ ไม่ต้องมีคำว่า เคิร เพราะ
ไป ก็หมายความว่า เคิร อยู่ในตัว ฉนั้น เมื่อจบปาฐกถา

ความขยายตัวแห่งภาษา

แต่พวกนี้ บางคนก็ไปรถยนต์ บางคนก็ขึ้นรถรางหรือรถเจ๊ก บางคนอยู่ใกล้กับถนนบ้าน เห็นได้ว่าคำว่า ไป คำเดียวไม่พอใช้ในสมัยนี้ จึงต้องมีคำว่า เดิน เติมเข้าอีกคำหนึ่ง

ข้าพเจ้าได้ตรวจค้นหาคำว่า เดิน ในภาษาไทยหลายจำพวกที่ไม่ติดต่อกับเขมร โดยมากไม่ได้อยู่ในสยาม และเป็นไทยจำพวกต่างดั่ง ไม่มีคำใช้มากเหมือนเรา ภาษาไทยเหล่านี้ใช้คำแทนที่เราใช้ว่า เดิน ดังนี้ ไทยอาโหม ใช้ว่า ใฝ (อ่านว่า ใฝร) ไทยคำตี้ ใช้ว่า ไป หรือ ไปกา (พูดทับศัพท์ กา คือ กว่า ก็แปลว่าไป) ไทยเงี้ยว ใช้ว่า ยั่งคั้น (ย่างคั้น) คำหนึ่ง กวา (กว่า) คำหนึ่ง ไทยในยูนนานหลายจำพวก ใช้ว่า กา บ้าง ใช้ว่า ไป บ้าง ใช้ว่า มือ (เมื่อ) บ้าง ไทยในตองเกีย ใช้ว่า กา หรือ มือ จีนไทยในดุ่มแม่น้ำยงจ้อประเทศจีน ใช้ว่า กา หรือ มือ

ข้อที่ภาษาไทยจำพวกที่ไม่ติดต่อกับเขมรไม่มีคำว่าเดิน นี้ ทำให้เห็นว่าคำนั้นไม่ใช่คำไทย เป็นคำเขมรที่เรา

ความขยาบตัวแห่งภาษา

มาใช้ ไม่ใช่เขมรเอาคำ เฉ็ร ของเขาไปจากเรา ไทยกับ
เขมรได้ติดต่อกันมานาน ต่างยืมคำกันไปใช้ จนบางที่
ยากที่จะรู้ไว้ว่าใครยืมจากใคร จำต้องสอบกับภาษาไทย
พวกอื่น ๆ จึงจะพอรู้ได้บ้าง โปรเฟสเซอร์ เซเดต์ เคยบอก
ข้าพเจ้าว่า มีคำ ๆ หนึ่งซึ่งไทยยืมจากเขมรแต่โบราณ ใช้
ตามความที่เขมรใช้ในสมัยนั้น ครั้นนานมาเขมรใช้คำนั้น
เปลี่ยนความไปจนเต็มความเดิม แล้วกลับมาเรียนความเดิม
จากไทยอีกชั้นหนึ่ง นึกว่าคำนั้นเป็นคำไทย

คำเขมรที่เรายืมมาใช้นั้น มีตกมากในพวกคำที่เรียก
ว่าราชาศัพท์ ท่านที่มิได้เป็นเจ้านาย เวदानอนมักหลุน
หลอน เจ้านายไม่หลุนหลอนหลุนเขนย แต่ตาต๊ปเหว้อ
เขมรแก่กัหลุนเขนยเหมือนกัน คำอื่น ๆ ในราชาศัพท์ ถ้า
ไม่เป็นคำบาดัตตักฤต ก็มักเป็นคำเขมร เช่นพระศก พระ
ทรวง พระชนอง เป็นต้น ที่เบนดงนเห็นจะเป็นเพราะเรา
คินภาษาอื่นที่ไซกนน้อยในพวกเรา จึงเดยยกเป็นคำตุง ครน
ไปถึงเมืองเขมรเข้า ผมตาต๊ปเหว้อแก่กัศก ออกแก่ทรวง

ความขยายตัวแห่งภาษา

หลังแกกซ์ของ ไม่ใช่คำวิเศษอะไรเลย

พูดเช่นนั้นทำให้นักถึงชอบบางข้อซึ่งเราถือกันว่าสูง เช่น
อีศวรรแต่นารายณ์เป็นต้น จะใช้เป็นชื่อคนตามมโนไม่ได้ แต่
ในอินเดียไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อข้าพเจ้าไปอินเดีย เห็นจะได้
ใช้อีศวรรแต่นารายณ์ชดเชก่อกเดี่ยหลายคู่

ตั้งแต่พวกไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มแม่น้ำเหลือง ในดิน
แดนซึ่งภายหลังเป็นแผ่นดินจีน เรียกในบัจจุบันตามเดียง
ฝรั่งว่า ฮูเป่ และ โยหนาน ถูกจีนรบกวมก๊กครอบครวัท
ถาดกั้นมาอยู่ยูนนาน แล้วออกแยกย้ายกันไปหลายทาง
พวกหนึ่งลงมาทางใต้จนถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จนในที่สุด
ถึงฝั่งทะเลจีน การเลอนคองแต่ลุ่มแม่น้ำเหลืองมาถึงลุ่มแม่
น้ำเจ้าพระยากินเวลานับเป็นพัน ๆ ปี ในระหว่างนั้นภาษา
ไทยขยายตัวออกไปมาก เพราะเก็บคำระมาตตลอดทาง แต่
ครนมาถึงทะเลพบของใหม่ ๆ เข้าอีก ก็ต้องมีคำพูดเติมข
สำหรับเรียกของเหล่านั้น ภาษามลายูควรเข้าใจว่าเรามา
เริ่มใช้เมื่อตอนมาโกตหรือมาถึงทะเล ตั้งเกิดตุคามตายูที่

ความขบขายตัวแห่งภาษา

เราเอามาใช้เกี่ยวกับทะเลเตมึ่มาก ข้าพเจ้าไม่ได้สืบค้นจริงจังในเรื่องคำมตายุทศิตเข้ามาในภาษาไทย แต่ถ้าจะพูดเพียงที่นึกได้ นอกจากคำสำหรับเรียกของมตายูทศิต ๆ เช่น โต้หรงแตงกฤษเป็นต้น ยังมีคำเช่น กำปั่น กตาดี้ ดม สัตตั้น สหรง ปตากรเรา เหล่านี้เห็นจะเป็นคำมตายูทศิต มีคำชอบกตอยู่คำหนึ่งซึ่งไทยกับจีนใช้พูดกัน เราพูดกับจีนว่า “เถาแกโต้หงหน้า” เรานึกว่าเราใช้คำจีน จีนพูดกับเราว่า “นายเถาโต้หงหน้า” จีนนึกว่าพูดไทย แต่ที่จริง “โต้หง” เป็นคำมตายูทศิตไม่ใช่คำไทยหรือจีนเลย นอกจากมตายูทศิต ยังมีชวาอีกภาษาหนึ่งซึ่งเราเก็บคำมาใช้ แต่ดูเหมือนจะเกี่ยวกับหนังสืออเนหาเตียนนแหละมาก

ตนจะขอกล่าวว่ภาษาสำคัญที่เข้ามาอยู่ในภาษาไทยมากในสมัยนี้ ก็คือภาษาอังกฤษ อาจไม่มากนักในหนังสือแต่ตกคั่นในคำพูด ที่เป็นดังนี้ เพราะคนชั้นสูงน้อยย่อมรู้ภาษาอังกฤษมากบ้างน้อยบ้างเกือบทั่วหน้า ความคิดอย่างอังกฤษอยู่ในหัวเรามากมาย ถ้าพูดไทยแกมอังกฤษก็เข้าใจ

ความขยายตัวแห่งภาษา

กันข้ามชาวเรื่อกว่าพูดไทยด้วน ต่างว่าจะพูดว่า “จะใคร่
ครองปัญหาใจผู้ร้าย จำต้องศึกษาวิชา Criminology ซึ่ง
เป็นกิ่งแห่ง Social Science อธิบายด้วย crime in general
และ analyse the social causes แห่ง crime และ psychic
contents ด้วย” ฉะนั้น คำสำคัญ ๆ ที่พูดนั้นเป็นคำอังกฤษ
หมด ถ้าไม่ใช่คำอังกฤษจะใช้ว่าอะไร ท่านหรือข้าพเจ้า
หรือใครที่พูดไทยเก่งที่สุดก็ตาม จะพูดเป็นไทยอย่างไรจึงจะ
สั้นและได้ความเท่ากันได้ จริงดอก ถ้าพูดอย่างที่พูดเมื่อ
ตะก คนไม่เข้าใจภาษาอังกฤษอย่างดึกก็ไม่เข้าใจ แต่ถ้า
พูดเป็นคำไทยด้วนจะยาว ๓ หดาดและไม่ม่ใครเข้าใจเลย ถึง
แม่ไทยที่รู้อังกฤษอย่างดึกก็เข้าใจไม่ได้ พูดให้คนเข้าใจบ้าง
ดึกว่าพูดไม่มีคนเข้าใจเลย

ต้นามหน้าตำมคยารยนั้นเป็นต้นามฟุคบอด พอพูด
เท่าันทานก็เข้าใจหมด ไม่ต้องแปลว่าอะไรเลย ถ้าจะขึ้น
แปล ฟุคบอด เป็นคำไทย แปลให้ลูกแท้ให้ตรงแท้ ใช้
คำไทยเก่าแท้ ก็ต้องแปลว่า หมากคั้น แต่เห็นจะไม่มีใคร

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต้องการคำแปล เรียกตามภาษาอังกฤษก็ได้อยู่แล้ว
เมื่อต้นบพชาพเจ้าไปช้อา คนหนึ่งเพื่อนชาวกรุงเทพฯ
ที่ไปพักอยู่ชายทะเลด้วยกันมาหา มีตาชาวบ้านคนหนึ่งเป็น
ผู้ถือโคมนำทางมา ตาคนนั้นแกเป็นคนอยากรู้อยากเห็น
ครนมโสภาจะได้ฟังเจ้านายและผู้คนคุยกัน แกก็เข้ามานั่งฟัง
ที่เชิงบันได เราคุยกันดัง ๆ แกก็ยินยอมต รุงชนเขาแกเด่า
ให้พวกพ้องฟังเป็นใจความว่า ท่านคุยกันที่จะสนุกเหลือเกิน
เสียงหัวเราะตั้น บางทีก็เถียงกันเอะอะ แต่ท่านพูดกันเรื่อง
อะไร ฟังอยู่แต่หัวค้ำจันคักก็ไม่เข้าใจเลย

นอกจากภาษาไทย ๆ ที่เรารับเอาคำมาใช้ในภาษาไทย
ไทยดังออกชื่อมาแล้ว ยังมีภาษาเด็ก ๆ น้อย ๆ เห็นจะ
หลายภาษา ที่เราไม่รู้จกกคงจะมีบ้าง คำที่เรายืมจากภาษา
อื่นเอามาใช้แล้วนานเข้าสูญไปก็คงจะมีมาก เพราะคำใน
ภาษาต่าง ๆ ย่อมจะมา ๆ ไป ๆ อยู่เสมอ แต่หากมามาก
กว่าไป ภาษาจึงใหญ่ขึ้น ที่ว่าเราเอาคำจากภาษาเด็ก ๆ
น้อย ๆ มาใช้นั้น ขออ้างอนันตวิภาค ซึ่งว่า “ในหนึ่งคือ

ความขยายตัวแห่งภาษา

เท่าที่กำศรวญเห็นเอาภาษาที่ว่า กวย ของ มาใช้
“บ้าง” คำมาแต่ภาษาที่ว่า กวย ของ นั้น จะคำไหน
บ้างข้าพเจ้าไม่ทราบ กำศรวญนั้นจับชนอ่านที่ไร ประเดียด
ก็เบื่อ อ่านไม่จับดังที่เดียด

บัดนี้จะขอกล่าวข้อสำคัญว่า ภาษาของเราไทยกรุง
สยาม ซึ่งเป็นภาษาใหญ่กว่าไทยรุ่นเก่าและไทยปัจจุบันซึ่ง
หย่อนปัญญากว่าเรานั้น ถ้าจะไม่พูดถึงคำที่มาจากภาษาอื่น
จะพูดแต่คำไทยแท้ ๆ ก็พูดได้ว่า ขยายตัวออกไปเป็นอันมาก
เพราะอักษรวิธของเรา คือตัวหนังสือ วิธเขียน วิธเปลี่ยน
สระกต วิธเอาอักษรสูงนำอักษรต่ำ และวิธใช้ไม้เอกโทเป็น
ต้น วิธเหล่านี้ข้าพเจ้าเองเห็นสำคัญนัก แต่เคยได้ยินพวกเรา
บางคนกล่าวความเห็นว่าไม้เอกโทเป็นของไม่สำคัญ เพราะ
แต่ก่อนไม่ใช้ก็พูดกันมาได้ บางพวกเห็นว่าคำ ๆ เดียด
กัน ประเดียดเขียนอย่างโน้นประเดียดเขียนอย่างนี้ไม่ดี รูป
การจึงเป็นไปในทางที่จะเขียนคำ ๆ เดียดให้เหมือนกันหมด
เพียงที่พูดกว้าง ๆ เช่นนี้ ท่านผู้ฟังเห็นจะยังไม่เข้าใจความ

ความขยายตัวแห่งภาษา

หมาย ขอยกตัวอย่างมากต่างเพื่อเถียงว่า ความเห็นเช่นที่
ว่านั้นไม่เป็นไปในทางที่จะทำให้ภาษาของเราแจ่มแจ้งขึ้น ถ้า
ขึ้นหันไปหาวิธีเขียนคำ ๆ เดียวเหมือนกันหมด จะเป็นการ
ถอยหลังเข้าคลอง คำในภาษาไทยกรุงสยามจะน้อยลง ไม่
พอที่จะใช้ให้ทันกับแดนความคิดของเราซึ่งเจริญขึ้น ดอง
นึกดูว่า ถ้าเรามีบัญญัติมากขึ้น แต่มีคำพูดน้อยลงจะได้
หรือ

เพื่อให้เห็นประโยชน์ของไม้เอกโทและวิธียกย้ายตัว
หนังสือของเรา ขอยกตัวอย่างภาษาไทยที่ไม่มีไม้เอกโทและ
ไม่ยกรุงจกย้ายตัวหนังสือมาเทียบให้เห็น คือ

ภาษาไทยคำที่ว่า	ไซ	ภาษาไทยกรุงสยามว่า	ไซ
,, ,,	ไซ	,, ,,	ชาย
,, ,,	ไซ	,, ,,	ควาย
,, ,,	ไซ	,, ,,	ไซ
,, ,,	ไซ	,, ,,	โคต
,, ,,	ไซ	,, ,,	ไซ

ความขยายตัวแห่งภาษา

ตอ^๕ง^๕น^๕ึก^๕ค^๕ู^๕ว^๕า^๕ถ้า^๕เรา^๕จะ^๕พ^๕ู^๕ด^๕ว^๕า^๕ “คน^๕ใ^๕ช^๕ี^๕ค^๕ว^๕าย^๕ช^๕าย^๕ใ^๕ช^๕ี^๕” แต่^๕เรา^๕ไม่^๕มี^๕ใ^๕เ^๕ก^๕เ^๕ท^๕แ^๕ด^๕ะ^๕เป^๕็^๕ด^๕ย^๕น^๕ต^๕ว^๕หน^๕ง^๕ใ^๕ช^๕ี^๕อ^๕ไม่^๕เป็น^๕เ^๕ม^๕ี^๕อ^๕น^๕ใ^๕ท^๕ย^๕ค^๕ำ^๕ค^๕ี่^๕ เรา^๕ก็^๕ค^๕อ^๕ง^๕ว^๕า^๕ ก^๕น^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ เรา^๕จะ^๕ก^๕ด^๕บ^๕ไ^๕ง^๕เ^๕น^๕น^๕ท^๕ำ^๕ไ^๕ม^๕

ภาษา^๕ใ^๕ท^๕ย^๕ช^๕าว^๕ม^๕ณ^๕ท^๕ด^๕พ^๕าย^๕พ^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ว^๕ แ^๕ป^๕ด^๕ว^๕า^๕ค^๕เ^๕น^๕
ภาษา^๕ใ^๕ท^๕ย^๕ก^๕ร^๕ุง^๕มี^๕ค^๕ำ^๕ว^๕า^๕ใ^๕ช^๕ี^๕ว^๕แ^๕ด^๕ะ^๕ใ^๕ช^๕ี^๕ว^๕ ค^๕ว^๕าม^๕ค^๕น^๕ด^๕ะ^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ ถ้า^๕
เด^๕ก^๕ใ^๕เ^๕ก^๕เ^๕ด^๕ย^๕ เ^๕ห^๕ด^๕อ^๕แ^๕ด^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ว^๕ ค^๕ำ^๕เด^๕ย^๕ว^๕ ใ^๕ช^๕ี^๕ท^๕ง^๕ ๒ ค^๕ว^๕าม^๕
จะ^๕ค^๕ช^๕น^๕ท^๕ค^๕ร^๕ง^๕ใ^๕น^๕

แต่^๕ก^๕่^๕อ^๕น^๕ช^๕ำ^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕ค^๕เ^๕ย^๕เ^๕ช^๕ี^๕น^๕ค^๕ำ^๕ว^๕า^๕ ห^๕ย^๕ำ^๕ ห^๕ น^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕หน^๕ึ^๕ง^๕ อ^๕ย^๕ำ^๕
อ^๕ น^๕ำ^๕ค^๕ำ^๕หน^๕ึ^๕ง^๕ ห^๕ย^๕ำ^๕ ห^๕ น^๕ำ^๕ แ^๕ป^๕ด^๕ว^๕า^๕เด^๕ก^๕ร^๕ำ^๕ง^๕ เ^๕น^๕ฉ^๕ว^๕เ^๕ม^๕ี^๕ห^๕ย^๕ำ^๕
ร^๕ำ^๕ง^๕ก^๕น^๕ อ^๕ย^๕ำ^๕ อ^๕ น^๕ำ^๕ใ^๕ช^๕ี^๕เป็น^๕ค^๕ำ^๕ห^๕ำ^๕ม^๕ พ^๕จ^๕น^๕า^๕น^๕ก^๕ร^๕ม^๕ด^๕บ^๕บ^๕ ร^๕.ศ^๕.
๓๓๐ มี^๕ ห^๕ย^๕ำ^๕ อ^๕ย^๕ำ^๕ ท^๕ง^๕ ๒ ค^๕ำ^๕ ช^๕ำ^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕ไ^๕ด^๕เ^๕ถ^๕ำ^๕ม^๕ค^๕น^๕อ^๕น^๕ ๆ^๕ ก^๕็^๕มี^๕
ห^๕ด^๕ย^๕ค^๕น^๕ท^๕ค^๕เ^๕ย^๕เ^๕ช^๕ี^๕น^๕อ^๕ย^๕ำ^๕ง^๕ช^๕ำ^๕พ^๕เจ^๕ำ^๕ แต่^๕ก^๕็^๕มี^๕ห^๕ด^๕ย^๕ค^๕น^๕ท^๕เ^๕ช^๕ี^๕น^๕ อ^๕
น^๕ำ^๕เ^๕ม^๕อ^๕ อ^๕ย^๕ำ^๕ท^๕เ^๕ช^๕ี^๕น^๕ก^๕น^๕ค^๕เ^๕ย^๕ว^๕น^๕ค^๕ำ^๕ม^๕ป^๕ท^๕า^๕น^๕ก^๕ร^๕ม^๕ ช^๕อ^๕น^๕ถ^๕ำ^๕จะ^๕
อ^๕ำ^๕ง^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ก^๕ำ^๕ร^๕ั^๕ช^๕ก^๕ำ^๕ด^๕ท^๕ ๕ ก^๕็^๕อ^๕ำ^๕ง^๕ไ^๕ด^๕ว^๕า^๕ “ค^๕ว^๕ ห^๕ น^๕น^๕เ^๕พ^๕ำ^๕ร^๕ำ^๕แ^๕ด^๕
อ^๕ก^๕ษ^๕ร^๕ค^๕ำ^๕” ท^๕ร^๕ง^๕ห^๕ำ^๕ย^๕ว^๕ำ^๕น^๕ำ^๕ค^๕ว^๕ย^๕ ไ^๕ด^๕ ใ^๕ง^๕ว^๕น^๕หน^๕ง^๕ใ^๕ช^๕ี^๕อ^๕น^๕ิ^๕ค^๕ิ^๕ด^๕ำ^๕ร^๕

ความขยาบตัวแห่งภาษา

ตำราของพระยาศรีสุนทร (น้อย) มีกถอนว่า “คำ อยู่ อย่า
อยาก อย่าง นน นำ อ เอาคว ห นำ ก็ได้แต่ไม่ด” ดังน
พอเขากันได้กับประกาศรัชกาลที่ ๔ อย่างน้อยเอา ห นำ ย
ได้อยู่เสมอ ทนดองสอบหนึ่งด้อในแผ่นดินพระพุทชยอดฟ้าด
บ้าง เบ็ดดูพระสมุตพระอัยการลักษณะผวเมยรัชกาลที่ ๓ ที่
เรียกกันว่าฉบับตรา ๓ ดวง คือประทับตราพระราชดำห้ ๓
พระคชดำห้ และตราบัวแก้วเป็นดำคัญ เป็นฉบับซึ่งอาดลักษณะ
เขียน และอาดลักษณะ ๓ คนทาน ๓ ครั้ง ใช้เป็นหลักฐานหมาย
บ้านเมือง อานในบานแพนงพบคำว้า “ชายหาฉิมได้ หึง
ชอหย้า ท่านว้าเป็นหึงหย้าชาย หย้าได้” หย้าให้ ห นำ
ทุกคำ พดิกค้อไปเมื่อจะจบบานแพนงมีความว้า “ถ้าพระ-
เกษมพระไกรดำห้เชิญพระสมุตพระราชกำหนดบทพระอัยการ
ออกมาพิพากษากิจคดีใด ๆ ถูกชนทงปวงไม่เห็นบีตตราพระ-
ราชดำห้ ๓ ดวงนไชร์ อย่าให้
เชื่อฟังเอาเป็นอนชาดที่เดียว” คำว้าอย่าให้เชื่อฟังนน อย่า

ความขยายตัวแห่งภาษา

ใช้ อ นำ เป็นที่สังเกตได้ว่าคนละคำนี้ การเขียนหนังสือ
ในสมุดไทยนั้น เมื่อเขียนลงไปแล้วก็แล้วกัน ถ้าเขียนผิดจะ
แก้เหมือนแก้รูปหนังสือพิมพ์ไม่ได้ ถ้าเล่มไหนเขียนผิด
เด็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ถึงเสียความก็ปล่อยไป เพราะฉะนั้นยอม
จะมีผิด ๆ พลาด ๆ บางทีก็เล่มสมุดที่เคยเห็น ในพระสมุด
บทพระอัยการลักษณะผิดเขียนนั้น คำว่า หย่าหน้า ห พดิก
คือ ๆ ไปพบหน้า อ ก้มบ้าง แต่มันน้อย จึงควรสังเกตได้ว่า
ในรัชกาลที่ ๓ เขียนหย่าหน้า ห แปลว่าหย่าร้าง หย่าหน้า อ
ใช้เป็นคำห้าม ไม่ใช่หน้า อ ทั้ง ๒ คำเหมือนเคยจน ถ้าถาม
ข้าพเจ้า ๆ เห็นว่าเขียนให้แปลกกันไว้ดีกว่า ทำให้สังเกต
ง่าย การเขียนคำที่มี ๒ ความให้เหมือนกันนั้น อาจจะขอ
เทียบว่าเหมือนกับเขียน คนใช้ชายใช้ เป็น กนไชไชไช ตาม
แบบไทยคำดี เป็นคติถอยหลังเข้าคลองอย่างเดียวกัน

มีคำคำหนึ่งซึ่งแต่ก่อนเคยเขียนและพูดกันว่า บานัญ
ถ้าพูดจำนวนก็ว่าบานัญ ๒ บานัญ บานัญ ๓ บานัญ (ไม่ว่า
บานัญ ๒ เล่ม ๓ เล่ม เพราะบานัญบานัญหนึ่งอาจหลาย ๆ

ความขยายตัวแห่งภาษา

เต็มก็ได้) คำบาณชนถ้าเบ็ดดูในปทานุกรม ก็ทำให้ดูบัญญัติ
ครนเบ็ดดูบัญญัติจึงมีคำแปล การที่ปทานุกรมมีทั้งบาณชน
และบัญญัติเช่นนี้ เขาใจว่าให้เขียนได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่เดิย
นเราเขียนกันว่าบัญญัติเต็มอ อธิบายว่าเพราะเป็นคำตั้งสกฤต
ปณฺธิ การย่นยันทมาแห่งคำ ๆ น้อาจถูกก็ได้ อาจผิดก็ได้
แต่ไม่เห็นสำคัญเลย ถ้าคำตั้งสกฤต ปณฺธิ เราเอามาใช้ว่า
บาณชนก็เ็นไรไป คำฝรั่งว่า English เราเอามาใช้ว่าอังกฤษ
ทำไมจึงได้ นาม Jesus เราเรียกไม่ชัดเพราะหนังสือของเราไม่
มีตัว J เราจึงเรียกว่าพระเยซู ก็ดีแล้ว คำว่า Gaddi และ
นามว่า Hosain เราพูดไม่ถนัดปาก เราเรียกกดีเจ้าเช่น ก็ดี
แล้ว ถ้าหากว่าเราไม่คำนึงถึงความสะดวกของเรา ได้คำ
มาจากภาษาไหนก็จะเขียนและพูดให้ตรงตามภาษานั้นไว้
เราพูดไหนถ่มย่นจะลำบากเหลืออดน เพราะจะต้องออกสำเนียง
คำฝรั่งได้อย่างฝรั่ง คำเขมรได้อย่างเขมร คำจีนได้อย่าง
จีน และคำแขกได้อย่างแขกเป็นต้น ดอนักถึงคำตั้งสกฤตที่
เข้ามาอยู่ในภาษาไทย ถ้าเราจะต้องหัดนให้กระดิกคดอง

ความขยายตัวแห่งภาษา

อย่างแขก เช่นว่า อรุณ และ สัฏฐุณ จะเป็นอย่างไรบ้าง
ที่พูดนี้สมมติว่า บัญชี มาจาก ปณฺชิ คำดังสฤต
จริง ๆ แต่ถ้ามันมาจากอื่น หรือเป็นคำไทยแท้ ๆ ไม่ใช่มา
จากดังสฤตเลย ก็อาจชักยูงกันอีกพวกหนึ่ง

ต้องสมมติเดิ่นว่าต่อไปภายหน้าเมื่อมีผู้ไปคิดขึ้นว่า
คำว่า บัญชีนั้นเป็นคำไทย ๆ เรายุ่เอง ก็คือคำไทย ๒ คำ
ควบกันใช้เป็นชื่อย่ออย่างหนึ่ง ความที่สมมติขึ้นนี้ไม่มีใคร
ยืนยันว่าถูกต้อง แต่ก็คงไม่มีใครยืนยันแน่นอนว่าผิด เพราะ
ยังเป็นเรื่องเดาด้วยกันทงน

* คำว่า "บัญชี" มีในศิลาจารึกเขมรเก่ามาก แต่นักปราชญ์
กล่าวว่าไม่ใช่ภาษาเขมร เป็นคำซึ่งเขมรยืมจากภาษาอื่น ในภาษาสันสกฤต
มอเน็ช วิลเลียมส์ แปล ปณฺ ไว้ ๔ ทางคือ (๑) the ball or roll
of cotton from which the thread is spun (๒) an almanac
(๓) a Journal (๔) (perhaps) a register ก็มีปณฺชีกาอีกรูปหนึ่ง
คำปณฺชิ และ ปณฺชีกานี้ว่าพบแต่ในหนังสือ ชนิดที่เป็นเลขจิกอนส์คือคําร
ศัพท์อย่างเก่า ไม่พบที่ใช้ในหนังสืออันเลย ครั้นเปิดคู่มือวโกษก็ได้
ความไปคนละอย่างกับบัญชี และแปลปณฺชีกา ว่าถั่วแระ แต่สมุดชนิด
เดียวกันเล่มอื่นกล่าวว่า ปณฺชีกา เป็นสมุดซึ่งพระขมบันทึกบาปบุญที่คน
ทำ สำหรับตัดสินเวลาตาย

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต่างว่าบ้านชนนคือ บ้าน คำไทย น สระดเราตนเอง
หรือจะสระด ญ ก็ตามที่ เพราะคำไทยแม่กนสระด ญ มีตัว
อย่างในภาษาอาโหมเป็นอันมาก คำว่า บ้าน น แปลว่าแผ่น
เช่น บ้านแพนบก บ้านประตู บ้านพับ เป็นต้น ส่วนคำว่า ชี
นต่างว่าเป็นคำไทยอีกคำหนึ่ง คือคำเก่าซึ่งไทยสยามเรายัง
ใช้กันอยู่บ้าง เช่น ฝาชี เป็นต้น ไทยอาโหมใช้ ชี แปลว่า
ที่เก็บของ ว่าคตัง ว่าฉางข้าว ไทยเงี้ยวปัจจุบันใช้ว่า ฉี
แปลว่า เก็บ ไทยตยอยใช้ว่า ชี แปลว่าเก็บเหมือนกัน
ข้าพเจ้ายังไม่ได้ค้นละเอียด แต่เข้าใจว่าไทยอื่น ๆ คงจะมี
คำนี้ด้วยกันโดยมาก

เมื่อคำไทยมีว่า ชี แปลว่า เก็บ แปลว่าที่เก็บของ
เช่นนี้ จะสมมติเอาว่าบาญชีเป็นคำไทยแท้ ๆ ก็ควรเห็นว่า
มีทางจะสมมติได้ ส่วนคำว่า ฝาชี นั้นก็เป็นอันได้ความว่าแปล
ว่ากระไร แม้คำว่า ชุกชี ก็ออกจะมีทางเดาได้ดอกกระมัง

การเขียนและเรียก บาญชี ว่า บัญชี นั้น คณิตจริง
ไม่ใช่พ้องมีในสมัยนี้ พวกที่หนักแน่นอนในใจว่าคำนั้นมาจาก

ความขบขยตัวแห่งภาษา

ปณธิ คงจะเคยมีมาแต่ก่อนแล้ว จึงมักถอนในหนังสือ
นิตสารสารกว่า

“บางคนเขียนบาญช่นวบาญ
มาทอนต้นแต่ย์ไม่พนคนจะหิว
เพราะงมมมกง่ายเหมือนควายงว
ไม่รู้ทววาจาภาษาคน”

ถถอนนซาพเจ้าไม่ไตซมว่าดี ว่าพุตถุกถอก เห็นว่าอยู่
ข้างจะตุเกินไปส็กหน้อย ทน้ามากถ่าวกเพอชให้เห็นว่า ใน
ส่มยทแตงนิตสารสารกนนี้ ใครเขียนว่า บัญชี่ ก็ถุกหาว่า
ภุมบัพญาคำค้อยนทที่เตยว ในส่มยนี้ถ่าจะย่อนว่าคนส่มย
โน้นว่าไม่รู้กยอมจะว่าไต เพราะ “ความรู้ทววาจาภาษาคน”
นี่ เป็นความรู้ใหญ่หลวง ไม่เชือว่ามีใครรู้ทวในส่มยโน้น
ส่มยนี้ หรือส่มยไหนเตย

ตัวอย่างที่จะชกมาพุดไตในชอนม้มาก พุดไม่หมด
ใจความที่ประสงค์จะแสดงมีว่า คำไทยเดิมซึ่งเขียนเหมือนกัน
แต่มีความหมายหลายอย่างนั้น เรามิวชิไซไม่เอกโทแตะยัก

ความขยายตัวแห่งภาษา

ย้ายพยัญชนะทำให้แยกออกไปเป็นคำละความเห็นได้ชัดแจ้ง
เป็นภูมิปัญญาอันคึกหน้า คนรุ่นเก่า ๆ หลายรุ่นท่านคิด
แบบหรือวิธีนั้น ๆ ขึ้นเป็นลำดับ เรายอมรับกรณปัญญาของ
ท่านมา ถ้าเราทอดทิ้งเสีย กลับกลับไปหาวิธีของพวกอับ
ปัญญาเช่นไทยคำดี ปัญญาของเราที่จะเสื่อมลงไปด้วย เรา
พึงใช้มรดกปัญญาให้เป็นประโยชน์เต็มที่ ถ้าอาจเสริมให้
แผ่ติดต่อออกผดยั้ง ๆ ขึ้นให้สัมพันธ์กับความเจริญของเราได้ก็
ควรทำ แต่ที่จะทอดทิ้งให้ลอยหลังกลับไปยังอย่างเก่า นั้นเหมือน
คนโง่ได้ทรัพย์มรดกมาแล้ว ทำสุ่ร้ายสุ่ร้ายให้หมดไป ไม่
รักษาให้งอกงามไว้ได้

ตามที่พูดมาเพียงนี้ ขอถือเอาว่าได้อธิบายแล้วว่าเหตุ
ใดจึงเกิดมีภาษา เมื่อมีแล้วเหตุใดจึงขยายตัวออกไป และ
ขยายอย่างไร ทงนถถ่าวโดยสังเขปทงนน บดินจะขอพูดถึง
โรคบางอย่างซึ่งไม่มีในตำราแพทย์ หรือถ้ามีก็มีในวิชา
แพทยทเรียก psychiatry คือกระมัง

โรคชนิดหนึ่งชานนามว่าโรคคิด ไม่ใช่โรคติดต่อ

ความขยายตัวแห่งภาษา

โรคติดต่อ ๗ สิ่งที่ติดนั้นคือภาษาต่างประเทศ ถ้าพูดตาม
ลำดับที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตว่าระบาดมากและน้อย โรคติด
ตั้งแต่อุตเป็นที ๑ โรคติดต่อเขมรเป็นที ๒ โรคติดจีนเป็นที ๓ นอก
นั้นนับว่ามีเพียงประปราย

การนำเอาภาษาโบราณของอินเดีย คือตั้งอฤตและ
บาดมาไซนั้น บางทีก็เพราะจำเป็น บางทีก็เพราะสะดวก
แต่บางที่ไม่ใช่เพราะจำเป็นหรือสะดวก อาศัยเอาศัพท์มาใช้
เพื่อจะอวดตึกแกเท่านั้น ครนตึกแกถูกอวดหนักเข้า ผู้อวด
เพ็ดนจนไม่ซัดซัน ก็เลยเป็นโรคติดตั้งอฤต คนใช้ชนิดนี้
เวลาที่ใดก็ขยันนำที่ตั้งอฤตมาใหม่ ๆ เป็นเวลาโรคหนักที่สุด
ข้าพเจ้าเองก็เคยเป็นโรคชนิดนี้อยู่พักหนึ่งหลายปีมาแล้ว แต่
เคยจนอาการค่อยๆ เบาลง เป็นต้นว่า เมื่อจะพูดถึงคนฆ่ากันตาย
ก็ว่าฆ่ากันตายออกมาไทย ๆ ไม่ว่าจะฆาตกรรม ถ้าจะพูดถึง
คนฆ่าตัวตาย ก็พูดออกมาไว้ ๆ ว่าฆ่าตัวตาย ไม่ว่าจะอัตต-
วินาศกรรม ถ้าจะว่ากลางคืนก็ว่าออกมาตรง ๆ ไม่ว่าจะ
“ในยามรัตติกาล” ราวกับเทศน์มหาชาติตั้งนี้เป็นต้น เมื่อ

ความขยายตัวแห่งภาษา

ข้าพเจ้าหัดอ่านตัวหนังสือตั้งแต่อายุหกขวบ และได้อ่าน
ชั้นนารีมาใหม่ ๆ ก่าตั้งต้นความรู้ดิถีชั้นนารี คำอะไร ๆ ก็
นึกจะให้เป็นที่ตั้งออกไปหมด เมื่อจะเขียนว่า ข้าวดัง ก็แทบ
จะเปิดคณดิถีชั้นนารี เมื่อจะได้ความว่าควรเขียน ข้าวดังก็
หรือ ข้าวดังค หรือ ข้าวดังคณบางกระมัง พุคทจริง ถ้า
เปิดคณดิถีชั้นนารีตั้งก็ไม่มีคนเก้อ เพราะจะได้ความว่า
ในกลุ่มแม่น้ำสายตอนบนมีคนจำพวกหนึ่งเรียกว่าตั้งคณ ถ้า
เราเหมาเอาว่าไทยรู้จักข้าวดังมาจากแขกพวกนั้น ก็เห็นจะ
พอเขียนได้ว่าข้าวดังคณดอกกระมัง ทว่าท่านอย่าพาข้อ
ข้าพเจ้าไม่เคยคิดจะเขียนข้าวดังคณดอก เป็นแต่ดั่งมติดัว
อย่างให้สะใจเท่านั้น การที่เอาคำไทยแท้ ๆ ไปยกให้ตั้งคณ
หรือบาดันน หาดัวอย่างจริง ๆ ก็ไม่ยาก แต่ดัวอย่างจริง ๆ
หมักจะใหม่ ๆ การยกดัวอย่างใหม่ ๆ มาพูดไม่สู้ดี อาจดู
ออกกริบ อันที่จริงเราพูดถึงวิธี ไม่ใช่พูดถึงบุคคล ซึ่งเรา
ไม่รู้ดัว แต่อาจถูกออกกริบก็ได้

อาการโรคคณตั้งคณมีสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือเมื่อ

ความขยายตัวแห่งภาษา

ต้องการคำใหม่ก็ตรงใส่ศัพท์เดี๋ยวนั้น ขอนอาจยกตัวอย่าง
จริง ๆ ให้เห็นง่าย ๆ แต่การยกตัวอย่างจริง ๆ นั้น ไม่ใช่
คดีของคนฉลาดกลัวถูกออกปรับ เพราะฉะนั้นจะต้องสร้าง
ตัวอย่างขึ้น ต่างว่าจะคิดหาคำเรียกฟุตบอลเป็นภาษาไทย
เบ็ดตกชนนาร์ศัพท์ได้คำว่า บาตาहतกันทุก คนอื่นได้ยิน
นึกว่าเรียกฟุตบอลเห็นจะง่ายกว่า ถ้าเรียก ฟุตบอล ไม่สู้
ถนัดปาก จะเรียก ฟุตบอล ก็ยังได้ หรือถ้าจะขึ้นแปลเป็น
ไทยให้จนได้ ก็เรียกว่า หมากตั้น เด็กรูแต่วรรุอด

โรคคิดศัพท์หรือบาดันนั้น เป็นเหตุให้คำบางคำ ซึ่ง
เป็นคำไทยแท้ ๆ ถูก เปลี่ยนตัวสะกดเสียใหม่ตามวิธีในภาษา
อินเดีย ไม่ถึงกับเอาคำไทยไปยึดให้เป็นคำแขก เป็นแต่
เปลี่ยนตัวสะกดเขาอย่างแขกเท่านั้น

ความขอนจะยกคำ ๆ หนึ่งในปทานุกรมพิมพ์ครั้งที่ ๒
ขึ้นเป็นตัวอย่าง คือในหน้า ๒๕๓ คำว่า ดาบ สะกดตัว บ
แต่ในใบแก้คำผิดมีว่า ดาบ สะกด บ นั้นให้เปลี่ยนเป็น ดาพ
สะกด พ ข้าพเจ้าเห็นดังนักพิศวง จึงเที่ยวถามใครต่อใคร

ความขยายตัวแห่งภาษา

หลายคนที่ทำไมจึงเปลี่ยน เขาตอบว่าเป็นเพราะ คาน คำเดียวกับ คาน ถ้าเปลี่ยนตัว ว ต้องเปลี่ยนเป็น พ เปลี่ยนเป็น บ ไม่ได้ คำว่า คาน นั้นหาพจนานุกรมอยู่แล้ว และวิธีเปลี่ยน ว เป็น พ ก็รู้ มิใช่ว่าไม่รู้ แต่ก็ไม่หายพิศวงว่า คาน เปลี่ยน บ เป็น พ ทำไม จึงเทียบกันคำว่า คาน ในภาษาไทยต่าง ๆ ซึ่งมีใช้ไทยกรุงสยาม หรือมิได้อยู่ในสยาม ได้ความว่า คาน ฉวน เชน เรียกคานว่าคานบ้าง เรียกว่าจ้าวบ้าง ตามขนาดสั้นยาว ไทยเงี้ยวเรียก คานบ้าง เรียก คาน (คาน) บ้าง ไทยเหนือเมืองบ่ออยู่ในยูนนานเรียก คาน ไทยคำอยู่ในตองเกียเรียก คาน ไทยมุงอยู่นานกิงฟูเรียก คาน ไทยคำที่อยู่ในแะแซมเรียก คาน เป็นอันได้ความว่า คานก็คานก็ดี เป็นคำไทยแท้ ๆ วิธีเปลี่ยน ว เป็น พ เป็นวิธีแซกเราเอาวิธีแซกมาเปลี่ยนตัวสะกดคำไทยแท้ ๆ ทำไม หนึ่งคำไทยแท้ นั้น แม่กนก็สะกด น แม่คก็สะกดค แม่กบก็สะกด บ คำไทยแท้แม่กบสะกด พ มีที่ไหนบ้าง อีกประการหนึ่งตัว บ กับ ว นั้น ภาษาไทยพวกต่าง ๆ ใช้ปะปนกันเป็นอันมาก

ความขยายตัวแห่งภาษา

เป็นต้นคำที่เราใช้ว่า บิน นั้น ไทยนอกสยามหลายพวกใช้
ว่า ฉิน ถ้าเราถือคติว่า ฉ ต้องเขียนเป็น พ เราจะมีต้องพูด
ว่า นกพิน ดอกกระมัง

การเป็นดังนั้นจึงทำให้นึกว่า การใช้เปลี่ยนตัวสระกด คาบ
เป็น คาพ นั้น จะเป็นโรคติดตั้งสังเกตกันตามมาถึงตัวสังเกตคำ
ไทยแท้ ๆ ด้วยดอกกระมัง

โรคติดภาษาเขมรกับภาษาจีนมีอาการคล้าย ๆ กับที่
กล่าวมาแต่ในเรื่องโรคติดตั้งสังเกต จะยกมากล่าวซ้ำอีกก็
จะยืดยาวเกินไป จึงเป็นอันจบปาฐกถาเพียงนี้

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง
“ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชิวไลซ์”

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

นายกราชบัณฑิตยสภา

ทรงแสดง ณ สามัคยาจารย์สโมสรสถาน

วันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

เจ้าคุณประธานแลท่านทั้งหลายผู้เจริญ

คุณหนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ฉันตั้งใจจะชอกแซกถาม ไม่รู้จะ
ถามใครที่อยู่เฉพาะหน้า จึงตั้งปัญหาถามลงไปในหน้ากระ
ดาษเป็นเชิงปรารภว่า ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่าชิวไลซ์
ปัญหาเช่นนี้ผู้บัญญัติอาจย้อนถามว่า ถ้าอยากทราบทำไม
ไม่หาหนังสือมาอ่าน หนังสือฝรั่งเขาแต่งไว้มถมไปทีตอบ

(๑) ศัพท์สะกดการันต์ใช้ตามคัมภีร์ ตามพระประสงค์ขององค์ปาฐก-
สาราณียกร

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

ปัญหาปรารภชนิดนี้ ถ้าท่านถาม ฉันก็จำต้องอธิบายความ
ในใจฉันนั้น คือว่า หนังสือเช่นที่ท่านจะหาอ่านก็ไม่ต้อง
ไปหาที่ไหนไกล ในคู่มือที่บ้านฉันเองก็มี ๒ เล่ม ๓ เล่ม ซึ่ง
บนหลังสมุดหรือในหน้าฉันๆ ก่อตัวไว้ให้เป็นที่เข้าใจขอบัญ
หาที่ปรารภ ฉันไม่ได้หยิบหนังสือเหล่านั้นมาอ่านเพราะฉัน
นั้นม่ใจจะถาม ไม่ใช่ม่ใจจะอ่าน อันที่จริงวันต่อ ๆ มา
ฉันก็ได้อ่านหนังสือเหล่านั้นบางเล่มก่อนที่เขียนลงเป็นคำพูด
ได้เก็บเอาความบางข้อมากด่าบ้างก็มี แต่ไม่ได้อ่านในคิน
นั้น เพราะในคินนั้นมีความนุกอย่างเกะกะก้าวร้าว ไม่นึก
เชื่อว่าหนังสือจะแข็งแรงข้อความยาก ๆ ให้เข้าใจ ให้พอใจ
และให้วางใจว่าถูก ว่าหาข้อบกพร่องมิได้ ก่อนคินนั้นฉัน
ได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่งเรียกว่า สัตว์ ออฟ ชีวิต ไตเซชัน
แปลว่า คำนานแห่งอารยธรรม ซึ่งผู้แต่งเป็นนักปราชญ์ใหญ่
และเป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งปารีส หนังสืออัน
แต่งใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ไว้อำหรับให้เด็ก ๆ อ่าน เป็นหนังสือ
๓๐๐ หน้าเศษ ๆ เท่านั้น อ่านไม่ช้าก็จบ แต่เมื่อจบแล้วก็ยัง

ภาวะอย่างไรหน่อที่เรียกว่า ชิวไลซ์

ไม่รู้ว่อาหารขรรรมคืออะไร เพราะเขาไม่ได้อธิบายไว้ที่ไหน
ดูเหมือนจะถือเต็ยว่าผู้อานแม่จะยังเป็นเด็กกขอมจะรูแ่ดทุก
คน ซึ่งมีใช้ความจริงเตย ฉนเป็นผูใหญ่หนักหนาแ่ดแ่ก
ยังไม่รู หรือถ้าจะรูบ้างอย่างงู ๆ ปลา ๆ ก็ไม่แ่ดเห็นแ่จ่ม
แ่จ่มเหมือนเห็นหน้าท่านผู้ฟังอยู่ในเวถานี ส่วนท่านผู้ฟังน
อกประเตยฉนจะพิสูจน์ให้เห็นว่า โดยมากก็ไมรูเหมือน
กันว่ที่เรียกกันว่ ชิวไลซ์นคือภาวะอย่างไรแ่ แต่ถา
จะพูดที่จริง การพิสูจน์นก็ไมนาคจะตองพิสูจน์กนออก เพราะ
ฉนได้ประกาศแ่ดว่ฉนจะพูดเรื่องอะไร ท่านที่มาฟังโดย
มากก็มาเพราะยังไม่รูแ่ดอยากรู ถ้ารูแ่ดคงจะไม่ถ่อร้าง
ถ่ร้างกายมานั่งเกาอหลังแ่จ่ง ๆ ให้เมอย ถ้ารูแ่ดคงจะ
ไม่ถ่อร้างมานั่งเกาอบางตัวไม่มีหลังจะแ่จ่งด้วยซ้ำ ท่านที่
มาเพราะไม่รูแ่ดอยากรูนั้น ขอจงให้อภัยแ่กฉน เพราะ
เมื่อท่านฟังจนตอดแ่ดก็ยังไม่รูขุ่ยนเอง ถาท่านตั้งเกดคำ
จะว่ “หน่อ” ในปรารภของฉน ท่านก็คงจะเห็นได้ว่ฉน
เองก็ไม่รู แ่ดถาไม่รูจะไปทำให้ท่านรูอย่างไรได้ อนึ่งฉนควร

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

เดือนท่านว่า เมื่อฉันทำให้ท่านเกิดพิศวงจนแล้ว ท่านอาจ
กลับไปหาหนังสืออ่านหาอธิบาย แต่เมื่ออ่านแล้วท่านอาจ
รู้ว่าหนังสือเขาว่าอะไร แต่ที่ท่านจะเชื่อตามที่เขาว่าหรือไม่
นั้นเป็นคนละเรื่อง ขรรมะเป็นของไม่มีตัวตน จะชี้เอาว่า
คือถึงนั้นถึงนั้น เหมือนขจรไชยเกาะหรือตั้งที่เป็นชนเป็นทอน
นั้นหาได้ไม่

ปัญหาปรารภของฉนวนหนักถ่วงได้ดังนี้ ๆ ว่า ในสมัย
นี้เราใช้ศัพท์ว่า อารยธรรมแต่ชีวิตไร้ชัยกันจนคุ้นปากคุ้นหู
เราหมายความว่าอะไร อะไรคืออารยธรรม ภาวะอย่างไรที่
เรียกว่าชีวิตไร้ชัย

ตรงนควรรชแจ่งวิรัชใช้คำอังกฤษว่า ชีวิตไร้ชัย แต่คำ
ศัพท์กฤตว่า อารยธรรมในทันที คำ ๒ คำ หมายความว่าอย่าง
เดียวกัน แต่คำศัพท์กฤตในทันทีใช้เป็นนามศัพท์ คำอังกฤษ
ใช้เป็นคุณศัพท์ อนึ่งภาษาอังกฤษที่ชื่อว่า ชีวิตไร้ชัย อย่าง
เดียวเพื่อจะกั้นมิให้ความฉงนเกิดแก่ผู้ไม่รู้ภาษาอังกฤษ อีก
ประการหนึ่ง ต่อไปอาจต้องพูดถึงการตรงกันข้าม จะใช้คำ

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

ว่า อารยธรรม ตรงกันข้ามกับ อารยธรรมไซ้ บาเบเรียน
ตรงกันข้ามกับ ชีวิต

คำว่า ชีวิต นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ
เคยทรงใช้ว่าอารยธรรม คงจะไม่ได้ทรงพระราชดำริว่าถูก
ตรงทีเดียว แต่จะหาศัพท์ไหนที่ถูกตรงก็ไม่เห็นมี ฉะนั้นไม่เคย
ตั้งศัพท์สำหรับคำนี้ ในที่นี้จึงใช้ตามที่ทรงใช้ไว้ คำว่าอารย-
ธรรมนั้น พดิกคูปทานุกรมของกระทรวงธรรมการแปลไว้ว่า
ธรรมะอันดีงาม อย่างหนึ่ง แปลว่า “ความจริงด้วยชนบ-
ชธรรมนิยมอันดี” อย่างหนึ่ง การที่แปลไว้เพียงเท่านั้นก็
พอใช้ได้ เพราะไม่ใช่หน้าที่ของปทานุกรมจะอธิบายว่าธรรม-
มะอย่างไรจึงจะว่าดีว่างาม ใครเป็นผู้ว่า แต่ที่ในสมัยไหน
ส่วนที่แปลอีกอย่างหนึ่งว่าชนบชธรรมนิยมอันดีนั้น ชนบชธรรม
นิยมอย่างไรเรียกว่าดี ดีตามความเห็นของใคร เมื่อครั้ง
ไร ที่จำต้องถามเช่นนั้นเพราะว่า ในประชุมชนต่าง ๆ ใน
ภูมิประเทศต่างกัน แต่ต่างสมัยกัน ย่อมมีธรรมะแฉกชนบชธรรม

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

เพี้ยนต่างกัน ขนบธรรมเนียมมีในประมุขชนไหน ก็มี
เพราะประมุขชนนั้นถอว่าดี แต่ดีตามธรรมะของประมุขชน
นั้น การที่ประมุขชนต่าง ๆ ถอว่าธรรมะแต่ขนบธรรมเนียม
ของตนเป็นธรรมะแต่ขนบธรรมเนียมตนนั้น ประมุขชนอื่นเห็น
ด้วยก้ม ไม่เห็นด้วยก้ม แต่ความเห็นดีหรือไม่เห็นดีนั้นเท่า
แม้ในประมุขชนเดียวกัน เมื่อนานเข้าก็อาจเปลี่ยนแปลง
ไปเป็นอย่างอื่น อย่างว่าแต่คนละสมัย ถึงในประมุขชนเดียวกัน
ในสมัยเดียวกัน ก็มีคนต่างพวกที่เห็นต่างกัน ยกตัวอย่าง
ง่าย ๆ ก็คือชายโดยมากเห็นว่าขนบธรรมเนียมเมียหลาย
คนดี หญิงโดยมากเห็นว่าป็นอนารยธรรมอย่างร้ายกาจเป็น
คน เพราะฉะนั้นจึงควรถาม ดังที่ถามมาแล้วว่า ที่เราพูดแต่
เข้าใจกันว่าอารยธรรมคือธรรมะอันดีอันงามนั้น ก็คือธรรมะ
อย่างไร อย่างไรเรียกว่าดี อย่างไรเรียกว่างาม ดีแต่
งามตามความเห็นของใคร ในสมัยใด

ถ้าจะพูดถึงศัพท์อังกฤษว่า ชีวิตไร้ชัย จะยกเอา ออกซ
ฟอด ดิกชันนารี เด่มหนึ่งใ ๓๒ เด่มออกจากคัมภีร์มาตรวจดู

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชิวไลซ์

อธิบายแห่งศัพท์ก็เห็นจะได้ผลที่เขามาใช้ได้ไม่เต็มเหนี่ยว เพราะจะได้ใจความแต่ตัวอย่างที่ใช้ในวรรณคดีมากมายเกินต้องการ ในทบทวนเป็นอันกล่าวเอาเองว่า ตามความเข้าใจ ขรรมดา ศัพท์อังกฤษว่า ชิวไลซ์ ก็มีความทำนองเดียวกับที่แปลอารยธรรมไว้ในพจนานุกรมของกระทรวงธรรมการนั่นเอง แต่ถ้าจะแปลตามธาตุ หรือตามที่มาเดิมแห่งศัพท์ ชิวไลซ์ก็แปลว่า "อันมีลักษณะอย่างชาวกรุง" เท่านั้นเอง ในหมอนฉันได้เห็นว่า นาคธรรม ใช้ในหนึ่งด้อยบางแห่ง คือคำแปล ชิวไลซ์ตามที่มาแห่งศัพท์ เป็นวิธิตีดยังความหมายในสมัยนี้ ไปยึดเอาความหมายเดิม ผู้ชำระในทางบัญญัติศัพท์ รวมทั้งตัวฉันเอง ต้องใช้วิธีน้อยๆ แต่ใช้ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผู้ที่ไม่รู้ความหมายปัจจุบัน ก็เข้าใจศัพท์ที่บัญญัติขึ้นนั้นไม่ได้

ย้อนกลับไปถึงคำอังกฤษ ใจความปัจจุบันผิดกับใจความเดิมจนยากที่จะเข้าใจได้ว่าชิวไลซ์ หมายความว่าอะไร เป็นเหตุให้ฉันนำมาพูดปรารภในวันนี้ ตามความเดิมที่

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

แปลสภาพไปถึงชาวกรุงนั้นในสมัยนั้นไม่ได้ เพราะกรุงมี
มากนัก จะถูกข้อนถามว่ากรุงไหนในสมัยไหน เป็นคนที่จะ
ถูกข้อนถามเช่นนี้ ก็เพราะชนบทรรมนิยมหรือธรรมของชาว
กรุงนั้น แม้ในสมัยเดียวกันก็มีหลายอย่างที่ชาวนอกกรุงไม่
นิยมว่าดี แต่ชาวกรุงอื่นเห็นบ้าง ไม่ต้องพูดอื่นไกล พูด
ถึงกรุงเทพนเอง แต่ก่อนมีชนบทรรมนิยมหลายอย่างซึ่งเรา
ไม่นิยมว่าดีในสมัยนี้ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถ้าการชำระความ
ในศาลกตบเอาจารีตนครบาลมาใช้จะเป็นอย่างไรบ้าง ใคร
อยากจะด้อมเดือกรุยเข้าเนอบ้าง ไม่ต้องพูดถอยหลังไปถึง
ด้อมเดือกรุยเขากับเนอ ดองถามผู้หญิงที่มานั่งฟังอยู่ที่หน้า
ใครจะยอมด้อมเดือหาหมุ่แซมบ้างหรือไม่ ใครจะยอมถอน
ไรเพื่อให้เห็นว่าเป็นผู้ตเคยไวกุบบ้างหรือไม่ ถ้าพูดถึงสมัย
เดียวกันคือเดยวณ ฉนอาจชอบชนบทรรมนิยมบางอย่างของ
เราซึ่งท่านไม่ชอบ แต่ฉนคงจะไม่ว่าท่าน แต่ท่านคงจะไม่
ว่าฉน ว่าเป็นบาเบเรียนเพราะเหตุฉน ในบ้าน ๆ เดียว

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

กัน ท่านแต่คุณตาคุณยายของท่านอาจนิยมไปคนละอย่างก็ได้

พูดมาถึงตรงนั้นฉันขอออกนอกเรื่องไปสักหน่อย เพื่อจะเล่าถึงห้องอาบน้ำของฉันทบ้าน ฉันทาห้องน้ำจืดอย่างใหม่สะดวและสะดวกดี พนห้องปูด้วยกระเบื้องเคลือบขาวฉนึ่งประดับด้วยแผ่นกระจกฉฉมพูนอน ๆ มีหน้าต่างแก้วเป็นขอบ ด้านกว้างของห้องด้านหนึ่งเป็นอ่างอาบน้ำ มีท่อไอน้ำร้อนแดงาเย็น มีบัวโปรย และมีท่อสำหรับระดมอกท่อหนึ่งต่างหาก เรียกว่าท่อมูรธาภิเชก ต่อจากอ่างอาบน้ำมาตามด้านยาวของห้องเป็นอ่างล้างหน้าติดอยู่กับฝา เหนือขึ้นไปมีห้องสำหรับวางเครื่องโกนหนวด ต่อไปถึงมุมมีชักโครกแดงอ่างน้ำพุ ข้างนมชนทำฉฉเข้าไปในฝาดำหรับวางของซึ่งใช้เมอนงทนฉฉ ต่อไปอีกมุมหนึ่งมีประตู ๒ ประตู ทางด้านกว้างเป็นประตูสำหรับนาย ทางด้านยาวเป็นประตูสำหรับบ่าวเข้าไปเช็ดกวาด ต่อประตูด้านยาวไปถึงโต๊ะแต่งเครื่องแต่งตัวมีกระจกเงาแผ่นใหญ่ หน้ากระจกมีทว้างหัว แปรง

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

แต่ตั้งอันซึ่งใจที่โตะแต่งตัวตามธรรมดา ต้องข้างกระจกเป็น
ศิวเดื่อผาพรอมเด็รจ เมื่ออาบนำแฉวกเตยแต่งตัวอยู่ใน
นันทเดยว การทำห้องนาชนคคอยอมให้ใหญ่กว่าห้องนา
ธรรมดา เตยใช้เป็นห้องแต่งตัวได้ แฉเพราะเหตุที่ใช้เช่น
นั้น จึงทำให้สละสลวยแต่ให้สบายด้วย

ฉนเถาถึงห้องนาเช่นน ทานนีกว่ากระไรบ้าง ฉนทาย
ว่าทานนีกต้องอย่าง อย่างหนึ่งนีกว่าเอาห้องนามาเถาทำไม
อีกอย่างหนึ่งนีกว่าห้องนาที่เด็รจอยู่ในศวนสละสลวยคคมาก ทาน
ไม่ได้นีกอย่างที่คุณทวดของท่านคงจะนีก คือว่าไปล้างหน้า
ข้างซักโครกแฉว ยังเอาหัวไปไว้ที่นั่นด้วย การทำเช่นนั้น
สละสลวยราคา พุดตามคำซึ่งคุณทวดคงจะพุดว่า เอาหัวไป
ไว้ไหนเว็จเป็นอัมมงคลที่สุด

ฉนเถาถึงห้องนาเพื่อจะให้ท่านเห็นว่า ขนบธรรมเนียม
ของคุณทวดนั้น ท่านไม่ค่อยจะนีกถึง ถ้าไม่เช่นนั้นฉนเถา
ยังไม่ทันหมด ท่านก็จะรู้สึกชอกชางทางสละสลวยแล้ว ฉนทาย
ว่าท่านไม่ได้รู้สึกเช่นนั้น กตบจะเห็นคคด้วยซ้ำ ทงนเป็นขอ

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชิวไลซ์

ทฤษฎีปัญหาของคณิตศาสตร์หนึ่งว่า ทฤษฎีบททฤษฎีบทหนึ่ง
ดีตามความเห็นของใคร เมื่อไร

ประเทศสยามเราเวลานี้ ดีตามความเห็นคนสมัย
บางพวกก็ว่า ยังไม่ชิวไลซ์ เพราะเหตุอะไรก็ตามแต่จะยก
ชนกต่าง คนบางพวกก็ว่าประเทศของเราเจริญแล้ว
เทียมประเทศชิวไลซ์ ถ้าจะพิจารณาตามถ้อยคำก็ยังไม่
ชิวไลซ์แท้ เป็นแต่เทียมเข้าไปเท่านั้น คนอีกพวกหนึ่ง เป็น
จำพวกที่ตาม กล่าวถึงประเทศสยามชิวไลซ์แล้วอย่างแท้ที่
เดียว แต่คนทกต่างเช่นหมชิวต่างประเทศรวมอยู่ด้วย ดัง
เราได้อ่านอยู่บ่อย ๆ ความเห็นทั้งสามอย่างนี้เราควรอยาก
ทราบว่าเป็นอย่างไร หรือเพราะไม่มีอะไรจึงว่ายังไม่
ชิวไลซ์ เพราะมีอะไรแล้ว แต่ยังมีน้อยจึงว่าเป็นแต่พอเทียม
ยังไม่แท้ แต่เพราะมีภาวะอย่างไรจึงว่าชิวไลซ์แท้ทีเดียว
ถ้าเราทราบเหตุที่ทำให้เกิดความเห็นทั้งสามอย่าง เราก็จะ
ได้ทราบว่า สิ่งไรเราบกพร่องพึงแสวงหา สิ่งไรเรามีค้อยู่
แล้วพึงสงวนไว้สำหรับความมั่นคงในอารยธรรมต่อไป

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชิวไลซ์

ทันตของเอาประเทศอื่น ๆ มาพูดกันบ้าง เชิญท่านนึกถึงประเทศที่ท่านคิดว่าชิวไลซ์ที่สุด จินชิวไลซ์หรือไม่ อังกฤษเป็นอย่างไร อเมริกาเป็นอย่างไร อิบิชชี่เนียประเทศมักษัตริย์เป็นอย่างไร สวีเดน นอร์เว เดนมาร์ก ฮอลแลนด์ เบลเยี่ยม ประเทศมักษัตริย์ปกครองอยู่ในยุโรป เหล่านี้ประเทศไหนชิวไลซ์บ้าง ไส้ดี รับบดิก แชนนิโกรชิวไลซ์หรือไม่ รัชเซียเป็นอย่างไร อิตาลีเป็นอย่างไร ประชุมชนพนเมืองนวกนั ซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้มีชาวโทรเทศมาว่าบึงฝรั่งน ชิวไลซ์หรือไม่ ธิเบต ซึ่งควรจะบริบูรณ์ด้วยศีลธรรม เพราะตั้งฆราวาสแต่คณะตั้งฆฎูปกครองบ้านเมือง ชิวไลซ์หรือไม่ ถ้าท่านนึกว่าประเทศไหนชิวไลซ์ จงนึกต่อไปว่าเขาชิวไลซ์เพราะความดีข้อไหน ถ้านึกว่าไม่ชิวไลซ์ ก็เพราะเขามีความชั่วหรือขาดความดีข้อไหน เมื่อคราวมหาสงคราม เราพวกสัมพันธมิตรช่วยกันร้องเบิ่ง ๆ ว่ารบเพื่อบำรุงรักษาไว้ซึ่งอารยธรรม หมายความว่าเยอรมัน ออชเตเรีย เคนรก็ บัดแกเรีย ไม่ชิวไลซ์ พวกเราผู้ชิวไลซ์ จึงต้องช่วยกันปราบปราม แต่พวกเราผู้ชิวไลซ์นั้นรวมทั้งแขกดำ

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชีพ

ชาวอเมริกันซึ่งจะเลิกบึงฝรังกันแล้วหรือยังก็ยังไม่แน่นอนด้วย
ในเวลานี้เมื่อสงครามสงบไปแล้ว เรากลับคิดว่าเยอรมัน
ชีวิตไร้ชีพกว่าแขกดำดังที่เราเคยคิดแต่ก่อน

ตัวอย่างที่สงครามทำให้เกิดอารยธรรมโยกย้ายไปได้
เช่นนี้ ดูที่เหมือนจะรวมความลงไว้ว่า ชีวิตไร้ชีพแปลว่าพวก
เรา ไม่ชีวิตไร้ชีพแปลว่าพวกเขา เมื่อเลิกสงคราม เลิกความ
เป็นเขาเป็นเรา นัยหนึ่งเมื่อฉันทาคติแฉกโทษาคติเป็นต้นบัน
เทาไปแล้ว อารยธรรมก็ย้ายทิศย้ายทางไปได้ ถ้าอารยธรรม
โยกย้ายได้โดยประการฉะนี้ จะเป็นด้วยความรักความเกลียด
หรือหลงความกลัวก็ตาม อารยธรรมก็เกิดออกก่อกำเนิดอยู่ในอคติ
จนไม่น่าจะเชื่อว่าเป็นของดี

แต่เมื่อเรายังไม่ทราบแน่ชัดว่าอะไร เราก็คควรลงมติตัดสิน
กันว่า อารยธรรมเป็นของดีไว้ก่อน เพราะถ้าไม่ดีเราแตกคน
ทั้งหลายก็คงไม่ยกย่อง การที่จะตัดสินใจเพียงว่าอารยธรรม
เป็นของดีนั้นไม่ยาก ข้อยากอยู่ที่ว่าดังที่เราตัดสินว่าดีนั้นคือ
อะไร

การค้นคว้าดังใดสิ่งหนึ่งซึ่งรวมอยู่กับสิ่งอื่น ๆ เป็นอัน

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

มากน่น นวชอยู่วชหนึ่ง อังกฤชเรียกว่า อติมนะสน คือเด็ก
ว่าตั้งโตไม้ไผ่ก๊กนอกเดี่ยว ตั้งที่ยังไม่ถูกก้นออกก็เหลือ
น้อยเข้าน้อยเข้า จนเมื่อกันตั้งที่ไม้ไผ่ออกหมดแล้ว ตั้งที่
เหลืออันน้อยเข้าน้อยเข้า จนเมื่อกันตั้งที่ไม้ไผ่ออกหมดแล้ว
ตั้งที่เหลือ (ถ้ามี) ก็คือตั้งที่ไผ่ เราลองใช้วิธีตรวจภาวะ
ชนิดไหน ขนบธรรมเนียมนั้นไม้ไผ่หน้าเหนือ วิชิตตรวจดู
ภาวะชนิดไหน ขนบธรรมเนียนั้นไม้ไผ่หน้าเหนือแห่ง
อารยธรรม แล้วก้นออกเดี่ยวที่ตะอย่างที่ตะอย่าง

อารยธรรมฝ่ายหนึ่ง อารยธรรมฝ่ายหนึ่ง สองฝ่าย
นี้เป็นของตรงกันข้าม เพราะฉะนั้นควรเข้าใจว่า ตั้งที่เป็นหน้า
เหนือหรือเป็นหัวใจของอารยธรรมนั้น ไม่มีในอารยธรรม
ภาวะหรือขนบธรรมเนียน้อยอย่างใดทั้งในพวกอารยธรรมแต่
ในพวกอนารยธรรม เป็นของมีสามัญในประชุมชนทั้งต้อง
ชนิดไร้ พวกอารยธรรมจะยกย่องตนเองว่าชีวิตไร้เพราะ
มันมีใช้สิ่งพิเศษซึ่งทำให้ฝ่ายหนึ่งเป็นอารยธรรม ฝ่ายหนึ่ง
เบนพวกอนารยธรรม ยกตัวอย่างว่า ถ้าเราอ่านหนังสือ
ออกเขียนหนังสือเป็น เราจะยกตัวอย่างดีกว่าคนอื่นที่อ่านหนังสือ

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชิวไลซ์

ดื้อไม่ออกเขียนหนังสือไม่เป็นนัยกได้ แต่ถ้าอ่านออกเขียน
เป็นด้วยกัน เราจะยกข้อที่เราหนังสือมาเป็นเหตุว่าเราคึก
ว่าเขาก็ไม่ได้ตัวเอง โดยนัยทกถาวระนัจนจะเข้าใจว่า
ความตซึ่งเป็นนาเนอของอารยธรรมน เป็นตั้งซึ่งไม่มีใน
อนารยธรรม

กตั้งไรเ้าเป็นนาเนอของอารยธรรม ทพยหรือ
อำนาจหรือ เครื่องจักรหรือ มีเมยคนเดี่ยวหรือ หรืออะไร
เราตองจับหัวข้อมาพิจารณาเป็นข้อ ๆ ดูว่าจะได้ผลอย่างไร
บ้าง

ทพยหรือคอออารยธรรม มงมคอชิวไลซ์ ขอนเห็น
จะไม่ตองพดกันมาก เพราะยังไม่เคยได้ยนิใครกถาวเดี่ยวว่า
อารยธรรมคอความมงม คำความมงมนยอมเข้าใจกนว่ามี
ทพยเหลือไชส่อย หรือถ้าไม่เหลือกมิไชจายอย่างพุ่มเพื่อย
แต่ในสมัยน ประเทศใหญ่ ๆ ทนยมกนว่าชิวไลซ์มีหลาย
ประเทศซึ่งยากแค้นแค้นเชญ จนตั้งไม่เห็นว่าจะไชหนให้
หมดอย่างไรได้ ถานาเนอของอารยธรรมคอความมงมไช
ประเทศเยอรมน ซึ่งเมือกอนสงครามเป็นประเทศชิวไลซ์ตาม

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

เกณฑ์มั่งมี ก็กลับไปเป็นพวกอนารยชน เพราะยากจน
จนไม่อาจปลดหนี้ได้ ในเวลาที่อดคอดตัว ๆ ไปในโลกเช่นนี้
ถ้าอารยธรรมคือความมั่งมี อารยธรรมในโลกสมัยนี้กรวย
หรือเต็มที การทำงานประมาณเป็นเรื่องลำบากยากเย็นด้วย
กันทุกประเทศ ถ้าจะพูดเฉพาะประเทศเรา บั้นอารยธรรมต
ลงไปจนต้องเก็บภาษีชน แด่คตเงินเดือนข้าราชการ แด
ข้าราชการนั้นเมื่อถูกคตเงินเดือนลงไป ความมั่งมีลดน้อยลง
ก็ต้องเข้าใจว่าหย่อนอารยธรรมลงไปด้วย เพราะถ้าความ
มั่งมีเป็นอารยธรรมของประเทศ บุคคลผู้มั่งมีก็คงจะชีวิตไร้
กว่าคนจนดอกกระมัง พระสงฆ์ผู้ทรงศีลไม่โหมยใคร คง
จะชีวิตไร้ช้อยกว่านายโจรมาก ถ้าจะพูดถึงประเทศที่ฉันนึก
ได้เวลานี้ความมั่งคั่งด้วยแก้วแหวนเงินทองเหลือใช้เหลือล้นย ก็
มีแต่ประเทศมองโกเลีย ซึ่งได้พินดินมากไปด้วยแร่ทองแร่
เงินแร่แก้วต่าง ๆ อันไม่สู้ปรารถนาเพราะไม่มีที่ใช่ แต่ถึง
มองโกเลียจะเป็นประเทศมั่งมีเช่นนั้น ก็ไม่เคยมีใครนึกเลยว่า
มองโกเลียชีวิตไร้ ถึงแม้ว่าในเวลานี้ ชาวรัสเซียเข้าไป

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

ครอบงำมองโกเตี้ยอยู่ภาคหนึ่ง โดยความกตัญญูว่านำอารย-
ธรรมเข้าไปให้ก็จริง แต่อารยธรรมของรัชเชียนบางที่ก็
เรียกบอดเชวิต บางที่ก็เรียกช่ออย่างอื่น กตัญญูรูปดงใน
ช่อที่ว่า ไม่เคยได้ยินใครผู้นับถืออารยธรรมแต่ดงเดียวว่า
ความมั่งมีเป็นนาเหือของอารยธรรม ควรเราจะกันความมั่ง
มือออกเสียว่าเป็นพวกไม่ใช่

ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สิน ก็อำนาจคณาเหือของอารยธรรม
ช่อนคงจะรบบปฏิเสชกันทันที เพราะเรากตัญญูเหือยัยคำ
“อำนาจคณาธรรม” อยู่เมื่อคราวมหาสงครามเหือเอง เรา
อาจพูดถึงอำนาจแห่งธรรมก็ได้ หรือแม่จะพูดว่าธรรมคือ
อำนาจก็ยงได้ แต่ที่จจะว่าอำนาจคณาธรรม หรืออำนาจเป็น
นาเหือของอารยธรรมนั้น ในดงมยนั้นไม่มีใครกตัญญูเป็นแน

กว่า ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว พระเจ้าอโศกเป็นใหญ่ในอิน-
เดีย ได้มรดกอำนาจมาจากพระเจ้าปู่แต่พระเจ้าพ่อบ้าง แล้ว
แผ่อำนาจออกไปโดยดำพิงพระองค์เองอีกเป็นอันมาก คึก
ใหญ่แต่คึกสุดท้ายของพระเจ้าอโศกคือ เมื่อทรงยกทัพไปตี

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

กติงคราษฏร์ ชาวกติงก็เสียพลเมืองเพราะถูกจับไปเป็นเชลย
เพราะตายในสนามรบ แต่ตายเพราะบาดเจ็บแตกค้อนอน
เนื่องแต่การรบ รวมทั้งหมดกว่าครึ่งด้านคน นอกจากนยง
มีคนที่ได้ทุกข์เพราะสงครามครั้งนี้ คือ เสียญาติมิตรที่ตาย
ไป เสียทรัพย์เพราะถูกย้าย เสียตำแหน่งที่อยู่แตกการทำมาหา
กิน เหล่านี้เป็นต้น พระเจ้าอโศกได้ทรงเห็นคนตาย คนเจ็บ
แตกหนีทุกข์ ในประเทศกติงก็เกิดสังเวทในพระหทัย ทรง
รู้สึกว่าการชนะด้วยอาวุธนั้นสู้ชนะด้วยธรรมะ (เรียกว่า ธรรม-
วิชัยในคิลาจารึก) ไม่ได้ ความรู้สึกเช่นนั้นทำให้เกิดความ
ใคร่ในธรรมะ (เรียกว่า ธรรมกามตา ในคิลาจารึกทำให้
ทรงเห็นว่าอหิงสาเป็นทางดีในความประพฤติ เดยเด็กใช้
อำนาจเอาชนะแก่ผู้อื่นโดยกำลังอาวุธ นัยหนึ่งเด็กการทำ
สงคราม หนีไปใช้อำนาจเป็นทางทำให้ธรรมะแผ่ซ่านไปใน
โลก ก่อนนั้นพระเจ้าอโศกก็ทรงนับถือพุทธศาสนาอยู่แล้ว
แต่ยังไม่นับถือเต็ม ๆ เพราะยังไม่ประสบเหตุซึ่งทำให้เห็นจริง
ในคำสอนของพระพุทธเจ้า บัดนี้เมื่อได้เห็นทุกข์ของชนผู้แพ

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชวีไลซ์

เกิดความตั้งเวหาในพระหทัย ก็หวนไปคำนึงถึงพระพุทธรเจ้า
เกิดเดอมไต้ยั้ง ๆ ขน ทรงเห็นว่าธรรมะของพระพุทธรเจ้า
เท่านั้นจะเป็นเครื่องตัดสังขารได้ จึงทรงจัดให้พระธรรมเป็น
ความรู้แผ่ไปทั่ว โดยวิธีที่จัดใหม่เส้าหินศิลาจารึกพระธรรม
เที่ยวปักให้คนอ่านในราชอาณาจักรอันกว้างใหญ่ พระองค์
เองเสด็จจารึกในที่ต่าง ๆ แทนวิหารจารึก คือเที่ยว
ดำรงค์ ตามเยี่ยงพระราชอาแต่ก่อน ต่อมาทรงจัดให้มันัก
ธรรมออกเที่ยวสอนพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ทั้งในอิน-
เดียแดนนอกอินเดีย เมืองไทยก็ได้รับประโยชน์อันเนื่องมา
แต่ครั้งนั้น นี่เป็นตัวอย่างการใช้อำนาจในทางธรรมได้ผล
ยี่ดยาวแดนกว้างใหญ่ไพศาล เป็นตัวอย่างอันดีแก่คนทั้งหลาย
ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจ อำนาจนั้นถ้าใช้ในทางหิงส์าก็เป็นของไม่
ยี่ดี ถ้าใช้ในทางธรรมก็เป็นเหตุให้เกิดความสุขุมั่นคง ชื่อ
อันหอมของผู้ใช้อำนาจในทางนั้นก็อยู่ไม่ยั้งยืน เสมอกับชื่อ
อันเหม็นของผู้ใช้อำนาจในทางตรงกันข้าม ชื่อของผู้มีอำ-
นาจทั้งสองชนิดย่อมติดอยู่ในตำนานของบ้านเมืองแดนของโลก

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

แต่ "กตัญญู" คนตะอย่าง

ในสมัยโบราณ อีกสมัยหนึ่งมีหมู่คนที่เรียกกันว่าไม่ชีวิตไร้ คือพวกชนเผ่าพวกตาดเป็นต้น มีอำนาจปราบพวกที่เรียกกันว่าชีวิตไร้ราบไปทั้งเอเชียยุโรปแอฟริกา แต่ถึงจะมีอำนาจเช่นว่า ชนพวกนั้นก็ยังถูกเรียกว่าบาเบเรียนอยู่นั่นเอง หนึ่งในเวลานั้นประเทศเล็ก ๆ ในยุโรปหลายประเทศ คือฮอลแลนด์เดนมาร์กเป็นต้น ที่นับถือกันว่าชีวิตไร้อย่างสูง แต่ถ้าจะพูดเรื่องเอาอำนาจเข้าช้กับชีวิตไร้ ฮอลแลนด์เดนมาร์กก็ไม่มีอำนาจเทียบเท่ากับประเทศใหญ่ได้ เพราะฉะนั้นควรเห็นว่าอำนาจไม่ใช่หน้าเนื้อของอารยธรรม

ถ้าเช่นนั้นความมีเนื้อที่อาณาเขตใหญ่แต่คนมากกระมังคือหน้าเนื้อของอารยธรรม ชื่อนักคิดของคอบว่าไม่ใช่ เพราะไม่เคยได้ยินใครกล่าวแต่อย่างว่า ประเทศจีนชีวิตไร้กว่าประเทศไหน ๆ ในยุโรป หรืออบิเซเนียชีวิตไร้กว่าชีวิตเซอแดนส์ ถ้าไม่ใช่ความมั่งมี ไม่ใช่อำนาจ ไม่ใช่อาณาเขต

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า จิวไลซ์

ใหญ่มีคนมากก็อะไรเด่า เป็นหน้าเนื้อของอารยธรรม จะว่า
ชนบธรรมเนียมที่ชายมีเมียคนเดียวก็เห็นจะไม่ใช่ เพราะเหตุ
สองประการ ประการหนึ่งเพราะประสมชนที่นิยมว่าจิวไลซ์
ใช้ประเพณีมีเมียหลายคนก็มี ยิ่งกว่านั้นประสมชนที่ว่าจิว-
ไลซ์มีเป็นอันมากที่มีเมียในกฎหมายคนเดียว แต่มีเมียนอก
กฎหมายต่างหาก แดบางประเทศก็มีกฎหมายบัญญัติไว้ตาม
ตักสิแห่งคำสั่งว่าหญิงชายแต่งงานกันแล้วหย่ากันไม่ได้เป็น
อันขาด เพราะการแต่งงานนั้นเป็นของพระเจ้าอำนาจมาแต่
สวรรค์ สิ่งใดที่พระเจ้าอำนาจลงมา ถ้าใครขัดขึ้นก็บาป
หนายิ่งนัก เมื่อตักสิแห่งคำสั่งนามเช่นนั้น กฎหมายบ้านเมือง
ก็บัญญัติตาม คือคนที่แต่งงานกันแล้วหย่ากันไม่ได้เป็นอัน
ขาด แดเมื่อหย่ากันไม่ได้จะมีผัวใหม่เมียใหม่ก็ไม่ได้ตาม
กฎหมาย ผู้ตะเมิดมีโทษถึงติดคุก กฎหมายเช่นนี้บัญญัติ
ฝ่าฝืนกรรมดาของกนมิใช่น้อย เพราะบังคับให้หญิงชายที่
อยู่ด้วยกันไม่ได้ต้องอยู่ด้วยกัน ผัวเมียที่อยู่รวมกันไม่ได้

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้สาระ

แต่หย่ากันไม่ได้ ก็ต่างคนต่างอยู่ ชายอาจไปเป็นลัวะหญิง
อื่น แต่หญิงอาจไปเป็นเมียชายอื่นที่ไม่ได้แต่งงานกัน โดย
ที่ต่างฝ่ายต่างทำไม่รู้ไม่เห็นก็ได้ การเป็นไปดังนี้เป็นอันมาก
ในประเทศที่มีกฎหมายเช่นที่กล่าวนี้ ถ้าจะย้ายไปพูดถึงประ
เทศอื่น ๆ ที่ไม่ห้ามการหย่า ก็มีคนแต่งงานกันดองตุ อยู่
ร่วมเรือนกันจริง ๆ หัดนอนด้วยกันจริง ๆ แต่พอซัดใจ
กันนิด ๆ หน่อย ๆ ก็หย่ากันอย่างที่ได้ยินอยู่เสมอ ๆ ใน
พวกนางเอกภาพยนตร์เป็นต้น เหตุแห่งสงครามนั้นหา
ง่ายเสมอ แต่เหตุสำหรับหย่าดูเหมือนจะหาง่ายกว่านั้นอีก เมื่อ
เร็ว ๆ นี้ได้เห็นหนังสือพิมพ์ว่าลัวะชอบแต่งตัวเรียบร้อยเวลา
กินข้าวเย็น เมียชอบแต่งเครื่องห้องนอนไปนั่งกินข้าวด้วยกัน
เท่านั้นก็เป็นเหตุหย่ากันได้ กฎหมายลัวะเมียในประเทศต่าง ๆ
มีเรื่องยากเสมอ เพราะหัวใจคนมีหลายอย่างตามที่ธรรมชาติ
สร้างสรรมา กฎหมายจะบัญญัติอย่างไร ก็คงจะไม่เป็นที่
ถูกใจคนจำนวนมากทั้งนั้น เหตุนี้ถ้าจะพูดถึงการมีเมียคน
เดียวจริง ๆ จะหาประชุมชนไหนเป็นตัวตัวอย่าง ก็จะต้องเสีย

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

เพราะในพวกชาวป่าเถื่อน ซึ่งเมื่อมีเมียคนเดียวแล้ว ก็มีคนเดียวจริง ๆ หาให้มีเมียในกฎหมายคนเดียวแล้วมันออกกฎหมายต่างหากไม่ ชาวป่าพื้นเดิมในประเทศบราซิล คนพื้นเดิมหลายจำพวกในอเมริกา พวกเวททา คือชาวป่าในดังกา พวกชาวป่าเกาะแอนตะแมน เหล่านี้มีเมียคนเดียวทั้งนั้น ชายไหนมีเมียมากกว่าคนเดียวก็จะถือกันว่าชวร้าย ถูกเนรเทศหรือถูกฆ่าแล้วแต่ธรรมเนียมในประชุมชนนั้น ซึ่งมีนักปราชญ์คนหนึ่งชื่อ โปรเฟสเซอร์ เวสต์เตอร์มาก เขียนไว้ในหนังสือว่า ชาวป่าพวกหนึ่งเรียกว่ากาโดก ไม่ยอมให้ชายไหนมีเมียกว่าคนหนึ่งเลย แม้หัวหน้าของประชุมชนซึ่งเดิมอยู่กับเจ้าแผ่นดินก็ต่อของมีคนเดียว คนมีฐานะดีอาจมีบ่าวหญิงกี่คนก็ได้ แต่ถ้าเขาเป็นเมียเป็นเกิดความใหญ่ ทนพูดตรงกันข้ามว่า ในประเทศอียิปต์โบราณเมื่อ ๘๐๐๐ ปีมาแล้วนั้น พงศ์าวดารกล่าวว่ามีอารยธรรมสูง แต่ใช้ประเพณีมีเมียหลายคน จำนวนเมียมากหาได้เป็นเหตุให้ถือกันว่าไม่ชีวิตไม่ เหตุที่ประชุมชนชาวป่าเถื่อนบางพวกเคร่งครัดในเรื่องมีคนเดียว

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิตไล่

ประเทศที่เรียกกันว่าชีวิตไล่ดีกับไม่เคร่งครัดจริงจริงนั้น จึง
ควรถือได้ว่าประเพณีชายมีเมียคนเดียวนั้น มีใช้นาเอนของ
อารยธรรม

ยังมีความออกข้อหนึ่งซึ่งควรจะกล่าวต่อเนื่องกับปัญหา
ผัวเมียที่พูดมาแล้ว คือธรรมะระหว่างหญิงกับชาย นัยหนึ่ง
ความไม่เป็นในระหว่างเพศ คือธรรมะระหว่างหญิงกับ
ชาย นัยหนึ่งความไม่ปนตะว่นปนดเกในระหว่างเพศ ข้อนี้
ว่าเป็นนาเอนของอารยธรรมก็ได้ ในยุโรปสมัยกรีกโบ
ราณ สมัยโรมันโบราณ สมัยกลางแต่สมัยต่อมา ความบริ
สุทธิ์แห่งเพศมิได้เป็นของนับถือกันว่าเป็นของดีจริงจึงเหมือน
ที่ชาวป่าบางจำพวกนับถือ แต่ถ้าจะระบุชื่อคนมีเกียรติยศใน
ยุโรป ซึ่งชาวป่าบาเบเรียนยอมจะเห็นเป็นคนเดวทราม ก็
อาจะระบุได้เป็นแถว คือ โซเครตัส เซกซ์เปีย ราเฟล
ซีซาร์ นโปเลียน เวดดิ้งตัน เป็นต้น ท่านเหล่านี้ชาวป่า
ไม่คบทั้งนั้น ถ้าจะพูดถึงหญิงที่ไม่บริสุทธิ์โดยทางแต่งงาน
ไซ้ การที่คนจะรังเกียจหรือยกย่องก็ได้แต่อำนาจวาสนา

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า จิวไลซ์

ของชาย เป็นคนว่า มาตาม ปอมปดัว แดมาตาม ดุ
ยาหรี ทงตองน เป็นต้นมคัวเด็กของพระเจ้าแผ่นดิน คน
ทงหลายประจบยิ่งกว่าประจบพระมเหสี ไม่มีใครกล่าว
เป็นผู้ไม่บริสุทษด้วยพิชเตงงาน อันพระเจ้าอำนาจมาแต่
สวรรค์คนนเคย ถ้าจะพูดถึงตมยนิ แดพูดถึงประเทศทนิยม
กัณาชิวไลซ์นิกหนา กัณาจะเห็นวาดังทกถาวนกมิชานาเนอ
ของอารยธรรม เพราะอ่านในหนังสือเห็นได้วาดังแต่สงคราม
แล้วมา หึงตงวนความบริสุทษของตน แดชายนับถือ
ความบริสุทษของหญิงน้อยเขากว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ข้อ
นมทอานที่จะนำมาพูดได้แทบไม่รู้จักจบ แต่จะขอพูดเพียง
เทานรวมความตงได้วา ถ้าถือเอาความบริสุทษระหวางเพศ
หญิงชายเป็นนาเนอของอารยธรรมไซริ อารยธรรมในโลก
ตมยนิกมนอยตงไปเป็นอันมาก

ยังมีคุณธรรมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนับถือกัณาเป็นของดี
คือความนับถือกรรมดีทษของผู้อื่น นัยหนังสือความเวินจากการ
ถือเอาชังทรพยของเขา ถ้าจะกล่าววาคุณธรรมของนเป็นนา

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ขีด

เนื้อหาของอารยธรรมก็กล่าวไม่ได้ เพราะประเทศที่นับถือกัน
ว่าชีวิตไร้ขีดมากนัก ในสมัยนั้นเรื่องผู้ร้ายรุนแรงมาก ๆ
แทบทั้งนั้น ดังเราเคยได้อ่านเรื่องคนร้ายในกรุงใหญ่ ๆ
ของอเมริกาเป็นต้น ปัญหาโจรผู้ร้ายเป็นเรื่องใหญ่ชนทุกที่
แต่ทุกประเทศ เดียวกันเป็นปัญหาสำคัญทั่วโลก รวมทั้งใน
เมืองเราด้วย การมีกฎหมายไว้สำหรับตัดสินลงโทษผู้ร้าย
ให้สมแก่โทษ แต่การมีคุกตารางไว้สำหรับจำขังคนทำผิดให้
เช็ดหยาบ ตลอดจนประหารชีวิต ก็ไม่ปรากฏทำให้การ
โจรผู้ร้ายลดน้อยลงเลย กลับจะมากขึ้น การเป็นไปทั่ว ๆ
โลกนั้น จะคิดแก้ไขนั้นได้ก็คิดกันมานานแต่ได้ทดลอง
ด้วยวิธีแก้กฎหมาย วิธีแยกนักโทษเด็กจากผู้ใหญ่ วิธีสอน
ให้มัวอาชีพเป็นต้น แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่าใครได้พบวิธีอะไร
แล้วจะทำให้การโจรผู้ร้ายในบ้านเมืองลดลงไปได้ หรือถ้า
พบแล้วก็ไม่กล้าลอง เป็นต้นว่าผู้ร้ายซึ่งเห็นได้แน่ว่าจะไม่
กลับเป็นคนดีได้นั้น ถ้ามีกฎหมายว่าให้จับตัวคนเดียว ก็
จะได้ผลดีอย่างก็อาจจะระงับอย่างหนึ่ง จะไม่เป็นผู้ให้

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิต

มรดกความเป็นผู้ร้ายแก่ถูกหลานอย่างหนึ่ง คนคนหนึ่งใช้
จะทำการงานไม่ได้ ทจริงก็เหมือนกับไก่ตอนซึ่งแม่เด็ก
การก้าวร้าวกับไก่อื่นแล้ว ก็ยังหากินอยู่ตามเคยนั่นเอง ถ้า
เราศึกษาเห็นจริงในวิชายูนิคส์เราคงจะเห็นว่าความคิดเรื่อง
ตอนผู้ร้ายนั้นค่านึงมาก ปัญหาว่าจะควรทำอะไรในเรื่อง
โจรผู้ร้ายนั้น มีในหนังสือประเภทที่เรียกกรรมโนโดย ซึ่งถ้า
จะหามาได้ก็จะได้คุณค่าของ จึงเป็นเรื่องสำหรับนัก
ปราชญ์คิด มิใช่เรื่องซึ่งคนที่ได้เดาเรียนกลาง ๆ แดปานกลาง
จะเข้าใจให้อ่องแท้ได้ ส่วนคณะอัยเตอร์ในกรุงใหญ่นั้น
อ่านในหนังสือได้ความว่า มันมีรายได้อันเกิดจากมิจฉาย์พี
ละหลายสิบล้านเหรียญ แต่ยังมีเรื่องว่าเจ้าพนักงานตงแต่ผู้
น้อยไปจนผู้ใหญ่วิบสันบน จนเป็นเหตุให้อัยเตอร์มีอำนาจใน
ทางการบ้านเมืองอีกเดา เพื่อนฉันคนหนึ่งได้เคยไปเห็นใน
ออฟฟิศไปรษณีย์หลายแห่งทั่ว ๆ ไปในประเทศชีวิตอิสระประ
เทศหนึ่ง ปรากฏว่าเด่มยื่นไปรษณีย์ของททการติดต่อกับ
ข้าราชการชนนั้น มีบันไดในตึกทุกคน ด้วยกัวพวกอัย

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

เมื่อจะกรูเข้าแย่งหนึ่งต่อแถมเงินที่อยู่ในออฟฟิศ แต่บันในต้น
ชกนยังไม่ว่าง เพราะเต็มย่นกำลังทำงานมักจะเผดอ ต้อง
มีบ่นกตอยุบหม้อมเด็กทณงเบองสูง คอยคุมเชิงอยู่ตลอด
เวลาออกชนหนง

เมื่อต้องสามเดือนนั้นฉันอ่านหนังสือเล่มหนึ่งว่าด้วยสงคราม
สเปนกับอเมริกา สงครามครั้งนี้เรียกว่าเมืองชน
ของสเปนซึ่งอยู่ในทวีปอเมริกานั้น สเปนปกครองจากอารย-
ธรรม อเมริกาจึงรบเพื่อจะพยงธรรมะชนิดนั้น ส่วนสเปน
กล่าวว่าจะต้องทำสงครามป้องกันทรัพย์สินสมบัติ เพราะอเมริกา
จะตั้งเมืองชนของสเปน คือคิวบา แดฮาวี ฟิเดลิส (อัน
มิได้อยู่ในทวีปอเมริกา) เท่านั้น ถ้าพูดตามอเมริกา สเปน
ก็ไม่ชีวิตไร้ชัย ถ้าพูดตามสเปนอเมริกาก็เป็นโจร เป็นการ
ถ้านารดกันฉัน ถ้าจะกล่าวทั่วไป การสงครามซึ่ง
กระทำแก่กันก็เป็นดังนี้โดยมาก ในที่สุดก็มีการแย่งเมือง
ชนหรือสมบัติ หรือบังคับให้ตั้งทรัพย์สินซึ่งผู้ถูกบังคับกล่าว
ว่าหาญตีธรรมมิได้ เพราะฉันจะถือว่าประเทศไหนชีวิตไร้ชัย

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

เพราะเว้นการถือเอาทรัพย์สินของผู้คนยากที่จะว่าได้ ถ้าจะพูด
โดยยุติธรรม ประเทศที่นับถือกันว่าชีวิตไร้ ย่อมจะมีคน
ไม่โงมย่น้อยกว่าคนโงมย แต่ก็ยังดูชาวป่าบางพวกไม่ได้
เพราะมีชาวป่าบางพวก ซึ่งถือธรรมะเรื่องการเว้นการถือเอา
ทรัพย์สินของผู้คนอย่างเคร่งครัด บางพวกซึ่งถือธรรมะเรื่องเว้น
การถือเอาทรัพย์สินของผู้คนอย่างเคร่งครัดที่สุด โปรเฟสเซอร์
เวซเคอร์มาก กล่าวว่าเขาเคยแต่งบางพวกในอเมริกา
เหนือเคยนับถือการเว้นอทินนาทานอย่างเด็ดขาด แต่ถ้อย
เช่นนั้นจนพวกคนชาวเขาเข้าไปปะปนอยู่ด้วย พวกคนชาวใต้พา
ธรรมเข้าไปปล่อยให้พวกเข้กแต่งไว้หลายอย่าง แล้วตั้ง
มิชชันนารีเข้าไปสอนให้ทราบไว้ว่าในภายหน้ามันรกไว้คอยรับ
พวกประพฤติกุศลธรรมนั้น ๆ นี้แหละ การเว้นแต่การไม่เว้นอทิน
นาทานมีทั้งสองอย่าง ในประชุมชนที่มักนับถือกันว่าชีวิตไร้
แต่ประชุมชนที่ไม่ชีวิตไร้ หรือกล่าวให้ยิ่งไปอีกว่าประชุมชน
ไม่ชีวิตไร้ มีบางพวกที่ไม่ม้อทินนาทานเลย แต่ประชุมชน
ชีวิตไร้ไม่มีพวกไหนที่ไม่ม้อทินนาทาน ดังนี้ ก็เห็นจะควร

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

ถือเอาได้ว่า การไม่โรมยอนนมไซ้หน้าเนื้อของอารยธรรม

ต่างหากเป็นสิ่งที่มักนับถือกันว่าสำคัญ ในอารยธรรม

แต่ก็จะต้องถามว่าต่างหากไหน เพราะต่างหากย่อมมีด้วยกัน
ทั้งนั้น ฝรั่งเศสต่าง ๆ ไปว่าความเชื่ออย่างคฤศเตียน
ซึ่งถือว่ามีพระเจ้าเป็นผู้สร้างแต่คุ้มครองตั้งทองหลายนบนเป็น
หลักสำคัญในอารยธรรมหลักหนึ่ง แต่ความเชื่อแต่ถือว่ามี
พระเจ้าผู้สร้างนมไซ้เชื่อแต่ถือกันแต่ในประชุมชนที่นิยมกัน
ว่าชีวิตไร้ชัย แม้พวกที่ถูกเรียกว่าไม่ชีวิตไร้ชัยก็เชื่อแต่ถืออย่าง
นั้นเป็นอันมาก ในสมัยดั้งเดิมดูเหมือนจะเป็นเช่นนั้นทั่วโลก
ผิดแต่เรียกชื่อต่าง ๆ กัน และเชื่อแปลก ๆ กันโดยปริยาย
เท่านั้น

กล่าวต่อไปในเรื่องศาสนา ถึงสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง
ในโลกนั่นคือ ความดีความชั่ว แต่จะกล่าวถึงความดีความชั่วเป็นหน้า
เนื้อแห่งธรรมก็กล่าวไม่ได้ ในสงครามที่แคว้นมาฝ่ายศัตรูไม่มี
ความดีความชั่วต้องข้าง เรายังไม่มีที่หวังว่าสงครามจะไม่มีใน
โลกภายนอก แท้จริงน่ากลัวยิ่งกว่าจะมี แต่ทั้งต้องฝ่าย

ภาวะอย่างไรหนอตเรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

คงจะกล่าวได้ว่าพวกเราเต็มไปด้วยความดีด้วย พวกเราเต็มไปด้วย
ด้วยความดี ถ้าคนเป็นกลางจะเชื่อทั้งสองข้างไม่มีใครมี
ดีด้วยกันเลย ส่วนในประชุมชนชาวป่าเถื่อนนั้น ถ้าพูดตาม
ส่วนแห่งจำนวนคนในประชุมชน ความดีก็เห็นจะมีส่วนสูง
กว่าในประชุมชนที่ถือกันว่าชีวิตไร้ชัย ยิ่งประชุมชนใดเป็นป่า
เถื่อนแท้ ก็ยิ่งช้อมาก เพราะไม่มีบัญญัติพอจะมีเด
มีเหตุยอมเอาเปรียบคนอื่น ยังมีอีกอย่างหนึ่งซึ่งถ้านึกอย่าง
อื่น ๆ ก็น่าจะเห็นว่าเป็นคุณธรรมของพวกชีวิตไร้ชัย โดย
เฉพาะ ถึงหนักคือความดีอาด แต่เมื่อพูดเช่นนั้นก็ควรจะต้อง
ถามว่าความดีอาดนั้นคืออะไร อย่างไรเรียกว่าอาด
แต่อาดตามความเห็นใคร ที่พูดเช่นนั้นเพราะว่า ต่างว่าเรา
ใช้หน้าประปาอาบฟอกชำระตัวเสร็จแล้ว ใช้ผ้าขนหนู
ใหม่ ๆ เช็ดแห้งแล้ว เราก็นึกว่าตัวเราอาด แต่มีคนใน
โลกนี้หลายล้านคนที่ไม่เชื่อว่าเราอาด หรือเชื่อว่าไม่
อาดเลยทีเดียว เพราะฟอกตัวด้วยชำระซึ่งทำด้วยน้าม
อะไรก็ไม่รู้ แดผ้าขนหนูอาจมีโรคเพราะถูกคนมีโรคจับก็เป็น

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

ได้ พุดถึงข้อนี้ขอเล่าถึงเมื่อคราวฉันไปอินเดียประมาณ ๘
ปีมาแล้ว ได้เที่ยวอยู่หลายเดือน จึงได้เห็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่ง
ชาวต่างประเทศไม่ค่อยได้เห็น ฉันไปดูการจัดสหกรณ์ จึง
ไปในตำบลซึ่งผู้ไปเที่ยวดูบ้านเมืองงาม ๆ ไม่ไป ได้ไปใน
หมู่บ้านชาวนาแต่ในบ้านราษฎรหลายแห่ง บ้านบางบ้าน
เจ้าของเชิญให้เข้าไปดูในเรือนถึงส่วนที่เป็นข้างใน ผู้ชาย
เข้าไม่ได้ พวกไปกับฉันที่เป็นชายก็ไม่ให้เข้า ให้ฉันเข้า
คนเดียว เข้าไปข้างในเห็นเป็นห้องโถงพื้นโปกด้วยดินกวาด
เตียน แต่มีผนังเชยวแก้อยู่ตามผนังบาง การกวาดเตียน
นั้นเพื่อความสะอาด แต่เมื่อกวาดแล้วยังไม่สะอาดแท้ ต้อง
เอาขงวโรยทั่วห้องแล้วกวาดอีกทีหนึ่ง เมื่อได้ทำเช่นนั้นแล้ว
จึงจะสะอาดแท้

ครั้งหนึ่งฉันไปในเมืองโกตซึ่งแขกเมืองไม่ค่อยไปถึง
ได้รับเชิญจากสมุหเทศาภิบาลให้ไปกินเลี้ยงเวลาเย็น เป็น
การใหญ่ถึงนัดสวมสายสพาย แต่มีผู้บอกว่าเป็นงานจะ
มานั่งโต๊ะด้วยแต่ไม่กินแถมเย็บก็ไม่ออก รับประทานอาหารเช่น

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชวีไลซ์

นั่น ถ้าคิดอย่างฝรั่งก็แปลกหนัก เพราะฝ่ายเรามีเด็ดคอเจ้าหญิงไปด้วย ฝ่ายเด็ดเจ้าของบ้านไม่ออกรับรองดูอะไรอยู่ ส่วนการเชิญแขกเมืองไปเลี้ยง แต่เจ้าของบ้านไม่กินด้วย นั่น ผิดขนบธรรมเนียมนัก เมื่อถามว่าเหตุไรจึงเป็นเช่นนั้น ก็ได้รับตอบว่าเพราะสมุหเทศาภิบาลคนนั้นเป็นแขกพราหมณ์ตระกูลสูง ผู้หญิงต้องซ่อนหน้าอยู่ในเรือน ให้คนนอกสังเกตเห็นหน้าไม่ได้ ถ้าไปไหนก็ต้องคลุมหน้าให้มิดชิด ส่วนที่เจ้าของบ้านไม่กินร่วมกับผู้รับเชิญนั้น เป็นเรื่องทรงเกียรติโดยลำดับ ตามประเพณีของเจ้าพราหมณ์ตระกูลสูง เช่นนี้ต้องปิดประตูกินเข้าคนเดียว เพื่อทำพิธีตามทบบัญญัติไว้ในคัมภีร์ศาสตร์ เมื่อการเป็นเช่นนั้น ฉันเห็นว่าพโยกพิเภกนั้นก็ตอบชอบใจที่เขาเชิญ แต่เสียใจที่มขัดของ จะไปกินเลี้ยงของเขาไม่ได้ ได้ตอบไปตั้งนั้นแล้ว ได้ยินว่าฝ่ายเขาก็โธ่ เพราะเขาก็ระขีดระขวงในใจอยู่แล้ว หากเห็นจำเป็นที่จะต้องเชิญตามอย่างสมุหเทศาภิบาลฝรั่งเคยเชิญทุกแห่ง คนนั้นดูเหมือนจะเป็นสมุหเทศาภิบาลแขกคนแรกที่เรา

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชวิไลซ์

ผ่านไป ^{๕๕} ทนจะยอนไปถึงเรื่องความสะอาดอันเป็นความที่
กำลังพูดอยู่นี้ คือเมื่อฉันได้ยอนเขาพูดถึงพราหมณ์ตระกูลสูง
บางพวกต้องบิณฑิประตุกันชาวคนเดียว เพื่อจะได้ทำพิธีอันบุญ
ญัตติไว้ในคัมภีร์ศาสตร์เช่นนั้น ก็อยากจะรู้ต่อไปว่าคัมภีร์
ศาสตร์บุญญัตติไว้อย่างไร แต่ต้องทำอะไรบ้าง ปัญหา
ถามพวกแขกกอมฮา ถามฝรั่งก็บอกว่าไม่ทราบเพราะเป็น
เรื่องที่ไม่ง่ายซัก แต่ภายหลังพบฝรั่งคนหนึ่งซึ่งอ่านหนังสือ
กว้างขวาง รู้ภาษาแลรู้ขนบธรรมเนียมของชาวเมืองดีกว่า
ชาวต่างประเทศโดยมาก ฝรั่งคนนั้นบอกว่าการกินเข้านั้น
ต้องสะอาดที่สุด ผู้จะกินอาหารต้องชำระกายให้สะอาด เมื่อ
ชำระแล้ว ถ้าสวมเสื้อผ้า ๆ ก็อาจพามดทินไปติดตัว จึง
ต้องบิณฑิประตุกันชาวคนเดียวเพราะเหตุนี้ ที่ได้ยอนมาเช่นนั้น
จะจริงหรือไม่จริงก็ตาม แต่น่าหนักกว่าเดินผ่านหน้าถ้าไม่ซักเอง
ทุกทีก็จะกินข้าว ก็อาจมีมดทินได้ ๓๐๘ ประการ เป็นต้น
ว่าผู้ซึ่งอยู่ในตระกูลต่ำก็เป็นมดทิน หรือถ้าไปแตะต้องกับ
ของมดทิน เป็นตนวานางเกาฮซึ่งคนตระกูลต่ำนั่ง มดทิน

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

ก็อาจคิด ดึงนเป็นตน ตามที่กล่าวเรื่องไร้ชัยเป็นเครื่อง
กวาดแแต่เรื่องปิดประตูกันชาวน เพื่อให้เห็นความในปัญหา
ว่า ทว่าดีอาดหนัดอาดตามความเห็นของใคร

ถ้าจะยกเรื่องความดีอาดของชาวอินเดย์จำพวกที่เก่า
มานี้ดู พูดถึงความดีอาดตามความคิดเขาเองไว้ ถ้าเรา
นึกว่าคนในประเทศที่นับถือกันว่าชีวิตไร้ชัยมีความดีอาดมาก
กว่าคนในประเทศที่ยังไม่สู้ชีวิตไร้ชัยหรือไม่ชีวิตไร้ชัยเลย ก็ผิด
ได้มาก ๆ พุดง่าย ๆ คนในเมืองเราอาบน้ำกันวันละครึ่งเป็น
อย่างน้อย คนในเมืองฝรั่งส่วนมากก็หนึ่งก็ไม่ได้อาบน้ำทว
ศวครึ่งหนึ่ง บ้านทมหองไว้สำหรับอาบน้ำนั้นจะมักแต่เมื่อเจ้า
ของเป็นชุมทรัพย์มากเท่านั้น ทอยุคนจนหรือบ้านคนชนกต่าง
หาม้ำหองอาบน้ำไม่ ทำไมประเทศอังกฤษชนชอว่าคตงอาบ
น้ำเมื่อยกทัพไปประเทศฝรั่งเศสในคราวสงคราม ไปถูกเห็น
ชนว่าอาบน้ำไม่มีมุตแทบจะถูกหาว่าบ้าถ้าจะพุดส่วนตัวฉนั้นเอง
อยู่กรุงเทพ ฯ อาบน้ำวันละ ๒ ครั้งเป็นอย่างน้อย เมื่อไปอยู่
ในเมืองอังกฤษได้ไปอยู่บ้านหนึ่งเกือบ ๒ เดือน ไม่ได้อาบ

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

นำทวดตเวตย เพราะเขาไม่อาบกัน แต่ในบ้านหนักไม่มท
อาบ ถ้าหมักหมมไว้ถึงสองสามวันก็ขอน้ำถึงหนึ่งมาในห้อง
นอน เขาฟองน้ำช बनाเซ็ดตัวพอทั่ว ๆ แล้วเป็นเสร็จ เพราะ
ถนนในส่วนเหนือตัวคนเมืองเรา ส่วนมากสะอาดกว่าคนเมือง
ฝรั่งส่วนมาก ส่วนเหนือผ่านหน้า เราใช้ผ้าทอด้วยด้ายซึ่ง
ซักใต้ง่ายหนักอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งผ้าจะเก็บความสกปรก
ไว้ไม่ได้เหมือนดักหูดาด ซึ่งชนิดในการอมความสกปรก
ไว้แล้วยังซักไม่ได้อีกด้วย เหตุฉะนั้นคนเมืองฝรั่งซึ่งต้อง
ใช้เสื้อผ้าซา ๆ มีความไม่สะอาดอยู่ที่เหนือตัวเพราะไม่อาบน้ำ
แล้ว ยังพาความสกปรกซึ่งมีที่อาศัยอยู่ที่เสื้อผ้าเที่ยวคเน-
จรไปวันยังค่ำ ๆ อีกแล้ว ความไม่สะอาดของฝรั่งชนแถว ๆ
นั้น ทั้งในส่วนเสื้อผ้าร่างกายแต่ในส่วนที่พำนักอาศัย ย่อม
เห็นได้ในภาพยนตร์เป็นอันมาก รวมความว่าความไม่สะอาด
ของคนส่วนมากในเมืองฝรั่ง ถ้าหากจะไม่ยิ่งกว่า ก็ไม่
หย่อมกว่าความไม่สะอาดในเมืองเรา แต่ถ้าจะเทียบเสื้อผ้า
ของคนใช้สักหูดากับเสื้อผ้าของคนบ้านทุ่งไปไม่ ฉะนั้นกว่า

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

เสื้อผ้าดีกหาคของคณจน (อันเป็นส่วนมากในหมู่มนุษย์)
เห็นจะดีอาดน้อยกว่าไบไม้เป็นแน่ เหตุฉนั้นเราพึงกล่าวได้ว่า
ความดีอาดมิใช่หนาเนื้อของอารยธรรม
สิ่งซึ่งถ่านกเผา ๗ อาจนึกว่าเป็นหนาเนื้อของอารย-
ธรรม ยงมออกตั้งหนังกอเครื่องจักร ในสมัยนี้ใครจะทำอะไร
ในโตกโดยไม่อาศัยเครื่องจักรเดยหนนดูเหมือนน้อยที่จะทำ
ได้ จนชนชาวที่เราคนกผ่านเครื่องจักร หนาทเราไซค่อนาประ-
ปากผ่านเครื่องจักร เสื้อผ้าเราหนุ่งหมกผ่านเครื่องจักร แม
เพียงเย็บผากไซดวยเข็มแทน เข็มกทำดวยเครื่องจักรเดย
แล้วในสมัยโบราณเราจะปลุกเรอหนตงหนังก ไซตั้งของจาก
รชชาติเป็นพน สมัยนี้ผดกนมาก ฉนยหนดูเรอของฉนเองทกา
ตั้งปลุกอยู่ ไร่ฟังว่ามีอะไรทไมได้อาศัยเครื่องจักรเดย เห็น
มีแน่นอนกแต่ทรายแต่ถึงแม่ทรายกอาศัยรยหนตงขนมาจะ
หนเครื่องจักรให้พนทเดยวกไม่ได้ คนในประชมชนป่าเถอน
ไมไซเครื่องจักรมากเหมือนชาวบ้านใหญ่เมืองโต ยิงป่า

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า จิวไลซ์

เดือนที่สุดยังไม่ใช้เลย เพราะฉนั้นเครื่องจักรจะเป็นนำเนอ
แห่งอารยธรรมบ้างคอกกรรมัง

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ฉนอ่านหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งผู้แต่งเป็นนัก
ศรัทธาของเพ่งเต็งดูไปไกลในภายหน้า ใจความในหนังสือฉนั้น
ว่า อารยธรรมในสมัยนี้แบ่งได้เป็นสองพวก คืออารยธรรม
ซึ่งดำเนินไปในทางที่เครื่องจักรเป็นนายคนพวกหนึ่ง อารย-
ธรรมซึ่งคนเป็นนายเครื่องจักรพวกหนึ่ง กล่าวตามคำของ
นักศรัทธาของฉนั้นว่า โลกใหม่คืออเมริกาเป็นภูมิประเทศ
ซึ่งเครื่องจักรจะเป็นนายคนหรือเป็นदैว โลกเก่าซึ่งเขา
หมายความว่ายุโรปเป็นภูมิประเทศซึ่งคนยังเป็นนายเครื่อง
จักร แต่ไปคนจะแพ้เครื่องจักร เขาผู้เป็นชาวยุโรปจึงวิตก
ว่าในภายหน้ายุโรปในอเมริกาฉเขาเห็นว่าไม่พึงปรารถนามา
เขียนลงไว้ในสมุดทงเล่ม เพื่อให้ชาวยุโรปเห็นว่า ถ้าชาว
ยุโรปยอมเป็นบ่าวเครื่องจักร ยุโรปในอนาคตจะเป็นไปใน
ทางซึ่งเขาว่าไม่พึงปรารถนาเช่นदैวกัน

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า วิชาไสย

ฉันไม่มีเวลาพอจะนำเอาบทความในเล่มนี้มาแสดง
แต่จะขอกล่าวเป็นส่วนที่เราคิดว่า ความอัศจรรย์ที่เป็นไป
ในโลกเวลานี้ย่อมเห็นทั่วๆ กันไปว่าเป็นเพราะการค้าขายหยุด
ชงัก เหตุใดการค้าขายจึงหยุดชงัก เป็นเพราะคนในโลกลด
ลงไปกว่าแต่ก่อนหรือ เป็นเพราะสินค้าไม่มีหรือ ปัญหาที่
ต้องนี้ต้องตอบปฏิเสธทั้งคู่ คนในโลกลดมีได้มีน้อยลงไปกว่าแต่
ก่อนแต่ถึงกระนั้นสินค้าก็มีมากจนซื้อไม่หมด ตามว่าเหตุใด
สินค้าจึงมีมากจนเกินจำนวนคนที่จะซื้อ จนเป็นเหตุให้ต้องปิด
โรงงานทำสินค้าแต่เป็นเหตุให้คนไม่มีงานทำ เป็นเหตุให้คน
ไม่มีเงินมาซื้อสินค้าที่หมดขาย ในที่สุดไปรวมลงในข้อ
ที่ว่า เกิดความอัศจรรย์ทั่วโลก การตอบปัญหานี้อาจอ้าง
เหตุได้หลายเหตุ แต่เหตุสำคัญอย่างหนึ่งก็คือเครื่องจักร
ซึ่งให้ความสะดวกเกินที่คนสามารถจะใช้ได้ เคยเป็นเครื่อง
ให้เกิดความแร้นแค้นทั่วๆ ไปในโลก เมื่อพูดโดยนัยฉัน
เครื่องจักรก็เป็นเครื่องเพิ่มความทุกข์ให้แก่ประชุมนชน ทำ
ให้คนไม่มีงานทำมีจำนวนเพิ่มพูนขึ้นแต่ทุกประเทศ ก็เมื่อ

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิตไร้ชัย

เครื่องจักรเป็นเหตุเพิ่มพูนความทุกข์เช่นนี้ จะว่าเป็นนาเหื่อ
ของอารยธรรมก็ไม่น่าจะเห็นว่าได้

ดังสุดท้ายที่จะนำมาถาม ในวันนี้ว่าเป็นนาเหื่อของ
อารยธรรมหรือมิใช่ก็คือตั้งทภาษาอังกฤษเรียกว่า คัดเซอ์
ซึ่งฉันไม่รู้จะเรียกเป็นคำไทยว่าอะไร เบ็ดดุติกชันนาร์อิง-
กฤษต์สักฤตให้คำว่า ประโฆ ประพุทศา แปลว่าคัม
(จากหัตถ์) ซึ่งเป็นคำกลาง ๆ ไม่ได้ความเฉพาะ คำอังกฤษ
ว่า คัดเซอ์ ในทนมความหมายอย่างอัครที่ ๕ ในออก-
ชพอดติกชันนาร์ว่า ความได้ฝึกฝนแล้ว ดำเนินไปแล้ว
แตกฉานแตกแล้วในทางนึก ในทางเห็นดีเห็นงาม แดในทาง
ประพฤติหรือถ้าจะพูดอย่างทีพอเข้าใจกัน ได้ง่ายน้อยก็เห็น
จะต้องว่ามีบัญญัติสุขุมโดยที่ใคร่เรียนแล้ว แดแต่คงความ
สามารถให้เห็นแล้วในทางศิลปวิทยาเป็นต้น คัดเซอรันดู
เหมือนจะถ้อยกัน โดยมากว่าเป็นข้อใหญ่ใจความในอารย-
ธรรม แต่จะเป็นข้อที่ต้นพระวงศ์ดัยที่เดี่ยวกียังไม่ได้ ดังจะ
ยกตัวอย่างว่า ประเทศญี่ปุ่นรับรองว่ามคัดเซอรพนเมือง

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้

ของเขา มาช้านาน มรุกรอยบี ประณิตคิดปของเขาซึ่งเคียด
นนิยมนกว่าเป็นประณิตคิดปอย่างสุขุม นนมีมาแควเห็นจะ
หลายสิบชวคนเป็นแน่ เมื่อเป็นเช่นนั้น ยปุ่นกคงจะชีวิตไร้
มาช้านานหนักหนา แต่อนทจริงยปุ่นฟังจะชอว่าชีวิตไร้แน่
นอนเมื่อรบชนะฝรั่งประเทศใหญ่เมื่อไม่ถึง ๓๐ ปีนี้เอง ท
พูดดังนี้เราจะตองไม่ตมว่า ได้กล่าวมาแควว่าอำนาจไม่ใช่
อารยธรรม แต่เมื่อพูดถึงประเทศยปุ่นเช่นนั้น ก็ตวทวงทราว
กัว่าความสามารถชนะสงครามอาจทำให้อารยธรรมผุดเด่น
ขึ้นมาได้

ที่ตองย้อนไปพูดถึงสมัยโบราณในยุโรป แคนำมา
กล่าววว่าสมัยไหนแต่ประเทศไหนบ้าง ที่นก็ถ้อกัว่าชีวิตไร้
แท้ในพงศาวดาร ถ้าชถอยหลังไปเช่นนั้น นักปราชก็มกจะ
ชเอากรุงเกเซนต์เมอราว ๒๔๐๐ ปีเศษมาแควตอนหนึ่ง ตอน
มหाराชชิปตยกรุงโรมในร้อยปีที่ ๓ กับร้อยปีที่ ๒ ตอนหนึ่ง
อิตาดีในร้อยปีที่ ๓๕ แถ ๓๖ แห่งกฤศคค์กราชตอนหนึ่ง
ฝรั่งเศษตงแควราวกตางร้อยปีที่ ๓๗ มาถึงร้อยปีที่ ๓๘ หรือ ๓๘

ภาวะอย่างไรหนอทเรียกว่า ชีวิตไร้

ตอนหนึ่ง ในตอนที่ว่าเป็นสมัยชีวิตไร้ของประเทศทั้งนั้น^{๕๕๕}
บางคนก็เห็นว่าควรตัดกรุงโรมออกเสีย เหลือไว้เพียงตาม
บางคนก็กะเวลาดั้น ๆ ยาว ๆ ผิดกันไป เป็นต้นว่ากรุงเอ-
เธินส์ บางคนก็เห็นว่าชีวิตไร้จริงอยู่แต่ในเวลา ๖๐ ปี คือกที่
เรียกว่าสมัยเปรีคลัส บางคนก็ว่าเคยมาจนสมัยอาริสโตเติล
แต่เอาเด็กแซนเดอร์ บางคนย้อนกลับไปถึงสมัยโซลอนก็มี
การที่ฉันนำเอาเวลาดชีวิตไร้^{๕๕๕} นั้น ๆ ยาว ๆ ตามความเห็น
ของคนต่าง ๆ มาแต่ดั้น^{๕๕๕} เพื่อจะแนะให้เห็นคติเซอร์เป็น
นาหนะของอารยธรรมไร้^{๕๕๕} คติเซอร์จะเกิดแต่หมดไปภาย
ในเวลาไม่สั้นนัก ก็ไม่น่าเห็นว่าจะเป็นไปได้ เป็นต้นว่า
กรุงเอเธินส์ใน ๖๐ ปี ได้เกิดมีคติเซอร์^{๕๕๕} ซึ่งสูญ
ไปในจำนวนปีเท่านั้นเอง จริงหรือ

เมื่อได้จารไนมาที่ดะอย่าง^{๕๕๕} ๆ ฉันแล้ว ก็ยังไม่ได
ความเป็นที่พอใจว่าอารยธรรมนั้นคืออะไรแน่ ฉันเข้าใจว่า
เราต้องการอารยธรรม เพราะอารยธรรมเป็นเครื่องให้
ความสุข อะไรคือความสุข^{๕๕๕} เมื่อตั้งปัญหาขนเท่านั้นทุกกัน

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิต

ได้แทบไม่รู้จักจบ อาจพูดกันไปจนถึงพระนิพพาน แต่เมื่อ
ไปถึงนั่นแล้วก็ต้องพูดกันต่อไปอีกว่าพระนิพพานคืออะไร
ถ้าจะพูดดี ๆ ฉะนั้นกว่าความสุขอยู่ที่ต้นโดยรู้คือความพอ
แต่ในโตกเวลานประชุมชนไหน ประเทศไหน มีต้นโดยรู้
บ้าง เมื่อเราอ่านหนังสือที่พูดถึง ประเทศต่าง ๆ ก็ไม่
ปรากฏว่าประเทศไหนมีความสุข ได้ความแต่ว่ามีคน
ทุกข์คืออดคิดขาดแคลน ต่างก็ดิ้นรนโดยประการต่าง ๆ กัน
ส่วนความสุขนั้นเราชอบพูดกันว่า สมัยพระศรีอารยจะเป็น
สมัยที่คนมีความสุขแต่ถ้าอารยธรรมเป็นเครื่องให้ความสุข
ก็ควรจะเรียกอารยธรรมว่าพระศรีอารยธรรมดอกกระมัง
ที่นั่นจะแข็งแรงว่าทำไมจึงนำเอาเรื่องที่ไม่รู้ว่าอะไรแน่
มาพูด แต่พูดในทางที่น่าจะทำให้ผู้ฟังหลายคนเกิดพระ
สงสัย ทำให้เชื่อความรู้อของตนเองน้อยเข้า ฉะนั้นได้พูดจริงๆ
บ้าง พูดเล่น ๆ บ้าง ทั้งหมดเป็นเรื่องยั่วสงก้าเพื่อเตือน
กันเองว่า อย่าเพ่อนักกว่าเราเป็นผู้รู้เร็วไปนัก สิ่งที่เราคิดว่า
เรารู้แต่เมื่อเอาเขาจริงยังไม่รู้นั้นมาก ถ้าเขาเผด็จดวง

ภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า ชีวิตไร้สาระ

ว่ารอบรู้แจ่มแจ้งในวิชาซึ่งเรารู้เท่าหางอึ่ง ใช้ความรู้น้อย
ของเราประหนึ่งว่ารู้มาก ก็จะไปเข้าป่าเข้ารกห่างพระศรี
อารยธรรมไปทุกที นับประสาแต่อะไร แต่เพียงคำที่เราพูด
กันจนคุ้นปากคุ้นหูยังไม่รู้ว่าอะไรแน่ ความรู้ตัวว่ายังไม่
มีความรู้หนึ่ นับว่าเป็นวิชาส่วนหนึ่ง วิชาอย่างดึกเหือด
หยิ่งก๊กคือความไม่รู้ตัวว่าเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งวิชา แต่ในข้อนี้
ควรอ้างคณาจารย์มบทไว้ว่า

โย พาโตมัญญตีพาตย   บัณฑิตโต อามี เตน โส
พาโต จ บัณฑิตมานี   สเว พาโตติ วุจฺจติ ฯ

แปลว่า คนโง่รู้ตัวว่าโง่ อาจเป็นบัณฑิตได้
แต่คนโง่ที่เข้าใจตัวว่าเป็นบัณฑิต นั้นแหละเรียกว่า
คนโง่แท้ ๆ
